

100 cele mai presante probleme ale Republicii Moldova în 2007

Publicație apărută cu suportul financiar al Fundației Friedrich Ebert

Chișinău 2008

Această publicație apare cu sprijinul financiar al Fundației Friedrich Ebert.
Opiniile exprimate în această publicație nu reprezintă în mod neapărat punctul de vedere al instituției finanțatoare.

Coordonator: Ghenadie Mocanu

Autori:

Ion Marandici
Dumitru Lazur
Ion Guzun
Nadejda Caprar
Diana Cheianu-Andrei
Olesea Cruc
Alexandru Leșanu

Descrierea CIP a Camerei Naționale a Cărții

Ghenadie Mocanu
100 cele mai presante probleme ale Republicii Moldova în 2007 – Ch. :
Bons Offices, 2007. – 235 p.
ISBN 978-9975-80-021-1
150 ex.

Coperta: Ghenadie Pascari

© Institutul pentru Dezvoltare și Inițiative Sociale
(IDIS) “Viitorul”
str. Iacob Hâncu 10/14, Chișinău, MD-2005,
Republica Moldova, Tel.: 21 09 32, tel./fax: 22 18 44
e-mail: idis_viitorul@mdl.net, www.viitorul.org

Prefață

O societate fără probleme ar însemna o societate perfectă. Or, cu părere de rău, găsim astfel de societăți doar în utopii. În viața de zi cu zi, problemele sunt o parte componentă a activității noastre. Mai mult sau mai puțin grave, acestea ne provoacă și ne dinamizează activitatea cotidiană, contribuie la stimularea stresului, ne face să gândim asupra soluțiilor necesare, care în anumite cazuri sunt total nepotrivite.

Pentru un stat, existența anumitor probleme constituie forța motrice ce contribuie la stimularea dezvoltării durabile. Chiar dacă implică un anumit grad de stres și solicită atenție, problemele impulsionează viața politică și stimulează procesele socio-economice. Însă, problemele implică și costuri, mai ales atunci când soluțiile propuse nu corespund esenței și cauzelor problemelor. De cele mai multe ori, soluțiile propuse pentru probleme nu sunt eficiente.

Chiar dacă, la prima vedere, a identifica și descrie problemele ce au dominat agenda publică pe 2007 ar părea insuficient, identificarea corectă a problemei în esența sa, ne oferă 60 % din răspunsul pentru soluționarea ei.

Anul 2007 a avut specificul său: a fost ultimul an de implementare a Planului de Acțiuni cu UE de către R. Moldova confruntând o secetă cumplită. În 2006 autoritățile Republicii Moldova au depus eforturi pentru a convinge oficialii europeni și partenerii occidentali despre posibilitatea țării noastre de a implementa prevederile Planului de Acțiuni RM-UE, eforturi materializate prin scrierea și trimiterea unor rapoarte cu privire la implementarea PAUEM. În 2007, autoritățile moldovenești sunt puse în situația de a demonstra atât sie însăși, cât și cetățenilor că implementarea Planului de Acțiuni RM-UE a reprezentat nu doar eforturi, dar și rezultate concrete în apropierea Moldovei de UE. Or, anume implementarea acestui document a reprezentat un test al capacității și disponibilității R. Moldova de a se apropia mult mai mult de Uniunea Europeană.

O sută de probleme este un număr prea mic pentru un stat ca Republica Moldova aflat într-un profund proces de tranziție început cu 16 ani în urmă. Cu toate acestea, noi ne-am propus să le identificăm doar pe cele mai presante, acele probleme care au fost în topul agendei publice pe parcursul anului 2007. Echipa studiului a analizat principalele dezbateri publice, acțiunile și mesajele relatate publicului larg prin intermediul mass-media în anul 2007, pentru a înțelege astfel în ce măsură aceste dezbateri țin pasul cu obiectivele trasate de clasa politică în R. Moldova. Cercetarea a urmărit să contribuie la identificarea și evaluarea presiunii celor mai importante constrângeri și probleme pe agenda publică a societății din R. Moldova.

Studiu este un instrument util comunității de decidenți politici, oficiali guvernamentali, lideri ai societății civile și reprezentanți ai mijloacelor de informare în masă din mass-media tipărită și electronică, atât din Republica Moldova, cât și din afara ei având la bază metode speciale de cercetare.

Valoarea acestui studiu este întărită de structura facilă, tehnica de identificare și validare a unor probleme reflectate în presă, reprezentând astfel un efort de construcție a unei agende publice care cuprinde majoritatea subiectelor de interes deosebit pentru dezvoltarea Republicii Moldova.

Acest produs inteligent oferă elemente comparative și analitice pentru adoptarea unor tehnici superioare de evaluare a unor decizii care implică importante costuri pentru societatea noastră. Totodată, intenția autorilor acestui studiu este de a încuraja reflecția critică și abordarea comparativistă la elaborarea de politici publice eficiente și efective, precum și la creșterea calitativă a nivelului dezbaterilor publice pe aceste teme de interes.

Echipa de cercetare a fost formată din 7 experți și un coordonator. Studiul a fost coordonat de Ghenadie Mocanu, iar în cadrul echipei de cercetare au intrat Ion Marandici, Dumitru Lazur, Ion Guzun (domeniul Politic), Nadejda Caprar (domeniul Economic), Diana Cheianu-Andrei, Olesia Cruc (domeniul Social) și Alexandru Leșanu (domeniul Relații Externe).

Autorii studiului aduc sincere mulțumiri Fundației Friedrich Ebert pentru sprijinul acordat în elaborarea prezentei cercetări, dar și pentru încurajarea pe care ne-a oferit-o pe parcursul efectuării acestui studiu complex.

Metodologia de cercetare

Punctul de plecare în cercetarea noastră a fost analiza presei autohtone pe parcursul anului 2007, colectând subiectele de maximă sensibilitate (Very Sensitive Issues - VSI), care s-au impus atenției publice în această perioadă. Alegerea presei drept punct de reper pentru analiza noastră s-a datorat rolului presei de instrument în producerea și furnizarea de subiecte pentru agenda publică generală (politică, administrativă, economică, socială, etc), și totodată, monitorizarea unor teme-cheie în raport cu reacțiile specifice ale societății. Lectura presei scrise din Republica Moldova ne-a determinat să observăm existența anumitor subiecte de interes deosebit de pe agenda oficială și neoficială a autorităților moldovenești, care se repetă cu o anumită frecvență și care au sonoritate pentru societate. Într-o primă fază, am decis să efectuăm o analiză de conținut a presei pentru a identifica un număr de circa 100 de subiecte de maximă sensibilitate. Problemele au fost identificate după următoarele criterii: frecvența apariției, impactul, dinamica, gradul de escaladare al problemei.

Prioritate s-a acordat materialelor din presă, care s-au înscris în anumite curente de opinie, fiind evitate știrile de senzație, care adeseori au drept scop de a distra atenția publică de la anumite subiecte importante. Ulterior, am recurs la analiza calitativă a problemelor identificate utilizând drept reper o matrice de analiză cu anumiți indicatori calitativi:

- **Subiectul** - oferă o imagine de ansamblu a problemei;
- **Descrierea problemei** - surprinde ariile de manifestare, sursele și motivele care mențin în actualitate problema;
- **Grupuri țintă** - include indivizi și grupuri sociale afectate sau privilegiate de către existența acestei probleme;
- **Impactul** - calculează costurile, dificultățile, amenințările și efectele existenței acestei probleme asupra mediului și structurilor sociale
- **Dinamica** - identifică tendințele și momentele critice ale problemei, perpetuarea ei pe o perioadă mai îndelungată de timp care o profilează în calitate de tendință dominantă asupra vieții publice, economice, sociale;
- **Factori** - identifică instituții, grupuri, actori antrenați în raporturi sociale care includ problematica ori se confruntă cu aspectele acute ale acesteia, conduita prealabilă a acestora;
- **Anticipări** - descrie evoluții probabile în viitorul apropiat;
- **Întrebări** - surprind esența problematicii și impactului acesteia atât în trecut cât și în viitor.

Pentru a structura această cercetare de presă și pentru a ordona într-un format logic descrierea problemelor identificate, am repartizat problemele identificate în cadrul a patru mari grupuri de impact: politic, economic, social, extern. Respectiv, pentru a fi mai ușor identificate, problemele din fiecare grup au primit în față inițială majusculă a denumirii grupului, urmată de numărul problemei din grup (ex. Politică - P1, P2,...). Grupurile au fost codificate astfel: Politică - **P**, Economie - **E**, Social - **S**, Relații Externe - **Ex**.

Alături de frecvența apariției problemelor în presa scrisă, am efectuat o evaluare externă a problemelor. În acest sens, zece experți reprezentând diferite domenii de activitate din cele patru enumerate mai sus, au evaluat problemele cu o valoare de la 1 la 7 (unde 1 este valoarea minimă și 7 valoarea maximă) după 3 indicatori:

- **Impact** - potențialul de gravitate al problemei pentru stabilitatea democratică și dezvoltarea ascendentă a R. Moldova.
- **Dinamică** - capacitatea de modificare, transformare sau agravare a problemei. În ce măsură problema dată este un statică sau una dinamică?
- **Grad de escaladare** - în ce măsură problema dată este aproape de a se transforma într-o criză și a paraliza domeniul pe care îl reprezintă?

Media aritmetică a celor trei indicatori ne-au permis să aflăm **Intensitatea** problemelor:

$$I_n = \frac{\text{Impactul} + \text{Dinamica} + \text{Grad de escaladare}}{3}$$

Coeficientul fiecărui indicator (**Impact, Dinamică, Grad de escaladare**) reprezintă media aritmetică a răspunsurilor experților pentru fiecare problemă. Acești indicatori pot fi vizualizați și apreciați la începutul descrierii problemelor din cele patru domenii.

În pofida subiectivității rezultatelor evaluării externe a problemelor, întrucât reprezintă percepția doar a unui grup de experți, acestea ne oferă anumite repere în evidențierea celor mai presante subiecte de pe agenda publică din 2007.

Ținem să menționăm, că pornind de la premisa, conform căreia, fiecare problemă identificată este la fel de presantă și poartă în sine aceeași doză de îngrijorare din partea decidenților politici și a societății în ansamblu, nu am recurs la o ierarhizare a lor. Ordinea în care au fost descrise problemele în studiu este ordinea identificării problemelor în cele patru grupuri de către experți pe perioada cercetării.

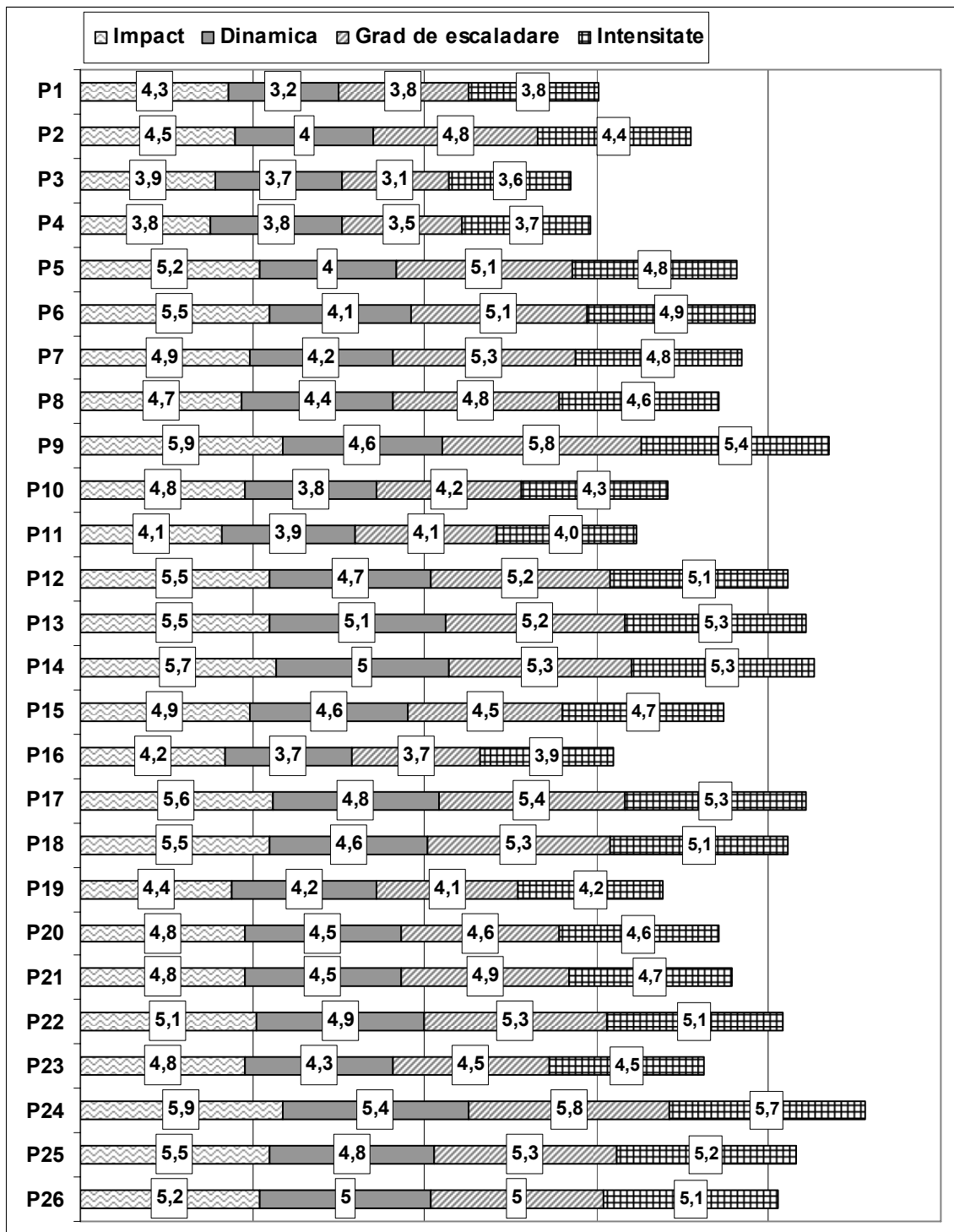
Lista problemelor

P 1. Societatea civilă dispersată.....	10
P 2. Alegeri locale cu intimidări	12
P 3. Autoritățile și societatea civilă: cooperare sau cooptare?	14
P 4. Absența controlului eficient asupra Serviciului de Informații și Securitate.....	16
P 5. Strategiile moldovenești: între hârtie și realitate	18
P 6. (Ne-)Transparența instituțiilor publice	20
P 7. Opoziția fără o poziție	22
P 8. Politici identitare falimentare	24
P 9. Guvernul controlat de Președinție, dar nu de Parlament	26
P 10. Cultură civică sau parohială	28
P 11. Democrația moldovenească – una atipică.....	30
P 12. Politica împotriva corupției sau corupția împotriva politicii?	32
P 13. Abuzul de putere – o meteahnă națională.....	34
P 14. Administrația publică locală – în veșnică reformare	36
P 15. Lipsa de încredere în clasa politică.....	38
P 16. Privatizarea ziarelor guvernamentale: schimbări de formă, nu de conținut (II)	40
P 17. Audiovizualul public la cheremul puterii	42
P 18. Accesul limitat la informație (II)	44
P 19. Comercializare și neprofesionalism în presă (II)	46
P 20. Intimidarea jurnaliștilor de către polițiști	48
P 21. Consiliul Coordonator al Audiovizualului între reformare și scandaluri	50
P 22. Republica Moldova, penalizată la nesfârșit de CEDO	52
P 23. Finanțarea [insuficientă a] justiției	55
P 24. Vulnerabilitatea justiției în fața intereselor politice	58
P 25. Calitatea actului justiției.....	61
P 26. Aplicarea sistematică față de persoanele reținute/deținute a torturii, tratamentelor și pedepselor inumane ori degradante	64
E 1. Deficit comercial cronic	68
E 2. Intervenția excesivă a statului în economie	70
E 3. Politica agrară nechibzuită	72
E 4. Incapacitatea Guvernului de a face față secetei.....	74
E 5. Industria națională în recesiune	76
E 6. Industria vinului în declin.....	79
E 7. BNM între ciocan și nicovală	82
E 8. Inflația – factor de reducere a creșterii economice.....	85
E 9. Bugetul de stat bazat pe consum	88
E 10. Remitențele - diagnostică a situației economice deplorabile.....	90
E 11. Absența autonomiei financiare locale	93
E 12. Amnistia fiscală - amenințare pentru disciplina fiscală.....	96
E 13. Efectul nul al legalizării capitalului.....	99
E 14. Vulnerabilitatea sectorului energetic.....	101
E 15. Costul erorilor în industria gazului.....	104
E 16. Termocomul – gaura neagră a termo-energeticii Chișinăului	107
E 17. Creșterea continuă a prețului la carburanți	110
E 18. Competitivitate scăzută a produselor autohtone.....	112

E 19. Infrastructura subfinanțată	114
E 20. Piața de capital rudimentară.....	116
E 21. Piața imobiliară – într-o stabilitate incertă	119
E 22. Exporturile slab diversificate	121
E 23. Preferințele comerciale cu UE – beneficii neexploatate	123
E 24. Branding de țară ineficient	125
E 25. Aplicarea TVA la importul de utilaje și echipamente.....	127
E 26. Terminalul Giurgiulești – investiții mari, beneficii incerte.....	128
E 27. Impedimente create de stat investitorilor străini	129
E 28. Ineficiența Agenției Naționale pentru Protecția Concurenței.....	132
E 29. Gestionarea deficitară a finanțărilor externe	134
E 30. Criză bugetară în regiunea transnistreană	136
E 31. Productivitatea scăzută a forței de muncă.....	139
S 1. Copii statului: orfani cu părinți vii	142
S 2. Sfera serviciilor publice este afectată în continuare de corupție	145
S 3. Rata înaltă a infectării cu virusul HIV/SIDA.....	147
S 4. Viciile sociale pun în pericol genofondul națiunii.....	150
S 5. Lipsa locurilor de muncă bine plătite.....	152
S 6. Limitarea numărului de studenți în instituțiile de stat de învățământ superior	155
S 7. Deficitul de resurse umane calificate	158
S 8. Oamenii străzii în afara politicilor sociale	161
S 9. Poluarea mediului ambiant	163
S 10. Cultura în impas	166
S 11. Vulnerabilitatea în fața condițiilor climaterice nefavorabile	168
S 12. Costurile sociale ale anulării patentelor de întreprinzător	171
S 13. Protecția migranților peste hotare.....	173
S 14. Instituția familiei asaltată de provocările migrației.....	175
S 15. Criza demografică – o provocare pentru politicile sociale	177
S 16. A fi bătrân în Moldova... ..	179
S 17. Problema delicvenței juvenile.....	181
S 18. Sărăcia și aspectele ei sociale	183
S 19. Integrarea persoanelor cu dizabilități în societate	185
S 20. Satul moldovenesc: eforturi intense, rezultate puține	187
S 21. Sănătatea populației – în pericol	189
S 22. Traficul de ființe umane – tragedie națională.....	191
S 23. Situația penitenciarelor în Republicii Moldova	193
S 24. Problema avorturilor în rândul tinerilor	195
S 25. Cozi și umilință pentru obținerea vizelor	197
S 26. Implementarea procesului de la Bologna în sistemul educațional universitar	199
Ex 1. Republica Moldova nu este consecventă în relațiile sale cu UE	202
Ex 2. Tensiunile diplomatice dintre România și Moldova	204
Ex 3. Suspendarea Tratatului Forțelor Convenționale din Europa de către Rusia	206
Ex 4. Rolul embargo-ului în relațiile dintre Moldova și Rusia.....	208
Ex 5. Republica Moldova-CSI: model de duplicitate a diplomației moldovenești.....	210
Ex 6. Implementarea Planului de Acțiuni RM-UE: de la declarații la rezultate	212
Ex 7. Regimul de vize cu România	214
Ex 8. Redobândirea cetățeniei române	216

Ex 9. Precedentul Kosovo ca model de soluționare a “conflictelor înghețate”	218
Ex 10. Lipsa de transparență în reglementarea conflictului transnistrean	220
Ex 11. IPAP- un document prea ambițios pentru Republica Moldova.....	222
Ex 12. Moldova-GUAM: implicare fără rezultate	224
Ex 13. Diplomația moldovenească la limita profesionalismului (II)	226
Ex 14. Contrabanda la frontiera moldo-ucraineană (II).....	228
Ex 15. Conflictul din stânga Nistrului - piatră de încercare a politicii externe.....	230
Ex 16. Concepția politicii externe nu este actuală (II).....	232
Ex 17. Acordul de Facilitare a Regimului de Vize: un bonus pentru semnarea Acordului de Readmisie	234

Indicatorii problemelor din domeniul politic

Datele din tabel reprezintă valorile acordate de zece experți independenți pentru fiecare indicator al celor 100 de probleme

P 1. Societatea civilă dispersată

Subiectul

Societatea civilă moldovenească a dat semne de coagulare, însă ceea ce se observă este lipsa unei poziții comune în ceea ce privește numeroasele probleme de interes general și slaba capacitate de mobilizare.

Descrierea

Pe parcursul anului 2007 au existat doar câteva situații, în care societatea civilă a dat semne de coagulare. Zvonurile despre negocierile secrete între Moscova și Chișinău pe marginea problemei transnistrene au determinat unele organizații ale societății civile să ia o atitudine și să ceară transparență mai mare din partea Președinției. Un alt caz a fost raportul paralel al 13 ONG-uri vizavi de implementarea Planului de Acțiuni UE-RM și constituirea consorțiului Euroforum. În domeniul drepturilor copiilor s-a dinamizat activitatea Alianței ONG-urilor în domeniul Protecției Sociale a Copilului și a Familiei (APSCF), care cuprinde 103 organizații neguvernamentale care va elabora un raport alternativ asupra implementării Convenției ONU cu privire la Drepturile Copilului în Republica Moldova. Coaliția 2007 a cuprins câteva ONG-uri importante, care au avut drept scop monitorizarea alegerilor locale. Totuși, la alegerile repetate de la Rezina, ONG-urile nu au trimis observatori electorali și nu este clar în ce măsură fraudele semnalate de reprezentanții partidelor sunt reale.

În pofida existenței unor asemenea inițiative de solidarizare și luare a unei poziții argumentate față de acțiunile conducerii, societatea civilă moldovenească nu este în stare să influențeze deciziile guvernamentale, rapoartele și semnalele acestora fiind ignorate de oficialități. Societatea civilă este în stare doar să semnaleze abuzurile comise, însă este prea slabă pentru a produce o schimbare la nivelul mecanismului actului decizional, fiind auzită, dar nu și ascultată.

Grupul țintă

- instituțiile oficiale;
- ONG-urile și coalițiile acestora;
- donatorii internaționali.

Impactul

O societate civilă dezbinată, care se mobilizează foarte lent și care este de multe ori absentă la anumite evenimente importante pentru societatea moldovenească contribuie la îndeplinirea defectuasă a misiunii societății civile într-un stat democratic. Această stare de lucruri favorizează abuzurile guvernării, care își poate promova propriile interese fără a avea vreo frică de reacții adverse din partea societății civile. Rețelele de ONG-uri încă nu sunt foarte bine coagulate în Republica Moldova, iar legătura dintre ONG-urile din mediul rural și cele din capitală este foarte slabă. De multe ori ONG-urile reacționează la anumite situații interne, abia după ce primesc unele sugestii din exterior. În prezent sunt înregistrate peste 7000 de ONG-uri în Republica Moldova, însă cooperarea acestora cu instituțiile publice variază în funcție de instituție, iar uneori de mărimea grantului obținut. Din această cauză, între ONG-uri apare un spirit de concurență pentru a stabili punți de legătură cu statul, ceea ce duce la o dispersare constantă societății civile. Un alt studiu privind consolidarea societății civile din RM menționează drept instituțiile cele mai cooperante cu societatea civilă: Ministerul Afacerilor Externe și Integrării Europene și Ministerul Justiției¹.

Societatea civilă, dar și presa, și opinia publică sunt într-o stare de suprasaturație. Abaterile au devenit o normă zilnică așa încât societatea civilă reacționează lent sau nici nu reacționează la aceste încălcări. Un alt aspect esențial pentru o societate civilă activă este asigurarea libertății întrunirilor. Acțiunile gen campanii de advocacy sunt în număr foarte mic, astfel încât chiar inițiativele unor donatori de a susține anumite campanii sunt ignorate de societatea civilă din R. Moldova. Acest fapt denotă o lipsă de maturitate a societății civile, precum și un dezinteres față de susținerea unui proces democratic transparent și activ. Această stare este transmisă cetățenilor, care devin anemici la acțiunile ce țin de dezvoltarea R. Moldova.

Dinamica

¹ Denis Cenușa, Consolidarea societății civile din Republica Moldova, Expert Grup/ADEPT, 2007, p. 26-27.

Spiritul civic și dezacordul în raport cu deciziile guvernamentale se măsoară în funcție de numărul și amploarea protestelor civice. Protestele publice în 2007 au fost foarte slabe. Printre cele mai vizibile au fost cele organizate de Asociația Micului Business, prin care micii comercianți și-au exprimat nemulțumirea în legătură cu retragerea patentelor. O altă asociație, care a pichetat periodic diverse instituții de stat a fost Asociația Hyde Park. Chiar dacă protestele acesteia erau mai mult simbolice și nu se bucurau de o susținere masivă din partea populației, autoritățile au reacționat dur și i-au reținut pe protestatari chiar dacă aceștia aveau actele în regulă. Același lucru s-a întâmplat și cu Varvara Zingan, cetățean RM nemulțumit de o decizie judecătorească, care protesta în fața Parlamentului cu autorizație din partea Primăriei. Și victimele represiunilor comuniste au pichetat de câteva ori Guvernul și Parlamentul pledând pentru o serie de modificări legislative. Este de remarcat faptul că în acest caz autoritățile au luat în considerare câteva din revendicările represaiților. Respectarea libertății întrunirilor este esențială pentru o societate civilă sănătoasă. Totuși, unele ONG-uri și-au manifestat îngrijorarea vizavi de respectarea libertății întrunirilor în RM. Un exemplu în acest sens sunt și declarațiile lui Nicolae Radiță de la Centrul pentru Rromi, care spune că autoritățile refuză să le acorde dreptul de a organiza un protest pentru drepturile rromilor în locurile publice mai vizibile. În schimb, jurnaliștii au protestat împotriva sistării transmiterii postului TVR 1 și au cerut respectarea drepturilor jurnaliștilor atât în fața Parlamentului, cât și în scuarul Teatrului de Operă și Balet. Anul 2007 s-a încheiat cu un protest original de tip flash-mob ca răspuns la acțiunile abuzive ale unor autorități statale, care au mutat Pomul de Crăciun din fața Guvernului.

Factorii

- concurența pentru fonduri;
- imaturitatea societății civile;
- tentația guvernării de a controla sectorul asociativ;
- absența unei culturi civice.

Anticipări

Este puțin probabil ca în 2008, societatea civilă să devină mai consolidată, întrucât acesta este un proces de durată. În cadrul societății civile se simte lipsa unui consens asupra unor valori și idei comune, acțiunile civice sunt încă percepute ca acțiuni politice și nu neapărat ca niște acțiuni cetățenești. Coagularea societății civile este posibilă dacă va apărea un grup de intelectuali, capabili să genereze dezbateri în societate și nu doar în mediul îngust al think tank-urilor.

Întrebări

- De ce autoritățile nu tolerează acțiunile civice în Republica Moldova?
- Cum ar trebui să arate acel nucleu în jurul căruia să existe o consolidare a societății civile?

P 2. Alegeri locale cu intimidări

Subiectul

Alegerile locale din Moldova s-au desfășurat cu anumite încălcări. Societatea civilă (Coaliția 2007) și organizațiile internaționale au monitorizat desfășurarea alegerilor și au constatat că abaterile nu au fost extrem de grave. Totuși, alegerile locale au continuat și în a doua jumătate a anului 2007 cu abateri mult mai grave, care au fost semnalate numai de către mass media.

Descrierea

Alegerile locale s-au desfășurat în perioada 3/17 iunie 2007 pe întreg teritoriul țării. Dintre organizațiile internaționale, Organizația pentru Securitate și Cooperare în Europa /Oficiul pentru Instituții Democratice și Drepturile Omului (OSCE/ODIHR) și Congresul Autorităților Locale și Regionale a Consiliului Europei au desfășurat eforturi considerabile pentru a monitoriza toate etapele alegerilor locale. Parlamentul European a trimis câțiva observatori. Oficialii OSCE au declarat că în general alegerile au fost bine-administrate și alegătorii au avut posibilitatea să aleagă dintr-o varietate de candidați. Pe de altă parte, în concluziile preliminare ale OSCE/ODIHR se arată că a fost încălcat dreptul cetățenilor de a candida prin intimidarea candidaților electorali, nu a fost echitabil accesul la mijloacele mass media și nu a fost respectat secretul votului. Alegeri au fost recunoscute drept parțial libere și corecte de către observatorii internaționali. Chiar dacă la 3 și la 17 iunie au fost prezenți numeroși observatori naționali (Coaliția 2007) și internaționali la scrutinul ce au avut loc în raionul Rezina, satul Buțeni, la Corjova, observatorii nu au fost prezenți și din acest motiv nu au semnalat încălcările comise.

Pe teritoriul regiunii separatise din stânga Nistrului și în satul Corjova alegerile nu au putut fi organizate. La Corjova, care de jure aparține Moldovei, atât pe 3 iunie cât și pe 17 iunie, autoritățile transnistrene au închis forțat secția de votare maltratând și împiedicând sătenii să-și aleagă primarul și consilierii. Chiar dacă localitatea Corjova se află sub jurisdicția Moldovei, autoritățile de la Chișinău nu au reușit să asigure desfășurarea alegerilor democratice în această localitate. Situația creată denotă incapacitatea statului de a controla întregul său teritoriu și a implementa standardele electorale democratice. Autoritățile transnistrene nu au ezitat să utilizeze forța și să agrezeze forțele de ordine moldovenești atât pe 3 iunie, cât și pe 17 iunie. La Rezina, la 11 noiembrie au avut loc alegeri noi. În perioada pre-electorală presa a atras atenția asupra numeroase deficiențe. La Buțeni, situația s-a agravat la 16 decembrie, când sătenii au recurs la violențe pentru a soluționa problema alegerilor.

Grupul țintă

- candidații electorali;
- alegătorii;
- organizațiile internaționale;
- autoritățile.

Impactul

Intimidarea concurenților electorali a fost considerată cea mai gravă încălcare pe parcursul alegerilor locale. Aceasta nu este o practică specifică democrațiilor occidentale și afectează grav viața politică în orice democrație. Orice cetățean are dreptul de a candida și coloratura politică nu poate constitui un motiv întemeiat pentru a face presiuni administrative sau polițienești asupra sa sau a formațiunii pe care o reprezintă. Inducerea fricii și terorii în rândurile opozițiilor politici este o practică întâlnită în democrațiile slab dezvoltate. Alegerile noi pentru consiliul raional Rezina s-au desfășurat la 11 noiembrie. Din păcate, de această dată observatori internaționali nu au fost, iar cei naționali au fost în număr prea mic, ca să urmărească abuzurile comise și utilizarea resurselor administrative. Alegerile din satul Buțeni continuă au fost simbolice în ceea ce privește încăpățânarea partidului de guvernământ de a obține puterea, chiar dacă era deja evident că majoritatea alegătorilor îl preferă pe candidatul necomunist.

Dinamica

Problema intimidării fizice a candidaților electorali a existat și în 2006, însă atunci intimidarea a avut loc, mai ales, prin intermediul justiției. Anticipările formulate în 2006 au fost realiste, astfel că în cazul alegerilor locale din 2007 numărul practicilor de intimidare a crescut. Intimidarea a fost realizată prin intermediul forțelor polițienești sau a deținătorilor funcțiilor politice.

Factorii

- disprețul față de drepturile politice;
- interese politice clare;
- utilizarea poliției în scopuri politice.

Anticipări

2008 va fi anul în care partidele politice vor începe campania electorală neoficială. Primele semne ale acesteia au apărut încă în perioada octombrie-noiembrie 2007. În acest context, încercările de a descuraja Opoziția și de a limita accesul acesteia la mass-media publică va spori. Guvernarea ar putea recurge la „brațul” Procuraturii Generale pentru face dezvăluiri în defavoarea unor partide sau persoane politice incomode. Cazurile de intimidare se vor înmulți.

Întrebări

- Cum poate fi înlăturată sau prevenită practica intimidărilor în perioada campaniei electorale?
- Cum afectează aceste încălcări percepția Consiliul Europei și a Uniunii Europene asupra democrației moldovenești?

P 3. Autoritățile și societatea civilă: cooperare sau cooptare?

Subiectul

În Republica Moldova societatea civilă este subdezvoltată și lipsită de spirit critic, fiind capabilă doar în proporție de 20 % de a monitoriza instituțiile Guvernului și a promova reformele democratice.

Descrierea

Pentru multe foste republici sovietice, cum ar fi Belarus, Federația Rusă, Turkmenistan noțiunea de societate civilă are o rezonanță occidentală, străină culturii politice autohtone. De multe ori autoritățile acestor state consideră că o societate civilă activă este un pericol pentru deținătorii Puterii. Asemenea atitudini sunt răspândite și în Republica Moldova.

Potrivit unui studiu recent, în prezent, în Republica Moldova sunt înregistrate aproximativ 7000 de organizații neguvernamentale, cu diferite domenii de activitate¹. Potrivit aceluiași studiu la o mie de locuitori ai țării noastre revin în medie două organizații neguvernamentale. Cu toate acestea, ONG-urile și-au intensificat prezența în procesul de elaborare, monitorizare și evaluare a politicilor publice, însă fără succese notabile. În pofida numărului mare, precum și a diversității domeniilor de activitate, ONG-urile nu reușesc să se impună ca un actor important în susținerea dezvoltării durabile a R. Moldova. Încă de la începutul constituirii sectorului neguvernamental, statul nu a apreciat corespunzător potențialul organizațiilor neguvernamentale în ce privește o contribuție deosebită la soluționarea sarcinilor social-economice ale țării. Astfel, acest sector a fost lăsat în voia soartei pentru a se dezvolta individual în baza unor granturi externe. Ulterior, odată cu creșterea capacităților de analiză, monitorizare și expertiză a politicilor publice din partea ONG-urilor, instituțiile publice s-au simțit stingherite în activitatea lor întrucât s-au ciocnit de o critică aspră din partea ONG-urilor sau a coalițiilor de ONG-uri, care s-au activizat îndeosebi după semnarea Planului de Acțiuni RM-UE în februarie 2005. Colaborarea cu societatea civilă a devenit utilă instituțiilor publice nu doar pentru îmbunătățirea procesului de elaborare și monitorizare a politicilor publice, dar și prin asigurarea unei condiții impuse de partenerii europeni – și anume realizarea unor activități în parteneriat cu societatea civilă. Astfel, au apărut anumite acte care veneau să instituționalizeze acest parteneriat: Concepția privind cooperarea dintre Parlament și societatea civilă², Mecanismul de colaborare între Guvern și Societatea civilă din Republica Moldova³. Cu toate acestea, doar un mic număr de ONG-uri au fost în stare să ofere consultanță instituțiilor publice, celelalte fiind în stare amorfă, fie nu dispun de consultanța de calitate, ci se implică mai ales în activități sociale sau promovarea anumitor valori. În pofida mai multor programe ale donatorilor internaționali de dezvoltare și consolidare a sectorului asociativ în Moldova, acesta rămâne destul de slab și în proces de formare.

Acest fapt face vulnerabil sectorul asociativ față de inițiativele Guvernului, care folosesc activitatea acestora îndeosebi pentru a mima în fața observatorilor europeni o colaborare strânsă și fructuoasă, iar pe de altă parte își asumă rezultatele activității ONG-urilor pentru a le include în rapoartele cu privire la implementarea Planului de Acțiuni RM-UE, fără a contribui financiar la organizarea acestora.

Grupul țintă

- organizațiile neguvernamentale;
- donatorii internaționali;
- structurile guvernamentale;
- cetățenii.

Impactul

Lipsa de platformă în consolidarea societății civile moldovenești și realizarea unei colaborări serioase a

¹ Andrei Brighidin, Mihai Godea, Sergiu Ostaf, Ilia Trombișki, Tatiana Țarelunga, Angela Vacaru, Studiu privind dezvoltarea organizațiilor neguvernamentale din Republica Moldova, PNUD, Chișinău, 2007, p. 7. Vezi:

http://undp.md/publications/doc/Raport_Vlad%20final1.pdf

² Hotărârea Parlamentului nr.373-XVI pentru aprobarea *Concepției privind cooperarea dintre Parlament și societatea civilă*, 29.12.2005.

³ *Mecanismul de colaborare între Guvern și Societatea civilă din Republica Moldova*, 27.04.2006.

Guvernului bazate pe interese și activități comune conduc la încetinirea procesului reformelor și dezvoltării democratice a R. Moldova. Cooperarea societății civile cu autoritățile trebuie să îmbunătățească calitatea actului guvernării, inclusiv să îmbunătățească procesul legislativ, să asigure o reprezentare cât mai largă a intereselor sociale, să contribuie la îndeplinirea angajamentelor asumate de către Moldova în fața Consiliului Europei, Uniunii Europene, NATO, ONU și alte organizații internaționale. Numeroase ONG-uri efectuează o monitorizare paralelă, neoficială a respectării angajamentelor Moldovei. Însă, de multe ori autoritățile percep aceste eforturi de monitorizare neoficială drept încercări de a prejudicia imaginea Moldovei în străinătate și acuză experții din cadrul societății civile de iresponsabilitate. Absența comunicării între instituțiile publice și ONG-uri rezultă în diminuarea promovării unor idei inovatoare în realizarea politicilor publice. În același timp, absența unei legături durabile dintre cei doi actori (asociativ și guvernamental) scade calitatea dezbaterilor pe marginea proiectelor naționale cum ar fi Proiectul Național de Dezvoltare, Planul de Acțiuni UE-RM, documentele ce țin de securitatea națională, iar susținerea din partea statului a proiectelor ONG-urilor le face dependente de fondurile externe, precum și față de obiectivele și valorile acestora fonduri.

Dinamica

Cooperarea cu societatea civilă nu este încă una eficientă. De multe ori autoritățile simulează cooperarea. Pe de altă parte deseori, ONG-urile demonstrează obediență excesivă în ceea ce privește Guvernul. Recentele modificări legislative la Legea Asociațiilor Obștești prevăd o re-înregistrare a acestora. Situația nu este atât de gravă ca în 2005 când pe grupurile de discuții de pe internet circula un formular al Procuraturii Generale, prin care subdiviziunile teritoriale ale acesteia erau îndemnate să înăsprescă controlul activității ONG-urilor. În comparație cu 2006 s-a observat o intensificare a cooperării dintre ONG-uri și instituțiile publice, însă acest fapt s-a datorat în special faptului că în 2008 se încheie perioada de implementare a Planului de Acțiuni UE-RM.

Factorii

- lipsa unei culturi a cooperării și perceperea a eronată a societății civile ca dușman;
- lipsa unei platforme guvernamentale de susținere a activităților ONG-urilor;
- absența cadrului instituțional;
- obediența societății civile moldovenesti.

Anticipări

În pofida faptului, că mai multe ONG-uri au refuzat să participe la Conferința Anuală organizată de Guvern consacrată cooperării între autorități și societatea civilă în semn de protest vizavi de atitudinea și simulacru cooperării, intensificarea procesului de apropiere de UE va conduce la conștientizarea necesității cooperării mai intense între instituțiile publice și ONG-uri.

Întrebări

- Care este amploarea cooperării între autorități și societatea civilă?
- Ce organizații reprezintă societatea civilă în dialogul cu autoritățile?
- În ce măsură poate fi stimulat activismul societății civile?

P 4. Absența controlului eficient asupra Serviciului de Informații și Securitate

Subiectul

Presa, precum și unele segmente active ale societății civile au devenit preocupate de independența Serviciului de Informații și Securitate, precum și exercitarea controlului public asupra acestui serviciu, îndeosebi după modificările efectuate în cadrul conducerii acestuia.

Descrierea

În cadrul oricărui regim democratic serviciile secrete sunt controlate de către Parlament, societate sau justiție. Chiar dacă în Parlamentul RM există o Comisie pentru Securitate Națională, Apărare și Ordine Publică, care ar trebui să exercite un control parlamentar asupra SIS, activitatea acesteia este defectuoasă.

La 2 noiembrie, cei 56 de deputați comuniști și câțiva reprezentanți ai creștin-democraților au aprobat propunerea președintelui RM de a-l numi în funcția de Director al SIS pe Artur Reșetnicov, care a deținut anterior funcția de consilier al Președintelui RM, iar la alegerile din 2001 a fost reprezentantul PCR din Comisia Electorală Centrală. Numirea lui Artur Reșetnicov în această funcție îngrijorează întrucât acesta este o persoană apropiată Președintelui Vladimir Voronin, care este și șeful Partidului Comuniștilor¹. La aceeași dată Parlamentul a aprobat Legea privind statutul ofițerului de informații și securitate. Presa a semnalat că în lege este stipulat că viitorii angajați vor fi testați la poligraf (detectorul de minciuni). Concomitent Parlamentul a aprobat un proiect de lege prin care dreptul de a intercepta convorbirile telefonice va fi atribuit exclusiv Serviciului de Informații și Securitate. Anterior existau patru instituții, care putea uza această prerogativă: Ministerul Afacerilor de Interne, Serviciul de Informații și Securitate, Centrul pentru Combaterea Crimelor Economice și Corupției și Procuratura Generală. Motivul invocat la nivel oficial este lipsa mijloacelor financiare pentru procurarea de echipamente moderne de interceptare a convorbirilor telefonice. Interceptarea convorbirilor telefonice este o practică obișnuită în sistemul judiciar moldovenesc, însă SIS nu informează persoanele despre interceptarea convorbirilor în cazul în care persoana respectivă s-a dovedit nevinovată. În acest context, pericolul cel mare este utilizarea SIS în calitate de instrument politic și de concentrare a activității serviciilor speciale pe anumite sarcini venite fie din partea Președinției, fie din partea Partidului Comuniștilor.

Grupul țintă

- politicieni din opoziție;
- oameni de afaceri;
- jurnaliști;
- reprezentanți marcanți ai societății civile;
- cetățenii RM.

Impactul

Deși nu este o problemă cu un impact direct, ci presupus, există pericolul instituirii unui control din partea SIS asupra opoziției politice, ceea ce ar putea duce la conservarea puterii de către actuala guvernare. În al doilea rând, există pericolul ca informațiile obținute prin interceptările telefonice să nu fie distruse, ci stocate, pentru a fi utilizate ulterior pentru șantaj în cadrul unei campanii electorale sau a unui proces judiciar. Al treilea aspect ține de concentrarea competențelor în favoarea SIS ceea ce poate duce la transformarea SIS într-o a cincia putere în stat. Ultimul aspect ține de integritatea și demnitatea colaboratorilor SIS, pentru că acestea trebuie să fie garanția că informațiile confidențiale nu vor deveni publice. Cazul angajatei SIS pensionate, care coordona o rețea de falsificare a actelor de identitate și facilita migrația ilegală, este simptomatic. Fosta angajată SIS utiliza informații cu caracter confidențial și se folosea de legăturile cu anumite persoane din serviciile secrete rusești².

¹ Alina Radu, *Detectorul de Minciuni în pragul SIS*, Ziarul de Gardă, 8 noiembrie 2007.

² Irina Codrean, *În Uniunea Europeană prin sala VIP*, Timpul, 14.11.2007, p. 1.

Dinamica

Problema reformării serviciilor secrete moldovenești a apărut la sfârșitul anilor 90 ai secolului trecut. Odată cu semnarea de către Moldova a unui Plan Individual de Acțiuni cu Alianța Nord-Atlantică necesitatea reformelor în domeniul securității a devenit mai stringentă. Încă nu este clar în ce măsură mai există foști ofițeri KGB activi în cadrul acestui serviciu. Cazul fostului Director SIS, Valeriu Pasat este unul elocvent în acest sens. Există motive întemeiate să credem că acesta a servit intereselor rusești pe perioada aflării sale în vârful SIS. Comisia pentru Securitate Națională, Apărare și Ordine Publică din cadrul Parlamentului Moldovei nu exercită un control efectiv asupra SIS. Bugetul SIS este de circa 110 milioane lei, dar unii avocați își exprimă îngrijorarea că acești bani ar putea fi utilizați pentru a spiona tocmai pe cei care întrețin SIS-ul¹. Au fost semnalate cazuri când colaboratorii SIS solicitau băncilor informații confidențiale despre clienții acestora și angajații instituțiilor bancare nici nu încercau să apere secretul comercial. Deși reformarea este necesară și conștientizată chiar și de unii colaboratori ai SIS, aceasta întârzie din cauza implicării intereselor politice și dorinței de a supune politic această instituție.

Factorii

- politizarea administrației publice;
- inexistența unei protecții efective a dreptului la intimitate;
- prevederile legislative acordă o putere discreționară SIS.

Anticipări

Interceptarea convorbirilor telefonice de către SIS și numirea în funcția de director al acestui serviciu a unui fost consilier prezidențial va avea drept rezultat instituirea unui control strâns al Președintelui RM și implicit a Partidului Comuniștilor asupra acestei instituții. Această mișcare ar putea fi privită și în contextul pregătirii pentru alegerile parlamentare din 2009 când activitatea SIS va fi foarte utilă partidului de guvernământ.

Întrebări

- Care sunt mecanismele de control asupra Serviciului de Informații și Securitate?
- În ce măsură un fost consilier prezidențial va evita politizarea acestei structuri de forță?

¹ *SIS nu ar trebui să fie în afara oricărui control*, Timpul, 07.11.2007, p. 3.

P 5. Strategiile moldovenești: între hârtie și realitate

Subiectul

Strategiile și planurile de acțiuni au devenit instrumente foarte utilizate de către Guvern. Guvernul elaborează strategii în cele mai diverse domenii, după care stabilește planurile de acțiuni pentru a le implementa. Totuși, chiar dacă numărul strategiilor crește, implementarea acestora este lentă, iar uneori este inexistentă. Rezultatele concrete sunt cvasi-absente.

Descrierea

Numărul Strategiilor aprobate de Guvern este în continuă creștere, însă deocamdată acesta nu reușește să le implementeze pe cele adoptate. Strategia de dezvoltare a sistemului de sănătate în perioada 2008-2017, Strategia Națională în Domeniul Protecției Consumatorilor pentru perioada 2008-2012, „Modernizarea Țării – Bunăstarea poporului”, Planul de Acțiuni RM-UE, SCERS, Programul Național „Satul Moldovenesc”, Strategia Națională de Prevenire și Combatere a Corupției, Strategia Națională de Edificare a Societății Informaționale, Strategia de reformă a administrației publice centrale, Planul Individual de Acțiuni și Parteneriat „Moldova-NATO”, Planul Național de Dezvoltare sunt doar câteva dintre documentele aprobate în grabă de către Guvern. Adoptarea acestora s-a făcut mai mult la recomandările externe și cu spijin extern. Cel mai important este Planul de Acțiuni Uniunea Europeană - Republica Moldova (PAUERM) aprobat la 22 februarie 2005, acesta poate fi considerat alături de Strategia pentru Creștere Economică și Reducere a Sărăciei (SCERS) una dintre cele mai importante agende de reforme. Monitorizarea implementării PAUERM este un exemplu clasic despre cum are loc implementarea strategiilor. Este adevărat că autoritățile au intenția de a realiza reformele prevăzute în PAUERM, însă din păcate nu dețin competența necesară de a le aplica. Prima evaluare a Comisiei Europene a acestui Plan de Acțiuni a fost una critică, cea de-a doua care va urma la 9 aprilie 2008 va constata probabil că Republica Moldova nu reușit îndeplinirea angajamentelor asumate în acest document.

Există o discrepanță clară între ceea ce ne declară oficialii noștri și ceea ce constată oficialii europeni în Moldova. Spre deosebire de alte state, care și-au propus să implementeze Planul de Acțiuni cu UE (PAUERM) în cinci ani, Moldova a decis să facă același lucru în trei ani. În acest caz, implementarea PAUERM va fi prelungită, la fel ca Acordul pentru Parteneriat și Cooperare (APC).

Grupul țintă

- Executivul, ministerele – au rolul de a implementa prevederile sectoriale din programele strategice;
- Donatorii internaționali – susțin procesul de reformare în Republica Moldova;
- Cetățenii simpli – beneficiari direcți ai politicilor guvernamentale, dar și plătitori de impozite pentru înfăptuirea acestor strategii;

Impactul

Asumarea unor angajamente vaste pentru o perioadă de timp scurtă are drept consecință nerespectarea termenelor asumate, ceea ce duce la scăderea credibilității Guvernului. În cazul PA, Guvernul a înțeles că întârzierile nu sunt binevenite și a decis să accelereze. Afirmațiile premierului Tarlev cum că PA ar trebui să fie implementat până pe 17 noiembrie au fost o altă încercare de a-i impresiona pe cei care urmăresc evoluțiile Moldovei pe calea reformelor. Partenerii occidentali nu înțeleg de ce Moldova își asumă declarativ anumite angajamente, pe care în mod evident nu le poate onora în termeni atât de mici. Din fericire, donatorii europeni și internaționali urmăresc mai ales ceea ce se întâmplă în viața cetățenilor, adică realitatea și nu ceea ce declară premierul la ședințele Comisiei Naționale pentru Integrare Europeană. În cadrul uneia din ele, premierul menționa că Moldova face foarte multe progrese, însă există deficiențe de comunicare cu instituțiile europene, care din cauza presei și a “experților pe care nu i-a rugat să fie experți” nu reușesc să afle adevăratele progrese ale autorităților.

Dinamica

Guvernul Republicii Moldova a aprobat anul acesta Planul Național de Dezvoltare (PND) pe anii 2008-2011, care ar cuprinde în sine restanțele din celelalte documente strategice. Intenția Guvernului, deși salutară, provoacă confuzii în ceea ce privește momentele finisării celorlalte strategii. Acest fapt pune în dificultate funcționarii publici, care nu mai știu de care document să se conducă. PND ar fi un instrument util de atragere a fondurilor europene, însă acest fapt pune în dificultate funcționarii publici în activitatea lor, de care depinde și eficacitatea mecanismului de implementare a prevederilor PND.

Factorii

- centralizarea excesivă a organelor administrației centrale;
- lipsa resurselor umane și financiare necesare;
- birocrăția excesivă;
- absența voinței politice;
- presiunea externă.

Anticipări

Implementarea PND, precum și finisarea Planului de Acțiuni RM-UE ar stimula factorii de decizie pentru o îmbunătățire calitativă a implementării direcțiilor strategice. Însă, apropierea de alegerile parlamentare din 2009 ar orienta agenda publică spre organizarea campaniilor electorale, mai degrabă decât spre implementarea cu succes a programelor strategice.

Întrebări

- Care este numărul strategiilor adoptate de Guvern?
- În cazul schimbării Guvernului vor fi continuate programele de importanță națională?
- Care sunt așteptările donatorilor vizavi de implementarea strategiilor guvernamentale?

P 6. (Ne-)Transparența instituțiilor publice

Subiectul

Chiar dacă accesul la informație este reglementat legal, instituțiile publice rămân încă netransparente. Transparența reală a instituțiilor publice naționale și locale ar spori încrederea cetățenilor în instituții și ar soluționa grave probleme de comunicare între cei care adoptă hotărârile și cei asupra cărora își fac efectul acestea, adică cetățenii.

Descrierea

Chiar dacă în Moldova se încearcă edificarea unei societăți informaționale există încă numeroase instituții, care nu au pagini web sau au pagini, dar care oferă informații sumare. Controlul public al averilor funcționarilor publici ar fi un bun exemplu de transparență, dacă ar fi realizat eficient. În alte state există practica publicării on-line a declarațiilor de avere ale funcționarilor publici, însă în Moldova această practică nu este încă preluată, chiar dacă unii membri ai Comisiei Naționale de Etică recomandă acest lucru.

Un alt exemplu este activitatea Camerei de Înregistrare de Stat. Aceasta este o instituție publică ce deține informațiile referitoare la proprietarii de firme, înregistrarea acestor și activitatea economică desfășurată, însă face publice aceste informații contra plată. Dacă presa, sau contribuabilii vor să afle cine este proprietarul unei firme și când a fost înregistrată, atunci aceștia trebuie să plătească pentru a obține aceste informații de la o instituție publică.

Un alt caz semnalat mai ales de către parlamentarii din partidele din Opoziție (PSL) este utilizarea mijloacelor de transport și a apartamentelor de serviciu în scopuri personale. Autoturismele din dotarea Parlamentului sunt utilizate de către parlamentari pentru a-și vizita rudele sau a călători prin țară. În cazul accidentelor se încearcă mușamalizarea cazurilor dacă în accident este implicat un vehicul cu numere oficiale. Un astfel de caz a avut loc în luna octombrie, când un autoturism ce avea numere prezidențiale a provocat un accident rutier și a dispărut de la locul faptei. Poliția nu a luat în seamă declarațiile martorilor și a decis să mușamalizeze cazul. În condițiile în care organele de poliție tănuiau informațiile, numai datorită unui post de televiziune privat, opinia publică a aflat despre acest incident.

O altă problemă a transparenței sunt ședințele Guvernului. Presa are un acces limitat la discuțiile din cadrul Guvernului din cauza amenajării necorespunzătoare a spațiului destinat pentru jurnaliști. Hotărârile de Guvern nu sunt publicate în totalitate on-line, iar atunci când se discută cheltuirea banilor publici, din documentele prezentate jurnaliștilor lipsesc sumele exacte pe care le cheltuie Guvernul. NU doar instituția Guvernului, ci și instituția prezidențială este una închisă. Și la nivel local există anumite probleme, mai ales în ceea ce privește activitatea Consiliului Municipal Chișinău. Locuitorii capitalei nu au acces la proiectele de decizie supuse dezbaterilor, ci numai la agenda ședințelor.

Grupul țintă

- funcționari publici;
- cetățeni, cercetători;
- politicieni.

Impactul

Absența transparenței în relația instituții-cetățeni, instituții-presă are câteva consecințe majore. În primul rând duce la sporirea neîncrederii în autoritățile publice. Opacitatea și secretomania ce domină în multe dintre instituțiile publice contribuie și la apariția tentației corupției. Controlul din partea presei este încă foarte slab și de foarte multe ori obținerea unor informații depinde de bunul-plac al deținătorului unei funcții. Acest lucru creează o percepție greșită în rândul cetățenilor potrivit căreia este importantă obținerea bunăvoinței funcționarului, mai degrabă decât respectarea de către acesta din urmă a prevederilor legale. Elementele discreționare ar trebui eliminate din relația instituții-cetățean și instituții-presă. Un proiect de creștere a transparenței autorităților publice a fost propus autorităților municipale de către Institutul de Rezolvare a Conflictelor INRECO. Acesta prevedea creșterea transparenței prin transmiterea online a ședințelor, dezbateri publice pe marginea proiectelor de decizii, mese rotunde, vizite în teritoriu, formarea

unor consilii consultative de cartier, pagini web interactive etc.¹

Dinamica

Cetățenii nu cunosc multe despre strategiile Guvernului și despre cum sunt cheltuiți banii publici. În comparație cu anul 2006 situația nu s-a îmbunătățit și instituțiile publice nu au devenit mai transparente. Chiar dacă în Parlament este așteptată adoptarea Legea privind Conflictul de Interese, experții consideră că legea nu va aduce schimbări majore. Legea prevede ca funcționarii care își dau seama că luarea unei decizii ar putea să-l favorizeze și să servească intereselor sale personale, ar trebui să se abțină de la luarea unor asemenea decizii. Totuși, în cazul în care toți funcționarii și-ar declara interesele, nu există vreun mecanism în lege, prin care să poată fi verificată veridicitatea acestor declarații. Experți din cadrul Transparency International consideră că proiectul de lege respectiv ar trebui refăcut în totalitate.

Factorii

- corupția;
- lipsa dotărilor tehnice;
- puterea discreționară a funcționarilor;
- proasta informare a cetățenilor;
- comunicarea deficitară a instituțiilor centrale cu cetățenii;
- interesele personale și incompetența unor funcționari.

Anticipări

Chiar dacă reforma Administrației Publice Centrale este încă în desfășurare, aceasta ar trebui să vină cu soluții pentru creșterea transparenței instituțiilor publice. Un grad înalt de transparență va apărea în cazul în care Comisia Națională de Etică devine cu adevărat funcțională. Funcționarii competenți și cu salarii bune sunt încă o raritate în Republica Moldova. Pe măsură ce funcționarii vor înțelege că sunt în serviciul cetățeanului, transparența va spori.

Întrebări

- Poate transparența contribui la creșterea încrederii cetățenilor în instituțiile publice centrale?
- În ce mod controlul insuficient al presei și cetățenilor asupra instituțiilor publice afectează calitatea democrației moldovenești?

¹ „Vrem să asigurăm mai multă transparență în primărie”, interviu cu Veaceslav Guțuțui, Timpul, 07.11.2007, p.5.

P 7. Opoziția fără o poziție

Subiectul

În democrațiile clasice învingătorii acceptă rezultatele alegerilor și se situează în Opoziție. În Republica Moldova, opoziția a devenit o noțiune vagă, dar care apare des în discursurile publice. Multitudinea de partide ce se auto-definesc ca fiind partide de opoziție se auto-întitulează paradoxal și partide de orientare pro-democrată, pentru a se deosebi de comuniști.

Descrierea

Șansele apariției unei opoziții unite în preajma alegerilor din 2009 sunt minime, totuși în Republica Moldova continuă să circule mitul frumos al unei opoziții unite. Politica comparată ne arată însă că în statele unde există un sistem electoral proporțional alianțele sunt instabile, iar formarea majorităților de guvernare este foarte dificilă. Rezultatele alegerilor din iunie 2007 au complicat situația politică, întrucât în 22 de consilii raionale comuniștii sunt în opoziție, în timp ce la nivel național se află la guvernare. Aceste nivele ale Puterii fac ca ideea opoziției să se șteargă. Pe parcursul lui 2007 au existat tentative de a coordona activitatea post-electorală a partidelor necomuniste. Astfel, la 24 iulie a fost semnată Declarația de Constituire a Majorității în Consiliul Municipal Chișinău între PD, PPCD, PL și AMN. Majoritatea respectivă nu a funcționat nici-o lună, după care s-a destrămat. În consiliile raionale formarea coalițiilor a avut loc sub umbrela Alianței Moldova Noastră, care s-a situat pe locul doi la alegerile locale. Totuși, nici nu s-au terminat bine negocierile, că presa a început să relateze despre fisurile apărute în cadrul alianțelor post-electorale din cauza ambițiilor AMN. Atacurile între partenerii de coaliție au reizbucnit, pentru ca în noiembrie să fie semnată Declarația partidelor constituante a majorităților la nivel local. Prin această declarație șase partide se obligă să renunțe la atacurile reciproce.

Alegerile noi pentru Consiliul Raional de la Rezina ar trebui să fie o lecție pentru partidele necomuniste. În urma scrutinului din 11 noiembrie, PCRМ a obținut majoritatea în Consiliul Raional Rezina. După alegerile din iunie, Consiliul nu s-a putut întruni pentru că partidele necomuniste nu au putut găsi o formulă de compromis. Alegătorii i-au pedepsit și au votat la 11 noiembrie în favoarea comuniștilor, astfel că majoritatea necomunistă a pierdut definitiv alegerile locale pentru Consiliul Raional Rezina. Alegerile repetate de la Rezina ar fi trebuit să fie o lecție pentru partidele necomuniste.

Grupul țintă

- politicieni;
- membri de partid;
- alegători.

Impactul

Absența unei opoziții consolidate este în favoarea Partidului Comuniștilor și nu rareori unii analiști și jurnaliști ajung la explicația simplistă, potrivit căreia responsabil de fragmentarea excesivă a Opoziției ar fi „responsabil” consilierul prezidențial pentru probleme politice - Mark Tcaciuk. Acest lucru este puțin probabil în condițiile în care consilierul respectiv nu cunoaște bine limba română, apare rar în public și nu se implică direct în activitatea partidelor de opoziție. Nici un lider de partid de opoziție nu a putut veni cu exemple concrete cu privire la fragmentarea intenționată a Opoziției, în schimb partidele se acuză reciproc de colaborare cu partidul de la guvernare. Problema partidelor de opoziție este cooperarea superficială, mai ales alegerile repetate pentru Consiliul Raional de la Rezina au dovedit cât de dispersată este Opoziția moldovenească. Dacă până în 2007 a existat o așa-numită opoziție constructivă, acum consensul politic a dispărut și PCRМ a rămas fără aliați în Parlament.

Presa de opoziție scrie despre delapidările masive de fonduri la Complexul memorial „Eternitate”, spălarea a sute de milioane la reparația drumurilor, alocarea dubioasă a 93 mln. de lei unei companii falimentare ca „Air-Moldova”, adoptarea legilor la comanda grupurilor de interese, persecutarea opoziției, însă vine cu puține probe. Discursul partidelor de opoziție ar trebui să fie mai argumentat.

Dinamica

Cooperarea rămâne cel mai dificil proces în politica moldovenească. Nu numai cooperarea între autoritățile centrale și cele locale este anevoioasă, dar și cooperarea între diversele partide, care formează majoritatea de guvernare în Consiliul Municipal Chișinău. Cooperarea defectuoasă între autoritățile locale și cele naționale poate pune în pericol securitatea alimentară a țării în primele luni ale primăverii din 2008, când rezervele de stat de grâu vor fi pe sfârșite, iar prețurile la produsele alimentare vor fi în creștere.

Spre deosebire de 2006 când opoziția era mult mai slabă, în 2007 după alegerile locale avem partide de opoziție mai influente la nivel local, însă mult mai ambițioase. Autoritățile centrale speculează pe marginea unor „portije legislative” pentru a discredita partidele din opoziție. Exemplul Termocom și modul în care se stabilește tariful la energia termică este specificul anului 2007. În același timp opoziția moldovenească este mult mai fragmentată în 2007, iar unele partide cum este PPCD continuă să „cocheteze cu partidul de la guvernare”. În 2007, noțiunea de „opoziție politică” a devenit mai confuză, pentru că la nivel local acolo unde au pierdut alegerile, comuniștii s-au postat într-o „opoziție totală”. Singurul moment în care Opoziția a avut o poziție comună a fost Legea Bugetului pentru 2008, care a unit într-o oarecare măsură partidele necomuniste, opt partide (AMN, PD, PDS, PSDM, PPR, PL, PSL și UCM) au semnat o declarație prin care califică drept discriminatoriu bugetul elaborat de Guvernul Tarlev pentru anul 2008¹.

Factorii

- natura sistemului politic;
- sistemul electoral;
- mentalitatea politicienilor.

Anticipări

Apropierea de alegerile parlamentare din 2009 ar stimula apropierea anumitor forțe ale opoziției. Însă această apropiere va avea loc iarăși în cadrul competiției pentru obținerea puterii și nu pe baza unei platforme ce ar prevedea soluționarea problemelor grave ale societății moldovenești.

Întrebări

- Care ar fi principiile, care ar unifica Opoziția moldovenească?
- De ce nu sunt respectate declarațiile de constituire a majorităților?

¹ Alina Țurcanu, *Un buget „discriminatoriu”*, *Țimpul*, 21.11.2007, p. 3.

P 8. Politici identitare falimentare

Subiectul

Identitatea rămâne una din problemele ce divizează societatea din Republica Moldova. Politicile statului încearcă crearea unei identități moldovenești în cadrul unei societăți polietnice cu atributele specifice: limba moldovenească, istorie separată de istoria românilor și inocularea ideii că ar exista diferențe majore de mentalitate între moldoveni și români, ceea ce justifică existența unei etnii moldovenești distincte de cea românească.

Descrierea

Pe parcursul anului 2007, anumite politici identitare au atras atenția opiniei publice. Mai ales problema limbii a cauzat anumite disensiuni, în timp ce majoritatea istoricilor au protestat împotriva introducerii în școli a unor cursuri de istorie integrată. Trecutul sovietic este un alt element identitar valorizat pozitiv de către reprezentanții Partidului Comunistilor. Având la dispoziție un aparat administrativ, PCRM încearcă să-și promoveze programul partidului, identificând drept amenințarea la adresa identității cetățenilor din R. Moldova românismul ca doctrină. În acest sens, pe parcursul anului s-a organizat o adevărată vânătoare de vrăjitoare acompaniată de amenințări și declarații discriminatorii la adresa celor care se identifică drept etnici „român”.

În efortul de a construi o identitate moldovenească autoritățile nu se sfiesc să încalce drepturile altor categorii de cetățeni. Proiectul de lege privind interzicerea accesului la anumite funcții publice a persoanelor cu dublă cetățenie face parte din același efort de a înrola în rândurile administrației publice numai „patrioți cu acte moldovenești”.

Denumirea limbii rămâne în continuare un subiect de dezbateri. Chiar dacă cercetătorii au constatat lipsa unor diferențe între limba română și limba de stat vorbită de cetățenii R. Moldova, membrii de vârf ai PCRM, care dețin și funcții administrative în stat încearcă să acrediteze ideea existenței a două limbi diferite.

Istoria este o altă temă de dezbateri. Dacă până acum în școli se studia materia „istoria românilor” autoritățile din domeniul educației au decis înlocuirea acesteia cu materia de „istorie integrată”. Totuși manualele editate conțineau grave erori, ba mai mult prezentau în culori frumoase perioada sovietică și perioada politică de după 2001.

Autoritățile oficiale se raportează mai ales la trecutul sovietic, un exemplu în acest sens fiind sărbătorirea fastuoasă a zilei de 9 mai ca zi a victoriei asupra Germaniei naziste. Ziua Europei (9 mai) a fost considerată mai puțin importantă și cu un potențial electoral mai scăzut. Valorizarea pozitivă a trecutului sovietic urmând exemplul Federației Ruse indică existența unui atașament ideologic față de perioada sovietică în rândurile Partidului Comunistilor din RM (PCRM), care a avut mai multe tentative de a transforma trecutul sovietic într-un element identitar autohton. Construcția din banii publici a „Memorialului Eternitate” este una dintre ultimele evoluții în această direcție.

Grupul țintă

- autoritățile din domeniul educației;
- cetățenii, în special elevii, studenții;
- mass-media.

Impactul

Chiar dacă în sondajele de opinie populația nu menționează conflictele etnice drept o problemă importantă (4% potrivit ultimului sondaj IMAS)¹, identitatea continuă să domine agenda publică. Problema identității limitează libertatea de activitate a cetățeanului simplu care este plasat „automat” de către partidul de guvernământ într-o tabără identitară.

În acest sens, este amenințată stabilitatea și securitatea internă din moment ce autoritățile promovează o politică de discriminare față de cetățenii cu opinii diferite în ceea ce privește auto-identificarea lor, fiind

¹ Barometrul Socio-Politic Omnimas, noiembrie 2007.

încălcate drepturile fundamentale ale omului. La fel, autoritățile prin diferite modalități gen: suprimarea ilegală a transmisiei postului TVR1, limitarea accesului la unele posturi de radio (Vocea Basarabiei) prin neacordarea unor frecvențe populare încearcă să includă cetățenii într-un singur format de identificare, cel descris de partidul de guvernământ. Evident, astfel de situații stârnesc nemulțumirea cetățenilor, care în repetate rânduri au organizat proteste. Nu sunt excluse și manifestări mult mai extinse, întrucât etnia și limba rămân esențiale pentru identitatea națională.

Dinamica

Dacă în primii ani de independență Moldova adoptase simbolistica românească, atunci din 1994 până în 2001 se poate vorbi despre o intervenție nesemnificativă a statului în ceea ce privește politicile identitare. Din 2001, politica identitară a devenit un domeniu extrem de important pentru PCRM, pentru că acesta este unicul partid care promovează ideologia unei alte identități, decât cea promovată între 1989 și 1991. În eforturile sale de a promova diferențierea între români și moldoveni, PCRM a adoptat poziții sovietice în ceea ce privește identitatea majorității populației. Datele sociologice arată că majoritatea celor care se auto-identifică drept români nu consideră că PCRM le reprezintă interesele. Promovarea unor construcții identitare în programele de studiu din învățământul preuniversitar a stârnit nemulțumirea nu doar a tinerilor, ci și a părinților acestora.

Factorii

- recomandările Consiliului Europei;
- implicarea PCRM în promovarea unor politici identitare ale statului;
- rezistența la schimbarea identității.

Anticipări

Numirea în calitate de consilier prezidențial a fostului viceministru al Educației, Viorelia Moldovan-Bătrânac arată că interesul pentru domeniul educațional a crescut. În același timp, Consiliul Europei a recomandat adoptarea unui nou Cod al Educației, care va trebui să promoveze un anumit tip de identitate.

Întrebări

- De ce politicile identitare promovate de PCRM provoacă reacții adverse?
- În ce mod politica educațională influențează identitatea națională?
- Politicile educaționale se vor schimba în cazul în care la guvernare vor veni alte partide?

P 9. Guvernul controlat de Președinție, dar nu de Parlament

Subiectul

O problemă specifică democrației moldovenești este absența unui control al Parlamentului asupra Guvernului. Parlamentul controlat de majoritatea comunistă recurge rareori la interpelări, iar în foarte multe cazuri Guvernul acționează la sugestia reprezentantului Președinției pe lângă Guvern.

Descrierea

Întrebarea centrală este ce instituție conduce Republica Moldova? Inițiativele de liberalizare a economiei au fost anunțate de Vladimir Voronin și ulterior explicate de către Oleg Reidman, consilierul pe probleme economice a Președintelui RM. Deseori pe agenda Guvernului sunt incluse chestiuni la propunerea Președinției. Nu este nimic condamnat în acest fapt, doar că, în majoritatea cazurilor aceste propuneri sunt comunicate Guvernului în aceeași zi astfel încât miniștrii de resort nici nu reușesc să afle exact ce s-a propus.

Ședințele de Guvern nu sunt un for de dezbateri libere, ci mai mult o „mașină de vot”. Rareori există obiecții ale miniștrilor sau exprimări de poziție pe marginea chestiunilor propuse pentru votare. În cele mai multe cazuri, premierul Vasile Tarlev este cel care stabilește până unde sunt permise discuțiile. Consilierii premierului elaborează modificările hotărârilor de guvern și vin cu poziții/note informative pe marginea majorității chestiunilor.

În acest context este notabil faptul că de obicei fiecare minister are ponderea sa în cadrul discuțiilor. Recentele inițiative de soluționarea problemei transnistrene au fost exprimate iarăși de către președinte, iar Ministrul Reintegrării, Vasile Șova a trecut în acest context, pe planul secund. Absența reacției la decizia Federației Ruse de a deschide secții de votare pe teritoriul Republicii Moldova probabil că are la origine ignorarea acestei probleme de către Președinție.

Grupul țintă

- Guvernul;
- Președinția;
- Cetățenii;
- Mass-media.

Impactul

Dacă deciziile cele mai importante se iau de către instituția prezidențială, atunci rolul Guvernului se reduce la rolul unei simple mașini de vot. Acest lucru încalcă principiul separării puterilor în stat și constituie o abatere de la normele democratice, ba mai mult, încetinește tranziția Moldovei către o democrație consolidată. De multe ori dependența Guvernului de opiniile consilierilor președintelui provoacă confuzii, pentru că pe de altă parte există și consilierii premierului. Să ne amintim numai de Declarația premierului Tarlev vizavi de absența funcționarilor publici cu dublă cetățenie în cadrul Guvernului. Chiar dacă Legea ce prevede interdicția accesului persoanelor cu dublă cetățenie la numeroase funcții publice, încă nu era adoptată de Parlament, premierul a declarat că potrivit verificărilor nu există asemenea funcționari în Guvern. În condițiile în care nu existau condițiile legale, atunci potrivit cărei legi s-au făcut acele verificări? Este un caz clar de abuz al autorităților, dar mai ales al premierului, care probabil îndeplinește cu zel indicațiile primite din partea Președintelui. De fapt mulți miniștri uită faptul că Moldova este o republică parlamentară și portretul Președintelui RM, Vladimir Voronin poate fi zărit în birourile multor miniștri sau chiar reprezentanți ai autorităților publice locale.

Dinamica

Dependența ministerelor reduce din autonomia acestor structuri și le limitează libertatea de a identifica soluțiile pentru domeniul respectiv. Drept consecință asistăm la o anemizare a structurilor ministeriale, care ar trebui să propună politici guvernamentale. Recentele inițiative de liberalizare a economiei au avut loc numai după ce a fost înlocuit un incomod ministru al economiei și comerțului – Valeriu Lazăr, în locul său venind

Igor Dodon. Această schimbare a făcut ca la conferințele de presă importante despre recente reforme economice, numite în general, „inițiative de liberalizare a economiei” să participe și consilierul prezidențial Oleg Reidman. În aceste cazuri, întrebările presei au fost adresate mai mult consilierului prezidențial, mai ales pentru că aceste inițiative au fost lansate de către Președintele Republicii Moldova, Vladimir Voronin. Guvernul și Parlamentul au votat cu o rapiditate neobișnuită aceste inițiative legislative. Pe de o parte președintele a luat locul ministrului economiei și comerțului, iar pe de altă parte asemenea evenimente arată că centrul decizional rămâne în Palatul Prezidențial, chiar dacă sistemul politic este unul parlamentar.

Factorii

- existența verticalei puterii;
- centralizarea politică;
- opoziția politică slabă.

Anticipări

Principiul separării puterilor în stat se va dilua în continuare, întrucât odată cu apropierea alegerilor parlamentare presiunile din parte Președinției și a Partidului Comuniștilor vor crește. Autoritățile vor încerca să recurgă la acțiuni populiste pentru a recâștiga încrederea alegătorilor, iar o administrație și un Guvern docil vor servi doar intereselor partizane. Controlul parlamentar asupra Guvernului este cvasi-inexistent. Sistemul de checks and balances nu va fi funcțional în Republica Moldova până în 2009.

Întrebări

- De ce tocmai Președintele Republicii Moldova a inițiat reformele de liberalizare?
- Cum se explică rapiditatea cu care se execută indicațiile nescrise ale Președintelui RM?

P 10. Cultură civică sau parohială

Subiectul

Relația între cultura politică și structura politică este extrem de importantă pentru înțelegerea stabilității și schimbării politice. În Republica Moldova structurile democratice încă nu au drept suport o cultură politică de tip democratic, ci mai degrabă una specifică supușilor.

Descrierea

Instituțiile statului și cetățenii trebuie să fie cât mai apropiați. În același timp, cetățenii trebuie să înțeleagă că ei sunt cei care pot influența deseori deciziile administrative, întrucât birocrații și politicienii invocă în discursurile lor interesul cetățeanului. Din păcate în Republica Moldova instituțiile statului sunt percepute drept corupte și populația nu are încredere în ele. Această stare de fapt se datorează în mare parte și absenței unei culturi civice, care reprezintă acel tip de cultură politică specific democrațiilor occidentale. Cultura civică presupune cetățeni competenți. În calitate de cetățeni competenți, oamenii se autopercep ca fiind capabili să afecteze deciziile guvernamentale prin influența politică: prin formarea grupurilor, prin amenințarea retragerii votului sau alte tipuri de presiuni. Spre deosebire de cetățenii competenți, cultura parohială se caracterizează mai ales prin supuși competenți. Aceștia se autopercep ca fiind capabili să apeleze la un set de legi obișnuite și sistematice în contactele pe care le au cu oficialii guvernamentali. Cu cât populația este mai capabilă să exercite o influență politică cu atât este mai inhibată birocrația să acționeze arbitrar și să neglijeze individul.

Un sondaj lansat de Institutul pentru Politici Publice arată că de fapt cultura politică în Republica Moldova este una parohială, majoritatea cetățenilor nu cred că pot influența hotărârile politice. La nivel local, doar 5,9% din cei chestionați au spus că pot influența deciziile în mare măsură și 17,5% au spus că pot influența, dar într-o măsură mai mică¹. Pe de altă parte, circa 70% din cetățenii intervievați au menționat că influența lor este foarte mică sau inexistentă. La nivel național, procentajul este mult mai mic doar 4,6% consideră că pot influența hotărârile la nivel național, în timp ce peste 70% consideră că influența lor este minimă sau inexistentă. Sondajul arată că mai ales minoritățile rusă și ucraineană consideră că influența lor este inexistentă, peste 80% din cei chestionați au estimat drept inexistentă influența lor atât la nivel local cât și național.

Grupul țintă

- instituțiile statului;
- cetățeni;
- cercetători, sociologi.

Impactul

În perioada sovietică activismul civic a fost politizat. În prezent, cetățenii moldoveni au păstrat stereotipuri și atitudini tipice perioadei sovietice, când statul era omniprezent și se ocupa de toate. Populația așteaptă ca deciziile cele mai importante să vină din partea statului, statul trebuie să ofere locuri de muncă, să propună soluții pentru orice problemă la nivel local, să îmbunătățească situația economică și socială în țară, să intervină cât mai mult în economie etc. Acest tip de mentalitate împiedică dezvoltarea inițiativelor individuale și este răspândit în majoritatea straturilor sociale. Statul este în viziunea moldovenilor - statul-providență. Pe de altă parte instituțiile statului nu se bucură de încrederea populației, în topul încrederii este Biserica (81%) urmată de mass-media (59%) și de Primărie (50,2%)².

O consecință a acestui complex de atitudini pasive vizavi de sistemul politic, dar și vizavi de formularea și implementarea politicilor publice este incapacitatea cetățenilor de a se identifica drept cetățeni activi. Cetățenii simpli cred că nu pot influența hotărârile importante ale administrației publice locale sau centrale, circa 79% din cei chestionați au spus că pot influența într-o măsură mică sau deloc deciziile politice la nivel

¹ Barometrul de Opinie Publică (realizat în perioada 3-14 mai), Centrul de Investigații Sociologie și Marketing, mai 2007, p. 46.

² Barometrul de Opinie Publică (realizat în perioada 29 octombrie-5 noiembrie), Institutul de Politici Publice, noiembrie 2007, p. 37-38.

național. Procentajul este mai mic, circa 70% atunci când cetățenii se referă la deciziile pe plan local. Mai ales cetățenii cu vârsta între 30 și 59 de ani consideră că influența lor asupra deciziile naționale este cvasi-inexistentă.

În ceea ce privește interesul față de politică, acesta crește odată cu nivelul educației. De asemenea se observă că persoanele din mediul rural se interesează mai puțin față de politică decât cele din mediul urban. În același timp, rata participării la alegerile locale din 2007, arată că în mediul rural participarea este cu mult mai mare decât în mediul urban. În mediul urban alienarea cetățeanului față de politică este mult mai mare.

Dinamica

Stereotipurile și atitudinile tipice perioadei sovietice, când statul era omniprezent și se ocupa de toate au rămas vii în memoria populației. Populația așteaptă ca deciziile cele mai importante să vină din partea statului, acesta trebuie să ofere locuri de muncă, să propună soluții pentru orice problemă la nivel local, să îmbunătățească situația economică și socială în țară, să intervină cât mai mult în economie etc. Statul este în viziunea moldovenilor - statul-providență. În comparație cu 2006 situația nu a evoluat semnificativ, cetățenii continuă să se considere incapabili de a influența deciziile politice la nivel local sau național. Participarea electorală la alegerile locale din 2007 a fost una scăzută, nu au fost multe proteste. Greve nu au avut loc, probabil mai ales din cauza politizării sindicatelor.

Factorii

- instituțiile educaționale;
- mediul social;
- structuri hiper-birocratizate.

Anticipări

Schimbarea culturii politice și evoluția de la o cultură politică de tip parohial către o cultură civică este un proces îndelungat. Pe termen mediu apariția unei culturi civice va duce și la apariția unor politicieni mai responsabili. Cultura civică presupune existența a numeroși cetățeni competenți politic or acest lucru nu poate avea loc „peste noapte”. Situația nu se va îmbunătăți în 2008, în preajma alegerilor locale vor fi mai puține acțiuni civice autentice și mai multe proteste inițiate de partidele politice.

Întrebări

- Peste cât timp va apărea o cultură civică în Republica Moldova?
- În ce măsură absența unei culturi politice specifice democrației stimulează arbitrarul în procesul de luare a deciziilor?

P 11. Democrația moldovenească – una atipică

Subiectul

Potrivit standardelor europene, Moldova nu este încă o democrație. Publicarea raportului de monitorizare privind starea democrației în Moldova elaborat de Consiliul Europei arată că Moldova mai are de făcut progrese până va deveni o democrație europeană.

Descrierea

De mai bine de doisprezece ani Moldova este membru al Consiliului Europei (CE), cea mai eficientă organizație regională în domeniul promovării drepturilor omului și standardelor democratice pe continentul european. Din 1997, evoluția democrației moldovenești este monitorizată cu atenție, iar rezultatele acestei monitorizări sunt compilate periodic într-un raport, prezentat Adunării Parlamentare a Consiliului Europei (APCE), pe baza căruia este adoptată o rezoluție și o recomandare către Consiliul de Miniștri. Ultimele poziții vizavi de funcționarea instituțiilor democratice adoptate de către APCE au fost Rezoluția 1465 (2005) și Recomandarea 1721 (2005).

După doi ani de evaluare, ultimul raport de monitorizare (vezi Doc. 11374) a fost aprobat unanim de către membrii Comisiei de Monitorizare. Raportul cuprindea o rezoluție APCE, o recomandare pentru Consiliul de Miniștri și un memorandum explicativ, elaborat de Dna Josette Durieu (Franța, Grupul Socialiștilor) și Dl Egidijus Vareikis (Lituania, Grupul Partidului Popular European). APCE a aprobat rezoluția pe baza raportului la sesiunea sa de la începutul lui octombrie.

Pe parcursul ultimilor doi ani, Moldova a adoptat circa 63 dintre convențiile Consiliului Europei și un număr impresionant de legi. CE insistă ca toate proiectele de legi să fie supuse expertizei și discutate cu experții CE înainte de adoptare. În viziunea CE, mai rămân multe de făcut ca numărul imens de legi să devină operațional, ba mai mult, chiar și în aceste condiții termenele stabilite de autoritățile moldovene în ceea ce privește calendarul legislativ sunt exagerat de ambițioase. ”Mai sunt necesare îmbunătățiri ale legislației în domeniul justiției, instituției procurorului general, partidelor politice și auto-guvernarea locală”, susțin co-raportorii.

Grupul țintă

- Guvernul Republicii Moldova;
- Parlamentul Republicii Moldova;
- Adunarea Parlamentară a Consiliului Europei (APCE);
- Raportorii pentru Moldova ai APCE.

Impactul

Raportul Consiliului Europei merită atenția presei, pentru că descrie și propune îmbunătățiri pentru toate deficiențele structurii instituționale curente ale democrației moldovenești. Comparativ cu concluziile din 2005, evaluarea curentă oferă un tablou mult mai amănunțit despre ceea ce s-a făcut și ceea ce mai rămâne de făcut. Concluzia raportorilor CE este că procedura de monitorizare trebuie să continue și asta este o veste foarte proastă pentru Moldova.

În acest context trebuie spus clar un lucru: atât timp cât Moldova este monitorizată de către Consiliul Europei, șansele ei de aderare la UE sunt egale cu zero. Din această cauză deciziile privind Moldova adoptate de Consiliul Europei recent sunt mai importante decât raportul de progres privind implementarea Planului de Acțiuni UE-Moldova publicat în decembrie 2006. De fapt, unul dintre criteriile de la Copenhaga pentru aderare la UE a fost cel politic. CE completează și „ajută” UE, monitorizând respectarea standardelor europene în domeniul instituțiilor democratice, statului de drept și drepturilor omului în Moldova. Incapacitatea de a implementa aceste standarde semnifică de fapt, că țara noastră nu îndeplinește criteriul politic necesar pentru aderarea la UE și că nu este pregătită pentru o integrare politică mai adâncă.

Dinamica

De fapt, autorii raportului Consiliului Europei nu vor scoate Moldova de sub monitorizare decât atunci când vor fi schimbări în structura politică. În condițiile actuale, când un partid controlează Parlamentul, Președinția, Guvernul și celelalte instituții statale este impropriu termenul de democrație pentru a descrie sistemul politic actual. Evident că abia după ce vor avea loc schimbări politice, raportorii Consiliului Europei vor veni cu rapoarte pozitive.

Factorii

- interferența politicului în actul justiției;
- interpretarea discreționară a prevederilor legale;
- absența unei voințe clare de a reforma structurile birocratice.

Anticipări

Autorii raportului anticipează că Moldova va avea probleme serioase în a convinge reprezentanții UE că toate obiectivele Planului de Acțiuni au fost atinse la timp. Luând în calcul frecvența rapoartelor de monitorizare, Moldova poate spera abia în 2009, după alegerile parlamentare, că procedura de monitorizare va fi încheiată. Se pare că oficialii europeni nu cunosc faptul că la ultimele ședințe săptămânale ale Comisiei Naționale pentru Integrare Europeană, premierul Vasile Tarlev a stabilit data de 17 noiembrie, drept termenul limită pentru implementarea completă a Planului de Acțiuni UE-Moldova. Totuși după expirarea acestei date premierul nu a mai insistat pe implementarea completă a PAUERM.

Întrebări

- Cât va mai continua procedura de monitorizare a democrației moldovenești de către Consiliul Europei?
- Cum se explică incapacitatea autorităților de a întreprinde reformele necesare pentru a ieși de sub monitorizare?

P 12. Politica împotriva corupției sau corupția împotriva politicii?

Subiectul

Corupția cuprinde toate sferele societății, inclusiv sfera politicului. Chiar dacă numeroși politicieni utilizează în discursurile lor mereu pretextul luptei împotriva corupției pentru a crea impresia că „sunt cu mâinile curate”, ei uită să lupte împotriva corupției din politică.

Descrierea

Corupția politică este o temă puțin dezbătută în Republica Moldova. Corupția tinde să se extindă până la cele mai înalte niveluri de decizie ale politicului, legislativului, justiției și administrației. Riscurile proliferării corupției politice sunt mari în Republica Moldova pentru că nu există mecanisme de control suficient de puternice pentru a verifica activitățile partidului de guvernământ. Corupția, de obicei, se acutizează în perioade de criză generalizată, de slăbire a autorității legilor și instituțiilor statului. Proliferarea ei adâncește inechitățile, polarizează bogățiile și accentuează paralizia instituțiilor, legalității și moralității. Guvernul moldovean, cu întregul său aparat administrativ acționează deseori împotriva intereselor vitale ale cetățenilor pentru a-și vedea satisfăcute interesele politice. Fie că sunt la guvernare sau în opoziție, politicienii nu sunt entuziaști, atunci când încep discuții despre politicienii corupți și despre modul de finanțare a partidelor politice. Cunoaștem prea puține despre finanțarea partidelor, pentru că legislația actuală nu reglementează acest domeniu. Finanțarea este călcâiul lui Ahile pentru orice partid. În același timp, finanțarea politică “este influențată și, în același timp, influențează relația dintre partide, oameni politici, membri de partid și electorat. Finanțarea politică este strâns legată de dezbaterile publice despre corupția politică. Finanțarea politică și corupția sunt noțiuni separate, dar acum există o îmbinare clară a celor două concepte” Corupția politică se referă la acele operațiuni financiare ilegale (cel mai adesea din partea unui candidat sau a unui partid politic) care aduc un profit pentru un candidat, pentru un partid politic sau pentru un grup de interes.

Grupul țintă

- parlamentari;
- funcționari publici;
- finanțatori ai partidelor.

Impactul

Politicizarea funcțiilor administrative, promovarea pe bază de criterii politice și de partid a anumitor funcționari în posturi cheie este o altă formă a corupției în politică. Diverse grupuri de interese încearcă să-și promoveze prin intermediul parlamentarilor și partidelor politice anumite interese, pe care parlamentarii le maschează sub forma unor legi. Absența unei Legi a Finanțării Partidelor Politice ce ar reglementa finanțarea formațiunilor politice poate contribui la răspândirea fenomenului corupției în politică. Reprezentanți ai unor grupuri economice ar putea să facă presiuni asupra unui partid, pentru a fi incluși pe lista candidaților. Pe de altă parte, din cauză că practica de lobby nu este reglementată este greu de înțeles interesele cui le reprezintă deseori parlamentarii.

Dinamica

Ne convingem, pe zi ce trece, că actuala guvernare și-a epuizat toate resursele de atac împotriva corupției, fără ca măcar să acționeze pentru eradicarea acesteia. În prezent, corupția constituie principala piedică în calea unui proces reformativ, capabil să garanteze dezvoltarea societății și nu regresul acesteia. Lupta împotriva corupției nu are șanse de izbândă dacă nu se începe cu dezbaterile corupției din mediul politic. Abuzul de resurse publice pe perioada campaniei electorale la alegerile din 2007 a reprezentat una din principalele forme ale corupției politice. De-a lungul timpului au fost identificate și alte forme de corupție politică, cum ar fi cumpărarea voturilor sau finanțarea din partea organizațiilor criminale.

În cadrul resurselor instituționale intră întrebuintarea resurselor umane și a bunurilor publice în scopuri electorale, cazuri constatate și al alegerile locale. Sprijinul oferit de către oficiali ai statului (judecători,

președinți de raion, miniștri, președintele țării) candidaților Partidului Comuniștilor, Veaceslav Iordan, implicarea funcționarilor statului în activități de campanie, folosirea sediilor unor instituții publice în scopuri electorale, folosirea vehiculelor publice pe gratis sau în regim de reducere, activități de campanie în decursul vizitelor de lucru, folosirea evenimentelor publice organizate de oficialități ale statului în scopuri electorale, întrebuintarea rapoartelor despre activități legate de instituții publice în scopuri electorale sunt doar câteva cazuri de corupție politică constatate la aceste alegeri locale.

Dosarele împotriva politicianilor aflați la guvernare sunt absente. Întâmplător sau nu numai politicienii din Opoziția au dosare pe rol. Este nevoie de o agenție de integritate care să controleze averile demnitarilor sau măcar de o comisie parlamentară de prevenție și combatere a corupției, subordonată parlamentului care ar controla deja declarațiile de avere și interese. Deocamdată în Moldova acestea nu sunt cu adevărat publice. Politicienilor moldoveni nu le pasă de opinia publică. Unii politicieni sau partide preferă blocarea anchetelor chiar cu riscul pierderii alegerilor din 2009.

Cazul deputatului AMN, Vasile Colța, care folosindu-se de calitatea de parlamentar a încercat să facă contrabandă cu o cantitate impresionantă de țigări din Republica Moldova în România este notoriu. Un alt caz este cel al ex-primarului din Durlești, Gheorghe Barbăneagră, care a descoperit că unele terenuri aparținând Armatei erau vândute pe prețuri de nimic rudelor unor demnitari¹. Mai mulți candidați la funcția de primar sau chiar primari din opoziție au avut parte de dosare în care erau învinuiți de corupție. Finanțarea partidelor este un alt aspect al corupției politice. Transparency International, cea mai cunoscută organizație internațională pentru combaterea corupției, consideră că dacă alegătorii ar cunoaște mai bine de unde provin veniturile anumitor partide politice s-ar putea ca alegătorii să voteze altfel². În principal, motorul principal al corupției politice este nevoia de fonduri, având în vedere multitudinea de partide politice și faptul că acestea cheltuie întotdeauna mai mulți bani decât au, necesitățile lor financiare fiind aproape nelimitate.

Consiliul Europei a expertizat Strategia de Combatere a Corupției și a alocat în cadrul proiectului MOLICO circa 4 milioane euro pentru Republica Moldova. Indicele percepției corupției s-a îmbunătățit de la 3,2 în 2006 la 2,8 în 2007. Chiar dacă indicele este mai mic decât percepția corupției în România (3,7) și Bulgaria (4,1), combaterea corupției per ansamblu este încă nesatisfăcătoare. În 2007 au fost înregistrate 27 cazuri de corupție printre primari, a fost arestat numai un singur procuror, un judecător și un inspector fiscal³.

Factorii

- nevoia de resurse financiare a partidelor;
- absența unor reglementări privind activitatea de lobby;
- starea economică a țării.

Anticipări

Lupta cu corupția din politică este mult mai dificilă decât în alte cazuri pentru că deciziile de pedepsire a corupției trebuie să fie luate de aceeași politicieni. Auto-pedepsirea nu este caracteristica politicianilor moldoveni. Judecătorii prost salarizați nu pot combate corupția în absența legilor relevante, dar de multe ori chiar dacă asemenea legi există, ei cedează presiunii politice. Nu există o voință politică fermă și nici o independență a justiției, care să înceapă lupta cu corupția din politică. Fenomenul corupției nu va dispărea definitiv, dar situația s-ar putea ameliora dacă vor exista structuri care să verifice averile și declarațiile de avere ale demnitarilor. În paralel îmbunătățirea situației economice din țară ar putea contribui la scăderea nivelului corupției.

Întrebări

- Legea Finanțării Partidelor Politice va soluționa problema corupției politice?
- Sunt politicienii corupți în stare să lupte cu corupția din alte domenii?

¹ *Terenurile Armatei „vândute” pe gratis rudelor unor demnitari*, Ziarul de Gardă, 22.11.2007, p. 3.

² *Transparency International despre Corupție*, http://www.infotag.md/news_ro_2/13228/

³ Vladimir Popov, *Corupția s-a întezit din nou* în Puls, 07.12.2007, p. 2.

P 13. Abuzul de putere – o meteahnă națională

Subiectul

Se spune că puterea corupe. Acest lucru este valabil și pentru Moldova. Deseori cei care dețin funcții sau chiar anumite instituții își depășesc competențele și acționează contrar legii sau intereselor cetățeanului, ba mai mult abuzează de funcția pe care o au. Deseori acest lucru are loc din cauza incompetenței.

Descrierea

Presa semnalează nenumărate cazuri în care puterea comite abuzuri. O altă practică străină în Moldova sunt licitațiile. Chiar dacă asemenea prevederi există de multe ori însuși Guvernul este cel care încalcă legea. Ziarul de Gardă semnală abaterile descoperite de către Curtea de Conturi după încheierea reviziei financiare la Aparatul Guvernului¹. De nenumărate ori, Guvernul achiziționează bunuri și servicii din banii publici fără a organiza licitații. Registrul de evidență a invitațiilor de participare la licitație, corespondența cu aceștia, ofertele primite a dispărut de multe ori fără urmă. Funcționarii Guvernului își măresc deseori salariile în mod nejustificat, cheltuie sume importante pentru recepții neprevăzute, arendează spațiile publice unor favoriți. Însă dacă în alte cazuri, Procuratura și Centrul pentru Combaterea Crimelor Economice și a Corupției se autosesizau, în aceste cazuri semnalate de Curtea de Conturi, instituțiile respective nu au reacționat. De altfel, Curtea de Conturi nu a dezvăluit tot adevărul, întrucât nu a dat publicității mai multe nereguli descoperite și nici firmele favorizate de către Guvern.

Potrivit unor lideri ai opoziției, Parlamentul a devenit un instrument butaforic și s-a transformat într-o anexă neputincioasă a Partidului Comuniștilor (PCRM). Deputații comuniști utilizează în scopuri personale mașinile Legislativului, primesc diurne de la Parlament, chiar dacă merg în deplasări peste hotare pe linie de partid, iar casa-hotel a Parlamentului este utilizată după bunul plac al majorității comuniste, ceea ce constituie o încălcare flagrantă a legislației.

Grupul țintă

- partidul de la guvernare;
- instituțiile publice centrale (Guvernul, Parlamentul);
- cetățenii simpli;
- mass-media.

Impactul

De fapt abuzul de putere nu înseamnă doar abuzul de resurse financiare sau administrative aflate la dispoziția parlamentarilor, funcționarilor publici; abuz de putere există și în instituțiile militare, când comandanții unităților militare trimit soldații să lucreze în gospodăriile proprii ori falsifică actele privind achizițiile pentru armată³. Mai ales în preajma alegerilor se observă cele mai multe încălcări și abuzuri. Nici un dosar serios nu a ajuns să se judece pentru abuzul de putere.

De multe ori politicienii își însușesc o parte din avutul public prin hotărâri de guvern, dispoziții și legi, firme terțe, persoane de față. Trebuie să ne uităm în primul rând la achizițiile publice, la privatizări, la schimburile de terenuri dintre instituții, la trecerile din proprietatea publică în cea privată, pentru că, în cele mai multe cazuri, au fost subevaluate. Statul vinde avutul public companiilor private, la un preț mult mai mic decât cel real, iar acestea se îmbogățesc din înstrăinarea ulterioară a acestuia. Un exemplu, în acest sens a fost semnalat în raionul Orhei de către consilierul raional, Vasile Roman, care prezintă publicului larg, cazuri de înstrăinare abuzivă de terenuri, delapidări etc. Prevederile Codului Muncii nu sunt respectate, atunci când vine vorba despre simpli angajați, așa cum s-a întâmplat după privatizarea Hotelului Cosmos⁴.

¹ *Guvernul încalcă Hotărârile Guvernului*, Ziarul de Gardă, 13 septembrie 2007.

³ *Doi ofițeri sunt acuzați de încălcare a legii*, Democrația, 17 mai 2007.

⁴ Diana Railean, „Căderea” *Cosmosului*, Ziarul de Gardă, 01.11.2007, p.4.

Dinamica

De multe ori organele de forță acționează în spiritul vechii tradiții sovietice. Rețin persoane fără a le prezent acuzele și fără a deține probe. Unele instituții cum sunt Centrul de Combatere a Crimelor Economice și Corupției și Procuratura Generală se autosesizează numai atunci când sunt implicați reprezentanți ai Opoziției și păstrează o tăcere suspectă atunci când trebuie să cerceteze abuzurile puterii. De altfel, procurorul general a răspuns rareori la solicitările parlamentarilor din Opoziție. Abuzuri sunt semnalate în cadrul Consiliului Raional Ocnița și Orhei. Iar recent, la construcția tronsonului de cale ferată Cahul-Giurgiulești au fost comise alte abuzuri. Reprezentanții autorităților nu se sinchiesc de respectul pentru proprietatea privată pătrunzând în curțile oamenilor pentru a efectua măsurători fără acordul lor. Recent, Guvernul a decis că va expropria posesorii de terenuri care nu doresc să le vândă de bunăvoie. În acest context, faptul că dosare ale foștilor miniștri care ar fi comis abuzuri de putere nu se află în cercetare, arată atitudinea autorităților vizavi de abuzurile de putere. Distrugerea nesancționată a afișelor electorale, participarea la acțiuni electorale ale deținătorilor unor funcții publice sunt alte exemple de abuzuri¹.

Factorii

- lipsa de respect pentru individ și proprietate;
- gestionarea proastă a banilor publici;
- absența simțului responsabilității la unii politicieni.

Anticipări

Abuzul de putere este o trăsătură a reprezentanților statului, această mentalitate poate fi dezrădăcinată cu greu. Politizarea instituțiilor publice a dus la deresponsabilizarea multor funcționari, care sub protecția guvernării săvârșesc deseori abuzuri. Abuzurile de putere vor mai continua, însă numai presa poate dezvălui aceste cazuri opiniei publice. Sancționarea pe viitor a celor care săvârșesc astfel de abuzuri este puțin probabilă, întrucât cultura instituțională este încă una de tip sovietic.

Întrebări

- În ce măsură deținerea unei funcții publice schimbă comportamentul a numeroși cetățeni?
- De ce nu sunt sancționați cei care săvârșesc abuzuri de putere?

¹ *Concurenții electorali semnalează numeroase abuzuri comise de putere*, Democrația, 17.05.2007, p. 3.

P 14. Administrația publică locală – în veșnică reformare

Subiectul

Reforma administrației publice locale și centrale se desfășoară deja de mai mult de un deceniu, însă statul nu are încă o administrație modernă. După ce la alegerile locale din iunie 2007, partidul aflat la guvernare (PCRM) a pierdut majoritatea într-o bună parte din consiliile raionale desfășurarea reformei administrației publice locale trezește semne de îngrijorare.

Descrierea

Ministerul Administrației Publice Locale (MAPL) creat pentru a promova reformele administrative la nivel local este criticat dur de unele organizații neguvernamentale ce reunesc majoritatea primarilor și aleșilor locali. Liga Națională a Asociațiilor de Primari consideră situația în domeniul autonomiei locale ca fiind una dezastruoasă. Ei au declarat că MAPL a devenit un instrument de control politic în mâinile guvernării, ministerul nu i-a consultat niciodată și că există o deficiență de comunicare între minister și primarii din teritoriu. “Pe parcursul unui an de când au fost adoptate Legea Administrației Publice Locale și Legea privind Descentralizarea nu am fost consultați niciodată”, declara Iurie Țap, primarul or. Florești. Impresia care apare este că nu există dorința de a continua reformele administrative. Mulți aleși locali sunt nemulțumiți de faptul că li s-au acordat mai multe prerogative, dar fără o acoperire financiară temeinică¹. Primarii și-au exprimat deseori nemulțumirea vizavi de tergiversarea adoptării celei de a treia legi importante pentru descentralizarea administrației publice locale – Legea Finanțelor Publice Locale.

Primarul orașului Drochia a subliniat că Legea Administrației Publice Locale nu prevede că autoritățile locale trebuie să aibă în grijă școlile și liceele obișnuite din localități. “Din martie noi le plătim salariile profesorilor din școli din bugetele locale, ceea ce nu este prevăzut în lege.”, declara primarul de la Drochia. Acest lucru are loc în condițiile în care cea mai mare parte a cheltuielilor din bugetele locale este reprezentată de cheltuielile pentru salariile pedagogilor. Mulți primari sunt indignați de faptul că indexarea salariilor profesorilor are loc din contul bugetelor locale, însă partidul de la guvernare prezintă aceste creșteri salariale drept meritele sale. O altă problemă semnalată de unii aleși locali este reprezentarea numai a primarilor comuniști în Delegația Moldovei la Congresul Puterilor Locale.

Membrii LNAP susțin că Ocnița, Bălți, Dubăsari, Basarabeasca sunt localitățile și raioanele cărora potrivit Legii Bugetului pentru 2008 le-ar fi alocate sume mult mai mari decât altor regiuni, pentru că sunt controlate de comuniști. Compararea dintre mun. Bălți și mun. Chișinău arată că Bălțiul va obține 130 mln. lei, în timp ce Chișinăul controlat de opoziție va obține cu 29% mai puțin².

Strategia de reformă a administrației publice locale are o istorie lungă, însă există încă multe curențe legislative. Delimitarea responsabilităților și competențelor nu este clară, ceea ce lasă loc pentru interpretări discreționare. În contextul alegerilor din 2007, problema administrației publice locale a devenit una politică, întrucât majoritatea (22) consiliilor raionale sunt controlate de alianțe majoritare necomuniste. Atitudinea autorităților centrale comuniste este una neadecvată, iar în competiția ce a apărut între Centrul administrativ și raioane vor avea de suferit mai ales raioanele ce nu sunt loiale partidului aflat la guvernare.

Grupul țintă

- funcționari din administrația publică;
- administrația centrală și locală;
- cetățenii;
- investitorii străini.

Impactul

Situația în domeniul autonomiei locale este dezastruoasă după instituirea unui organ central de presiune asupra aleșilor locali, care este Ministerul Administrației Publice Locale. Alegerile din iunie 2007 au creat o

¹ „La noi, oamenii cu păreri proprii sunt presați ...”, Interviu cu Iurie Țap în Timpul, 21.11.2007, p. 5.

² Serafim Urechean, În anul 2008, bugetele locale vor fi ostatic ale Puterii Centrale, Alianța, 02.11.2007, p.1 și p. 3.

situație politică „nesănătoasă”, care poate fi caracterizată drept o rivalitate între autoritățile locale și centrale, din care vor avea de pierdut mai ales unitățile administrative controlate de către forțe politice necomuniste. Declarațiile unor oficiali de rang înalt (Președintele RM, Vladimir Voronin, primul-ministru Vasile Tarlev) indică de fapt lipsa de respect pentru autonomia locală și existența unei mentalități centraliste. Recentele modificări legislative privind interdicția persoanelor cu dublă cetățenie de a accede la unele funcții publice afectează progresul pe calea reformelor în administrație, pentru că vizează și primarii. În general, prin aceste modificări PCRМ încearcă să creeze o elită birocratică loială, însă exclude de la participarea la viața publică a circa 400 000 de persoane cu dublă cetățenie.

Pe de o parte, absența unei dorințe clare pentru cooperare slăbește instituțiile statului, iar pe de altă parte, victimele reale ale disputelor politice între nivelul local și cel central al administrației sunt cetățenii. Din faptul că autoritățile centrale nu vor să coopereze pe picior de egalitate cu autoritățile locale vor avea de suferit numai cetățenii.

Dinamica

Strategia de reformă a administrației publice locale are o istorie lungă, însă există încă multe carențe legislative. Delimitarea responsabilităților și competențelor nu este clară, ceea ce lasă loc pentru interpretări discreționare. În contextul alegerilor din 2007, problema administrației publice locale a devenit una politică, întrucât majoritatea (22) consiliilor raionale sunt controlate de alianțe majoritare necomuniste. Atitudinea autorităților centrale comuniste este una neadecvată, iar în competiția ce a apărut între Centrul administrativ și raioane vor avea de suferit mai ales raioanele ce nu sunt loiale partidului aflat la guvernare. Presa presupune deja că Guvernul încearcă să controleze organele fiscale din raioane.¹ Este cunoscut cazul Întreprinderii de Stat „Registru”, care a decis să nu înregistreze automobilele din raionul Cahul, pentru că funcționari din cadrul acestei întreprinderi au candidat pe listele PCRМ și au pierdut alegerilor.² Întreaga Strategie de reformă a administrației publice locale este incompletă, pentru că nu a fost adoptată Legea privind Finanțele Publice Locale, ceea ce dă posibilitate Guvernului să acorde resurse financiare bazându-se pe criteriile politice.

Factorii

- rivalitatea între Centru și raioane;
- loialitatea politică;
- absența unei autonomii financiare reale;
- absența unui sistem informatizat eficient la nivelul administrației publice locale.

Anticipări

Adoptarea Legii privind Finanțele Publice Locale va contribui la crearea unei autonomii financiare la nivel local și va apropia definitivarea reformei în administrația publică locală. Noua structură numită Ministerul Administrației Publice Locale va acumula experiență și va trebui să devină mai eficientă și mai deschisă către dialog. Situația actuală arată că încă nu există o autonomie locală autentică și că aceasta depinde prea mult de factorul politic și mai puțin de reguli clare, care ar delimita competențele.

Întrebări

- În ce măsură dezvoltarea comunităților locale este împiedicată de reforma deficitară a administrației publice locale?
- De ce nu autoritățile centrale nu respectă autonomia locală, ci politizează relațiile între autoritățile locale și cele centrale?

¹ Pavel Păduraru, *În unele raioane, unde au pierdut alegerile comuniștii vor să ia fiscal sub control*, Timpul, 22 noiembrie 2007.

² Vadim Mitin, *Za sbto GP „Registru” mstii zhyteleam Cabula?*, Moldavskie Vedomosti, 04.07.2007, p. 1.

P 15. Lipsa de încredere în clasa politică

Subiectul

Majoritatea liderilor de partid din Moldova sunt implicați în politică de mai mult de un deceniu. Sentimentul că aceștia își urmăresc propriile interese a contribuit la formarea stereotipului potrivit căruia politica ar fi o ocupație nedemnă, iar politicienii ar fi niște persoane corupte. În acest context, Reînnoirea clasei politice este premisa pentru restabilirea încrederii în clasa politică.

Descrierea

Sondajele arată că neîncrederea în politicieni este mult mai mare decât încrederea manifestată de către cetățeni față de multe personalități politice.

Ultimul sondaj IMAS arată de exemplu că neîncrederea în politicieni este mult mai mare decât încrederea variind de la 40% la 80%. Sondajul arată că politicianul tânăr Dorin Chirtoacă trezește într-o măsură mult mai mică neîncrederea populației decât politicienii consacrați precum Vladimir Voronin, Vasile Tarlev, Serafim Urechean sau Dumitru Braghîș. A învinui întreaga clasă politică moldovenească de corupție ar fi o greșeală.

Din păcate, partidele moldovenești au în vârf persoane, care nu sunt gata să cedeze locul tinerilor. Cu toate acestea victoria unui tânăr de nici 30 de ani, la alegerile din municipiul Chișinău, a convins și alte partide că tinerii sunt căutați în politica autohtonă. Putem vorbi deja despre modelul Chirtoacă, întrucât celelalte partide au sesizat că succesul Partidului Liberal a constatat de fapt în promovarea unei figuri noi.

Grupul țintă

- partide politice;
- parlamentari;
- cetățeni.

Impactul

Democrațiile moderne funcționează doar cu ajutorul partidelor. Partidele sunt intermediarul între cetățeni și putere. Una din funcțiile de bază ale partidelor politice este selecția elitelor politice. Anume din interiorul partidelor moldovenești trebuie să pornească dorința de a reînnoi liderii de partid. Din păcate, în multe dintre partidele moldovenești s-a format o oligarhie de partid, care nu dorește să cedeze locul celor tineri. Întinerirea oligarhiei din fiecare partid va duce la întinerirea întregii clasei politice, dar întinerirea în interiorul partidelor poate avea loc numai în condițiile existenței unei democrații interne. Or tocmai acest lucru lipsește în partidele din Moldova. Democrația internă este neglijată. Pentru că în interiorul partidelor nu există o veritabilă democrație internă, pe scena politică apar în continuu partide desprinse din partidele rigide.

Politicienii sunt cei care de fapt personalizează democrația, de aceea neîncrederea în clasa politică este transferată și asupra legitimității sistemului democratic.

Dinamica

Elita politică moldovenească nu este capabilă să gândească pe termen lung. Politicienii moldoveni se gândesc la următoarele alegeri și mai puțin la reforme nepopulare, care ar putea duce la scăderea numărului de voturi. Interesele personale și de grup prevalează uneori asupra preferințelor cetățeanului. Chiar dacă tinerii politicieni vor fi acuzați de seniori mereu de lipsă de experiență, anume ei pot aduce un suflu nou și pot consolida încrederea cetățenilor în politicieni. Din păcate, partidele moldovenești au în vârf persoane, care nu sunt gata să cedeze locul tinerilor. Cu toate acestea victoria unui tânăr de nici 30 de ani, la alegerile din municipiul Chișinău, a convins și alte partide că tinerii merită să fie promovați. Putem vorbi deja despre modelul Chirtoacă, întrucât celelalte partide au sesizat că succesul Partidului Liberal a constatat de fapt în promovarea unui politician tânăr. O altă cale de a promova politicieni noi și responsabili față de cetățeni ar putea fi votul uninominal. Votul uninominal ar putea remedia anumite deficiențe ale politicii autohtone. Totuși, clasa politică tânără e formată de cea veche, deci speranța de mai bine palpăie cam slab.

Factorii

- oligarhia de partid rigidă;
- specificul culturii politice autohtone;
- absența unei democrații interne autentice în partidele moldovenești.

Anticipări

Reînnoirea clasei politice este o necesitate. Politicienii încep să înțeleagă acest lucru și încep să coopteze în Consiliile Naționale persoane tinere. Demisia este un lucru rar întâlnit în politica moldovenească, nu au fost cazuri când un lider de partid ar fi decis să plece de bună voie din fruntea formațiunii politice create de către el. Această cramponare de putere este specifică și deținătorilor de funcții înalte. În 2008 vor fi stabilite listele de partid pentru parlamentarele din 2009, de fapt acesta va fi adevăratul test al partidelor politice moldovenești. Numărul tinerilor de pe aceste liste de partid va arăta cât de mare este dorința clasei politice de a se reforma și de a promova tinerii.

Întrebări

- Ce formațiune politică își va asuma rolul de lider în reînnoirea clasei politice promovând intens tineri?
- În ce măsură încrederea în clasa politică va crește dacă pe scena politică vor apărea politicieni tineri?

P 16. Privatizarea ziarelor guvernamentale: schimbări de formă, nu de conținut (II)

Subiectul

În 2007, Guvernul a continuat să susțină financiar, direct sau indirect, ex-officioasele guvernamentale „Moldova Suverană” și „Nezavisimaia Moldova”, iar ziarele să reflecte, preponderent, activitatea organelor de conducere ale statului într-o manieră favorabilă puterii. Asta în pofida faptului că în mai-iunie 2005, Guvernul a renunțat la calitatea de fondator al ziarelor „Moldova Suverană” și „Nezavisimaia Moldova”, potrivit premierului Vasile Tarlev, decizia fiind „un rezultat al consensului politic”.

Descrierea

Potrivit rapoartelor de monitorizare a mass-media în campania pentru alegerile locale generale 2007, realizate de Asociația Presei Independente (API) și Centrul Independent de Jurnalism (CIJ) în cadrul Coaliției Civice pentru Alegeri Libere și Corecte – „Coaliția 2007”, în perioada aprilie – iunie 2007, „Moldova Suverană” și „Nezavisimaia Moldova” au favorizat cel mai frecvent, direct sau indirect, Partidul Comuniștilor, mediatizând pe larg acțiunile cu tentă electorală ale administrației publice centrale și locale. În plus, ziarele au atacat, cu sau fără motiv, personalități politice și publice incomode partidului de guvernământ, în special pe liderii partidelor de opoziție. De exemplu, în mai-iunie 2007, „Moldova Suverană” a publicat mai multe materiale denigratoare și ofensatoare la adresa lui Dorin Chirtoacă, actualul primar de Chișinău.

La 27 decembrie 2006, Guvernul a alocat din fondul său de rezervă 376,8 mii de lei pentru „Moldova Suverană” și 81,3 mii de lei pentru „Nezavisimaia Moldova” cu titlu de „ajutor financiar unic”. Bani publici urmau a fi folosiți pentru stingerea datoriilor acestor publicații față de Editura „Universul”. Astfel, Executivul a spulberat oficial mitul de „ziare naționale deetatzitate”.

În iunie 2007, Guvernul a transferat Biroului Relații Interetnice 84 mii de lei pentru perfectarea unor abonamente la „Moldova Suverană” și „Nezavisimaia Moldova” pentru asociațiile obștești ale diasporei moldovenești. În opinia Guvernului, abonarea la aceste publicații este o modalitate importantă pentru satisfacerea necesităților național-culturale ale reprezentanților diasporei moldovenești și obținerea informațiilor veridice despre patrie.

Prin adoptarea acestor hotărâri actuala guvernare a profanat ideea deetatzării presei care este o normă obligatorie pentru un stat democratic. Pe de o parte, fiind presat de organismele internaționale, Guvernul mimează niște reforme, inclusiv în domeniul mass-media. Pe de altă parte, puterea nu dorește să renunțe la controlul asupra mijloacelor de informare în masă, inventând tot felul de tertipurii, pentru a-și menține controlul cel puțin asupra unei părți a presei.

Grupul țintă

- cititorii – cetățenii;
- ziarele independente;
- clasa politică;
- administrația centrală.

Impactul

Datele Barometrul Opiniei Publice din iulie 2007 relevă că mass-media continuă să înscrie una dintre cele mai mari rate de încredere din partea populației (66%), fiind devansată doar de biserică (78%). Riscul ca transmiterea de informații părtinitoare să manipuleze opinia publică este destul de ridicat. Ambele publicații, în special „Moldova Suverană”, servesc drept tribună de denigrare a oponentilor politici, de regulă, în campaniile electorale, transformându-se mai degrabă în ziare de scandal. O dovadă în plus în acest sens sunt numeroasele cereri de chemare în judecată a ex-oficiosului guvernamental din partea personalităților politice și publice pentru apărarea onoarei și demnității.

Pe de altă parte, susținerea directă sau indirectă a acestor ziare de vechiul proprietar creează un dezechilibru pe piața media din Moldova. Normal ar fi ca banii publici disponibili pentru susținerea presei să

fie alocați în baza unui tender deschis pentru toate publicațiile periodice, astfel asigurându-se condiții egale de activitate profesională pentru toată presa.

Dinamica

În pofida criticilor din partea societății civile și organizațiilor internaționale, „Moldova Suverană” și „Nezavisimaia Moldova” continuă să reflecte, preponderent, activitatea Guvernului, Președinției și Parlamentului într-o manieră favorabilă puterii. În 2007, comparativ cu anul trecut, aceste ziare au prezentat mai des în lumină pozitivă partidul de guvernământ, în special în perioada electorală, ponegrind totodată personalități politice și publice.

Anul curent Guvernul a adoptat două hotărâri prin care indirect a continuat să subvenționeze ziarurile private „Moldova Suverană” și „Nezavisimaia Moldova”, discriminând totodată alte publicații periodice private. Această practică vine în contradicție cu angajamentele asumate de R. Moldova în cadrul Planului de Acțiuni Uniunea Europeană – Republica Moldova care prevede că „ajutorul financiar din partea statului pentru mass-media trebuie acordat în baza criteriilor stricte și obiective aplicate egal pentru toate mass-media”. Astfel, partidul de guvernământ aduce o dovadă în plus că nu va renunța ușor la instrumentele sale de propagandă, găsind soluții legale, pretins europene de democratizare a mass-media.

Factorii

- nedorința administrației de a pierde controlul asupra unor organe de presă foarte importante;
- presiunea din partea instituțiilor europene pentru democratizarea instituțiilor mass-media;
- monitorizarea de către societatea civilă a libertății de expresie.

Anticipări

Directorii fostelor publicații guvernamentale au declarat public că nu-și vor modifica politica editorială, indiferent de „presiunile” pe care le fac „opozanții puterii”. Nu este exclus că atacurile împotriva noii conduceri a Primăriei mun. Chișinău, cât și împotriva liderilor politici se vor întezi în anul 2008, în special în ajunul alegerilor parlamentare. Pe de altă parte, probabil, Guvernul va continua să subvenționeze indirect „Moldova Suverană” și „Nezavisimaia Moldova”. Deși îi va fi tot mai greu s-o facă, știind că societatea civilă și instituțiile internaționale monitorizează constant transparența procesului decizional și libertatea de exprimare în R. Moldova.

Întrebări

- Cine sunt noii proprietari ai ziarelor deetatzate?
- De ce Guvernul continuă să susțină, direct sau indirect, aceste publicații periodice?
- Care era și este tirajul acestor ziare?

P 17. Audiovizualul public la cheremul puterii

Subiectul

Alegerea noii componente a Consiliului de Observatori (CO) al IPNA Compania „Teleradio-Moldova” (TRM) și a noii conduceri a audiovizualului public nu a contribuit esențial la transformarea TRM într-o companie veritabilă supusă interesului public. Instituția se conformează prea lent prevederilor noii legislații audiovizuale, iar noua conducere a TRM mimează reforma, preferând stagnarea. Pe de altă parte, programele de actualități ale TRM nu întrunesc pe deplin caracteristicile unui audiovizual public, favorizând, direct sau indirect, actuala guvernare.

Descrierea

Adoptarea noului Cod al Audiovizualului în 2006 a fost salută de organisme internaționale și, parțial, de societatea civilă, însă aplicarea în practică a acestui document în contextul transformării TRM într-o companie cu adevărat publică se lasă așteptă. Unii membri ai CO, aleși de Parlament la 28 decembrie 2006, au fost criticați de presă pentru că nu au legătură cu audiovizualul și că sunt prea devotați partidului de guvernământ. Temerile experților independenți s-au adeverit în mare parte: actualmente, CO nu-și îndeplinește rolul de autoritate care promovează interesul public, aflându-se sub tutela factorului politic.

Formarea bugetului TRM rămâne în subordinea Guvernului, fapt care, în opinia membrilor CO Igor Munteanu și Veaceslav Ioniță, anulează autoritatea CO și reduce la zero importanța Codului audiovizualului. Ambii membri ai CO consideră că CO trebuie să-și asume responsabilitatea pentru aplicarea Codului Audiovizualului în ceea ce privește asigurarea autonomiei funcționale a Companiei, impunând standarde de conduită și management pentru angajații și conducerea acestei companii și să creeze un mediu prielnic pentru reforma internă din Companie.

Pe de altă parte, noua conducere a TRM, aleasă în ajunul scrutinului local, nu a reușit să întrerupă tradiția de rea-faimă a TRM de favorizare în buletinele de știri a actualii guvernări, implicit a partidului de guvernământ. Potrivit rapoartelor de monitorizare a mass-media în campania pentru alegerile locale generale 2007, realizate de API și CIJ în cadrul „Coaliției 2007”, televiziunea și radioul public au prezentat cel mai des în lumină pozitivă actuala guvernare și candidații PCRM la funcțiile de primari și consilieri locali. Fapt confirmat și de Consiliul Coordonator al Audiovizualului (CCA), care, de două ori, a avertizat public postul televiziune „Moldova 1” pentru lipsă de pluralism și imparțialitate în programele de știri, după ce membrii au vizionat mai multe buletine de știri, difuzate în campania electorală. Majoritatea membrilor au adus critici știrilor de la „Moldova 1”, menționând în special că sunt laudative, nu respectă principiul imparțialității, a diversității de opinie etc.

Potrivit raportului „Monitorizarea implementării Codului Audiovizualului”, realizat de Asociației Presei Electronice (APEL), CO al TRM nu este preocupat de monitorizarea modului în care politicile editoriale răspund interesului public, iar administrația companiei ar respinge practica prezentării știrilor care neglijează normele legale și deontologice de scriere a lor. Conținutul și tonalitatea unui număr impunător de știri și subiecte din programele de actualități scot în evidență, în mare, două grave probleme ale TRM: calitatea cadrelor și managementul redacțiilor „Actualități”.

Paradoxal, însă în pofida criticilor societății civile și CCA, premierul Vasile Tarlev a declarat în câteva rânduri că audiovizualul public „nu ar reflecta de ajuns politica statului”.

Grupul țintă

- cetățenii simpli;
- Consiliul Coordonator al Audiovizualului;
- Comisia parlamentară pentru cultură, știință, învățământ, tineret, sport și mijloace de informare în masă;
- fracțiunile parlamentare;
- societatea civilă.

Impactul

Potrivit Barometrul Opiniei Publice, 33,2% dintre respondenți susțin că TRM reflectă evenimentele

„corect și nepărtinitor parțial”, iar 9,5 la sută - că TV „Moldova 1” și „Radio Moldova” tratează evenimentele „corect și nepărtinitor în totalitate”. Pe de altă parte, numai 11,5% dintre persoanele chestionate afirmă că TRM reflectă evenimentele „exclusiv prin prisma intereselor partidului de guvernământ”, iar 19,7% - că cele două instituții media mediatizează evenimentele „oarecum tendențios în favoarea partidului aflat la guvernare”. Deci, mai bine 40 la sută din cetățenii Republicii Moldova sunt convinși că știrile tendențioase și imparțiale difuzate de TRM sunt adevărul în ultima instanță. De fapt, pare-se, aceștia sunt votanții Partidului Comuniștilor. Asta dacă luăm ca reper scorul obținut de partidul de guvernământ la alegerile locale generale 2007.

Dinamica

Comparativ cu anul 2006, audiovizualul public a înregistrat progrese minore, practic insesizabile, la capitolul reflectarea echilibrată a evenimentelor social-politice din R. Moldova. În primele săptămâni ale campaniei electorale pentru alegerile locale generale TRM a favorizat masiv administrația publică centrală și locală, implicit PCRM, și numai după criticile dure ale societății civile și organismelor internaționale TRM a redus volumul materialelor favorizante puterii. Pe de altă parte, comparativ cu anul trecut în buletinele de știri ale TRM mai des regăsești opiniile partidelor de orientare democratică, în special ale celor parlamentare. Totuși, la TRM lipsesc cu desăvârșire programe analitice sau programe de debateri (talk-show-uri) în limba română, iar propaganda agresivă din emisiunea „Rezonans” reduce la zero eforturile de echilibrare a conținutului editorial al posturilor publice.

Factorii

- dorința guvernării de a nu pierde controlul asupra audiovizualului;
- presiunile și recomandările experților Consiliului Europei;
- incapacitatea sau nedorința conducerii TRM de a reflecta imparțial și pluralist viața politică.

Anticipări

Noua conducere a TRM a fost acuzată în câteva rânduri de „deficit de idei noi” și de lipsă de cooperare cu societatea civilă și cu organizațiile internaționale în procesul de reformare a audiovizualului public. Reacția uneori neadecvată a președintelui TRM la criticile aduse de experții locali și internaționale trădează faptul că conducerea companiei nu poate sau nu dorește să schimbe situația actuală de la TRM. Nu este exclus că TRM va continua să prezinte în lumină pozitivă administrația publică centrală și locală, chiar dacă actuala guvernare riscă să fie penalizată în continuare de societatea civilă și organisme internaționale pentru nerespectarea obligațiilor asumate în cadrul Planului de Acțiuni Uniunea Europeană – Republica Moldova.

Întrebări

- Ce efecte poate avea presa liberă asupra societății?
- Care este rolul independenței mass-media în edificarea unui stat democratic?
- De ce guvernarea evită să țină cont de opiniile și recomandările societății civile?

P 18. Accesul limitat la informație (II)

Subiectul

La șapte ani de la adoptarea Legii privind accesul la informație, în Republica Moldova încă nu s-a instituit un control asupra executării acestui act legislativ. Accesul la informațiile de interes public nu este fluidizat, în ciuda solicitărilor mass-media și apelurilor repetate ale organizațiilor interne și internaționale din domeniul transparenței și drepturilor omului.

Descrierea

Situația în ce privește accesul populației la informația de interes public continuă să fie problematică în Republica Moldova, deși conducerea țării face declarații optimiste în acest sens. De regulă, deținătorii de informații cu caracter public răspund formal la solicitările de informație din partea cetățenilor simpli sau jurnaliștilor.

În continuare se observă tendința de a folosi legea cu privire la secretul de stat sau secretul comercial ca argument de refuz a accesului la informații publice. Chiar și pe site-ul oficial al Guvernului (www.gov.md) unele chestiuni de pe agenda Executivului nu sunt făcute publice, fiind clasificate drept „secret”. Secretomania unor instituții de stat, uneori exagerată, vine în contradicție cu declarațiile președintelui republicii, premierului sau președintelui Parlamentului privitor la transparența organelor de stat.

De exemplu, în vara anului curent, Serviciul de presă al Președinției Republicii Moldova a îngădit accesul jurnaliștilor la o reuniune a șefului statului, Vladimir Voronin, cu funcționarii Primăriei Bălți. Mai mult, oficialul a interzis jurnaliștilor să realizeze înregistrări în timp ce președintele Voronin a discutat, în unul din cartierele orașului, cu un grup de pensionari, motivând că „partea oficială a luat sfârșit”.

Anul curent și judecătorii, persoane care ar trebui să cunoască și să aplice cel mai bine prevederile Legii privind accesul la informație, au îngădit în câteva rânduri accesul jurnaliștilor la informație, interzicându-le neîntemeiat să asiste la ședințele de judecată. În luna mai 2007, un magistrat de la Judecătoria Ialoveni i-a cerut redactorului-șef al ziarului „Ora locală” să părăsească sala de ședințe pe motiv că „așa vrea el”. Judecătorul urma să examineze reclamația de către un concurent electoral a falsificărilor comise de Consiliul Electoral de Circumscripție din Ialoveni.

Acestea sunt doar două exemple de limitare premeditată a accesului jurnaliștilor la informațiile de interes public. Totuși, în ultimii ani mass-media își revendică tot mai des drepturile legale în instanța de judecată. Drept urmare, în ultimii patru ani, instanțele din Moldova, potrivit Curții Supreme de Justiție, au examinat circa 90 de dosare ce vizează lezarea dreptului la informație.

Potrivit experților independenți, pentru ameliorarea situației în ce privește accesul la informație este nevoie de timp pentru a schimba atât mentalitatea funcționarilor (deținătorilor de informație), cât și a cetățenilor (solicitanților de informație). Totodată, e necesar ca Parlamentul să adopte Legea privind transparența în procesul decizional, document care ar reduce secretomania din instituțiile publice de stat.

Grupul țintă

- jurnaliștii;
- funcționarii publici;
- cetățenii.

Impactul

Accesul cu sincope la informații de interes public reduce capacitatea societății civile de a controla și face responsabilă clasa politică și aparatul administrativ, deși aceasta constituie o condiție necesară pentru o democrație. În schimb, funcționarii și oficialii se simt protejați de supravegherea publicului. La nivel strict profesional jurnaliștii sunt împiedicați să-și facă meseria și este diminuat caracterul transparent al serviciilor de comunicare publică din instituții.

Dinamica

Astăzi, majoritatea funcționarilor dau dovadă de o abordare pragmatică în contextul garantării dreptului la obținerea informațiilor cu caracter public. În Chișinău, dar și-n provincie funcționarii publici nu mai pun problema necesității aplicării și existenței Legii privind accesul la informație. Sigur, există, totuși, și excepții, însă, per general, se observă o îmbunătățire a situației.

Instituțiile publice continuă să-și modernizeze serviciul de relații cu publicul și propriile site-uri, care, însă, prezintă informația selectiv și favorabil instituției. Situația este mai gravă în instituțiile care nu un responsabil de relații cu publicul, iar unica persoană împuternicită să facă declarații de presă este șeful instituției care de obicei este de negăsit. Totuși, există încă o prăpastie între putere și mass-media, și, respectiv, cetățenii R. Moldova, pentru că puterea consideră că multe lucruri din activitatea lor nu trebuie făcute publice.

Factorii

- reținerea manifestată de funcționarii publici de a oferi informații,
- presiunile din partea societății civile și a mass-media;
- lipsa unor structuri capabile să se ocupe de relațiile publice în instituțiile publice.

Anticipări

Situația se poate îmbunătăți în timp, în măsura în care se menține și se extinde presiunea presei, controlul societății civile și solicitările comunității internaționale. Un alt factor care ar putea schimba situația în bine ar fi adoptarea proiectului de Lege privind transparența în procesul decizional.

Întrebări

- Când vor adopta clasa politică și administrația un comportament de responsabilitate în fața societății?
- Când va fi sancționat primul responsabil pentru blocarea accesului la informații publice?

P 19. Comercializare și neprofesionalism în presă (II)

Subiectul

Mass-mediei din Moldova, în special celei de stat sau de partid, i se reproșează că este preocupată de lustruirea imaginii fondatorului sau sponsorului, dar nu de informarea obiectivă a societății despre evenimentele din societate. Calitatea unor materiale jurnalistice, realizate în special de jurnaliștii școliți în perioada sovietică, lasă mult de dorit, fiind uneori total neprofesioniste.

Descrierea

Alegerile locale generale 2007 au demonstrat că unele mijloace de informare în masă din Republica Moldova sunt predispușe să mediatizeze evenimentele publice dintr-o singură perspectivă. Potrivit rapoartelor de monitorizare a mass-media în alegeri, realizate de API și CIJ în cadrul „Coaliției 2007”, fostele publicații guvernamentale și cele publice locale, cât și instituțiile publice ale audiovizualului, au mediatizat acțiunile cu tentă electorală ale administrației publice centrale și locale, favorizând, direct sau indirect, actuala guvernare. Mai mult, unele publicații au atacat dur candidații din opoziție, folosind calificative neadecvate și aducând învinuiri neargumentate, uneori inventate.

Pe de altă parte, și unele publicații private au prezentat în lumină pozitivă un candidat electoral („Flux” – Partidul Popular Creștin Democrat, „Săptămâna” – Alianța „Moldova Noastră”, „Moldavskie Vedomosti” – Partidul Popular Republican). Chiar și publicațiile independente – „Jurnal de Chișinău” și „Timpul de dimineață” – deși pe parcursul campaniei electorale au avut un comportament relativ corect, informând obiectiv cititorii despre procesul electoral, totuși, în ultimele ediții din preajma zilei alegerilor, au favorizat, direct sau indirect, candidatul Partidului Democrat la funcția de primar de Chișinău. În ediția din 1 iunie 2007, „Timpul de dimineață” a accentuat în mai multe articole cuvântul „HOTĂRÂT”, folosit în spoturile publicitare electorale ale candidatului PDM, Vladimir Filat.

Cenzura internă sau autocenzura excesivă a unor jurnaliști, în special din mass-media publice sau ex-guvernamentale, conduce la docilitate, servilism și la deformarea realității, implicit dezinformarea opiniei publice. Potrivit raportului „Monitorizarea implementării Codului Audiovizualului”, realizat de APEL, reporterii de la redacția „Actualități” a „Radio Moldova” și, în special, corespondenții zonali practică genuri jurnalistice, nerecunoscute de teoria jurnalismului. În loc de știri și reportaje, reporterii de la „Radio Moldova” transmit din teritorii dări de seamă a autorităților de toate nivelele. Radiojurnaliștii, în asemenea cazuri, renunță benevol la exercitarea obligațiilor firești și caracteristice jurnalistului și se transformă în „deschizători de microfoane” în fața celor care sunt aleși să raporteze.

Grupul țintă

- patronii de mass-media,
- populația,
- clasa politică și societate civilă.

Impactul

Potrivit Barometrului de Opinie Publică, realizat de Institutul de Politici Publice, 50 la sută dintre moldovenii chestionați consideră că presa din Republica Moldova nu este liberă să prezinte știri și comentarii fără a fi cenzurate de către autorități. Doar 22,3% dintre cei intervievați cred că presa este liberă să-și exercite atribuțiile fără imixtiuni. Pe altă parte, același sondaj arată că 49% dintre persoanele intervievate consideră că în republica nu există libertatea de a critica deschis autoritățile, pe când 27,4 la sută sunt de o părere contrară.

Chiar dacă mai bine de jumătate din cetățenii RM sunt conștienți de faptul că informațiile prezentate de mass-media ar fi „parțial obiective”, totuși, mass-media rămâne un mijloc eficient de manipulare și dezinformarea a cetățenilor, în special celor din zonele rurale, unde accesul la mass-media este limitat. Totodată, publicul, conștientizând că mass-media este părtinitoare, pierde încrederea în mijloacele de informare.

Dinamica

Problema nu se poate transforma într-o criză la nivelul societății, dar nici nu poate fi soluționată în timpul apropiat. Deși comparativ cu anul trecut se observă unele schimbări pozitive în politica editorială a IPNA Compania „Teleradio-Moldova”, totuși, televiziunea și radioul public rămâne influențat politic. Nici deetimizarea ziarelor „Moldova Suverană” și „Nezavisimaia Moldova” nu a dat rezultatele scontate, publicațiile rămânând docile partidului de guvernământ.

Factorii

- cererea publicului pentru anumite subiecte;
- dorința puterii de a muta accentul de pe problemele stringente pe cele neimportante sau pentru a elogia activitatea lor;
- presiunea factorilor politici;
- incapacitatea autofinanțării mass-mediei și dependenței financiare;
- slăbiciunea societății civile.

Anticipări

Conținutul editorial al mass-media din R. Moldova nu se va schimba atâta timp cât vor avea aceeași proprietari. Pentru a minimaliza gradul de comercializare a mass-media, în special în campaniile electorale, este necesar de redus presiunii politice asupra mass-media și de a crește puterea financiară a presei.

Întrebări

- Sunt în stare reporterii să schimbe politica editorială?
- Sunt ziarele capabile să supraviețuiască fără suportul partidelor politice?

P 20. Intimidarea jurnaliștilor de către polițiști

Subiectul

Pe parcursul anului curent, poliția a intimidat și a agresat în câteva rânduri jurnaliștii în timp ce aceștia își făceau meseria. De regulă, „ținta” oamenilor legii au fost reporterii și cameramanii de la posturile de televiziune din capitală. Astfel, poliția nu respectă drepturile jurnaliștilor de a se informa și de a informa despre ceea ce se întâmplă în spațiul public.

Descrierea

Anul curent, poliția a intimidat în câteva rânduri jurnaliștii din R. Moldova antrenați în reflectarea evenimentelor cu caracter public. Reacția neadecvată a oamenilor legii într-un an electoral a fost catalogată de jurnaliști, dar și de unele partide politice, drept o încercare de suprimare a mass-media care, de regulă, critică actuala guvernare. Acțiunile poliției sunt evident ilegale și inadmisibile într-un stat de drept.

La 27 martie 2007, un reporter și un cameraman de la postul de televiziune „PRO-TV Chișinău” au fost reținuți de poliție în timp ce realizau un reportaj despre o acțiune de protest. Jurnaliștii au fost reținuți, împreună cu demonstranții, și duși la Comisariatul de poliție al sectorului Centru. În aceeași zi, poliția a reținut și o echipă de la postul „DTV” și a demagnetizat caseta video pe care cameramanul a înregistrat abuzurile oamenilor legii.

Redacția „PRO TV Chișinău”, cât și un șir de organizații neguvernamentale, au calificat acțiunile poliției drept un act de intimidare a postului de televiziune care încearcă să-și facă în mod liber și corect meseria. Explicațiile date de Ministerul de Interne par a fi ridicole într-un stat de drept – jurnaliștii „au fost reținuți din greșală, în îmbulzeala care s-a creat”.

Acesta nu a fost unicul caz de intimidare a jurnaliștilor de către polițiști în 2007. În iunie 2007, reporterii de la „Euro TV Chișinău” au fost agresați de polițiști în timp ce au încercat să semnaleze un caz de încălcare a legislației electorale. La 11 septembrie, jurnaliștii, în special echipele de la posturi de televiziune, au fost împiedicați de către polițiști să realizeze reportaje de la o acțiune de protest, deși aceștia își exercitau funcțiile pe un domeniu public. Polițiștii le-au cerut cameramanilor să înceteze filmările, acoperindu-le obiectivele. La 19 octombrie, doi polițiști înarmați cu automate „Kalașnikov” au agresat reporterul și cameramanul „PRO TV Chișinău”, care filmau cum polițiștii și medicii evacuați cu forța un bărbat dintr-o casă din Chișinău.

În opinia organizațiilor neguvernamentale de media, atitudinea necivilizată, agresivă a poliției față de jurnaliști este încurajată și de lipsa de reacție a autorităților în alte cazuri similare de agresiune împotriva jurnaliștilor și de îngrijire a accesului la informație. Societatea civilă a propus autorităților să completeze Codul penal cu un articol care să permită pedepsirea persoanelor ce împiedică intenționat activitatea mass-media și intimidează cetățenii pentru critică. ONG-urile își argumentează solicitarea prin „repetarea periodică a acțiunilor de intimidare a presei și jurnaliștilor”.

Grupul țintă

- Jurnaliștii;
- forțele de ordine;
- organizațiile neguvernamentale de media.

Impactul

Publicul este privat de dreptul de a fi informat echilibrat despre evenimentele din societate pentru că jurnaliștii sunt împiedicați de poliție să-și facă nestingherit meseria. În loc să prezinte reportaje obiective de la evenimentele de interes public, jurnaliștii sunt nevoiți să scoată în prim-plan obrăznicia oamenilor legii. Perpetuarea comportamentului agresiv al polițiștilor față de jurnaliști este cauzat și de lipsa de reacție a conducerii Ministerului de Interne, care, nu face altceva decât să se îndreptățească în fața opiniei publice, dar nu ia măsuri ca asemenea cazuri să nu se mai repete. Pe de altă parte, Ministerul de Interne apare în lumină negativă în buletinele de știri, presa inoculând ideea că poliția luptă cu jurnaliștii, dar nu cu criminalitatea.

Dinamica

În toamna anului curent, ca răspuns la declarațiile de protest ale jurnaliștilor și organizațiilor neguvernamentale de media față de comportamentul agresiv și necivilizat a poliției, comisarul general de Chișinău, Eugen Axentiev, a dispus instruirea echipelor de intervenție și a polițiștilor din regimentul „Scut” în vederea colaborării cu presa. Deși este vorba numai de o declarație de presă, totuși, pare-se, Ministerul de Interne a conștientizat că reacția neadecvată a polițiștilor față de jurnaliști nu trece neobservată de societate și dăunează imaginii, și așa pătate, a instituției.

Atâta timp cât polițiștii vor scăpa numai cu „mustrări” pentru intimidarea jurnaliștilor în timp ce aceștia își fac meseria, situația nu se va schimba în bine. Ministerul de Interne ar trebui să treacă de la declarații la acțiuni, iar Parlamentul să adopte modificări la Codul Penal care ar permite pedepsirea aspră a polițiștilor care împiedică intenționat activitatea mass-media.

Refuzul organelor de drept de a intenta dosare penale polițiștilor care au intimidat sau agresat jurnaliștii ar putea determina mass-media să-și revendice drepturile la Curtea Europeană pentru Drepturile Omului (CEDO). Nu este exclus că CEDO va da drept de cauză jurnaliștilor în dosarele împotriva Guvernului R. Moldova, statul fiind nevoit să achite din bani publici daunele suferite de jurnaliști.

Factorii

- dorința autorităților de a limita accesul jurnaliștilor la evenimente publice în care actuala guvernare este prezentată în lumină negativă;
- lipsa comunicării dintre polițiști și mass-media în situații de criză;
- incompetența și neprofesionalismul colaboratorilor poliției.

Anticipări

În urma reacției dure a societății civile, organizațiilor internaționale și opiniei publice la cazurile de intimidare a jurnaliștilor de către polițiști, ne putem aștepta ca pe viitor oamenii legii să trateze cu mai mult respect și indulgență jurnaliștii. Pare-se, Ministerul de Interne a realizat că reacția virulentă a polițiștilor față de jurnaliști dăunează imaginii instituției.

Întrebări

- De ce polițiștii sunt determinați să intimideze jurnaliștii?
- Când autoritățile vor lua măsuri concrete de contracarare a fenomenului?
- Care sunt cauzele abuzurilor față de jurnaliști ?
- Cine suferă direct și indirect din cauza acestor abuzuri?

P 21. Consiliul Coordonator al Audiovizualului între reformare și scandaluri

Subiectul

Noua componență a Consiliului Coordonator al Audiovizualului (CCA) a scandalizat opinia publică națională și internațională prin decizii controversate. În loc să se preocupe de reorganizarea și aducerea în conformitate cu noua legislație a serviciilor publice create de autoritățile locale, CCA a bătut pasul pe loc. Mai mult, imaginea instituției a avut de suferit după ce unii membri ai CCA au fost învinuiți de estorcere și luare de mită, iar ex-președintele CCA, Corneliu Mihalache, a fost demis pentru tănuirea unor informații.

Descrierea

În noiembrie 2006, Parlamentul RM a desemnat o nouă componență a CCA, la puțin timp după ce Consiliul Municipal Chișinău a votat reorganizarea posturilor publice „Antena C” și „Euro TV Chișinău”, președinte fiind ales Corneliu Mihalache, fostul redactor-șef al ziarului „Puls” (organul de presă al Uniunii Tineretului Comunist din Moldova). Potrivit raportul „Monitorizarea implementării Codului Audiovizualului”, realizat de APEL, CCA nu a reacționat prompt, adecvat și consecvent la derogările de la legislație care au condus în unele cazuri la conflicte ce au căpătat caracter public (cazurile „Antena C” și „Euro TV”), iar în alte cazuri au afectat interesul public. Totodată, CCA a abordat formal și superficial procesele de reorganizare a altor radiodifuzori fondați de autoritățile publice locale, declinându-și astfel responsabilitatea ce-i revine potrivit legii.

În februarie a.c., CCA a retras licența de emisie postul de radio FM-103.5 din Bălți și a oferit-o unui radiodifuzor cvasinecunoscut. CCA a fost dur criticată de organizațiile media din RM și ambasadele acreditate la Chișinău pentru lipsa de transparență în cazul FM-103.5 din Bălți.

Centrul pentru Combaterea Crimelor Economice și Corupției (CCCEC) i-au învinuit pe mai mulți membri ai CCA de estorcerea sumei de 60.000 euro de la directorul unei întreprinderi pentru eliberarea „licenței de emisie”. O lună mai târziu, Corneliu Mihalache a fost demis cu cinci voturi, noul președinte al instituției fiind ales Vlad Țurcanu. Însă decizia nu a mai fost publicată în „Monitorul oficial”, fapt ce o lipsea de putere juridică. Sandalul în jurul postului de președinte al CCA a pus sub semnul întrebării funcționalitatea CCA. Unii experți propuneau dizolvarea actualei componențe a instituției ca mijloc de soluționare a stării de criză. Totuși, în octombrie membrii CCA l-au numit în funcția de președinte al instituției pe Gheorghe Gorincioi.

În opinia unor membri ai CCA, puterea a acceptat reforma în domeniul audiovizualului doar din rațiuni de imagine în fața partenerilor europeni. În realitate, însă, guvernarea a încercat să reducă reforma la un simulacru și să exercite în continuare un control autoritar asupra CCA.

Grupul țintă

- Posturile de radio și televiziune naționale și locale;
- Comisia parlamentară pentru cultură, știință, învățământ, tineret, sport și mijloace de informare în masă;
- Societatea civilă;
- membrii CCA.

Impactul

CCA este autoritate publică autonomă în domeniul radiodifuzunii și televiziunii din Republica Moldova care reglementează și coordonează activitatea companiilor, studiourilor, posturilor etc. în domeniul audiovizualului. Scandalurile din cadrul CCA reduc considerabil credibilitatea acestei instituții, acreditând ideea că CCA nu funcționează în interesul publicului, ci face jocul unor persoane interesate de controlul audiovizualului. Mai mult, situația incertă din cadrul CCA neliniștește întreprinderile din domeniul audiovizualului care pun sub semnul întrebării imparțialitatea CCA la examinarea cererilor de prelungire a licenței.

Deciziile tendențioase ale CCA sunt calificate pe bună dreptate de societatea civilă și organismele

internaționale drept o încercare de a limita pluralismul de opinii și vocile critice ale mass-media din R. Moldova. Implementarea noului Cod al Audiovizualului are de suferit din cauza deciziilor contraversate ale CCA.

Dinamica

Comparativ cu anul 2006 situația din cadrul CCA s-a înrăutățit simțitor, instituția în general, cât și unii membri în particular s-au compromis în fața opiniei publice naționale și internaționale prin adoptarea unor decizii pretins legale sau prin implicarea în scandaluri de rezonanță. Implicarea politicului în activitatea CCA periclitează imaginea și credibilitatea acestei instituții, ceea ce nu poate contribui nicidecum la reformarea audiovizualului autohton.

Factorii

- mania autorităților de a subordona politic CCA;
- apartenența politică pronunțată a unor membri CCA;
- existența unor interese politice.

Anticipări

Numirea unui nou președinte al CCA a pus punct, cel puțin pentru un timp, scandalurilor care au ținut în șah CCA și companiile din domeniu. Dacă CCA se va preocupa numai de reorganizarea și aducerea în conformitate cu noua legislație a serviciilor publice create de autoritățile locale și nu se va lăsa influențat politic, atunci situația în audiovizual s-ar putea ameliora treptat. Însă, în preajma alegerilor parlamentare actuala guvernare se va simți în continuare tentată să intimideze indirect mijloacelor de informare în masă incomode, folosind ca unealtă CCA.

Întrebări

- De ce CCA se lasă influențat politic?
- De ce deciziile de prelungire a licenței de emisie sunt luate uneori netransparent?
- Care este rolul CCA în coordonarea proceselor democratice în Moldova?
- Care ar putea trage foloase din scandalurile de la CCA?

P 22. Republica Moldova, penalizată la nesfârșit de CEDO

Subiectul

În pofida faptului că atât Parlamentul, cât și Guvernul R. Moldova adoptă și/sau modifică actele normative ca să corespundă standardelor în domeniul drepturilor omului, totuși, nu mai este de mirare când aflăm că R. Moldova a mai pierdut cel puțin o cauză la Curtea Europeană a Drepturilor Omului (CEDO).

Descrierea

Până la data de 6 decembrie 2007, împotriva Guvernului R. Moldova, CEDO a adoptat 105 hotărâri, a pronunțat peste 57 de decizii de inadmisibilitate și de radiere a cererilor de pe rol¹.

Deși obligațiile pecuniare sunt executate în termen, Guvernul R. Moldova se face responsabil în continuare pentru încălcarea dreptului la un proces echitabil; dreptul la un recurs efectiv; dreptul la proprietate; dreptul la libera exprimare; dreptul de a nu fi supus torturii, pedepselor sau tratamentelor inumane ori degradante; libertatea de religie; încălcarea principiilor stabilității hotărârilor judecătorești și securității raporturilor juridice, ș.a., ceea ce face să concluzionăm că Hotărârile CEDO sunt executate doar parțial.

Hotărârile Curții au autoritate de lucru judecat. Astfel, R. Moldova are obligația de a înceta exercitarea faptului ilicit, de a repara consecințele trecute ale faptului ilicit precum și de a evita încălcările similare ce ar putea interveni ulterior. Pe lângă constatarea a cel puțin unei violări a Convenției, CEDO dispune încasarea prejudiciilor morale și materiale cauzate persoanei, precum și costurile și cheltuielile suportate în legătură cu examinarea plângerii de Curte.

Doar pentru anul 2007, încălcările comise de către reprezentanții instituțiilor de stat și constatate prin hotărârile Curții, au costat bugetul public cu peste 1,700,000 Euro. Suplimentar la această sumă, în urma reglementării amiabile la nivel național, Guvernul R. Moldova s-a angajat să achite reclamanților peste 73,000 Euro și 1,700,000 Lei moldovenești.

Deși mulți dintre oficiali neagă, legislația adoptată anterior anului 2004 prevedea dreptul de regres al statului. Totuși, chiar și după intrarea în vigoare a legislației privind dreptul de regres al statului, nici o autoritate implicată în încălcarea drepturilor și libertăților fundamentale ale cetățenilor prevăzută de Convenția europeană pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale, nu a fost sancționată.

Corpul de judecători, procurori, ofițeri de urmărire penală, poliție și alți reprezentanți ai organelor de drept sunt instruiți periodic în domeniul jurisprudenței CEDO. Aplicarea în practică a cunoștințelor din domeniul apărării și garantării drepturilor omului ar fi mai eficientă în cazul existenței unor instruirii continue și în același timp promovarea ideii de responsabilitate personală în caz de încălcare și/sau limitare a drepturilor și garanțiilor prevăzute de Convenție. Totuși, simpla cunoaștere a jurisprudenței Curții, nu poate garanta aplicarea acesteia în cauzele examinate la nivel național, atât timp cât însăși legislația R. Moldova se aplică neunitar.

Grupul țintă

- cetățenii care pretind că li s-a încălcat cel puțin un drept prevăzut de Convenție;
- judecătorii;
- Guvernul R. Moldova.

Impactul

Condamnarea R. Moldova a costat bugetul public pentru anul curent cu peste 1.700.000 (un milion șapte sute de mii) Euro, dintre care: peste 640.000 Euro achitată conform hotărârilor intrate în vigoare și peste 900.000 Euro suma care deocamdată nu a fost achitată¹.

¹ Conform bazei de date HUDOC (<http://www.echr.coe.int/ECHR/EN/Header/Case-Law/HUDOC/HUDOC+database/>).

Deși Hotărârile pronunțate de Curte sunt făcute publice, doar unele categorii de cetățeni au acces direct la aceste acte - Condamnările Curții sunt publicate doar pe anumite site-uri², iar publicarea în Monitorul Oficial se face într-o ediție specială, numărul de exemplare fiind în continuare limitat.

Competența extinsă a procuraturii generale rămâne un subiect de îngrijorare, la fel ca și nerespectarea hotărârilor Curții³. 26 din condamnările Curții pentru anul 2007, se referă la neexecutarea sau executarea tardivă a hotărârilor judecătorești, ceea ce reprezintă aproximativ 50 % din totalul condamnărilor R. Moldova. Pentru perioada 1997 – 2006 – Curtea a condamnat R. Moldova pentru neexecutarea sau executarea tardivă a hotărârilor în 18 cauze.

Printre hotărârile care au implicat costuri considerabile pentru bugetul de stat ca urmare a condamnărilor Curții pentru anul 2007, se numără cauzele: Bimer S.A. vs. Moldova - 520.000 Euro (încălcarea dreptului la un proces echitabil și dreptul la proprietate); cauza Venera Nord-Vest & Borta A.G. vs. Moldova – 31.318 Euro (încălcarea dreptului la un proces echitabil și dreptul la proprietate); cauza Ovciarov vs. Moldova – 25.100 Euro (dreptul la un proces echitabil și dreptul la proprietate); cauza Paladi vs. Moldova – 21.080 Euro (aplicarea torturii, încălcarea dreptului la libertate și siguranță, dreptul la cereri individuale), ș.a.

Deși Agentul Governamental în termen informează Procurorul General referitor la condamnările CEDO, nu se cunosc cazuri (sau pur și simplu nu există), despre inițierea acțiunilor de regres a statului. Pe lângă Procurorul General, și Curtea Supremă de Justiție trebuie să reacționeze adecvat față de judecătorii vinovați, fapt care încă nu s-a întâmplat.

Alocarea fondurilor extrabugetare pentru achitarea sumelor de bani în calitate de despăgubiri, stabilite prin condamnările Curții, riscă de a afecta distribuția rațională a surselor financiare în alte domenii care la moment necesită o atenție deosebită – înlăturarea consecințelor secetei, asigurarea cu apă potabilă de calitate, educație, condiții sanitare elementare ale deținuților, asigurarea dreptului la un trai decent, asigurarea cu servicii de calitate a grupurilor social-vulnerabile, etc.

Dinamica

Numărul cauzelor de condamnare a R. Moldova de către Curte este în continuă creștere: 1997 – 2000 – nici o condamnare; 2001 – o condamnare; 2002 – 2003 – nici o condamnare; 2004 – 10 condamnări; 2005 – 14 condamnări; 2006 – 20 condamnări; 2007 – 60 condamnări. În viitorul apropiat (decembrie 2007 – februarie 2008), Curtea va pronunța câteva hotărâri împotriva R. Moldova, care va fi impusă de a achita despăgubiri de ordinul milioanei de Euro. Cauzele condamnării R. Moldova și acordării despăgubirilor în calitate de satisfacție echitabilă sunt o urmare a aplicării torturii, emiterea de hotărâri vădit nefondate, neexecutarea hotărârilor judecătorești, nerespectarea condițiilor de detenție etc.

În 2007, Curtea a pronunțat 60 de condamnări, mai mult decât per total în anii precedenți. La moment, numărul cererilor împotriva Guvernului R. Moldova (ce așteaptă a fi examinate de Curte) este de 1.743. Pe parcursul anului 2006, Curtea a emis 20 hotărâri și obligată să achite 311.368 Euro (prejudicii materiale și morale, costuri și cheltuieli).

Până la moment nu a fost sancționată sau începută urmărirea penală împotriva funcționarilor care, conform constatărilor prevăzute în Hotărârile Curții, au aplicat tortura, au limitat dreptul la un proces echitabil, dreptul la proprietate, la libertatea de gândire, de conștiință și religie, condiții de detenție ș.a.

Factorii

- Neglijarea obligațiilor asumate de Guvernul R. Moldova, prin continuarea încălcărilor deja constatate de Curte în cauzele anterior examinate;
- Lipsa traducerilor oficiale ale jurisprudenței Curții;
- Neinițierea de către Guvernul R. Moldova a reglementării acordurilor amiabile în cauzele în care se denotă o vădită încălcare a prevederilor Convenției și protocoalelor sale;
- Lipsa precedentelor de sancționare a funcționarilor, ca urmare a condamnării R. Moldova de Curte;
- Neaplicarea, necunoașterea și/sau neglijarea jurisprudenței Curții de către instanțele judecătorești și colaboratorii organelor de drept;

¹ Aceasta deoarece, fie hotărârea nu a intrat în vigoare, fie hotărârea a intrat în vigoare însă nu a expirat termenul acordat statului pentru plata satisfacției echitabile dispusă de Curte.

² De ex: www.lhr.md, www.justice.md, www.dejure.md/index.php?go=utile, www.scjustice.md (Pe site-ul CSJ, datele referitoare la condamnările R. Moldova de către Curte nici nu sunt actualizate).

³ Vezi de asemenea: Raportul Comisiei Europene asupra PAUEM (COM (2006)726 final) - www.europa.md/rom/sbmes/107.

- Lipsa unui studiu privind practica statelor membre ale Consiliului Europei privind acțiunea de regres, ca urmare a condamnării de către Curte.

Anticipări

Numărul condamnărilor împotriva R. Moldova va fi în continuare în creștere, chiar dacă anterior au fost operate modificări în legislație referitor la dreptul de regres al statului. În 2008 se așteaptă adoptarea hotărârilor în baza cererilor depuse de Unistar Ventures, Hotelul Dacia, Megadat.com ș.a., care vor depăși „recordul” compensațiilor acordate de Curte în calitate de satisfacție echitabilă de ordinul milioanei de Euro, care iarăși vor fi achitate din bugetul de stat.

Întrebări

- De ce nu sunt eficiente instruirile reprezentanților statului în domeniul jurisprudenței Curții și respectării drepturilor omului și libertăților fundamentale?
- Care sunt alocațiile din care statul achită sumele de bani în conformitate cu condamnările Curții?
- Cât ne vor costa pe viitor încălcarea drepturilor și libertăților fundamentale cauzate prin neexecutarea hotărârilor instanțelor, aplicarea torturii și emiterea hotărârilor vădit nefondate, ș.a.?
- Din ce cauză judecătorii nu țin cont de condamnările din dosarele precedente adoptate de Curte?
- Se verifică responsabilitatea autorităților implicate în dosarele pentru care R. Moldova a fost condamnată de Curte?

P 23. Finanțarea [insuficientă a] justiției

Subiectul

Deși Consiliul Superior al Magistraturii deține o anumită influență în determinarea volumului finanțării justiției, în mod tradițional, bugetul din domeniul justiției este “cenzurat” de către Ministerul Justiției și Ministerul Finanțelor¹.

Descrierea

Sistemul judecătoresc este finanțat de la bugetul de stat și, în același timp, beneficiază de asistență tehnică din partea donatorilor străini.

Referitor la elaborarea proiectului de buget pentru finanțarea justiției, acesta continuă să fie elaborat de Consiliul Superior al Magistraturii (CSM), reieșind din sumele plafon propuse tradițional de Ministerul Finanțelor. Metodologia de calculare a bugetului în baza căruia Ministerul Finanțelor aprobă bugetul în domeniul justiției nu acoperă necesitățile reale (sau elementare) ale sistemului judecătoresc. Astfel, rămân neacoperite cheltuielile pentru citarea părților și martorilor prin scrisori recomandate, obținerea opiniei experților, ș.a. În același timp, problema finanțării insuficiente a justiției trebuie privită și sub aspect de gestionare eficientă a banilor, sau, sistemul judecătoresc nu este în măsură să gestioneze corect și eficient sursele financiare provenite din bugetul consolidat de stat și donatori. Totuși, bugetul justiției trebuie să asigure independența justiției și accesul tuturor la justiție.

Referitor la responsabilitatea gestionării fondurilor alocate, președinții CSJ și al Curții Constituționale sunt responsabili pentru gestionarea mijloacelor financiare alocate instanțelor respective. CSM este responsabil de fondurile financiare celorlalte instanțe judecătorești. Deși numărul de judecători militari din Judecătoria Militară se aprobă de către Parlament, la propunerea CSM, în baza avizului dat de Ministerul Justiției, crearea de condiții pentru activitatea instanțelor judecătorești militare, asigurarea lor tehnico-materială și financiară se efectuează de către Ministerul Apărării de comun acord cu Ministerul Justiției și autoritățile administrației publice locale din contul mijloacelor alocate de Guvern în aceste scopuri.

Deși Legea cu privire la salarizare prevede majorarea salariilor și alte drepturi bănești, nu am putea afirma cu certitudine că această creștere este garantul independenței, imparțialității și securității judecătorilor, cu atât mai mult cu cât de fapt a fost amânată majorarea salariilor. Astfel, salariile nu au crescut considerabil, majorările preconizate au fost suspendate iar judecătorii, ca și alte categorii de funcționari publici, primesc doar 80% din salariu și alte drepturi care reies din aceste majorări prevăzute de lege.

În comparație cu puterea executivă și legislativă, puterea judecătorească beneficiază de mai puține „privilegii” – pensia judecătorului cu o vechime în muncă de 35 de ani este echivalentă cu cea a persoanelor care dețin funcții în cadrul Parlamentului sau Guvernului; asigurarea cu mijloacele de transport a sistemului judecătoresc este incomparabilă cu cea a Parlamentului sau Guvernului ș.a. Deși marea majoritate a instanțelor declară despre insuficiența de cadre, de necesitatea finanțării lucrărilor de reparație sau dotare tehnică, totuși, sistemul judecătoresc continuă să cheltuiască mai mulți bani decât i s-au alocat din bugetul de stat și/sau nu stabilesc modul de trecere a cheltuielilor la majorarea valorii de bilanț a clădirilor care se află la balanța Ministerului Justiției².

Un alt aspect al finanțării justiției ține de modificările operate în legea privind organizarea judecătorească³ - poliția judecătorească nu a fost creată, urmând să fie transferată definitiv în subordinea Ministerului Justiției de la 01.01.2010. Motivele invocate sunt tradiționale – insuficiența finanțării.

Grupul țintă

- Corpul de judecători;
- Consiliul Superior al Magistraturii;
- Uniunea Judecătorilor din Moldova;

¹ *Evaluarea necesităților sistemului judecătoresc din Republica Moldova, 2006* - http://www.humanrights.md/rom/index_rom.html; Indicatorii Reformei Justiției pentru Moldova, volumul II, Chișinău, 2007, pag. 51; ș.a.

² Modul de gestionare a resurselor a financiare publice din exercițiul bugetar 2006, Curtea de Conturi a RM // <http://www.ccrm.md/file/raport/Raportul%202006.pdf>, pag. 122.

³ Modificată prin Legea nr. 247-XVI din 21.07.2006, publicată în MO Nr. 174-177 din 10.11.2006

- Guvernul R. Moldova.

Impactul

Deși bugetele instanțelor judecătorești sunt în continuă creștere (în 2007, alocația financiară a sporit cu aproximativ 8%, iar în 2008 în comparație cu 2007 – a sporit cu 7%), nu putem afirma cu certitudine că reprezintă o creștere normală a bugetelor sau este o compensare a cheltuielilor determinate de creșterea prețurilor la servicii sau datorită inflației.

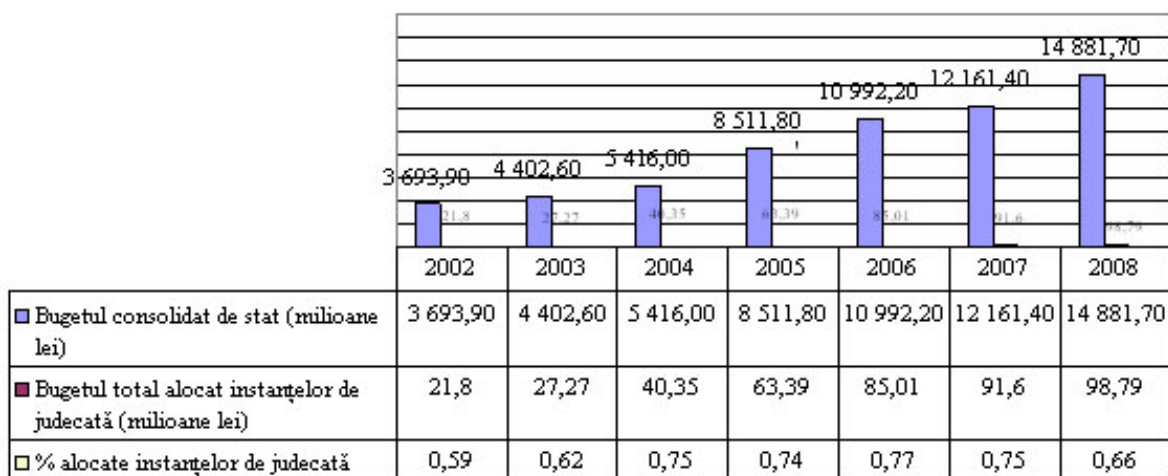
Deși marea majoritatea instanțelor nu dispun de încăperi pentru asigurarea securității victimelor și martorilor în cauzele examinate, apar dubii referitor la legalitatea surselor pentru reconstrucția și renovarea sediilor judecătoriilor și dotarea cu tehnică, în momentul în care unor instanțe judecătorești nu li s-au alocat resurse financiare [necesare] pentru procurarea acestora¹. Pentru reconstrucția încăperilor instanțelor de judecată, în cadrul concursurilor, sau direct prin contract, au fost selectate aceleași întreprinderi care au mai prestat asemenea servicii și împotriva cărora Curtea de Conturi, Inspekția în Construcții și alte instituții au identificat nereguli pentru prestarea calitativă a serviciilor și majorărilor neîntemeiate a lucrărilor². Majorările, deși au fost achitate antreprenorilor, nu au fost prevăzute de bugetul de stat.

Dinamica

De la formarea sistemului național de justiție, acesta a beneficiat de o asistență [tehnică] crescândă atât din bugetul consolidat de stat cât și din partea instituțiilor internaționale și regionale. Conform Planului de acțiuni pentru implementarea Strategiei de consolidare a sistemului judecătoresc pentru perioada 2007-2008, până la sfârșitul anului viitor, sistemul judiciar din R. Moldova va fi dotat cu tehnică informațională, licențe software, va fi asigurată funcționarea unui sistem de distribuire aleatorie a cauzelor, va fi implementat un sistem de monitorizare a performanței judecătorilor și personalului auxiliar etc. Strategia a fost elaborată în vederea garantării independenței și imparțialității sistemului judecătoresc din Moldova.

Tabelul de mai jos³ demonstrează tendința de creștere a sumelor alocate instanțelor judecătorești.

Bugetele instanțelor de judecată în Moldova, 2002 - 2007 (milioane lei)

Astfel, raportată la anumiți indicatori, finanțarea justiției crește constant. Totuși, raportată la alocările din bugetul consolidat de stat, finanțarea justiției a rămas practic constantă.

Factorii

- Influența mică a justiției asupra Guvernului și Parlamentului în formarea și/sau majorarea bugetelor destinate instanțelor judecătorești;
- Lipsa de control din partea statului a surselor „extrabugetare” utilizate în renovarea și dotarea tehnică a instanțelor;

¹ Neluând în calcul ajutorul tehnic acordat de mai mulți donatori ai R. Moldova.

² Vezi „Comcon-VMP”, antreprenor al serviciilor prestate Curții de Apel, CSJ, și alte clădiri administrative.

<http://garda.com.md/150/investigatii>; Modul de gestionare a resurselor a financiare publice din exercițiul bugetar 2006, Curtea de Conturi a RM // <http://www.ccrm.md/file/raport/Raportul%202006.pdf>, pag. 132 – 133.

³ Indicatorii Reformei în Justiție pentru Republica Moldova. Volumul II, Chișinău 2007, pag. 54.

- Asistența [tehnică] din partea donatorilor R: Moldova.

Anticipări

Deși sistemul judecătoresc și pe viitor va beneficia în continuare de susținerea financiară din partea donatorilor, problema rămâne presantă.

Conform Planului de acțiuni privind implementarea Planului Preliminar de Țară a Republicii Moldova în cadrul Programului SUA “Provocările Mileniului”¹, sistemul judecătoresc va beneficia de reconstrucția capitală a 4-5 judecătorii, adaptarea la standardele și recomandările internaționale a circa 200 de săli de judecată, ș.a. Aportul în susținerea sistemului judecătoresc îl vor avea de asemeni donatorii tradiționali din acest domeniu – Comisia Europeană, Consiliul Europei, PNUD Moldova, ș.a.

Lipsa sau insuficiența mijloacelor financiare destinate instanțelor judecătorești nu reprezintă o problemă însăși, ci, probabil, calitatea gestionării banilor.² Deci, susținerea financiară a donatorilor va soluționa doar parțial problema finanțării insuficiente a justiției.

Întrebări

- De ce justiția se finanțează raportându-se la bugetul de stat și nu la PIB?
- De ce procesul de elaborare a bugetului justiției nu dispune de un cadru legal separat de cel prevăzut în legea procesului bugetar?
- Să fie considerată ca imixtiune elaborarea bugetului Judecătoriei Militare de către Ministerul Apărării de comun acord cu Ministerul Justiției?
- De ce sursele financiare destinate sistemului judecătoresc nu sunt gestionate corect, tot timpul fiind nevoie de sume suplimentare, și de regulă fără acoperire financiară?
- De ce sistemul judecătoresc nu este separat de cel al autorităților administrative, prin înlăturarea sau micșorarea rolului Guvernului și Ministerului Finanțelor din procesul elaborării bugetului pentru justiție/instanțele judecătorești?
- Cum se justifică că sistemul instanțelor judecătorești cheltuie mai mulți bani decât i se alocă din bugetul de stat, luându-se în considerare și faptul deficienței resurselor de cadre din acestea?

¹ Planul de acțiuni privind implementarea Planului Preliminar de Țară a Republicii Moldova în cadrul Programului SUA “Provocările Mileniului”, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 32 din 11 ianuarie 2007.

² Nu cunosc personal, și cred că nici o altă instituție ar cunoaște, despre cuantumul asistenței tehnice de care a beneficiat sistemul judecătoresc, inclusiv pentru anul 2007. Cert este faptul că statul a economisit sume enorme, nealocându-se surse financiare pentru echipament, studii de vizită, procurări de literatură de specialitate, ș.a., achitate din fondurile donatorilor străini.

P 24. Vulnerabilitatea justiției în fața intereselor politice

Subiectul

Sistemul judecătoresc continuă să sufere din cauza presiunilor politice, iar guvernarea își exercită influența la numirea și promovarea judecătorilor. Intervenția puterii politice și corupția micșorează credibilitatea populației față de întregul sistem judecătoresc și atentează la dreptul la un proces echitabil, judecarea cauzei în mod independent și imparțial.

Descrierea

Art. 6 al Constituției RM stabilește că „puterea legislativă, executivă și judecătorească sunt separate și colaborează în exercitarea prerogativelor ce le revin”, totuși, cu părere de rău, mulți consideră că „...independența justiției din R. Moldova este la pământ”¹ și că „la ora actuală, în R. Moldova deseori se judecă la comandă, în urma unor sunete la telefon, la indicațiile consilierului prezidențial”², și nu numai. Iar dacă influențarea puterii judecătorești este considerată cu desăvârșire a fi ireală, totuși, prin Legea cu privire la statutul judecătorului, fără acordul președintelui nu poate fi sancționat nici un judecător. Nici măcar administrativ.

Justiția se înfăptuiește în numele legii numai de instanțele judecătorești, iar Judecătorii instanțelor judecătorești sînt independenți, imparțiali și inamovibili. Astfel, independența justiției nu poate privi decât judecătorii. În condițiile în care aceștia se bucură de inamovibilitate, ei au dreptul (posibil și obligația) de a demasca public tentativele de deturnare a unui proces. Cum acestea nu au avut loc, înțelegem fie că manifestările respective nu au existat, fie că judecătorii sunt caracterizați prin frică și atunci nu merită să exercite această înaltă funcție. Totuși, oricât nu am demonstra, independența nu este un privilegiu al judecătorului, ci un beneficiu al cetățeanului.

Opiniile cetățenilor, declarațiile liderilor politici, dosarul Flux vs. Moldova, opinia parțial separată a judecătorului Benello Giovanni și altor persoane, nu sunt unicele surse care ar face să punem câteodată la dubii independența și imparțialitatea justiției. Posibil, multe din cele menționate de judecătorul Benello Giovanni sunt politizate, pe alocuri exagerate dar cert este faptul că acestea nu trebuie categoric să caracterizeze întregul sistem al instanțelor judecătorești. Avem judecători care își onorează cu înaltă demnitate funcția și activitatea pentru care își dedică toate eforturile și experiența acumulată. Totodată, este de mirare că Guvernul R. Moldova, CSM, CSJ nu au adus dovezi pertinente și relevante care ar infirma probele și declarațiile ziarului FLUX care au stat la baza opiniei parțial separate a judecătorului Benello Giovanni în dosarul Flux vs. Moldova, examinat de Curte. Prin comunicatul său de presă, CSM se bazează doar pe „dreptul cetățenilor la libera exprimare” și altele aspecte adiacente, însă nu combate constatările și argumentele aduse de judecătorul maltez la Curte³.

Nu punem la îndoială legalitatea actelor emise de instanțele de judecată (care se prezumă a fi legale din momentul pronunțării), ci anume procedura și presiunea indirectă (posibil și directă) exercitată asupra judecătorilor la emiterea hotărârilor contradictorii în cazul așa-ziselor “dosare politizate” (E. Mușuc, N. Pasat, S. Urecheanu, Gh. Sima, A. Țurcanu ș.a.) sau validarea alegerilor (de ex. alegerile în satul Buțeni, raionul Hâncești) ș.a. Totuși, câteodată trezesc mari incertitudini și dubii procedura, durata, hotărârile contradictorii și alte acțiuni ale instanțelor judecătorești.

Grupul țintă

- cetățenii;
- instanțele de judecată;
- partidele politice;
- instituțiile de stat (Președenție, Guvern, Parlament, ministere, agenții, servicii, ș.a.);

¹ Benello Giovanni, extras din opinia parțial separată pe marginea dosarului nr. 31001 – *ziarul Flux vs. Moldova*. Încheiat la 3 iulie 2007 cu condamnarea R. Moldova. <http://www.jurnal.md/article/3678/>.

² Ștefan Secăreanu, vicepreședinte PPCD, deputat creștin-democrat, președinte al Comisiei parlamentare pentru drepturile omului, <http://politicom.moldova.org/stiri/rom/66983/>.

³ Ceea ce trebuie de reținut e că doar hotărârile Curții sunt obligatorii și constituie precedent pentru R. Moldova, nu și opinia parțial separată a judecătorului maltez. Totuși, această opinie separată nu trebuie neglijată.

- mass-media.

Impactul

Evident, libertatea de exprimare și de critică la adresa actului de justiție este indispensabilă democrației constituționale, însă ea trebuie să fie respectuoasă, chiar și atunci când exprimă o atitudine critică fermă. Continuând în aceeași ordine de idei, merită a fi menționat faptul că unii judecători totuși au pronunțat hotărâri sau opinii separate în dosarele unde erau implicate interesele anumitor partide politice (de ex. Cauza Dnei Eugenia Duca; „împărțirea” Pieței Marii Adunări Naționale cu o zi înainte de alegerile locale din Chișinău, ș.a.) sau anticipând o decizie a Curții, Guvernul este condamnat de o instanță națională.

Protecția judecătorilor împotriva atacurilor și denigrărilor de orice natură ar fi ele, ar trebui susținută de celelalte puteri ale statului, cea legislativă și executivă. Totuși, încă se mai întâlnesc cazuri, când după o examinare minuțioasă a dosarelor judecătorilor care concurează pentru funcția de judecător, este respinsă de Parlament fie de Președinte. Sau, nu este nici o coincidență în cazul fostului judecător Gh.U., ș.a., care au fost respinși ca urmare a declarațiilor din presă precum că puterea ar face presiuni asupra judecătorilor în luarea hotărârilor/deciziilor?

Trezesc mari îngrijorări și dubii când partidele politice discută în mod public candidaturile pentru ocuparea funcției de judecător la diferit nivel, nu sunt bazate pe criteriile profesionale și altele menționate de lege. De aceea, procedura de numire a judecătorilor, indiferent de gradul de jurisdicție trebuie să fie bazată pe următoarele principii: principiul competenței profesionale; principiul promovării drepturilor și libertăților fundamentale înscrise în Constituție și în documentele internaționale la care R. Moldova este parte; principiul promovării și protecției independenței puterii judecătorești; principiul transparenței ș.a. Candidații ar trebui evaluați după criterii cum sunt: experiența în soluționarea cauzelor complexe; disciplina procedurală; integritatea; cunoașterea și folosirea practicii judiciare a Curții; coerența și claritatea argumentării; independența și imparțialitatea în luarea deciziilor; pregătirea continuă și interesul pentru cercetarea juridică și, de ce nu, lipsa „cazierului” în dosarele prin care Curtea a condamnat R. Moldova.

Cazurile de abuzuri, emiterea hotărârilor vădit nefondate și ilegale (inclusiv în dosarele prin care R. Moldova a fost condamnată de Curte), chiar și o încălcare a deontologiei profesionale¹, constituie deja un motiv de a considera că judecătorul respectiv nu mai întrunește condiția bunei reputații și trebuie să fie concediat/respins. Or, implicarea în afaceri ilegale, corupție, încălcarea deontologiei profesionale, erori judiciare, exercitarea funcției cu rea-credință sau neglijență, și alte acțiuni care nu sunt specifice activității de judecător nu pun la îndoială independența și imparțialitatea în luarea hotărârilor?

Lipsa independenței și imparțialității justiției în discursurile, criticele și amenințările venite din afară, riscăm ca cetățenii să nu mai creadă în echitatea socială. Cu părere de rău, CSM, Asociația Judecătorilor din Moldova, Procuratura și alte instituții de stat nu au reacționat la atacurile dure din partea puterii politice, care de nenumărate ori au amenințat și pus la îndoială independența și imparțialitatea justiției în R. Moldova.

Dinamica

Chiar dacă acest indicator pare a nu avea indicatori calitativi și măsurabili direcți, dependența sau independența justiției față de puterea politică poate fi măsurată în coroborare cu indicatorii referitor la credibilitatea populației față de justiție, aprecierea independenței justiției, calitatea actului justiției, indicele de percepție a corupției în justiție, hotărârile contradictorii în aceleași cauze, reacția judecătorilor la atacurile unor lideri politici în activitatea acestora, ș.a.

Cu părere de rău, campania electorală și alegerile locale din 2007 au demonstrat că nu întotdeauna instanțele de judecată sunt independente și neinfluențate în luarea deciziilor/hotărârilor pe care le emit.

Atât timp cât judecătorii nu vor conștientiza impactul negativ al devierii de la aplicarea literei legii în orice cauză pe care o examinează, va crește numărul persoanelor care nu au încredere în sistemul național de justiție precum și mențiunile negative din rapoartele experților despre viabilitatea independenței justiției în procesul de luare a deciziilor. Nivelul de încredere față de justiție se va menține la un nivel jos, luând în considerare numărul condamnărilor Curții, colaborarea superficială puterii judecătorești cu mass-media și societatea civilă, inacțiunea corpului judecătoresc la acțiuni care pun la îndoială capacitatea de funcționare

¹ Asemenea comportamente au fost fixate în cadrul Rapoartelor analitice semestriale: “Constatări preliminare ale monitorizării ședințelor de judecată în Republica Moldova”, în cadrul Programului OSCE de monitorizare a proceselor de judecată pentru R. Moldova, realizat de misiunea OSCE în R. Moldova.

a întregului sistem (de ex. înaintarea repetată a candidaturilor pentru numirea sau prelungirea mandatului de judecător până la atingerea vârstei de pensionare, insistența în adoptarea bugetului destinat justiției reieșind din necesitățile reale indiferent de argumentele Guvernului și altor instituții de stat), etc.

Factorii

- Hipercentralizarea și influența politică;
- Neîncrederea și frica judecătorilor față de puterea politică;
- Dependența magistraților în promovarea profesională.

Anticipări

Numărul de cazuri, care ar nuanța dependența justiției față de puterea politică, va continua să crească, atât timp cât judecătorilor nu le va fi asigurată real independența și limitarea imixtiunii în activitatea sa, iar înșiși judecătorii nu vor lua atitudini imediate în cazurile de abuz sau atentare la actul de înfăptuire a justiției.

Totuși, prezintă îngrijorări recente proiecte de lege, prin care doar judecătorii ar fi obligați să justifice veniturile pe care le dețin, și nu doar să le declare¹, în același timp fiind în vigoare Legea privind declararea și controlul veniturilor și al proprietății demnitarilor de stat, judecătorilor, procurorilor, funcționarilor publici și a unor persoane cu funcție de conducere².

Sperăm că adoptarea și modificarea legislației cu privire la activitatea judecătorilor, CSM, activitatea INJ, majorarea promisă a salariilor magistraților, implementarea Strategiei de consolidare a sistemului judecătoresc, conștientizarea impactului calității actului de justiție asupra societății, cunoașterea mai aprofundată a standardelor internaționale din domeniul drepturilor omului, punerea în aplicare a actelor normative care țin să promoveze soluționării extrajudiciare a litigiilor, vor fi elementele semnificative ale asigurării independenței puterii judecătorești de puterea politică.

Întrebări

- De ce CSM, Uniunea Judecătorilor din Moldova și/sau fiecare judecător la nivel individual, nu au reacționat imediat, în cazurile în care puterea politică sau orice altă influență externă a atentat la autoritatea, independența și imparțialitatea justiției?
- De ce partidele politice apără deschis candidaturile anumitor judecători la ocuparea diferitor funcții (inclusiv înaintarea candidaturilor pentru funcția de judecător la Curte), în unele cazuri bazându-se mai puțin pe calitățile profesionale ale acestora?
- De ce Parlamentul discută adoptarea proiectelor de lege privind obligativitatea justificării veniturilor doar judecătorilor, și scapă din vedere celelalte categorii de funcționari?
- Este oare vreo legătură între dependența și independența justiției din R. Moldova și condamnările CEDO referitoare la încălcarea drepturilor și libertăților omului?

¹ <http://www.europalibera.org/news/ro/archives/2007/11/15.ASP?tag=#691846>

² Legea Nr. 1264 din 19.07.2002 privind declararea și controlul veniturilor și al proprietății demnitarilor de stat, judecătorilor, procurorilor, funcționarilor publici și a unor persoane cu funcție de conducere (Monitorul Oficial Nr. 124-125)

P 25. Calitatea actului justiției

Subiectul

Se observă o mare distanță între “consumatorii de justiție” și magistrați. În același timp, în actuala sa componență, CSM nu are posibilitatea de a efectua verificări la fața locului privind organizarea examinării cauzelor și materialelor, inclusiv ceea ce ține de identificarea dosarelor aflate în procedură un timp îndelungat și încălcările procedurale comise în procesul de examinare a cauzei.

Descrierea

Calitatea actului justiției depinde de atitudinea și conduita personală a judecătorilor. Judecătorii trebuie să aibă încrederea întregii societăți și aceasta presupune judecarea imparțială, independentă și fără influențarea din afară, pe marginea examinării oricărei cauze, ceea ce, cu părere de rău, în R. Moldova există la nivel foarte mic. Iar, când o parte are o îndoială legitimă asupra independenței și imparțialității judecătorilor, aceasta deja este o problemă serioasă.

Respectul populației față de justiție, impactul și conștientizarea actului justiției de către cetățeni, statistica căilor de atac și temeiul lor, termenele de examinare a cauzelor, condamnările Curții, prelungirea ilegală a arestului, sentința raportată la pericolul social atentat, modificarea hotărârilor după pronunțare, reprezintă unele din aspectele care determină aprecierea calității actului de justiție. Chiar și împărțirea aleatorie a dosarelor, programarea ședințelor de judecată (mai ales în perioada vacanțelor), are influențe asupra calității actului justiției. Din analiza adresărilor parvenite în adresa CSJ, reiese că cele mai frecvente nemulțumiri le constituie dezacordul asupra hotărârilor judecătorești, asupra termenilor de examinare a recursurilor în cauzele penale, eliberarea copiilor de pe actele judecătorești și traducerea hotărârilor adoptate.

Insuficiența corpului de judecători influențează sarcina de lucru, iar aceasta determină superficialitatea și nemotivarea completă și sub toate aspectele a circumstanțelor indicate în acțiunea înaintată în instanță.

Deși Planurile și Strategiile naționale menționează despre crearea și funcționalitatea paginilor web ale CSJ, CSM, INJ, portalul instanțelor de judecată, nici până în prezent acestea nu sunt funcționale. Se propune ca pe aceste pagini să fie publicate actele emise de INJ, CSJ, CSM, hotărârile definitive ale instanțelor judecătorești de fond și ale curților de apel. Astfel, practica judecătorească încă mai este inaccesibilă, iar hotărârile explicative sunt reduse. Totuși, crearea și funcționalitatea paginilor web nu este unica și cea mai utilă sursă pentru ca cetățenii să aibă acces la actele și jurisprudența instanțelor judecătorești.

Puțini din judecători aplică corect legea și instrumentează cauzele în mod echitabil, eficient și rapid, ceea ce cu siguranță influențează asupra calității actului justiției. Drept dovadă ne servesc cele 60 de condamnări ale R. Moldova de către Curte pentru anul 2007; Contrar Recomandărilor Comisarului european pentru drepturile omului, deciziile judecătorești continuă să fie subiectul revizuirilor în afara procedurilor de apel.

Neexecutarea hotărârilor instanțelor de judecată intrate în vigoare, inclusiv de funcționarii cu rang înalt¹, rămâne a fi o problemă care afectează calitatea actului justiției.

Simpla parafrazăre a motivelor de drept privind aplicarea măsurilor în privința bănuiților, inculpaților², aplicarea neuniformă a practicii judiciare și neluarea în considerare a jurisprudenței Curții, reprezintă alți factori care influențează calitatea actului justiției. Acestea influențează aplicarea eronată a legislației³, sporește neîncrederea cetățenilor în justiție, sporește aplicarea pedepselor privative de libertate ca urmare a incapacității de executare a obligației contractuale⁴.

Grupul țintă

¹ Neexecutarea deciziilor instanțelor de judecată de către Ministerul Educației și tineretului privind restabilirea în funcții; Neexecutarea hotărârilor deciziilor instanțelor de judecată de către Ministerul Afacerilor Interne, Ministerul Apărării, Procuratură și altor autorități publice privind majorarea pensiei, acordarea spațiului locativ ofițerilor ș.a. (de ex. Hotărârea Curții de Apel Chișinău din 27.04.2007, Hotărârea Curții de Apel Chișinău din 25.05.2007, cauza Botnari vs. Moldova (cererea nr. 19981/02); cauza Stoian vs. Moldova (cererea nr. Cererea nr.34864/03), etc.), ș.a.

² Vezi cauza *Muşuc vs. Moldova* din 03.11.2007.

³ Rapoartele periodice și anuale cu privire la organizarea și funcționarea instanțelor de judecată.

⁴ Deși aceasta este interzisă prin art. 1 Protocol nr. 4 la Convenția Europeană cu privire la drepturile omului și libertățile fundamentale.

- Părțile în proces;
- Cetățenii;
- Judecătorii.

Impactul

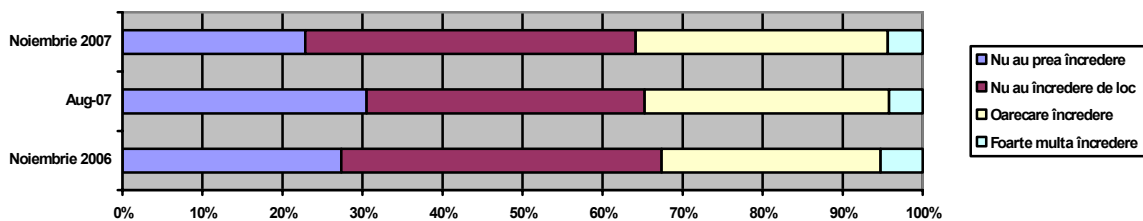
Deși se atestă o creștere a încrederii în justiție, totuși, a crescut numărul de condamnări a R. Moldova la CEDO, inclusiv pentru încălcările pentru care a mai fost condamnată. Evident, nu punem la îndoială legalitatea hotărârilor/deciziilor care se prezumă a fi legale din momentul emiterii lor, dar nu se iartă „greșelile” instanțelor naționale constatate repetat prin hotărârile de condamnare a R. Moldova de Curte – prelungirea nefondată a mandatului de arest, admiterea recursurilor tardive, durata rezonabilă a procesului ș.a.

Deși judecătorii sunt instruiți periodic în vederea îmbunătățirii actului de justiție în domeniul jurisprudenței Curții, normele și standardele în anumite domenii de aplicare a legii, totuși, acestea continuă să comită greșelile anterior constatate.

Calitatea actului justiției, influențat de aplicarea eronată a legislației, sporește neîncrederea cetățenilor în justiție, sporește aplicarea pedepselor privative de libertate ca urmare a incapacității de executare a obligației contractuale.

Dinamica

O tendință pozitivă o constituie adoptarea actelor normative în domeniul facilitării accesului la justiție, asigurarea accesului liber și egal pentru toate persoanele la asistență juridică calificată. Totuși, încrederea în justiție rămâne a fi la un nivel scăzut. Conform Barometrului de Opiniei efectuat de Institutul de Marketing și Sondaje (IMAS) pentru luna noiembrie 2007, referitor la încrederea acordată de cetățeni justiției: 26 % - nu au prea încredere; 38 % - nu au încredere de loc; 26% - oarecare încredere; 5% - foarte multă încredere. Conform sondajului efectuat de IMAS pentru luna august 2007, referitor la încrederea acordată de cetățeni justiției: 29 % - nu au prea încredere; 33 % - nu au încredere de loc; 29% - oarecare încredere; 4% - foarte multă încredere. Barometrul de opinie public, efectuat de IPP în noiembrie 2006, referitor la încrederea acordată de cetățeni justiției: 21% - au neîncredere totală; 38% - oarecare încredere; 29% - oarecare încredere; 4% - încredere totală.

Volumul anual de lucru în mediu pentru un judecător este de circa 210 dosare pentru fiecare judecător (care include dosarele administrative, civile, penale și alte materiale). Probabil, sarcina judecătorilor va fi în scădere, dar complexitatea cazurilor va crește.

De nenumărate ori CEDO a indicat asupra încălcării legislației la pornirea, anchetarea și examinarea cauzelor în cadrul sistemului judiciar, neexecutarea hotărârilor, încălcarea dreptului la un proces echitabil, ș.a. Aceste condamnări vor crește și în continuare. Puțini din judecătorii cunosc limbile oficiale ale Curții (limba engleză și/sau franceză), astfel încât aceștia nu studiază jurisprudența Curții în alte cauze decât cele traduse în limbile pe care le cunosc (limba română și/sau rusă), ne mai vorbind de tratatele și comentariile în domeniile de specialitate.

Deși numărul cauzelor examinate de instanțele de judecată au scăzut în comparație cu aceeași perioadă a anului trecut¹, calitatea actului justiției poate fi apreciată ca fiind nesatisfăcătoare.

Pe lângă toate problemele și deficiențele enumerate mai sus (evident și cele care nu au fost încorporate în acest studiu), nu trebuie de neglijat faptul creșterii deciziilor și hotărârilor instanțelor judecătorești care fac

¹ În prima jumătate a anului 2007 în comparație cu perioada respectivă a anului precedent, numărul acțiunilor civile examinate au crescut de la 24.634 până la 25.841 de cauze, adică cu 5.211 dosare, sau cu 21,1%; numărul de cauze penale examinate s-a micșorat cu 766 cauze până la 6189, sau cu 11%; numărul cazurilor cu privire la contravențiile administrative examinate s-a redus de la 52.333 până la 50.559 sau cu 3,4%.

trimitere la actele internaționale, inclusiv la jurisprudența Curții. Invocarea în actele judecătorești a normelor Convenției și a practicii Curții, poartă un caracter preponderent de ordin general, fără interpretarea lor în contextul raportului litigios, astfel argumentările ce țin de prevederile normelor de drept internațional pare să nu aibă legătură cu cazul și raporturile de drept concrete¹.

Aplicarea uniformă a legislației R. Moldova, cunoașterea și aplicarea recomandărilor Curții și altor instituții relevante din domeniu pot influența îmbunătățirea calității actului de justiție.

Factorii

- Numărul insuficient al corpului de judecători în majoritatea instanțelor din țară;
- Aplicarea neuniformă a practicii judiciare și neluarea în considerare a jurisprudenței CEDO;
- Imposibilitatea acceptării sau respingerii de către judecător a argumentelor în virtutea pregătirii profesionale inadecvate;
- Lipsa unei practici univoce în anumite categorii de pricini, când și instanțele superioare, în raporturi similare de drept, adoptă acte diametral opuse;
- Aplicarea la un nivel mic a măsurilor alternative la pedepsele privative de libertate;
- Sarcina lunară de lucru mare a judecătorilor²;
- Necunoașterea limbilor de circulație europeană (în special limba engleză și franceză);
- Lipsa de colaborare dintre societatea civilă și puterea judecătorească.

Anticipări

Calitatea deciziilor judecătorești va rămâne încă la un nivel scăzut, atât timp cât cetățenii nu cred în actul de justiție, practica judecătorească este aplicată neuniformă, se vor emite în continuare hotărâri contradictorii în aceleași dosare, multe decizii anulate de instanțele superioare sau revizuite după ce rămân definitive, termenele de examinare a dosarelor îndelungate, ș.a. Aceasta se motivează prin faptul că măsurile întreprinse în acest sens nu au dat până acum rezultate evidente.

Totuși, îmbunătățirea calității actului justiției depinde de fiecare judecător în parte: aplicarea uniformă a legislației, aplicarea și luarea în considerare (la emiterea deciziilor) a jurisprudenței Curții, Recomandările Comisarului European pentru drepturile Omului ș.a., dar nu în ultimul rând a legislației naționale.

Întrebări

- De ce se tergiversează înființarea Inspecției Judiciare?
- De ce CSM de fiecare dată atenționează instanțele judecătorești despre aceleași cauze „istorice” ale tergiversării examinării cauzelor – nerespectarea procedurii ședințelor preliminare, dispunerea amânării nejustificate a ședințelor de către procurori, avocați, judecători, părți la proces, martori, etc.?
- De ce, fiind informați în prealabil de prezența persoanelor care monitorizează ședințele de judecată, judecătorii își permit de a încălca deontologia și de a avea un comportament inadecvat față de participanții la proces?

¹ Raport Analitic. Monitorizarea încălcărilor drepturilor omului reflectate în hotărârile judiciare irevocabile. Centrul de Drept al Avocaților. Chișinău 2007, Pag. 83

² Sarcina medie lunară a judecătorului constituie circa 49,9 de cauze, Buletinul CSJ nr. 8/2007.

P 26. Aplicarea sistematică față de persoanele reținute/deținute a torturii, tratamentelor și pedepselor inumane ori degradante

Subiectul

Conform datelor Procuraturii Generale, în opt luni ale anului 2007, în baza art. 309 Cod Penal („Tortura”), au fost intentate 30 dosare penale, dintre care doar 11 au fost remise instanțelor de judecată. Încă nu se cunosc soluțiile date de instanțe pe cauzele respective.

De multe ori organele de drept sancționează colaboratorii săi prin normele referitoare la depășirea atribuțiilor de serviciu și nicidecum pentru aplicarea torturii, tratamentelor și pedepselor inumane ori degradante.

Descrierea

Chiar dacă sunt garantate drepturile fundamentale ale omului (dreptul la ocrotirea sănătății, dreptul la viață și la integritate fizică și psihică, iar poliția este chemată să apere viața, sănătatea și libertățile cetățenilor, interesele societății și ale statului, anumiți reprezentanți ai organelor de drept, încalcă prevederile în baza cărora activează. Procuratura a constatat că cele mai răspândite cazuri de tortură, tratamente și pedepse inumane ori degradante se atestă, în special, în acțiunile colaboratorilor de poliție manifestate în cadrul examinării sesizărilor despre infracțiuni la dobândirea informației favorabile la descoperirea infracțiunilor în procesul de acumulare a probelor pe cauzele penale, dar și cazuri în care poliștii au aplicat aceste acte în afara obligațiilor de serviciu, în cadrul soluționării de către aceștia a problemelor personale.

Modificările recente din legislație cu privire la alinierea la standardele internaționale din domeniul prevenirii și combaterii torturii, tratamentelor și pedepselor inumane ori degradante (inclusiv în Codul de executare al R. Moldova), nu au influențat semnificativ reducerea cazurilor de aplicare a acestor tratamente. Continuă plângerile cetățenilor adresate instanțelor naționale și internaționale, referitor la comportamentul colaboratorilor organelor de drept care atentează la sănătatea fizică și psihică. Cu părere de rău, bătăile și abuzul persoanelor reținute sau deținute rămân a fi ceva „normal”. Lipsa de transparență în activitate și independență în luarea deciziilor legale, constituie principalele impedimente pentru aflarea adevărului, pedepsirea persoanelor vinovate și compensarea daunelor suportate de victime.

Colaboratorii MAI și altor organe de drept, continuă să fie eliberați de sub anchetă, li se refuză intentarea dosarelor penale, deși aceștia au aplicat față de cetățeni tortura, i-au reținut ilegal, transportat forțat la secția de poliție, ș.a. Majoritatea răspunsurilor din partea organelor de drept care au fost sesizate referitor la aplicarea torturii și/sau altor tratamente cu cruzime de către colaboratorii săi au formulări standarde - „... faptele descrise în petiția Dvs. nu s-au adevărit... fapta nu întrunește elementele constitutive ale infracțiunii...”. Ținem să menționăm că în cauza Zeynep Özcan vs. Turcia, CEDO a subliniat că în caz de maltratare, poliștii vinovați urmează a fi demiși. Cu părere de rău, puține exemple în cazuri de aplicare a torturii, tratamentelor și pedepselor inumane ori degradante, poliștii sau colaboratorii altor organe de drept au fost astfel sancționați.

Aducerea persoanelor în fața unei instanțe pe cât de curând posibil după arestare, reprezintă o garanție importantă pentru protecția drepturilor fundamentale. În fiecare caz, instanța trebuie să se asigure că detenția este legală și să investigheze dacă a fost aplicată tortura sau alte acte cu cruzime, fapt ce des se întâmplă, inclusiv prin care R. Moldova a fost condamnată - E. Mușuc, N. Pasat, S. Urecheanu, A. Țurcanu, ș.a. Totodată, reieșind din constatările Curții, conform cauzei Colivaba vs. Moldova, trebuie să punem la îndoială și actele de expertiză medico-legale.

Existența unui regim special în cadrul locurilor de detenție, nu justifică limitarea celor mai elementare drepturi ale deținuților, iar vizitatorilor acestora prin percheziționări, inclusiv până și în vagin¹. În cazurile de condamnare a R. Moldova de către Curte, s-au menționat următoarele încălcări ale drepturilor deținuților: dreptul la libertate și siguranță, lipsa motivelor legale pentru aplicarea și prelungirea

¹ <http://garda.com.md/149/investigatii/>

² Persoana aflată în IDP-ul MAI riscă mai des să fie supusă torturii, să contracteze tuberculoză sau pneumonie decât în penitenciarul MJ - http://www.europa.md/upload/File/boxedreapta/EU_r.pdf, pag. 64

³ Asamblarea Parlamentară a Consiliului Europei a atenționat de mai multe ori R. Moldova în privința asigurării condițiilor elementare persoanelor deținute (de ex. pct. 18.2. al Rezoluției Asambleii Parlamentare al Consiliului Europei nr. 1572 (2007)); vezi de asemenea http://www.humanrights.md/rom/index_rom.html; http://www.ombudsman.md/Ses_avize/412/;

detenției preventive, violarea dreptului la confidențialitate în timpul comunicării cu avocatul, deținerea în condiții antisănătore², în celule suprapopulate, fără ventilare, acces limitat la lumina zilei și la apă potabilă³.

Grupul țintă

- Persoanele cărora li s-a aplicat tortura, tratamentele și pedepse inumane ori degradante;
- Colaboratorii organelor de drept;
- Rudele și persoanele apropiate victimelor torturii, tratamentelor și pedepselor inumane ori degradante.

Impactul

Deși Procuratura Generală și MAI depun anumite eforturi în domeniul prevenirii și combaterii torturii, tratamentelor și pedepselor inumane ori degradante, totuși, aceste tratamente continuă să mai fie aplicate pe larg și sistematic față de persoanele care se află în detenție. Procuratura Generală nu poate să conducă o anchetă independentă și în termeni restrânși, ceea ce înseamnă că persoanele care au aplicat tortura, tratamentele și pedepse inumane ori degradante sunt foarte rar sancționate iar victimele, pe lângă faptul că au suferit dureri insuportabile sau au devenit invalizi, nu li se compensează nimic. Rudele victimelor torturii sunt la fel de traumatizate și suportă consecințele aplicării torturii – îngrijiri medicale, medicamente, stresuri, frică, etc. Deci, cu regret am putea concluziona că, statul nu manifestă interes deosebit față de victimele torturii care au dereglări psihice sau/și alte dereglări ale sănătății.

Deși a fost instituit Consiliul Consultativ în calitate de mecanism național de prevenire a torturii și altor tratamente inumane ori degradante, totuși, nu suntem optimiști în ceea ce privește eficiența acestuia – CpDOM a convocat prima ședință cu ONG-urile active în domeniul prevenirii torturii și altor tratamente inumane ori degradante abia pentru începutul lunii decembrie 2007. Cu părere de rău, conform reglementărilor în vigoare, Consiliul Consultativ va fi o structură dependentă atât sub aspect funcțional cât și financiar – activitatea acestuia va fi stabilită printr-un regulament aprobat de directorul CpDOM. Atât în proiectul legii cu privire la bugetul de stat pentru anul 2008 cât și în versiunea finală a acestei legi nu s-au prevăzut alocarea surselor financiare pentru activitatea acestei instituții.

Prin ratificarea la 30.03.2006 a Protocolului facultativ la Convenția ONU contra torturii, R. Moldova și-a asumat obligația de creare a unui astfel de organ, însă independent.

Dinamica

Conform condamnărilor CEDO, în 8 cazuri de tortură, R. Moldova a fost obligată să achite peste 120.000 Euro în calitate de satisfacție echitabilă victimelor. Condamnățile în baza art. 3 a Convenției: Ostrovar (condițiile de detenție în penitenciare), Becciev (condițiile de detenție în detenția preventivă), Șarban (absența asistenței medicale în detenția preventivă), Corsacov (abuzul poliției asupra minorului în detenția preventivă), Holomiov (lipsa asistenței medicale), Boicenco (violența fizică la CCC), Pruneanu (abuzul poliției în detenția preventivă). Deși aceste condamnări au fost emise și până în 2007, oricum, la moment la Curte se află pe rol mai multe cereri ale victimelor torturii și altor tratamente inumane ori degradante.

În 8 luni ale anului 2007, Procuratura a pornit 30 de procese penale pentru tortură și 65 pentru exces de putere. Pentru anul 2006, organele Procuraturii au pornit urmărirea penală în 165 de cazuri de comitere a torturii, tratamentelor sau pedepselor inumane ori degradante, a excesului de putere însoțit de aplicarea actelor de violență, din care 50 de cauze pentru tortură și 115 de cauze penale pentru exces de putere. În ambele informații ale Procuraturii nu se menționează despre numărul de dosare clasate, sancțiunile și numărul persoane condamnate sau achitate în aceste cauze.

Cu părere de rău, aceste date nu pot să ne dea o imagine clară asupra cercetării tuturor cazurilor de tortură, tratamentelor și pedepselor inumane ori degradante și pedepsirea făptuitorilor, deoarece nu se face o comparație cu plângerile cetățenilor care au suferit relele tratamente precum și numărul cererilor de recurs împotriva ordonanțelor de refuz de a începe urmărirea penală, ș.a. Faptul că persoana nu a atacat cu recurs ordonanța de refuz de a începe urmărirea penală, nicidecum nu înseamnă că fapta nu a fost săvârșită.

Organele de drept organizează în continuare un șir de activități de instruire specializate privind respectarea drepturilor omului în instituțiile penitenciare și restabilirea în comunitate a persoanelor eliberate din locurile de detenție.

Din 2005 până în prezent, R. Moldova a fost condamnată de Curte în 8 dosare pentru tortură și

maltratare, dintre care 4 doar în 2007.

Factorii

- Lipsa instrumentelor eficiente de executare a pedepselor alternative;
- Lipsa de resurse și experiență a CpDOM pentru a asigura activitatea eficientă al Consiliului Consultativ;
- Existența reminiscentelor fostului sistem de tratare a bănușilor, inculpașilor, învinușilor și condamnașilor;
- Încrederea exagerată, neprofesionalismul și nivelul scăzut de cultură al colaboratorilor organelor de drept;
- Nerespectarea colaboratorilor organelor de drept a principiilor legalității, prezumției nevinovăției, respectării drepturilor și demnității umane;
- Indicatorii de performanță a poliției, care stimulează numărul cazurilor de tortură, tratamente și pedepse inumane ori degradante;
- Independența limitată a organelor de drept în anchetarea/examinarea cauzelor în care s-a aplicat tortura, tratamentele și pedepsele inumane ori degradante

Anticipări

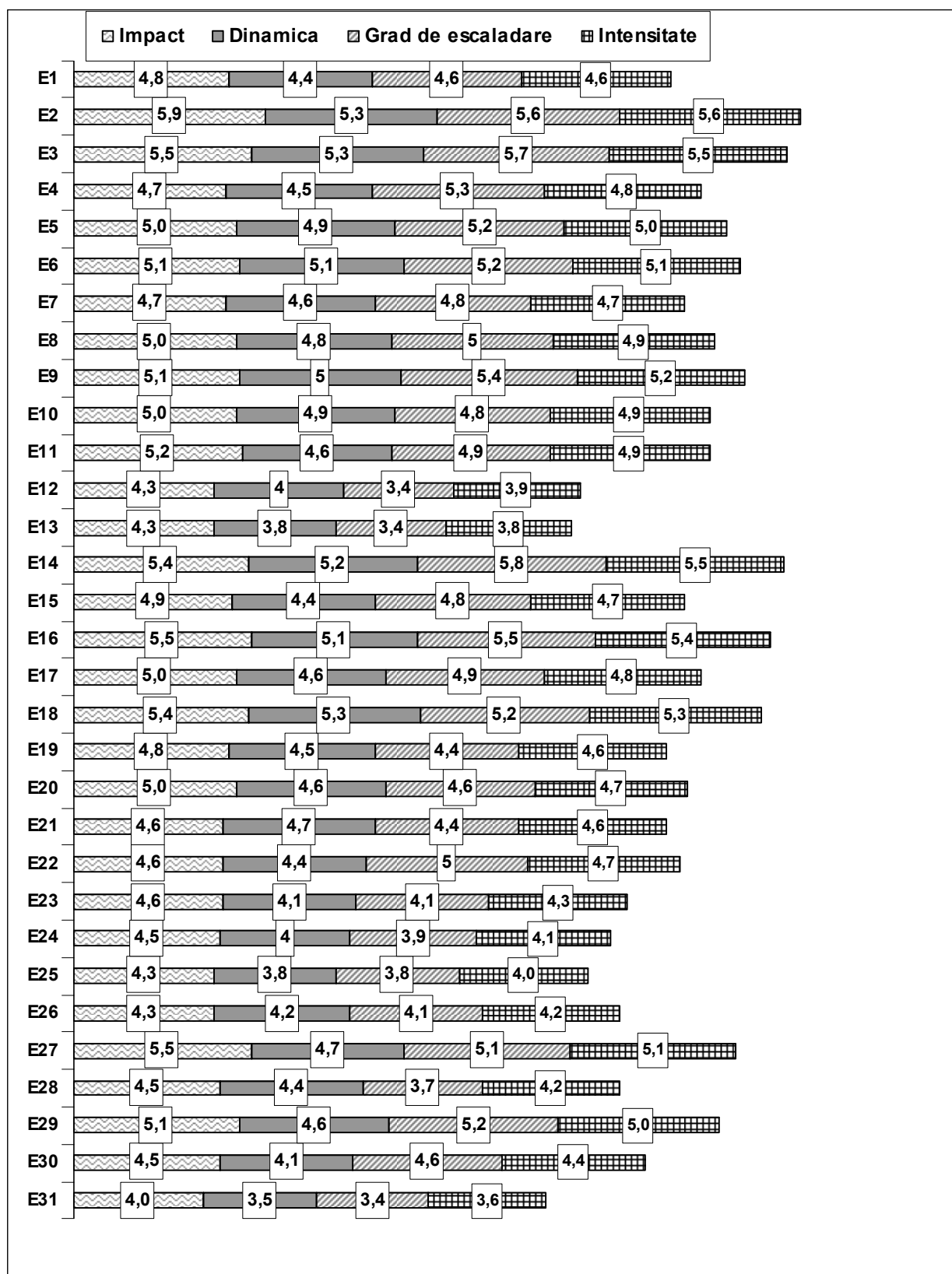
Deși vor crește cererile și condamnările R. Moldova de către CEDO, la fel ca și în perioada precedentă, pe viitor vor fi trase la răspundere un număr foarte mic de colaboratori ai organelor de drept care au aplicat tortura, tratamentele și pedepsele inumane ori degradante. În cazul în care MAI și alte organe de drept nu vor aduce la cunoștința colaboratorilor săi despre interzicerea și efectele aplicării sau amenințării cu aplicarea torturii, tratamentelor inumane ori degradante, cazurile de aplicare a asemenea acțiuni ilegale se vor menține la nivelul curent, deci îngrijorător.

Datorită activității ONG-urilor active în acest domeniu, deținușii vor fi informați periodic și li se va acorda în continuare asistență gratuită în facilitarea accesului la justiție, familiarizarea cu drepturile și căile legale de apel, acordarea asistenței juridice rudelor condamnașilor, asistență în dreptul penal și procedură penală, dreptul locativ, dreptul familiei, dreptul civil, protecția socială ș.a.

Întrebări

- De ce instanțele de judecată în hotărârile sale nu reflectă și responsabilitatea parțială a statului în actele de tortură, tratamentelor și pedepselor inumane ori degradante?
- De ce nu sunt suspendați din funcție colaboratorii împotriva cărora sunt depuse plângeri privind aplicarea torturii, tratamentelor și pedepselor inumane ori degradante sau depășirea atribușilor de serviciu?
- De ce nu au loc examinări medicale confidențiale și obligatorii la momentul aducerii persoanelor în locurile de detenție?
- De ce statul nu compensează daunele materiale și morale aduse victimelor torturii și rudelor acestora?
- Care sunt cauzele care împiedică Procuratura de a examina la timp, complet și sub toate aspectele cazurile referitoare la aplicarea torturii, tratamentelor și pedepselor inumane ori degradante?
- Care sunt cauzele care împiedică MAI de a combate și preveni aplicarea torturii, tratamentelor și pedepselor inumane ori degradante?
- Ce acțiuni întreprinde Baroul Avocașilor referitor la prestarea din oficiu a serviciilor necalitative persoanelor care au fost supuse torturii, tratamentelor și pedepselor inumane ori degradante?
- Care sunt propunerile (legislative, institușionale ș.a.) ale Procuraturii, MAI și Baroului Avocașilor referitor la eliminarea practicilor de aplicare a torturii, tratamentelor și pedepselor inumane ori degradante față de persoanele aflate în detenție?

Indicatorii problemelor din domeniul economic

Datele din tabel reprezintă valorile acordate de zece experți independenți pentru fiecare indicator al celor 100 de probleme

E 1. Deficit comercial cronic

Subiectul

Deficitul comercial a depășit 1,8 miliarde USD în primele 10 luni ale lui 2007 și sunt tendințe sigure ca la sfârșit de an să treacă de 2 mlrd.

Descrierea

Deficitul Balanței Comerciale pare să explodeze. Gradul de acoperire a importurilor cu exporturi în ianuarie-iunie a fost de 37%, față de 40% în semestrul I al anului 2006.

Politica economică promovată de Banca Națională și Guvernul Republicii Moldova, orientată spre liberalizarea și stimularea comerțului exterior, au avut drept consecință creșterea stabilă a volumului tranzacțiilor comerciale cu străinătatea, și mai ales, s-au creat condiții favorabile pentru sporirea importurilor. Acesta din urmă fiind susținut și de cererea tot mai mare de consum.

În ciuda creșterii exporturilor cu peste 27% – până la cca 600 milioane USD – importurile s-au majorat și mai rapid, cu 38%, până la peste 1,6 miliarde USD. Deși aparent modestă, creșterea exporturilor a fost considerabilă, dacă eliminăm efectele embargoului asupra exportului de vinuri.

Problema constă în faptul, că în Moldova este mai profitabil importul decât exportul, având în vedere aprecierea continuă a valutei naționale. De asemenea, Moldova importă produse la care prețul este mai mare și crește mai rapid decât la produsele pe care le exportă. Prin urmare, Moldova a avut un deficit enorm la produsele minerale și combustibili – peste 327 milioane USD, după care urmează mașini și aparate – peste 180 milioane USD, produse chimice – peste 144 milioane USD.

Un alt aspect al problemei este competitivitatea scăzută a produselor autohtone, incapacitatea producătorilor autohtoni de a profita de preferințele comerciale avute cu UE. Astfel, deficitul înregistrat cu țările Uniunii Europene s-a majorat de 1,5 ori și cu CSI - de 1,3 ori, în condițiile în care ponderea acestora în total deficit este de aproape 41,4% și 36,2%, respectiv.

Grupul țintă

- exportatorii și importatorii;
- Ministerul Economiei și Comerțului;
- Banca Națională a Moldovei.

Impactul

Deficitul comercial este cel mai elocvent indicator că economia națională este necompetitivă. Producătorii autohtoni concurează cu greu atât pe piața externă, cât și pe piața internă, aceasta din urmă fiind tot mai invadată de produse de import.

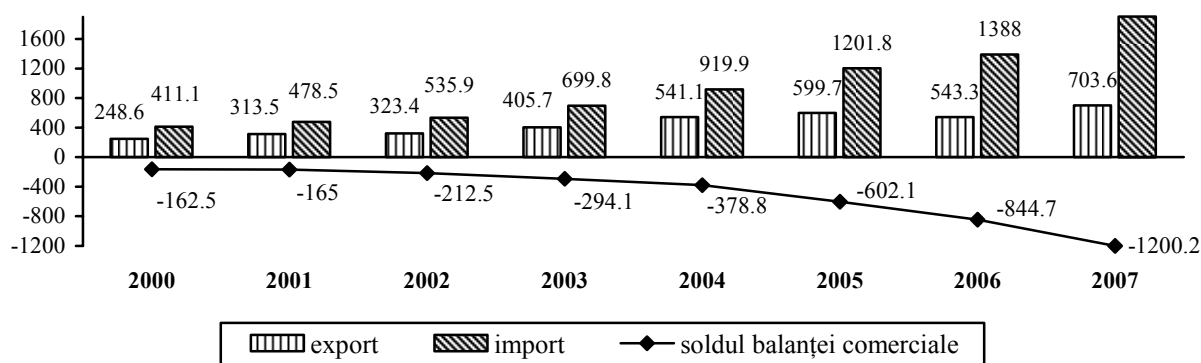
În 2006, ponderea deficitului comercial în PIB a atins nivelul de 44,7%; deficitul balanței de plăți fiind compensat doar prin fluxul crescând de remitențe. În caz de o eventuală încetinire sau stopare a fluxului de remitențe, economia națională riscă să fie în prag de colaps economic.

Dinamica

Expansiunea importurilor într-un ritm mai rapid cu 31,2 puncte procentuale decât cel al exportului a condus la majorarea deficitului comercial de 1,7 ori, față de deficitul comercial înregistrat în trimestrul I 2006.

Din diagrama de mai jos se vede clar, că deficitul comercial este în continuă creștere. Singurele tendințe pozitive care pot servi ca premise pentru a afirma că situația se va îmbunătăți sunt: creșterea și diversificarea exporturilor; ridicarea interdicțiilor stabilite de autoritățile rusești la exportul produselor de origine vegetală și animală; reluarea exportului de vinuri în Federația Rusă.

Evoluția exportului, importului și soldului balanței comerciale în ianuarie-iulie 2000-2007, mil. dolari SUA

Sursa: Biroul Național de Statistică

Factorii

- Majorarea prețului la gazele importate din Rusia;
- Stoparea livrărilor unor produse din R. Moldova în Rusia, în special a vinurilor și a produselor vegetale;
- Fluxul crescând de remitențe, și în consecință, creșterea puterii de cumpărare a populației;
- Consumul susținut de o cerere excedentară ofertei;
- Productivitatea relativ joasă din cauza utilajului uzat, lipsei tehnologiilor performante și a mijloacelor circulante disponibile, necesare pentru respectarea normelor tehnologice de producere;
- Competitivitatea scăzută a produselor locale;
- Gradul înalt de sensibilitate a țării la oscilațiile fluxurilor economice internaționale, vulnerabilitatea înaltă la crizele regionale;
- Infrastructura agricolă nedezvoltată;
- Barierele neformale în calea exportului, numărul excesiv de documente cerute;
- Progresul este compromis de reorientarea lentă a exporturilor spre piețe alternative și de politicile guvernamentale inefficiente;
- Deficitul a fost acutizat de secetă.

Anticipări

Pe termen scurt, ritmurile de creștere a exporturilor vor cunoaște o ușoară înviorare, însă pe termen lung, din păcate, schimbări pozitive esențiale nu se anticipează, din cauza că ramurile exportatoare din economia națională nu au suficiente premise pentru dezvoltare, iar nivelul remitențelor, motorul creșterii importurilor, nu prezintă nici un simptom de descreștere.

Reluarea exporturilor de vin ar contribui esențial la majorarea volumului exportului, însă, în opinia experților FMI, realizarea pe piața rusă a unui volum echivalent celui realizat în 2005, nu va fi posibilă mai devreme de 2009.

Putem spune că deficitul comercial este cronic și va crește în continuare, respectiv, acesta va fi din ce în ce mai greu de finanțat.

Întrebări

- Care este ponderea deficitului balanței comerciale în PIB?
- Când va fi soluționată problema deficitului balanței de plăți?

E 2. Intervenția excesivă a statului în economie

Subiectul

Mediul de afaceri este supra-reglementat. Intervenția statului în economie nu este întotdeauna justificată din punct de vedere al logicii economice, ceea ce atrage după sine irosirea banilor publici.

Descrierea

Intervenția statului în economie ar trebui să fie determinată de dorința de a compensa anumite eșecuri ale mecanismului de piață, la noi însă, intervenția statului este motivată mai degrabă de populism, interese, avantaje fiscale sau legale pentru propriile afaceri.

În prezent, avem o prea mare intervenție a statului în agricultură, iar aceasta nu este una logică. Statul nu trebuie să intervină cu indicații și control asupra recoltelor, așa cum o face de obicei. Genul și formele de intervenție trebuie să fie altele. De exemplu, să dezvolte infrastructura – irigația, obiectivele pentru stocare, depozitare, prelucrare, comercializare, accesul la informații, stimularea cooperării producătorilor agricoli, pentru a putea colecta volume mai mari de producție, pentru a comercializa și exporta producția sa în mod independent, și nu în ultimul rând, compensarea riscurilor în agricultură.

Încercarea statului de a controla prețurile la unele produse alimentare, în special la pâine, nu corespunde principiilor de piață, iar implicarea poliției pentru a verifica dacă au fost majorate justificat prețurile la pâine, este un instrument mai mult decât ridicol.

O altă intervenție nejustificată a statului în economie este reglementarea prețurilor la o serie de mărfuri de uz casnic, produse alimentare și mărfuri industriale, aduse în țară de către persoanele fizice și juridice. Aceasta reprezintă o măsură care contravine principiilor OMC. La 19 iulie 2007, Guvernul a aprobat un mecanism de monitorizare a prețurilor din momentul importării mărfurilor, până la momentul comercializării lor pe piața internă. Mecanismul dat are scopul de a depista evaziunile fiscale prin subevaluarea mărfurilor importate în vamă.

Inițiativele Președintelui sunt un alt exemplu de intervenție neargumentată în economia țării. Faptul că aceste inițiative nu au fost coordonate în nici un fel cu comunitatea oamenilor de afaceri, care este grupul țintă ce va suporta efectele directe ale acestor propuneri, denotă indiferența statului față de necesitățile reale ale mediului de afaceri.

Amestecul nehibzuit al statului în economie duce la irosirea resurselor financiare bugetare. Cel mai recent exemplu este decizia Guvernului de a subvenționa plantarea viței de vie. În condițiile în care vinificatorii întâmpină probleme de realizare a vinurilor și de penetrare pe piețele externe, trezește nedumerire și inițiativa Guvernului de a încuraja mărirea volumului de producție. Susținerea viticulturii sustrage atenția statului de la industrii cu perspective de creștere incomparabil de mari, dar care sunt caracterizate de eșecuri de piață mai profunde.

Prin anunțarea unui program grandios de construcție a locuințelor sociale la prețuri reduse, cu aproape 50% mai mici decât cele de pe piață, Guvernul va exercita presiuni asupra pieței imobiliare și va distorsiona oferta. Unii operatori, pentru a-și recupera investițiile, vor fi impuși de situație să-și revadă politica de vânzări.

Grupul țintă

- Agenții economici din Republica Moldova
- Ministerul Economiei și Comerțului
- IFPS
- Serviciul Vamal

Impactul

Prin intervențiile sale (reglementări, subsidii, licențe, taxe, etc.), statul distorsionează piața. Susținerea anumitor industrii sau a anumitor ramuri lezează dreptul agenților economici la o concurență sănătoasă pe piață. Reglementarea prețurilor la produsele alimentare și cele de import încalcă principiile de bază ale unei economii de piață libere, ceea ce afectează în primul rând agenții economici, aceștia suportând pierderi de profit sau cheltuieli suplimentare.

Principiul de bază al acestei abordări este: statul trebuie să se implice financiar și organizatoric doar acolo unde sectorul privat nu manifestă interes, restul, în condiția unei piețe dezvoltate, va fi asigurat de sectorul privat.

Dinamica

Statul a avut întotdeauna tendința de a controla activitatea agenților economici, din mai multe motive și prin multiple căi. Odată ce autoritățile au realizat că economia națională are nevoie de investitori străini și de asistență financiară internațională „ca peștele de apă”, s-au întreprins unele măsuri direcționate în vederea sporirii transparenței, micșorării costurilor de a deschide afaceri în Moldova, protecției concurenței și liberalizării pieței, dar totuși, nu sunt suficiente.

Factorii

- Lipsa de transparență în elaborarea politicilor economice;
- Argumentarea insuficientă din punct de vedere al costurilor de oportunitate sau chiar neargumentarea măsurilor și a deciziilor luate de către stat;
- Acordarea de avantaje sau facilități, inclusiv, iertarea datoriilor întreprinderilor de stat.

Anticipări

Atât timp cât guvernarea își va fonda deciziile și politicile fără o analiză substanțială de fezabilitate, inclusiv o analiza a costurilor pentru fiecare măsură adoptată, vom asista la întreprinderea unor pași inutili sau chiar greșiți de către autorități.

Statul va tinde întotdeauna să acorde avantaje fiscale sau legale întreprinderilor de stat, primordial devine monitorizarea acestor activități, în special de către Agenția pentru Protecția Concurenței, care trebuie să fie independentă și în funcționalitate deplină.

Întrebări

- Care sunt motivațiile reale ale politicilor promovate de stat?
- În ce cazuri trebuie și poate interveni statul în economie?
- Care sunt consecințele unui amestec nehibzuit al statului în economie?

E 3. Politica agrară nechibzuită

Subiectul

De mai bine de 17 ani agricultura este în stagnare, iar în 2007, aceasta s-a prăbușit, înregistrând o scădere de peste 20%. Această stare de fapt este rezultatul unei politici agrare nechibzuite și a unui sistem de subvenționare dezechilibrat și inefficient.

Descrierea

Subvențiile acordate de Guvern în acest an - 450 mil. lei, sunt derizorii comparativ cu ceea ce primesc producătorii agricoli în statele vecine. Din această cauză apar și unele probleme care, practic, determină necompetitivitatea sectorului agricol. Un producător care primește subvenții de 100 de lei la hectar nu poate să concureze cu un producător din străinătate cu subvenții de o mie de euro la hectar..

Însăși subvenționarea la hectar a suprafețelor agricole este greșită pentru că o bună parte din mijloacele bugetare sunt folosite irațional, contrar destinației. Ar fi mai eficientă subvenționarea exporturilor de produse agricole, așa cum se practică în statele europene, aceasta fiind o modalitate clară de a mări volumele producției destinate exportului și de a diversifica structura acestora.

Statul a început să ofere subvenții, dar, în același timp, a introdus TVA la un șir de produse, inclusiv fertilizanți, chimicte sau tehnică agricolă. Este paradoxal, sunt oferite compensații la achiziționarea tehnicii agricole și, concomitent, TVA-ul de 20% face tehnica mai scumpă. Reiese că subvențiile acoperă suma TVA, adică scumpirea provocată tot de stat.

Un alt aspect al problemei subvențiilor este numărul mare de instituțiilor abilitate în gestionarea resurselor financiare, fapt ce influențează monitorizarea distribuirii subvențiilor și evaluarea impactului acestora. În anul 2007, mijloacele fondului pentru subvenționarea producătorilor agricoli sunt gestionate și administrate de Ministerul Finanțelor, prin intermediul Inspectoratului Fiscal Principal de Stat, Ministerul Agriculturii și Industriei Alimentare și de Întreprinderea de Stat Moldresurse. Gestionarea mijloacelor fondului pentru susținerea înființării plantațiilor viticole este efectuată de Agenția Agro-industrială Moldova-Vin.

Astfel, este necesară crearea unei singure instituții de monitorizare și evaluare, precum și de distribuire a subvențiilor, pentru că există o incertitudine totală privitor la întreprinderile beneficiare de subvenții, lista cărora, conform tradițiilor și realităților noastre, nu este făcută publică. Nu este cunoscut nici impactul sprijinului acordat de stat asupra activității acestor întreprinderi.

Deși agricultorii au menționat în nenumărate rânduri importanța eliminării TVA la exportul produselor agricole, pentru că aceasta face produsul final mai scump și necompetitiv, autoritățile au făcut invers, au eliberat de taxa vamală și TVA importul de cereale, făină și produse de panificație, cică în scopul asigurării securității alimentare, eliminării condițiilor de creștere speculativă a prețurilor la grâu, făină, pâine și produsele de panificație, completarea stocurilor disponibile de grâu alimentară, făină, orz, furaje pe piața internă. Aceasta poate fi interpretată ca răzbunare pentru faptul, că agricultorii nu doreau să-și vândă grâul în rezerva de stat, rezervă utilizată de către întreprinderea de stat „Franzețuța”.

Grupul țintă

- Guvernul Republicii Moldova
- Ministerul Agriculturii
- Producătorii agricoli
- Întreprinderile de prelucrare

Impactul

Orice politică economică nechibzuită aduce cu sine irosirea banilor publici. În cazul nostru subvenționarea greșită, nu va avea efectul scontat, iar lipsa de transparență în gestionarea acestor fonduri alimentează suspiciunile populației referitor la adevărata destinație a acestor bani. În rezultat, agricultorii sunt nemulțumiți pentru că, până să ajungă la ei, fondurile s-au pierdut pe drum.

Aplicarea TVA la utilajele agricole importate și la exportul produselor agricole afectează în primul rând

competitivitatea produselor. Astfel, agricultorii sunt descurajați în folosirea noilor utilaje, iar productivitatea la hectar rămâne foarte scăzută, chiar dacă solul este fertil.

Dinamica

Până în prezent nu a existat o optică clară asupra direcțiilor prioritare pentru politica economică a statului. Acestea au fost identificate și propuse pentru susținere în funcție de conjunctură și de scopurile unor instituții sau grupuri de interese.

După ce, la insistența Fondului Monetar Internațional, a fost anulată decizia prin care exportul de cereale era efectuat exclusiv prin Bursa Universală de Mărfuri, agenții economici au început, din septembrie 2006, să exporte insistent grâu și alte produse cerealiere la prețuri mult mai avantajoase decât pe piața internă. Lipsit de instrumentul de control al exportului de cereale, Guvernul era pe cale să stabilească embargo la exportul de grâu în martie 2007, dar spre norocul producătorilor agricoli, acest lucru nu s-a întâmplat.

Factorii

- Preocuparea Guvernului de a mări încasările la bugetul de stat, neluând în calcul impactul anumitor taxe asupra dezvoltării afacerilor;
- Incapacitatea Guvernului de a elabora politici economice coerente care să urmărească interesul public.

Anticipări

Subvențiile oferite la moment au un efect scăzut, aproape nul. Dacă subvențiile vor crește cu 90% până în anul 2009, așa cum planifică Ministerul Agriculturii și Industriei Alimentare, atunci s-ar înregistra anumite rezultate pozitive.

Întrebări

- Care sunt instrumentele politicii agricole și care ar trebui să fie acestea?
- Cât de bine argumente sunt măsurile întreprinse de stat în domeniul agriculturii?
- Care este diferența dintre o subvenționare eficientă și una ineficientă?

E 4. Incapacitatea Guvernului de a face față secetei

Subiectul

Seceta din anul 2007 a reliefat incapacitatea Guvernului de a răspunde prompt și eficient la situațiile de criză, prin politici economice viabile și bine chibzuite.

Descrierea

Condițiile climaterice din anul curent au fost dezastruoase pentru agricultură, iar în această situație de criză, autoritățile au găsit două instrumente de intervenție. În primul rând, Guvernul a „recomandat” producătorilor să nu majoreze prețurile la grâu, făină și pâine. În al doilea rând, la indicația președintelui a fost constituită o comisie de stat pentru elaborarea unei strategii de dezvoltare durabilă a agriculturii, două găselnițe dubioase, în situația când sectorul agricol avea nevoie de ajutor financiar imediat și consistent.

În anul 2007 a lipsit mult un mecanism eficient de prevenire a crizelor, care ar fi limitat efectele riscurilor produse. S-a întârziat foarte mult cu informarea agricultorilor privitor la măsurile ce puteau fi întreprinse pentru diminuarea efectelor secetei. Pe lângă aceasta, a fost demonstrat încă o dată că, pentru a rezista în fața naturii este necesar de a avea mai multe terenuri irigabile, tehnică performantă în dotare și soiuri de culturi agricole rezistente la secetă. Totodată, necesitatea asigurării riscurilor de producție în activitățile agricole trebuia să fie conștientizată de toți, că nu este un capriciu al cuiva, dar este o necesitate stringentă dictată de raționamente economice¹.

Pe lângă ajutorul din partea organismelor internaționale, statul ar fi putut și el să întreprindă acțiuni suplimentare de susținere a păturilor cel mai afectate de secetă. Printre acestea se enumără și posibilitatea anulării taxelor pentru pământ, a taxelor pentru activitățile economice în zona rurală și a taxelor pentru importul alimentelor de bază, pentru a favoriza anume aceste importuri. Acesta este un sacrificiu bugetar și fiscal, iar Guvernul trebuie să se gândească la el, fiindcă este calea cea mai simplă și cea mai directă pentru a ajuta o mulțime de oameni.

Guvernul a creat un Fond de Subvenționare din care doar 10% din mijloace ajung la gospodăriile țărănești, restul merg către firmele mari, cooperativele agricole de producție ineficiente și generatoare de pierderi, SRL-uri, întreprinderi de stat.

Sunt necesare investiții pentru crearea unităților de procesare a producției agricole, dotarea cu tehnică și utilaj agricol, crearea infrastructurii de colectare a produselor agricole, înființarea plantațiilor multianuale, a unităților de producere a materialului semincer etc.

Grupul țintă

- Fermierii;
- Populația;
- Guvernul Republicii Moldova.

Impactul

Potrivit evaluărilor comune efectuate de către misiunea ONU pentru Agricultură și Alimentație și Programul Mondial de Alimentație (FAO/WFP), aproximativ 84 % din terenurile arabile din R. Moldova au fost afectate de secetă, iar costul pierderilor producției este de circa 300 mil. euro, la prețul de piață, numai pentru culturile cerealiere. Prețul la grâu a depășit plafoanele istorice maximale înregistrate până acum.

Seceta a compromis peste 40% din recolta de cereale, iar producătorii de sfeclă de zahăr sunt afectați în proporție de 90%. O situație complicată se atestă și în plantațiile pomicole. Dintre toate tipurile de culturi agricole, la moment, doar plantațiile viticole se află într-o situație relativ satisfăcătoare, unde s-a recoltat 570 mii tone de producție-marfă.

Totodată, trebuie de notat că pagubele cauzate de secetă au un impact nefast major și asupra sectorului zootehnic și, în primul rând, din cauza uscării pășunilor și insuficienței de furaje.

Pagubele materiale din piscicultură, se cifrează la circa 50 mil. lei.

¹ Viorel Chivriga, expert economic din cadrul IDIS-Viitorul, pentru ECO Magazin Economic, 5 decembrie 2007.

Pierderile directe suportate de producătorii agricoli se ridică la peste 1 miliard USD, la care ar mai trebui de adăugat și costurile adiționale suportate de ramurile conexe, cum ar fi industriile de prelucrare a cărnii și a laptelui. Cel mai mult din cauza secetei au suferit veniturile populației rurale. Pe lângă faptul, că această categorie tradițional are venituri foarte mici, capacitatea sa de cumpărare este erodată și de creșterea semnificativă a prețurilor, inclusiv la produse alimentare care nu pot fi obținute în gospodării casnice.

Este incontestabil faptul, că pierderile din sectorul agro-alimentar sunt irecuperabile. Conform unor estimări oficiale, acest fenomen a costat Republica Moldova circa o pătrime din PIB și mulți dintre specialiști afirmă că această criză este mult mai gravă decât cea din 1946, când Basarabia s-a confruntat cu o foamete fără precedent.

Dinamica

Calamitățile declanșate în anul curent au scos la suprafață o mulțime de probleme din domeniul agricol, aflate în stare de suspensie de mai mulți ani. Moldova este afectată de secetă, fie mai mică fie mai mare, fiecare al doilea sau al treilea an. Printre mai serioase a fost seceta din anul 2000, care s-a soldat cu pierderi de 2,1 miliarde lei și seceta din 2003. Din păcate, nu a fost trasă nici o concluzie din cele întâmplate și ar fi o mare greșală dacă nu s-ar învăța anumite lecții din cele întâmplate în anul curent. Un nou an 2003 sau 2007 ar fi fatal pentru o bună parte din producătorii agricoli.

În general, agricultura este un sector cu profitabilitate scăzută, afectat foarte ușor de schimbările climatice, care implică antrenarea unui volum mare de resurse umane.

Guvernul însă așa și nu s-a învățat să fondeze infrastructura necesară în domeniul agricol, una care ar permite contracararea efectelor condițiilor climatice nefavorabile. De exemplu, susținerea fermierilor în construirea rețelelor de irigație, crearea unor fonduri de asigurare contra riscurilor în agricultură, ș.a.

În Moldova, productivitatea principalelor culturi agricole nu depășește nivelul înregistrat în anii 60 ai secolului trecut. În condițiile emigrării masive și depopulării satelor, tot mai multe terenuri rămân neprelucrate pentru că toate costurile lucrărilor agricole cresc (scumpirea forței de muncă), iar productivitatea rămâne aceeași. În loc să se ocupe de monitorizarea corectitudinii stabilirii prețului la produsele agricole, guvernul ar trebui să-și concentreze eforturile asupra sporirii productivității la hectar, scop ce poate fi atins prin intermediul mecanizării lucrărilor agricole, subvenționării producătorilor agricoli în procurarea noilor tehnologii și mașini agricole. Însă guvernul nostru face invers, prelevează TVA de la importul de utilaje și echipamente.

Factorii

- Seceta;
- Fondul de subvenționare în agricultură gestionat ineficient;
- Prețurile mondiale.

Anticipări

Volumul final de culturi agricole obținut în 2007 va fi de cel puțin două ori mai mic decât cel din 2006. Evident, aceste pierderi și costuri se vor reflecta în PIB. Se va reduce creșterea efectivă față de creșterea potențială.

Întrebări

- Ce influență vor avea pierderile și costurile adiționale asupra economiei și cum se vor reflecta acestea în PIB-ul pentru anul 2007 și 2008?
- Care vor fi costurile totale ale crizei în agricultură?
- Cu cât se va majora prețul la pâine?
- Cum pot fi ajutați agricultorii să iasă din impas?

E 5. Industria națională în recesiune

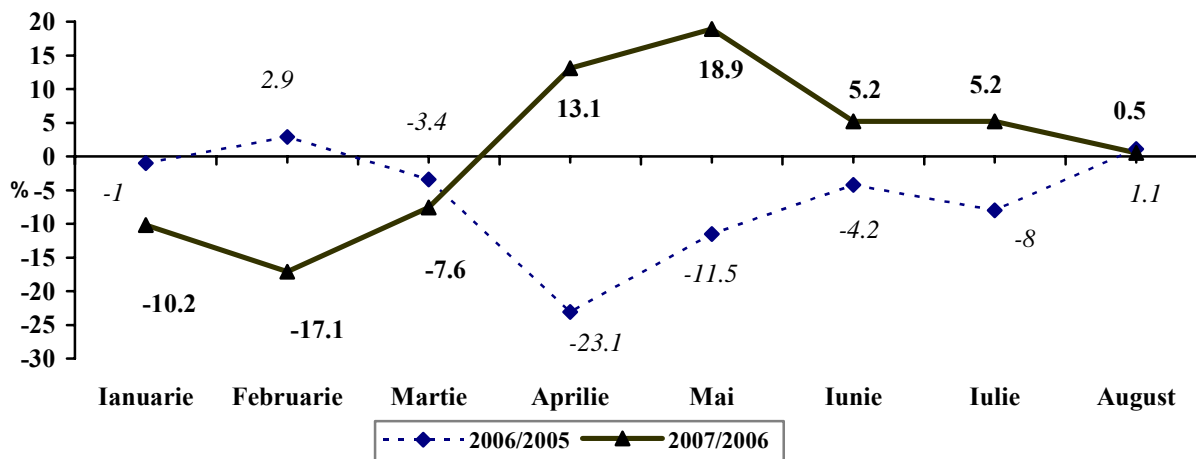
Subiectul

Pentru prima dată în 6 ani industria moldovenească a înregistrat valori negative, în primul trimestru al anului 2007. Creșterea cumulativă a volumului producției industriale în primele zece luni ale anului este negativă, cu un handicap de 0,7%. Astfel, prognoza foarte optimistă de creștere de 8,5%, estimată de Guvern pentru anul 2007, este ratată.

Descrierea

În luna aprilie 2007, pentru prima dată în ultimele 12 luni, creșterea producției a fost pozitivă în comparație cu aprilie 2006. Aceasta se explică prin epuizarea limitelor de recesiune în sectorul vinicol și reabsorbția crizei în economie, cât și prin avansarea rapidă a unor ramuri care nu au fost afectate de criza relațiilor comerciale cu Federația Rusă¹.

Evoluția lunară a volumului producției industriale în prețuri comparabile
(medii ale anului trecut), modificarea procentuală față de luna respectivă a anului precedent

Sursă: Biroul Național de Statistică

Situația din sectorul industrial este determinată preponderent de activitatea întreprinderilor din industria prelucrătoare, cărora le-au revenit 89% (în prețuri comparabile) din volumul total de producție obținut de întreprinderile mari cu activități industriale principale. Aceste întreprinderi au realizat un volum de producție de 10119,9 mil. lei, în creștere cu 0,7% față de perioada similară a anului trecut.

Frânele principale sunt ramura de producție a vinurilor și băuturilor alcoolice tari, unde producția este de 4 și, respectiv, 3 ori mai mică, decât în ianuarie-iulie 2005.

Tot în cădere liberă sunt industria de tutun, confecțiile, prelucrarea lemnului și construcțiile de mașini. Industria alimentară a compensat parțial aceste malformații, în mare măsură datorită ramurii de prelucrare a cărnii. Industria lactatelor și cea a conservelor vegetale au rămas pe o pantă pozitivă, dar producătorii deja s-au ciocnit de problema scumpirii și deficitului de materie primă.

Principalele ramuri care au contribuit la ieșirea sectorului din recesiune sunt prelucrarea cărnii, textilele, băuturile răcoritoare, industria hârtiei și cea poligrafică. Seceta care a compromis recolta anului 2007 a exercitat o serie de consecințe, unele paradoxale, asupra unor ramuri din industria alimentară. Bizar, dar industria cărnii nu a fost afectată de secetă, deoarece din cauza problemelor financiare, producătorii din sectorul zootehnic au fost nevoiți să sacrifice în masă șeptelul de animale. Însă asemenea ramuri ca fabricarea produselor lactate și conservelor de fructe și legume și a produselor de tutun suferă din cauza deficitului de materie primă.

¹ „Business și Economie”, Nr. 20, mai 2007, Expert - Grup.

O evoluție mai puțin observată până nu demult, dar care se confirmă tot mai pregnant, este creșterea accelerată a industriei aparatului și instrumentelor de precizie. Pe parcursul ultimilor ani, aceasta a fost destinația unor importante investiții străine.

Grupul țintă

- Producătorii autohtoni;
- Investitorii locali și străini;
- Ministerul Economiei și Comerțului;
- Ministerul Industriei și Infrastructurii.

Impactul

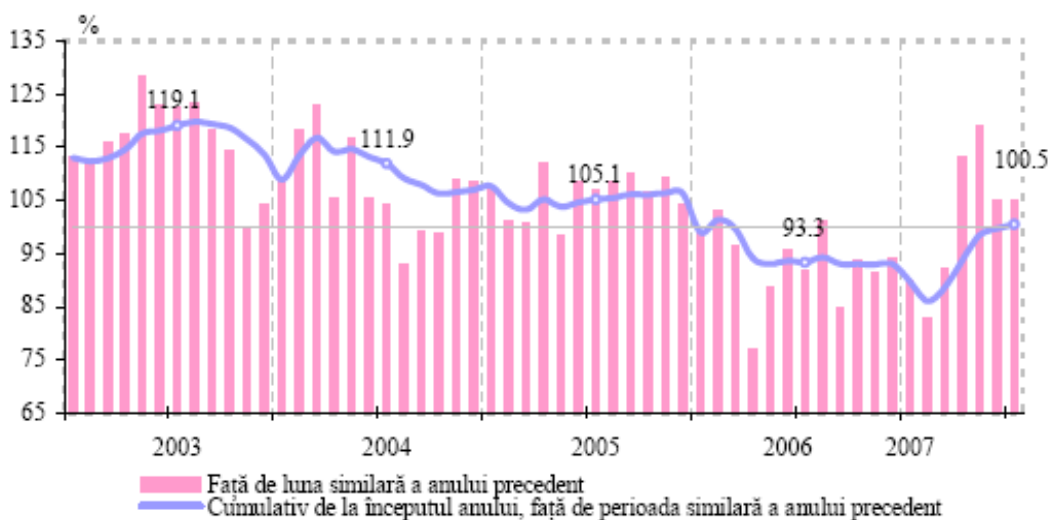
Este evident faptul, că declinul în industrie se va reflecta în PIB, mai ales prin îngustarea bazei de creștere a acestuia. În 2006, de exemplu, impactul negativ al declinului industriei naționale s-a făcut simțit asupra creșterii economice, care a scăzut de la 7% până la 3%.

O altă consecință nefastă a recesiunii în sectorul productiv este scăderea salariilor reale în câteva ramuri și întreprinderi mari din acest domeniu.

Recesiunea industrială a determinat schimbări structurale importante în sector. Cea mai importantă schimbare este reducerea ponderii, care revine fabricării de produse alcoolice în totalul producției industriale, de la 15% în iunie 2006 și de la 8% în iunie 2007. Deși criza relațiilor comerciale cu Rusia nu le-a afectat în mod direct, două ramuri importante - fabricarea produselor de tutun și industria mașinilor și echipamentelor - se află în stagnare prelungită.

Dinamica

Ritmul de creștere reală volumului producției industriale

Sursa: Buletinul lunar al Băncii Naționale a Moldovei, nr. 7, iulie 2007

Din graficul de mai sus observăm că ritmul de creștere a volumului producției industriale a fost într-o continuă scădere începând cu 2003, excepție făcând anul 2005, când acesta a înregistrat creștere.

Descreșterea volumului de producție cu 6,9% în 2006 față de 2005 a fost determinată de diminuarea de 2 ori a producției vinicole care deține o cotă de 10% în producția industrială a țării. Potrivit Biroului Național de Statistică, criza vinului a contagiât și producția de hârtie și carton (-9%), precum și cea de sticlă și articole de sticlă (-6%) în 2006.

Potrivit statisticii oficiale, în ianuarie-octombrie curent, întreprinderile industriale de toate formele de proprietate au produs mărfuri în valoare de peste 21,1 miliarde lei (1,8 miliarde USD), în prețuri curente. Diminuarea volumului producției industriale, comparativ cu ianuarie-octombrie 2006, a fost determinată de reducerea volumului producției de vinuri cu 34,2%, a zahărului cu 53,3%, diminuarea fabricării băuturilor

alcoolice distilate cu 31,7% și a produselor de tutun cu 9,5%. Mai mult decât atât, volumul producției la întreprinderile industriei alimentare și a băuturilor în ansamblu s-a diminuat cu 7,6%. Industria moldovenească a scăzut anul trecut cu aproape 7%, inclusiv, datorită embargoului rusesc impus la exporturile de produse vinicole autohtone.

Factorii

- Criza generată de piața externă, în special dependența majoră de piața de desfacere a Federației Ruse și restricțiile impuse în 2006 pentru vinurile moldovenești;
- Competitivitatea redusă a producției industriale autohtone (problema standardelor și calității);
- Absența resurselor de materie primă pentru producția industrială;
- Criza vinului care a obligat vinificatorii să stopeze activitatea de producere;
- Descreșterea volumului de producție în alte ramuri contagiante de blocada vinului;
- Investițiile modeste în sectorul productiv;
- Prognozele pesimiste pentru producția agricolă în anul curent, ce va stopa procesul creșterii economice.

Anticipări

Este dificil de anticipat creșterea sectorului industrial, în condițiile în care pe tot parcursul anului 2007 industria a înregistrat valori negative. În 2008, sectorul real al economiei ar putea atinge o creștere de 2-3% în condițiile în care producătorii autohtoni se vor reorienta spre ramurile și sectoarele cu productivitate mai mare. Un stimul pentru acesta ar putea fi extinderea oportunităților de export pe piața europeană odată cu semnarea acordului de preferințe comerciale autonome adiționale.

Industria își va reveni relativ, în special, cea a băuturilor alcoolice, își va reveni relativ, dar, în mod sigur, nu la nivelul de producție din anul 2005. Recuperarea întregului volum de producție vinicol, va fi imposibilă.

Sectorul serviciilor va continua să compenseze recesiunea din agricultură și evoluțiile moderate din industrie.

Datorită faptului, că influența și efectele șocurilor externe care au cauzat criza industrială, nu s-au consumat, iar investițiile în acest sector rămân nesemnificative, revigorarea industriei naționale la nivelul volumului de producție de la sfârșitul anului 2005 (în prețuri comparabile) este imposibilă în 2008.

Întrebări

- Care sunt ramurile economiei, inclusiv ale industriei, care trebuie și pot fi stimulate de stat?
- Cum poate fi diminuat impactul negativ al crizei vinului asupra industriei?
- Cum poate fi sporită competitivitatea produselor locale?
- Ce măsuri trebuie întreprinse pentru a atrage investiții străine directe în sectorul productiv?

E 6. Industria vinului în declin

Subiectul

În 2007, efectele embargoului stabilit de Federația Rusă anul trecut asupra vinurilor moldovenești continuă să se facă simțite, industria vinului – ramura tradițională a economiei naționale fiind în cădere liberă.

Descrierea

Pe parcursul anului 2007 sectorul viti-vinicol a fost bulversat de un șir de evenimente, speculații și chiar război al declarațiilor, amplu mediatizate în mass-media moldovenească.

La 9 octombrie 2007, s-a dat undă verde exportului de vinuri în Federația Rusă, însă problemele aferente acestei crize, nici pe departe, nu se termină aici. Ba dimpotrivă, relațiile comerciale problematice cu Rusia au scos în evidență un șir de deficiențe sistemice ale industriei naționale și mai ales incapacitatea producătorilor vinicoli locali de-a cuceri/concura pe piețele internaționale.

Tergiversarea intenționată a procesului de reluare a exportului de vinuri, de către autoritățile Federației Ruse, alături de pierderea preferințelor comerciale bilaterale cu România (ceea ce a dus la scăderea exportului de vinuri în România de 4,6 ori), și sistarea temporară a exportului de vin în vrac către Belarus, au condiționat scăderea exportului total de produse vinicole cu circa 50 milioane dolari SUA, în lunile ianuarie - august, sau de 2 ori mai puțin decât în aceeași perioadă a anului trecut.

Vinificatorii au suferit pierderi irambursabile, au stopat procesul de producere, au acumulat stocuri imense, și nu pot achita datoriile către bănci din cauza reducerii drastice a veniturilor din încasări, unele întreprinderi fiind deja în prag de faliment.

Una din cauzele problemei respective a constituit și faptul, că o cantitate semnificativă de vin se exporta în vrac, ceea ce nu permite controlarea calității și nici promovarea mărcilor, nemaivorbind de gradul mare de risc ca acest vin să fie falsificat. S-a constatat, că într-adevăr vinurile care ajungeau pe masa consumatorului rus nu erau întotdeauna de bună calitate.

Grupul țintă

- Producătorii de vin și viticultorii
- Guvernul Republicii Moldova
- Rospotrebnadzor
- Asociația „Moldova - Vin”
- Consumatorii de vin moldovenesc din Rusia
- Producătorii de sticle, dopuri, ambalaj

Impactul

Impactul crizei vinului este în preponderență negativ. Pierderile întreprinderilor de vinificație din Republica Moldova, în rezultatul embargoului introdus de Rusia, constituie circa \$180mln. Potrivit agenției „Moldova - Vin”, aproximativ atâta costă produsele alcoolice rămase în depozite sau distruse în Rusia. Însă, ratările de venituri aferente acestui embargo sunt, desigur considerabil, mai mari.

Criza a afectat creșterea economică în ansamblu, a condiționat declinul în industrie, și a contribuit la aprofundarea deficitului comercial.

Dinamica

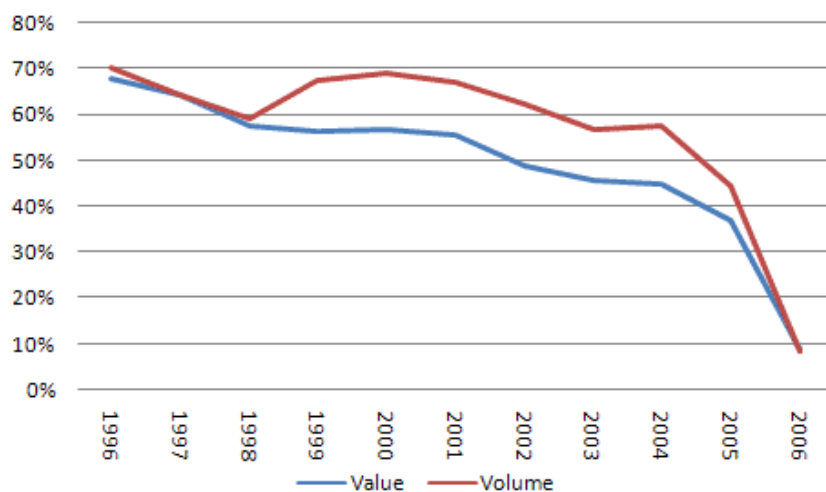
La 27 martie 2006 a fost interzis oficial exportul de vinuri din Republica Moldova în Federația Rusă, pe motiv că în vinurile noastre ar fi fost depistate pesticide și metale grele.

Au trecut aproape 2 ani de când vinificatorii moldoveni au pierdut principala lor piață de desfacere. După nenumăratele inspecții, partea moldovenească așa și n-a obținut careva deducții de expertiză de la "Rospotrebnadzor" referitor la măsura în care toate evaluările denigratoare la adresa producției vinicole moldovenești sînt dictate de interesele mercantile ale cuiva și în care cazuri este vorba de rezultate de laborator ale corespunderii la standarde.

Or, toate aceste acțiuni vin să confirme natura politică a acestor interdicții asupra exporturilor moldovenești, fapt ce implică un grad mare de incertitudine referitor la evoluția relațiilor comerciale cu Federația Rusă în perspectivă.

S-a constatat că cota Moldovei din piața de vin a Rusiei se afla scădere continuă începând cu 1996.

Cota Moldovei din piața de vin a Federației Ruse

Sursă: *Calculule de Alexandru Culiuc*¹ în baza datelor UN ComTrade.

Această tendință reflectă predilecția consumatorilor ruși pentru alte vinuri și schimbarea gusturilor acestora.

Prin urmare, vinificatorii și autoritățile moldovenești ar fi trebuit să întreprindă măsuri în această direcție cu mult timp înainte de embargo, imediat după ce au observat că pierd teren pe piața de vin a Rusiei, atât măsuri în vederea reorientării direcțiilor de export, cât și în vederea cuceririi unui nou segment de piață – cel al vinurilor de calitate înaltă.

Factorii

- Incapacitatea întreprinderilor vinicole de a promova produsele lor pe piețele externe;
- Lipsa unui marketing calitativ în cadrul companiilor vinicole;
- Barierele create artificial de "Rospotrebnadzor" în calea revenirii producției vinicole moldovenești pe piața rusă;
- Interesele economice personale ale conducerii "Rospotrebnadzor". Unul din adjuncții lui Onișcenko este președintele Asociației Participanților la piața de alcool a Rusiei /Asociația necomercială "Aura";
- Reorientarea gusturilor consumatorilor ruși către alte vinuri;
- Reducerea nivelului de consum de vin pe piața internațională;
- Lipsa de colaborare între vinificatori și autorități;
- Legislația imperfectă.

Anticipări

Revenirea la volumul de export din 2005 este puțin probabilă în viitorii 2-3 ani. În primul rând, Moldova trebuie să cucerească un nou segment de piață în Rusia, și anume "vinuri de calitate la prețuri mai ridicate". În al doilea rând, preferințele consumatorilor ruși de mai mult timp se reorientau treptat spre vinurile din alte țări (vezi graficul de mai sus). Putem presupune că în trecut, un segment de consumatori cumpăra vinuri moldovenești din inerție. Însă odată cu dispariția (fie și temporară) a vinurilor moldovenești, acest segment nu va avea altă opțiune decât să încerce vinuri noi, ceea ce va accelera procesul de schimbare a preferințelor. Cu alte cuvinte, este puțin probabil că Moldova va putea recăpăta mai mult de 20-25% din piața

¹http://www.culiuc.com/archives/2007/08/wine_subsidies.phtml

vinului rusec. Chiar și recuperarea unor porțiuni mici din piață va impune re poziționarea brandurilor și va cere costuri enorme pentru publicitate, promovare și comunicare publică. Or, în ultimii ani, imaginea vinurilor moldovenești pe piața rusă a fost compromisă în mod aproape iremediabil.

Prin urmare, perspectivele recucerii segmentului de piață pierdut și ale rambursării cheltuielilor suferite în urma crizei vinului sunt sumbre. Plus la acesta, la nivel internațional consumul de vin s-a stabilizat, iar în Europa se duce o politică de reducere a volumului de producție de vin.

Pentru a cuceri noi piețe de desfacere și recuceri pe cele vechi, este necesar, în primul rând, lansarea unei campanii de imagine a țării foarte bine gândită și orientată spre consumatorii de vin de calitate. Cu alte cuvinte, branding-ul trebuie să pună accent pe „Wine made in Moldova”.

Întrebări

- Cine are de câștigat de pe urma sistării exportului vinurilor moldovenești pe piața Federației Ruse?
- Care sunt costurile totale și impactul financiar al crizei vinului?
- Ce pot face autoritățile centrale pentru a redresa situația vinificatorilor?

E 7. BNM între ciocan și nicovală

Subiectul

BNM trebuie să retragă excesul de valută de pe piață pentru a slăbi presiunea de apreciere a leului, pe de o parte, iar pe de altă parte trebuie să scoată lei din circulație (proces numit sterilizare) pentru a stopa procesul inflaționist. Aceste măsuri de stabilizare macroeconomică costă BNM circa 30 mil. dolari SUA anual.

Descrierea

Avem o economie, practic, moartă, ne-funcțională, care nu poate asimila tot volumul de valută străină care vine în țară și aceasta duce la aprecierea leului. Situația este cu atât mai dramatică, cu cât producătorii locali nu pot satisface cererea agregată de consum alimentată de remitențele celor aproximativ 600 mii de cetățeni moldoveni care lucrează în străinătate.

Ca economia noastră să fie competitivă pe plan extern, cursul leului față de dolar ar trebui să fie, în prezent, nu mai puțin de 18 lei pentru un dolar. Orice apreciere a leului înseamnă promovarea importurilor și descurajarea totală a exporturilor.¹ Importatorii sunt avantajați, deoarece aceștia vor cumpăra valută de pe piața locală la un curs mai bun decât acum trei luni. De obicei, operațiunile de export se denominează în valută străină. Respectiv, aprecierea valutei naționale cu un bănuș, provoacă pierderi de 10 mil. lei pentru exportatori.

Noi importăm de 2,7 ori mai mult decât exportăm². Din ianuarie și până în prezent, importurile în Republica Moldova au crescut cu aproape 40 la sută față de aceeași perioadă a anului trecut. Lucrul acesta nu există în nici o țară din Europa. Astfel, noi distrugem economia națională și reducem numărul de locuri de muncă posibile.

De notat că un leu puternic nu le place exportatorilor și nici Guvernului, pentru că afectează competitivitatea externă a economiei. În același timp, de pe urma aprecierii avantajat este același Guvern, care în ultimă instanță, cumpără agenții energetici, cum ar fi gazele naturale, la prețul stabilit în dolari și achită datoria externă în valută.

Din cauza unei dezinformări, populația percepe fluctuațiile valutare în mod isteric, ca pe niște simptome de instabilitate economică. Societatea consideră că situația e într-adevăr critică și începe să investească banii în diferite lucruri de consum. Acest fapt duce la o creștere a prețurilor, ceea ce îi convinge pe oameni și mai mult, de crearea unor împrejurări negative ale unei posibile crize. Lanțul respectiv poate continua până la provocarea unui colaps economic.

Grupul țintă

- Cetățenii cu anumite economii depuse în bănci
- Băncile comerciale
- Banca Națională a Moldovei
- Ministerul Economiei și Comerțului
- Exportatorii și importatorii

Impactul

Aprecierea leului îi afectează în mod direct pe oamenii simpli, mai ales pe cei care primesc salariile în valută străină, sau cel puțin, acestea sunt nominalizate în valută. Evident că ei pierd în urma schimbului în lei.

O apreciere excesivă a monedei naționale ar putea dăuna foarte mult exportatorilor, care și așa nu au parte de cele mai bune vremuri. Aceasta poate fi considerată o consecință a creșterii și mai puternice a importurilor și deci o accentuare a dezechilibrului din balanța comercială (deficitul comercial care a atins 1,6 miliarde USD în primele 9 luni ale lui 2007).

O consecință directă a politicii monetare restrictive promovată de BNM este scumpirea creditelor, din

¹ Care sunt efectele aprecierii leului moldovenesc? BBC Romanian, 8 august 2007,

http://www.bbc.co.uk/romanian/news/story/2007/08/070808_moldova_leu_apreciere.shtml

² Biroul Național de Statistică „Informație operativă privind evoluția social economică în ianuarie-august 2007”.

contul creșterii dobânzilor la împrumuturile acordate în valuta națională. Moldova nu are doar cea mai mare dobândă de politică monetară din Europa, dar și cele mai mari rezerve minime impuse băncilor, situație care contribuie semnificativ la menținerea unui nivel ridicat al costurilor de creditare.

Dinamica

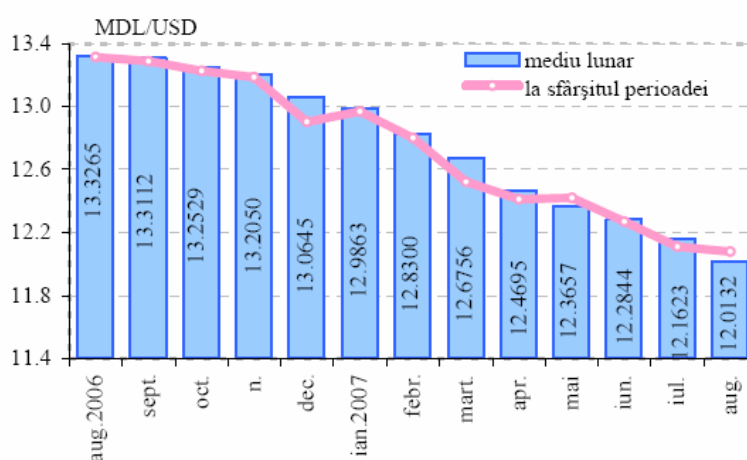
Din 2000 și până în prezent, prețurile au crescut de două ori, iar dolarul, cum era 12 lei în 2000, la fel e și acum, poate și mai mic. Aceasta înseamnă că în prezent, populația care primește bani de peste hotare, cumpără cu o sută de dolari, de două ori mai puține mărfuri decât acum cinci ani.

După o pauză de aproape 2 ani, în 2007 BNM a fost impusă să intervină pe piața valutară, achiziționând peste 200 mil. USD, în scopul stopării aprecierii masive a valutei naționale.

La 8 august curent, pentru prima dată în ultimul timp, dolarul american, valută la care se raportează întreg bugetul de stat al Republicii Moldova, este cumpărat cu mai puțin de 12 lei. .

În diagrama de mai jos, se vede clar tendința de apreciere a leului începând cu august 2006.

Cursul de schimb MDL/USD

Sursa: Buletinul BNM, august 2007

Cumpărările (vânzări de valută ale populației) de la casele de schimb, care sunt în proporție covârșitoare, au crescut de aproape două ori. Dacă în februarie 2005 vânzările lunare de valută erau în jur de 140 mil. USD, în februarie 2007, acestea au fost de 260 milioane. Astfel, tendința de apreciere a fost accentuată de populație, aceasta încercând să scape de valută.

Factorii

- Evoluția perechii euro-dolar pe piețele internaționale, dat fiind faptul că piața locală în mare măsură este dependentă de cea din exterior;
- Piața valutară locală este încă relativ mică și cu o lichiditate scăzută;
- Transferurile valutare a celor care muncesc în afară.

Anticipări

Anticipările, la acest capitol, nu sunt deloc optimiste. Economia deja s-a supra-încălzit, iar într-un astfel de mediu, orice schimbare de atitudine din partea investitorilor și o ieșire vizibilă de capitaluri, poate pune presiune asupra cursului de schimb. Respectiv, o depreciere bruscă a leului ar afecta capacitatea de rambursare a celor ce s-au împrumutat în valută – iar numărul acestora nu e deloc mic.

Leul ar putea să se aprecieze în continuare. Vor contribui la aceasta atât intrările de capital, cât și populația care își ține o parte din economii în valută. Creșterea leului ar urma să fie alimentată de cumpărările mari făcute la casele de schimb bancare sau private. Aici ajung banii celor care lucrează în străinătate și banii din vânzările de bunuri imobiliare.

Există riscul că nu numai exportatorii, dar și ceilalți producători interni să nu poată face față aprecierii leului și nici importurilor, din ce în ce mai ieftine, care au invadat piața internă. În pofida influxurilor valutare

în creștere, contul curent se înrăutățește în termeni relativi. Aceasta ar putea crea pe viitor presiuni puternice asupra leului moldovenesc, care ar putea fi necompensate de influxurile de valută. Cu alte cuvinte, este mai probabilă deprecierea monedei naționale pe termen lung, decât aprecierea semnificativă a acesteia față de dolarul american.

Întrebări

- Care trebuie să fie cursul valutar „echitabil” pentru importatori și exportatori?
- Care sunt mecanismele de „luptă” cu aprecierea leului?
- Cum ar putea Banca Națională să diminueze efectele negative ale acestei probleme și să poată preveni amploarea ei?

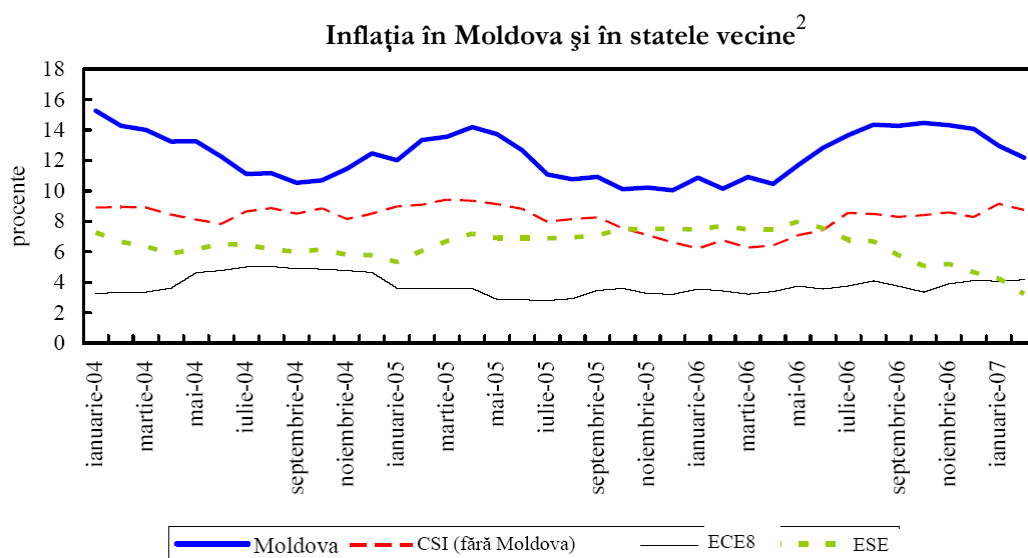
E 8. Inflația – factor de reducere a creșterii economice

Subiectul

Rata oficială a inflației în 2006 a fost de 14%, iar pentru 2007 guvernul a promis un nivel sub 10%, ceea ce s-a dovedit a fi imposibil de realizat. Cumulativ pentru 11 luni ale anului curent indicele prețului de consum a crescut cu 12,1% față de luna decembrie, anul trecut¹.

Descrierea

Creșterea prețurilor reprezintă o problemă globală care se resimte atât în CSI, cât și în Uniunea Europeană, cu toate acestea, în Moldova, rata inflației depășește cu mult media din țările vecine.

*Notă: CSI, cu excepția Turkmenistanului, Uzbekistanului și Tajikistanului
ECE8 include Rep. Cehă, Ungaria, Polonia, Slovacia, Slovenia și țările Baltice
ESE include România, Bulgaria, Macedonia, Serbia și Muntenegru și Croația*

Creșterea prețurilor din luna octombrie a spulberat definitiv ținta unei inflații sub 10%. Inflația cumulativă pentru anul 2007 a atins, deja în luna august, nivelul de 9%, iar față de luna august 2006 a constituit 13,5 la sută, inclusiv la produsele alimentare – 17,0 %, la mărfurile ne-alimentare – 12,0 la sută și - 11,2 % pentru serviciile prestate populației.

Conform teoriei lui Milton Friedman, inflația este, întotdeauna și oriunde, un fenomen monetar. Prin urmare, BNM sterilizează excesul de lichiditate, licitând băncilor comerciale hârtii de valoare (certIFICATELE BNM) cu termene de 7, 14 și 28 zile. De exemplu, la licitația din 2 noiembrie, dobânda oferită de BNM la certificate a constituit 15,8%, adică este destul de ridicată. Cu cât este mai mare rata de sterilizare, cu atât sunt mai mari pierderile suportate de BNM. Rata trebuie să fie suficient de ridicată pentru a atrage băncile să procure aceste certificate, reducându-se în acest fel volumul de lei în circulație.

Deși BNM depune eforturi mari pentru a stopa acest proces în R. Moldova și utilizează toate mecanismele disponibile, banca centrală a înregistrat deja pierderi de 700 mil. lei și nu va fi în stare să obțină un profit pentru plăți contribuții la buget. Dl Leonid Talmaci a recunoscut că în acest an va fi dificil de "a atinge ținta inflaționistă negociată cu FMI". Pentru a menține nivelul anual al inflației sub 10 la sută, ar fi trebuit să majorăm rata de bază până la 25 la sută, dar acest lucru este imposibil.

Grupul țintă

¹ Biroul Național de Statistică, <http://unimedia.md/index.php?mod=home&hmod=newsbyid&id=3006>

² Raportul de țară al FMI nr. 07/275, August, 2007

- Banca Națională a Moldovei
- Populația
- Agenții economici

Impactul

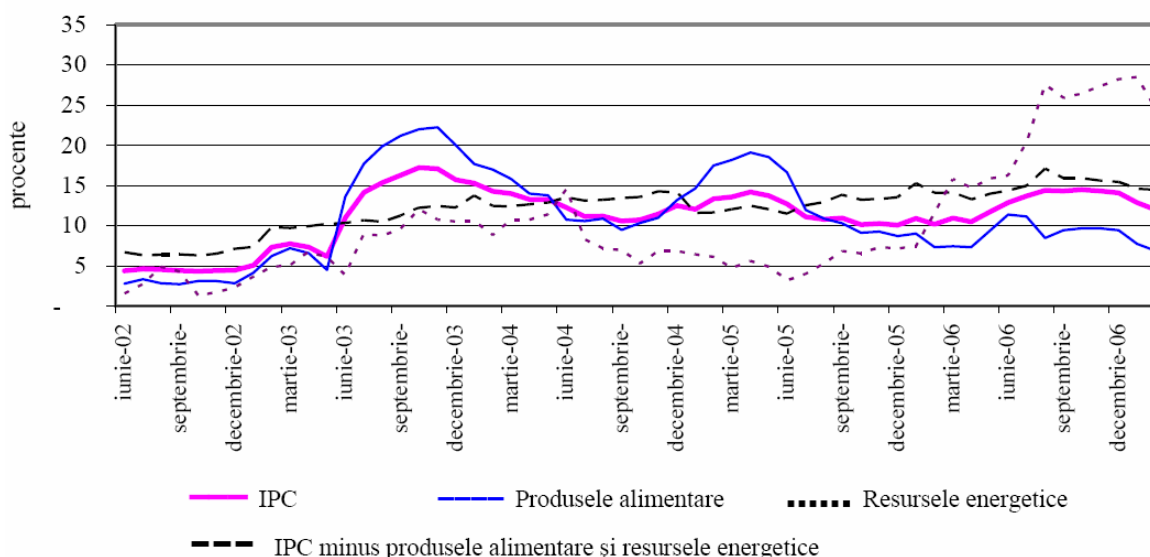
Nivelul ridicat al inflației afectează negativ toate sferile activității economice și toate păturile sociale. Un nivel ridicat al inflației sporește gradul de incertitudine asupra profiturilor ce urmează a fi încasate. Prin urmare, crește riscul de nerambursare sau de rambursare întârziată a investițiilor făcute.

Inflația ridicată, corelată cu aprecierea valutei naționale, afectează negativ competitivitatea agenților economici și duce la reducerea creșterii economice.

Dinamica

Dacă anterior am avut o inflație importată, adică generată de influxul mare de valută, atunci în prezent, avem o inflație generată de costuri. Aceasta crește datorită majorării prețurilor la resurse, mai ales cele energetice, așa cum se vede din diagrama de mai jos.

Dinamica ratei inflației 2002-2006¹

Un factor important care a perturbat echilibrul din economie a fost practica nocivă a Guvernului de a se împrumuta direct de la BNM. Conform memorandumului încheiat în 2006 între Guvern și FMI, împrumuturile de la BNM sunt interzise din septembrie 2006, însă există un dezechilibru al datoriilor existente. La recomandarea experților IDIS, în memorandumul dintre FMI și Guvern a fost introdusă obligativitatea Guvernului de a converti datoria sa față de BNM în hârtii de valoare de stat. Aceasta măsură va servi în 2008 un instrument în plus în stoparea creșterii prețurilor și volatilității piețelor financiare în Moldova.

Menținerea nivelului prețurilor, sau lupta cu inflația, a fost stabilit ca obiectiv de bază al Băncii Naționale. Aceasta, respectiv, a recurs la sterilizarea masivă a excedentului de valută de pe piață. La sfârșitul lunii septembrie, Consiliul de administrație al BNM a decis să majoreze rata dobânzii de bază de la 13,5% la 16%. O majorare atât de puternică a ratei de bază nu s-a mai întâlnit niciodată în ultimii 7 ani.

În pofida acestor demersuri este, deja, puțin probabil ca indicele prețurilor de consum să crească în limitele urmărite de BNM. Factorii care au determinat erupția inflaționistă din iulie-septembrie 2007 sunt: influxurile valutare puternice și creșterea cererii de consum, finanțată, în particular, de credite bancare. Aceștia nu vor dispărea în viitorul apropiat.

Intensificarea măsurilor antiinflaționiste ale BNM vor avea anumite rezultate, dar mai mult pe termen scurt, așa cum mulți factori inflaționisti sunt în afara controlului BNM.

Un alt instrument de luptă cu inflația va fi cel implementat de BNM în parteneriat cu FMI: țintirea

¹ Raportul de țară al FMI nr. 07/275, August, 2007

inflației. Acest instrument presupune transparența și comunicarea sistemică între BNM și societate, înțelegerea mai bună a fenomenelor și realităților economice, identificarea instrumentelor optime de intervenție și determinare a costului. Astfel, vom putea cunoaște cât costă reducerea cu un procent a ratei inflației și va exista opțiunea dacă merită să implementăm sau nu anumite programe financiare. Conform estimărilor IDIS, reducerea cu un singur punct procentual al inflației va costa, conform realităților zilei de azi, circa 100-150 mln lei.

Factorii

- Majorarea pe piața internațională a prețurilor la cereale și la resurse energetice a afectat direct prețurile pe piața internă;
- Majorarea salariilor sporește consumul și puterea de cumpărare a populației;
- Creșterea prețului de livrare a energiei electrice din Ucraina a condiționat majorarea tarifelor pentru consumul de energie electrică;
- Seceta în agricultură nu a permis reducerea prețurilor pentru produsele agricole în sezonul de vară;
- Importul de carburanți face prețurile de pe piața internă să depindă direct de evoluțiile de pe piața internațională.

Anticipări

Cu excepția efortului depus de BNM, lipsesc cu desăvârșire factorii care ar indica o posibilă reducere a ritmului de creștere a prețurilor. Din acest motiv, suntem predispuși să credem, că în primul trimestru al anului, creșterea prețurilor a fost diminuată artificial cu cel puțin un punct procentual. De aceea, ne așteptăm ca în 2007 să se repete situația din anul 2005, atunci când inflația declarată nu a corespuns celei reale, existând două documente oficiale ce prezentau rate diferite ale creșterii prețurilor¹.

Astfel, anticipăm o inflație de cca 13,5% pentru anul viitor. Fondul Monetar Internațional prognozează o inflație de 14 -17% către finele anului curent².

În 2008 premisele inflaționiste vor continua să fie mari, cea mai mare presiune asupra inflației exercitând-o prețurile la resursele energetice. Prețul la energia importată din Ucraina urmează să se majoreze anul viitor, până la 5 cenți pentru 1kw/oră.

Un alt factor care va alimenta și mai mult presiunea inflaționistă în 2007 este majorarea treptată a salariilor în sectorul bugetar.

Cu toate acestea, noul instrument de politică monetară îndreptat spre țintirea inflației ar putea să dea rezultate pozitive, prin urmare, anticipăm o inflație de 11% în 2008.

Întrebări

- Principalii factori care alimentează inflația sunt de natură monetară sau nu?
- Care sunt instrumentele și mecanismele optime și eficiente care ar facilita scăderea inflației?

¹ Conform BNS, indicele prețurilor de consum pentru anul 2005 a înregistrat o creștere de 10%. *Indicii prețurilor de consum al populației* // Monitorul Oficial 9-12/31

² FMI anticipează o reducere a ritmului de creștere economică, ECO Magazin Economic, 20 noiembrie 2007, <http://www.eco.md/article/4615/>

E 9. Bugetul de stat bazat pe consum

Subiectul

Problema bugetului de stat constă în faptul, că este rupt de economia reală și se formează în principal din venitul de consum.

Descrierea

În Republica Moldova bugetul de stat este asigurat în proporție de 65% din taxa pe valoare adăugată. Dacă se mai adaugă accizele și impozitul pe bunuri de import, deducem că aproximativ 80% din bugetul de stat este format din consum. Prin acest mecanism bugetul de stat este rupt de economia reală. Pe parcursul ultimilor 3 ani, ritmul de creștere a încasărilor din TVA, sursa de bază a veniturilor bugetare, constituie 92-93%. Dacă nu va fi găsită o soluție rapidă, după 2008, acest fenomen poate deveni critic.

Structura bugetului descurajează Guvernul în stimularea exporturilor pentru că, cu cât cresc importurile cu atât se măresc încasările în buget.

Introducerea cotei zero la impozitul pe venit al persoanelor juridice, deși întârziată, pare a fi o măsură ce va avea efecte pozitive în anul 2008, an de aplicare a prevederii respective. Posibilele ratări de venituri din acest impozit pot fi supra-acoperite de încasările provocate de alte efecte ale acestei legi. Veniturile suplimentare încasate pot depăși suma de 200 mil. lei.

Bugetul de stat este axat doar pe venitul de consum. Acest consum, însă, este provocat nu de economia internă, ci de cea externă. Altfel spus, bugetul nostru depinde mult de ceea ce se întâmplă cu cetățenii noștri de peste hotare. Dacă statul poate influența dezvoltarea industriei, economiei și agriculturii, atunci consumul este mai greu de controlat prin mijloace și instrumente guvernamentale. Nivelul ridicat al consumului nu trebuie interpretat negativ, problema este handicapul economiei naționale, incapabile să satisfacă cererea de consum.

Grupul țintă

- Sectorul bugetar
- Ministerul Economiei și Comerțului
- Banca Națională a Moldovei.

Impactul

Deși se execută cu succes, bugetul de stat nu are durabilitate și este foarte vulnerabil. Este suficient să scadă consumul în rândurile populației cu vreo 20%, și bugetul de stat va scădea cu 17%, ceea ce este o catastrofă pentru el. Chiar dacă veniturile populației continuă să crească, se poate reduce consumul, nemaivorbind de o potențială reducere a volumului de remitențe. Impactul imediat al acestei probleme este nesemnificativ, pe termen lung însă, această situație se poate transforma în criză bugetară.

Dinamica

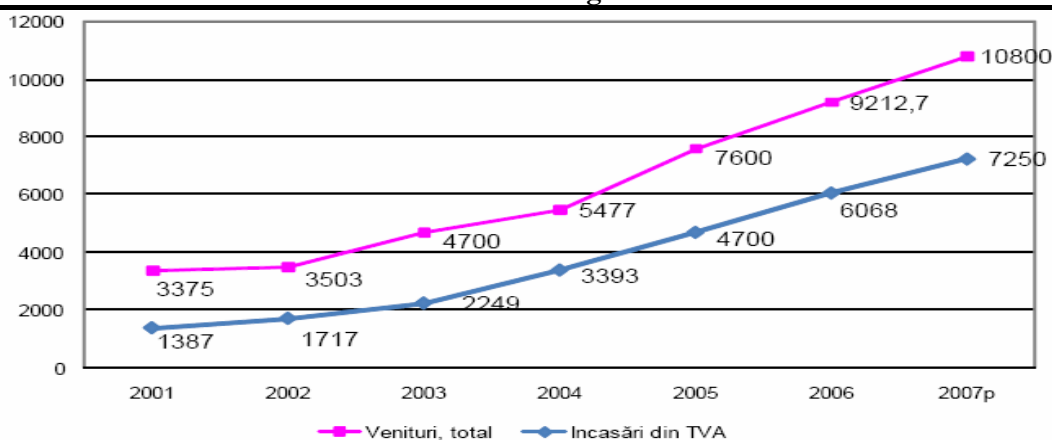
An de an în Moldova se înregistrează un paradox – bugetul crește, iar oamenii trăiesc tot mai rău. Bugetul-2008 este cel mai mare buget pe care l-a avut Moldova până acum, însă nici măcar a zecea parte din cele peste 2 miliarde de venituri suplimentare nu provin din creștere economică. Cea mai mare parte a acestei creșteri îi revine TVA aplicate la import, numai în perioada 2004-2006 încasările din TVA s-au majorat de 1,8 ori.

Astfel, începând cu 2003 sursa de bază care a alimentat creșterea încasărilor bugetare a fost și rămâne a fi taxa pe valoare adăugată. Aceasta și-a mărit ponderea în totalul veniturilor bugetare de la 49% în 2002, la peste 67% în 2007 după cum putem observa din graficul de mai jos. Cele mai mari creșteri ale încasărilor din TVA au avut loc în 2003-2004, perioadă în care s-a modificat esențial capacitatea de plată a autorităților centrale. Începând cu 2005 încasările din TVA au un ritm de creștere constant negativ, la nivel de 92-93%, ceea ce este acceptabil doar pe o perioadă de 3-4 ani, dacă ținem cont de nivelul ridicat de la care a pornit

trendul.

După 2008, dacă nu va exista o nouă concepție de dezvoltare a țării, care să asigure bugetul de stat cu venituri, vom intra într-o zonă de risc sporit, deoarece încasările din impozite nu vor satisface necesitățile minime de cheltuieli publice.

Dinamica veniturilor bugetului de stat

Sursa: Legea bugetului de stat pentru 2001-2007; Pronosticul experților CPE

Factorii

- Consumul este susținut de remitențe, adică bugetul de stat depinde de factori din exterior;
- Preocuparea Guvernului pentru a mări încasările în bugetul de stat fără a susține sectorul real al economiei;
- Incapacitatea producătorilor autohtoni de a satisface cererea de consum tot mai mare, fapt ce alimentează importurile și, totodată, încasările în buget.

Anticipări

În următorii 2 ani, ritmul de creștere a încasărilor din TVA va încetini lent, fără un impact negativ pronunțat asupra bugetului.

Încasările ratate de la impozitul pe venit al persoanelor juridice pentru 2008 se ridică la 1,2 miliarde lei. Aceste pierderi pot fi compensate în proporție de 115% dacă se vor întreprinde următoarea acțiune: agenții economici să fie stimulați să-și declare în mod transparent veniturile obținute.

În consecință, profitul declarat poate crește cu 50% față de evoluția normală. Astfel, în loc de 8 miliarde de lei profit declarat, putem avea până la 12 miliarde de lei. Dacă 30% din profit se va utiliza la plata dividendelor, atunci încasările din impozitul pe venit al persoanelor juridice vor fi de 600 milioane de lei, sau jumătate din suma preconizată. Datorită posibilei reduceri a economiei tenebre, încasările suplimentare din alte impozite și taxe vor constitui, cel puțin 800 mil. lei. Doar prin neimpozitarea capitalului reinvestit (4 miliarde lei scoși din inactivitate) se vor aduce venituri imediate sub formă de TVA și taxe vamale în volum de 600 mil. lei.

Putem afirma că o politică transparentă, coerentă și asistată de o mediatizare largă a noului sistem de impozitare a persoanelor juridice, ar putea avea un efect benefic asupra bugetului de stat în 2008-2012. Mai apoi este necesar să se găsească o altă soluție.

Există o posibilitate reală ca ritmului de creștere a veniturilor bugetare, înregistrat în 2006-2007, să fie oprit în 2008 și să asistăm la o descreștere pronunțată a încasărilor bugetare.

Întrebări

- Care este principala sursă de venit în bugetul de stat?
- Cum poate fi consolidat bugetul de stat?

Cum se face că în condițiile unei recesiuni în industrie și declin în agricultură, bugetul de stat nu este deloc afectat?

E 10. Remitențele - diagnoză a situației economice deplorabile

Subiectul

„Măturată” de un val de emigrație, care a dus peste hotare circa $\frac{1}{4}$ din populația economic activă a țării, Moldova este pe primul loc în lume după ponderea remitențelor în PIB, cu o cotă de 36,2%¹. Până în prezent, Guvernul încă n-a tratat problema migrației și a remitențelor într-o manieră integrată și cuprinzătoare, și nici nu le-a inclus în politica sa economică.

Descrierea

Remitențele transferate prin intermediul băncilor în 2006, s-au cifrat la 1,17 mlrd USD, ceea ce reprezintă 35% din PIB. În primele zece luni ale anului curent volumul remitențelor a constituit 972,21 mil. dolari SUA. Evident că soluția ideală ar fi orientarea remitențelor în investiții, în realitate însă, remitențele sunt practic exclusiv orientate spre consum. Poate oare statul schimba situația?

Aceste fluxuri de valută sunt private și, de facto, necontrolabile de către stat. El nu poate impune beneficiarii să investească împotriva voinței lor, iar faptul că remitențele sunt exclusiv orientate spre consum este un fenomen normal. Acestea finanțează satisfacerea unor cerințe de bază (alimentație, cazare, îmbrăcăminte)².

Ceea ce poate face statul este lecuirea economiei naționale de imperfecțiuni structurale și de altă natură, susținerea producătorilor autohtoni pentru ai face capabili să răspundă cererii tot mai mare de consum. Remitențele vor fi atrase în sectorul productiv de aceiași factori care determină venirea oricărui capital – climatul investițional favorabil.

Grupul țintă

- Muncitorii moldoveni care lucrează peste hotare și trimit bani acasă
- Familiile emigranților
- Potențialii migranți
- Guvernul Republicii Moldova

Dinamica

Pe parcursul ultimilor ani, volumul veniturilor remise de emigranții moldoveni a crescut robust. Se pare că nici anul 2007 nu va fi o excepție. Doar în primul trimestru transferurile de mijloace bănești din străinătate efectuate de persoane fizice prin băncile comerciale au totalizat 209,77 mil. USD, aproape cu 29% peste intrările din primul trimestru al anului precedent. Totodată, valoarea acestor remiteri este echivalentă cu 77,5% din valoarea exporturilor moldovenești în primul trimestru a.c., o cifră extraordinară în comparație regională.

Astfel, contrar așteptărilor, volumul remitențelor își menține ritmurile puternice de creștere. Această evoluție poate fi explicată prin creșterea numărului emigranților, legalizarea lor, sporirea retribuiților încasate de aceștia și proliferarea sistemelor de transfer bancar rapid.

În loc de politici menite să atragă fluxul mare de remitențe în activități investiționale, statul pedepsește pe cei care au investit banii proveniți din remitențe. Aceste persoane sunt obligate să plătească 5% din valoarea bunurilor deținute prin procedura de legalizare a capitalului. Dar în lipsa unei practici de impozitare a veniturilor provenite din remitențe, este greu de imaginat cum ar putea fi obligate persoanele fizice să-și declare proprietățile pe care le dețin în deplină legalitate.

¹ Vezi raportul Băncii Mondiale "Remittance Trends 2007"

<http://siteresources.worldbank.org/EXTDECPROSPECTS/Resources/476882-1157133580628/BriefingNote3.pdf>

² Utilizarea productivă a remitențelor, vezi http://www.culiuc.com/archives/2007/11/logos_dutch_disease.phtml

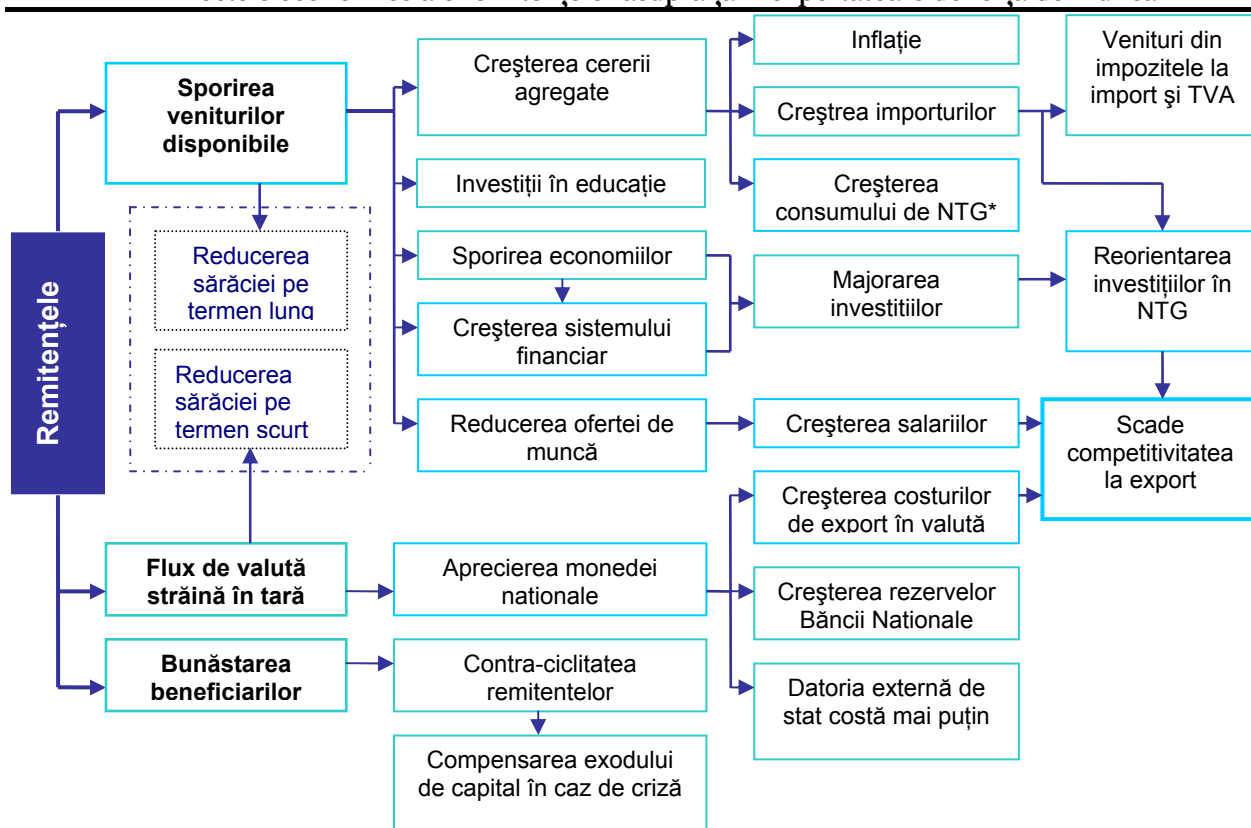
Impactul

Remitențele au atât consecințe pozitive cât și negative, așa cum se vede în diagrama de mai jos. În general, remitențele emigranților au avut un impact benefic asupra evoluției economiei moldovenești până acum.

Mijloacele bănești provenite din remitențe sunt parțial cheltuite pentru bunuri de consum final și pe servicii, ceea ce alimentează creșterea inflației și a cererii agregate interne. Oferta de valută străină sub formă de remitențe contribuie la aprecierea monedei naționale, acompaniată de deteriorarea contului curent.

Pierderea competitivității de pe urma aprecierii leului este unicul mecanism prin care remitențele afectează negativ dinamica și performanța economiei.

Efectele economice ale remitențelor asupra țării exportatoare de forță de muncă¹

Notă:* NTG – non-traded goods, bunuri ne-comercializabile pe piețele externe

Factorii

- Migrația generată de diferența mare dintre salariile în țara exportatoare de forță de muncă și în cea importatoare;
- Incapacitatea producătorilor autohtoni de a satisface consumul generat de remitențe;
- Piața de capital nedezvoltată, ceea ce împiedică atragerea remitențelor în investiții.

Anticipări

Fondul Monetar Internațional (FMI) prevede că Moldova va deveni liderul mondial în termeni de transfer bănesc trimis în 2008 acasă de imigranți¹. Aceasta va reprezenta aproape dublul cifrei actuale în mai puțin de un an.

Depășirea inerției și abordarea acestei probleme în mod sistematic și coerent de către autoritățile Republicii Moldova reprezintă o necesitate vitală pentru a evita adâncirea dezechilibrelor economice.

¹ Alexandru Culiuc. "Integrating migration and remittances into a development strategy. The case of Moldova." <http://www.culiuc.com/archives/2007/01/sypa.phtml>

Întrebări

- Ce efecte au remitențele asupra economiei țării?
- Ce se va întâmpla cu economia națională dacă volumul remitențelor va scădea?
- Cum pot fi incluse remitențele într-o strategie de dezvoltare?

¹ Budapest Business Journal, http://www.bbj.hu/news/news_29615.html

E 11. Absența autonomiei financiare locale

Subiectul

Una din cele mai dificile probleme ale autorităților publice locale este lipsa autonomiei financiare, fapt ce subminează dezvoltarea lor economică.

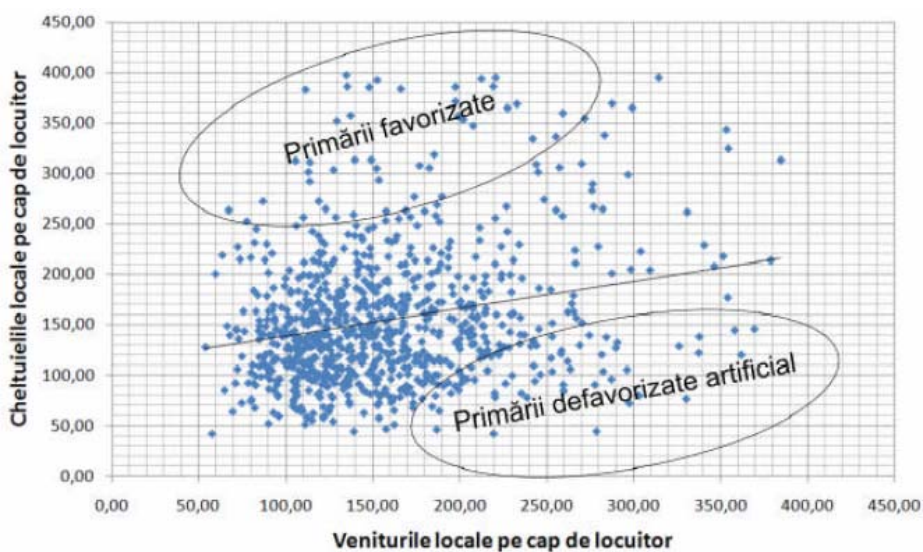
Descrierea

Sistemul actual al finanțelor locale este dezechilibrat și ineficient, funcționând conform regulei excepțiilor și transferurilor discreționare.¹

Localitățile rurale degenerază din cauza faptului, că resurselor bugetare pe care le au în gestionare sunt infime și nu acoperă necesitățile. Primăriile reprezintă mai bine de 2,5 mil. locuitori și gestionează doar 34 mil. lei anual, ceea ce constituie un volum de 5 ori mai mic decât bugetul Serviciului Vamal de Stat (183 mil. lei) și doar 0,3% din bugetul consolidat de stat - 12 mlrd. lei.

Analiza gradului de corelație între veniturile și cheltuielile locale din cele 898 primării denotă faptul, că lipsește orice legătură dintre acești 2 factori (gradul de corelație este de 0,341). Doar 10-15% din primării au cheltuieli comparabile cu veniturile lor, restul, sau sunt primării favorizate (venituri mici, cheltuieli mari), sau din contra - primării bogate cărora li se sublimează potențialul economic prin constrângerea cheltuielilor (venituri mari, cheltuieli limitate).

Corelația dintre veniturile și cheltuielile locale

Sursă: Ministerul Finanțelor, Bugetele locale pentru anul 2005

Circa 20-25% din primăriile cu potențial economic redus sunt avantaje artificial prin sistemul existent de transferuri și aprobări. Aceasta nu ușurează semnificativ situația lor, dar în schimb, produce perturbări majore în sistemul echilibrării bugetare și dezvoltării economice locale. Circa 15-20% din primării sunt artificial blocate prin decizii arbitrare ale unor autorități terțe, pentru că nu-și pot utiliza resursele acumulate.

Faptul că fiecare Consiliu Raional decide ce parte din veniturile încasate din impozitul pe venit și cel pe proprietate rămâne în Centru și ce parte merge în Primărie, întărește dependența primăriilor de subsidiile ocazionale, transferate pe criterii de clientelă politică.

Deși la începutul lui martie 2007 a intrat în vigoare Legea privind descentralizarea administrativă, situația în domeniu nu se va îmbunătăți pentru că legea respectivă conține mai multe lacune grave. Acestea împiedică implementarea efectivă a ceea ce trebuie să fie descentralizare fiscală. Astfel, în rezultatul legii respective, problema absenței autonomiei financiare locale a căpătat următoarele metamorfoze:

¹ Moldova are nevoie de o noua lege a finanțelor publice locale... o lege care sa-l ajute pe cel sărac sa o ducă mai bine, iar pe cel bogat sa-l lase sa se dezvolte (IONIȚĂ Veaceslav), <http://viitorul.org/viewinterview.php?l=ro&idc=153&id=845>

- „dublarea” sau lipsa unei delimitări clare a competențelor între autoritățile publice locale de nivel unu și doi. Trebuie stabilit mecanismul de delegare a competențelor și modalitățile de acoperire financiară a competențelor delegate;
- lista „activităților obligatorii” pentru primării este foarte restrânsă (salubritate, iluminare, apă, cimitire) și nu cuprinde spectrul de servicii necesare de a fi prestate la nivel local. Nu este clar cine îndeplinește lista sarcinilor „opționale”.

Legea descentralizării trebuia urmată de legea privind finanțele publice locale. În lipsa acesteia procesul inițiat în anul 2006 ar putea fi compromis pentru mult timp. Adevărata reformă a fost înlocuită de prelungirea ambiguităților quazi-legale, incoerență legislativă și instabilitate a sistemului de administrație publică locală. În lipsa unui cadru legal și transparent de negocieri, normativele elaborate de către Ministerul Finanțelor sunt aplicate neuniform și discreționar; în avantajul unor grupuri clientelare de localități, ceea ce rezultă în inegalități de transferuri de 2 și 3 ori mai mari pentru anumite localități favorizate, în comparație cu cele defavorizate.

Grupul țintă

- Contribuabili
- Agenții economici din localitățile rurale
- Primăriile

Impactul

Centralizarea excesivă a banilor publici, și ulterior repartizarea haotică a acestora de către Consiliile raionale, subminează potențialul economic al autorităților locale.

Dacă nu se va rezolva problema finanțelor publice locale, atunci Moldova riscă să compromită inițiativele legislative care au fost adoptate în anul 2006. Acestea vor viza descentralizarea administrativă la nivel de administrație publică locală, precum și alte reforme macroeconomice care așteaptă să fie adoptate.

În 2008 vor avea de suferit teritoriile, unde la putere au venit democrații. Guvernarea a redus la maximum autonomia financiară a teritoriilor și a centralizat excesiv finanțele publice. Din cele peste 14 mld. lei venituri totale teritoriile vor primi doar 2,76 mld. lei, cea mai mare parte vor merge la cele circa 1/3 din raioane conduse de comuniști.

Dinamica

Până la acest moment, autoritățile R. Moldova au călcat de mai multe ori pe aceeași „greblă” prin adoptarea repetată a legilor din domeniu, marcate de aceleași greșeli. Acestea nu au permis îmbunătățirea funcționării administrației publice locale, mai degrabă, au atras numeroase critici din partea experților locali și internaționali, inclusiv a raportorilor Consiliului Europei.

Actuala lege a finanțelor publice locale (aprobată în 2003) a avut meritul dubios de a lipsi autoritățile locale de nivelul I (primăriile) de cele mai importante surse de venit, cu excepția taxelor. În prezent cca. 100 mil. lei sunt colectate de către primării, din care 65 mil. lei sunt colectate doar de municipiile Chișinău și Bălți. Restul veniturilor transferate către bugetele locale reprezintă produsul unor negocieri "neformale" dintre primării și raioane.

În anul 2007 reforma finanțelor publice locale a fost în continuare blocată, utilizându-se argumente speculative în favoarea conservării sistemului existent. Deși Ministerul Finanțelor a convenit în proporție de 95% asupra conținutului noii legi privind finanțele publice locale, propusă de IDIS „Viitorul”, autoritățile centrale nu susțin implementarea legii începând cu 1 ianuarie 2008.

Nici modelul de „regionalizare” propus de legea cu privire la dezvoltarea regională nu poate fi considerat viabil, deoarece regiunile de dezvoltare create sunt mai degrabă niște unități statistice, decât niște regiuni capabile de autonomie financiară și dezvoltare economică susținută. Trebuie menționat faptul, că a început și procesul de elaborare a Strategiei de dezvoltare regională, dar acest proces nu este deschis publicului.

O confirmare a faptului, că distribuirea veniturilor bugetare are loc pe bază de preferințe politice este alocarea pentru municipiul Bălți a 129 mil. lei, iar pentru Chișinău – doar 100 mil. lei, în proiectul bugetului pentru 2008, lăsând primăria Chișinăului cu un deficit de finanțare de 1 miliard de lei.

Deși comuniștii neagă că s-ar răfui cu unele teritorii prin intermediul bugetului, acest lucru este evident. Astfel, pentru întreținerea organelor de stat cu destinație generală (Parlament, Președinție, Guvern etc.) în

2008 comuniștii au prevăzut peste un miliard de lei, iar pentru restul teritoriilor au alocat doar 2,7 mld. lei. Adică, câteva sute de persoane vor cheltui cam jumătate din sumele alocate la câteva milioane de oameni!

Dacă ar fi avut cu adevărat interese să susțină teritoriile și să asigure autonomia financiară a acestora, comuniștii puteau lesne (la discutarea bugetului) să facă uz de prevederile legii privind finanțele publice locale din 16 octombrie 2003 care se referă la defalcările procentuale de la veniturile generale de stat la bugetele unităților administrativ-teritoriale. De exemplu, în baza acestei legi autoritățile locale puteau primi dreptul de a lăsa în bugetele proprii cel puțin 10% din TVA colectată în teritorii și cel puțin 50% din accizele la mărfurile produse pe teritoriul lor. Adică, dacă nu le dau bani, guvernarea le puteau măcar crea posibilități liderilor din teritorii să-i adune singuri. Cu atât mai mult că în Moldova există deja un precedent în acest sens - UTA Gagauzia beneficiază din plin de prevederile legii privind finanțele publice locale la acest capitol.

Factorii

- Legislația imperfectă;
- Presiunea din partea Consiliului Europei și a societății civile;
- Împotrivirea autorităților centrale de a ceda competențele sale financiare în teritoriu;
- Lipsa acută de bani în localități pentru acoperirea necesităților populației.

Anticipări

În condițiile adoptării noii legi privind finanțele publice locale și implementării acesteia începând cu 1 ianuarie 2008, raioanele ar putea avea venituri asigurate. Prin mecanisme foarte clare, cei săraci ar putea fi subvenționați. Veniturile nefiscale ar urma să rămână la discreția autorităților locale, ceea ce ar stimula autoritățile să atragă cât mai multe surse și investiții, în scopul asigurării unei stabilități financiare de lungă durată. Prin planificarea propriului buget anual, inclusiv bugetul investițional. Autoritățile ar deveni actori credibili pe piața de capital, capabili să atragă împrumuturi, inclusiv posibile fonduri europene pentru investiții locale.

De asemenea, se estimează că deja în următorii 2-3 ani autoritățile locale vor înregistra o creștere esențială a veniturilor nefiscale proprii. Această creștere va putea fi de cca. 900 mil. lei, suplimentar la creșterea de 500 mil. lei, care se prognozează a fi încasată în cazul păstrării sistemului actual.

Ca rezultat al impunerii cotei „0” la profitul reinvestit de către agenții economici, transferurile de la bugetul de stat către bugetele locale vor crește cu cca. 55% în anul 2008 față de anul curent. Deși aceasta compensează bugetele locale pentru pierderile suportate, creșterea transferurilor erodează și mai mult autonomia financiară a autorităților locale.

Întrebări

- Care sunt pericolele și problemele pe care le alimentează această situație și ce se poate de făcut astăzi în RM?
- De ce unele primării sunt favorizate (adică primesc resurse bugetare mai mult decât colectează), iar altele sunt defavorizate?
- Care sunt consecințele unei astfel de situații și cum va influența aceasta administrarea publică în perspectivă?

E 12. Amnistia fiscală - amenințare pentru disciplina fiscală

Subiectul

Iertarea necondiționată a datoriilor și penalităților întreprinderilor, care au comis evaziuni fiscale, creează un sentiment de în Justiție din partea plătitorilor de impozite onști.

Descrierea

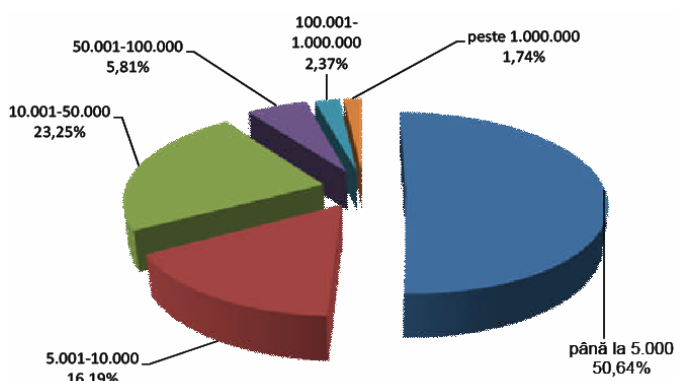
Pe parcursul ultimilor două decenii, literatura de specialitate referitor la amnistiiile fiscale a fost în general critică, mai ales pentru impactul negativ pe care îl au amnistiiile asupra disciplinei contribuabililor. Cu toate acestea, atât țările dezvoltate cât și cele în dezvoltare continuă să adopte amnistii cu un considerabil entuziasm.

Majoritatea amnstiilor suferă eșec în satisfacerea așteptărilor de sporire a veniturilor. O cauză ar fi anticiparea de către contribuabili a unor amnstii viitoare, acestea având condiții și mai favorabile. În acest caz, se pune problema credibilității promisiunilor guvernului, precum că amnistia curentă va fi ultima.

La capitolul credibilitate, Guvernul nostru, ca și întreaga clasă politică de altfel, stă foarte prost. Mai mult decât atât, modalitatea în care au fost făcute publice propunerile șefului statului în cadrul ședinței Guvernului a pus în evidență faptul, că elaborarea lor nu a fost coordonată în nici un fel cu Executivul. De fapt, executivul ar fi trebuit să le studieze profund înainte de lansare.

Problema principală în lansarea acestor inițiative, și mai ales în acordarea amnstiei fiscale, este faptul că aceasta a fost anunțată după sfârșitul exercițiului financiar, adică după depunerea rapoartelor financiare. Este evident, că cercurile de afaceri apropiate președintelui au știut despre aceste inițiative înainte de lansare.

Repartizarea agenților economici după mărimea datoriei

Sursa: Inspectoratul Fiscal Principal de Stat¹

Mai mult decât atât, nu-și onorează obligațiile anume cei care au o activitate foarte proastă, un management precar și o eficiență scăzută. Presupunem că amnștierea fiscală a fost cerută de agenții economici „conectați la putere”, în special de întreprinderile de stat cu datorii mari față de buget. Acestea vor fi favorizate de stat în detrimentul celor private și celor străine. În acest caz, Inspectoratul fiscal trebuie să fie cinstit și să publice în Internet lista celor mai mari datornici. Prin aplicarea amnstiei fiscale, statul a ratat șansa de a lecului economia națională de întreprinderile falimentare și neprofitabile.

În general, în Republica Moldova există o disciplină fiscală redusă, iar aplicarea amnstiei o va diminua și mai mult. O astfel de inițiativă ca amnstia, ar trebui să existe numai în cazul în care s-a depistat o greșeală a statului, o prevedere legală proastă, care a creat niște datorii fiscale vicioase.

Grupul țintă

- Inspectoratul Fiscal Principal de Stat

¹ Comunicat nr.17-6-07/1-1146 din 05.12.2006

- Contribuabili

Impactul

În general, inițiativele președintelui au efect nul, iar amnistia fiscală va avea un efect pronunțat negativ atât asupra bugetului de stat cât și asupra disciplinei fiscale în perspectivă.

Anularea datoriilor fiscale este o practică extrem de vicioasă. Această practică are un șir întreg de consecințe negative printre care sunt:

- a. Pierderea veniturilor bugetare;
- b. Descurajarea celor care și-au achitat impozitele;
- c. Scăderea disciplinei fiscale;
- d. Descurajarea lucrătorilor fiscali;
- e. Stimularea ineficienței;
- f. Riscuri de ratări a veniturilor bugetare pe viitor.

Astfel, bugetul pierde peste 2,5 miliarde lei. În realitate, suma posibilă de încasat este de circa 1 miliard de lei și datoriile iertate se referă la întreprinderile, care în mare măsură, după iertarea datoriilor, vor acumula noi datorii, fără speranțe de îmbunătățire a performanțelor economice și a managementului lor. Din experiența anilor precedenți, ratările anuale directe se vor ridica la 200-250 mil. lei.

Un alt impact al acestei probleme este și faptul, că amnistia fiscală distrag administratorii de la activitățile lor ordinare și pot de asemenea reduce motivația departamentelor fiscale. Personalul de specialitate devine descurajat atunci când efortul lor de audit sau de colectare a restanțelor este parțial anulat prin amnistie. Aceasta permite contribuabililor „să meargă mai departe” fiind tratați cu indulgență¹.

Impactul amnistiei ar fi fost cu totul altul dacă amnistia ar fi fost mai restrânsă. De exemplu, s-ar fi aplicat diferențiat sau ar fi iertat doar amenzile, dar nu și impozitele datorate ca atare. Unele studii conclud, că o astfel de amnistie ar putea îmbunătăți disciplina fiscală, ce-i drept, temporar.

Amnistia fiscală au avut întotdeauna repercusiuni serioase asupra activității administrației fiscale. În primul rând, gestionarea amnistiei în sine consumă semnificativ de mult din timpul personalului, distrăgând resursele de la funcțiile ordinare.

Ar trebui să fie clar că dezavantajele amnistiei fiscale „cântăresc cu mult mai greu” decât beneficiile lor presupuse.

Dinamica

La momentul lansării inițiativelor președintelui, datoriile fiscale ale agenților economici se ridicau la circa 2,5 miliarde lei.

Serviciul Fiscal de Stat a anulat, în perioada mai-august anul curent, restanțele față de bugetul de stat ale 32 065 contribuabili, în cuantum de 3 mlrd 99,2 mil. lei.²

În perioada nominalizată, pentru 7029 de contribuabili au fost anulate restanțele față de fondurile asigurării obligatorii de asistență medicală, în cuantum de 8,3 mil. de lei, inclusiv la plăți de bază - 2,7 mil. lei, penalități - 4,9 mil. lei și amenzi - 0,7 mil. lei.³

Casa Națională de Asigurări Sociale a anulat restanțele aferente bugetului asigurărilor sociale de stat pe raioane și total pe țară, în sumă de 947,88 mil. lei.

Factorii

- Dorința autorităților de a acumula venituri rapide;
- Ignorarea multiplelor dezavantaje ale amnistiei, cum ar fi erodarea disciplinei fiscale;
- Încălcarea principiului de echitate fiscală;
- Scepticismul crescând al contribuabililor referitor la mesajul guvernului de reformare a sistemului fiscal.

Anticipări

În opinia noastră, sporirea disciplinei fiscale poate fi atinsă doar prin îmbunătățiri permanente în

¹ Vezi Pellechio (1996)

² http://www.moldova-suverana.md/index.php?start_from=&ucat=8&subaction=showfull&id=1187874138&archive=1188306442&

³ <http://economie.moldova.org/stiri/rom/69448/>

administrarea fiscală. Amnistiiile fiscale, din păcate, nu doar abat resursele destinate executării, dar au preponderent efecte negative asupra nivelului de disciplină fiscală.

Întrebări

- Care sunt avantajele și dezavantajele amnistiei fiscale?
- Care vor fi pierderile potențiale de pe urma scăderii disciplinei fiscale în perspectivă?
- Care este motivul real ce a stat la baza implementării amnistiei?

E 13. Efectul nul al legalizării capitalului

Subiectul

Este neclar și absurd modul în care autoritățile au determinat rata de impozitare de 5% în contextul procedurii de legalizare a capitalului. Deși s-a mizat pe un efect al legalizării capitalului de 1 mlrd USD, încasările din legalizare în mai-decembrie curent, au fost de doar 3 mil. lei (aproximativ 250 mii USD).

Descrierea

Obiectivul statului este, ca maximum din veniturile din remitențe să fie investite. Iar legalizarea, în cazul persoanelor fizice, presupune tocmai pedepsirea celor care au investit banii proveniți din remitențe, căci doar aceste valori există și pot fi impozitate. Atât timp cât un bun nu este vândut, lipsește orice motiv legal de a-i impune o valoare mai mare decât a fost declarată de stăpânul bunului. Astăzi, remitențele care ajung în RM sunt estimate la un volum total de circa 1,4 miliarde dolari (prognostic pentru 2007), acestea funcționând în calitate de „centură de protecție” sigură pentru persoanele fizice, abandonate în tranziție. Remitențele nu ajung în sistemul bancar și nici nu servesc la completarea bugetului, dar reprezintă garanții de supraviețuire individuală. În lipsa unei practici de impozitare a veniturilor provenite din remitențe, este greu să ne imaginăm cum ar putea fi impuse persoanele fizice să-și declare proprietățile pe care le dețin în deplină legalitate, și independent de stat.

Pentru a stimula pozitiv agenții economici să-și legalizeze capitalul este extrem de important ca impozitul pentru legalizarea capitalului să fie cuprins 2,1-3,0%¹.

Doar în aceste condiții, mediul de afaceri ar considera avantajos și credibil condițiile și demersurile autorităților. Lipsa unor estimări bazate pe formule de calcul, previziuni credibile și acceptate de ambele părți ridică mari semne de întrebare asupra condițiilor în care au fost pregătite aceste inițiative. Menționăm, că dacă se va stabili o cotă a impozitului pe venit a persoanelor juridice la nivel „zero”, este puțin probabil ca agenții economici să-și legalizeze (crește capitalizarea) bunurile deținute.

Lipsa unor mesaje clare din partea autorităților și orice acțiuni necumpătate, poate duce la distorsiuni pe piață. Resursele financiare deținute pot fi ușor transformate în bunuri imobiliare și scoase de sub incidența legalizării capitalului. Din acest motiv considerăm că persoanele fizice nu trebuie să constituie un obiectiv al legalizării capitalului. Ținta unei posibile politici trebuie să-o prezinte doar subiecții economici (companiile).

Un alt raționament care ar stimula agenții economici să-și declare creșterea de capital este posibilitatea amortizării lui și, respectiv, a deducerii din suma impozabilă. În condiția când impozitul pe venit este la cota zero, dispăre necesitatea de a efectua această operațiune.

Grupul țintă

- Agenții economici
- Guvernul Republicii Moldova

Impactul

Efectul nul al acestei inițiative a devenit evident deja în luna decembrie curent, când Ministrul Economiei și Comerțului, Igor Dodon, anunța că în mai-decembrie 2007 volumul capitalului legalizat a constituit 60 mil. lei. Potrivit datelor prezentate, valoarea încasărilor obținute în urma legalizării a constituit 3 mil. lei, care au fost vărsați în buget.

În momentul lansării acestei inițiative, Ministrul Finanțelor, Mihail Pop, declara că legalizarea capitalurilor, propusă de președintele Vladimir Voronin, va genera un efect economic de circa 1 mlrd. dolari SUA, și că autoritățile mizează pe o reducere de la 30 la 15 la sută a ponderii economiei tenebre.

Introducerea cotei „zero” la impozitul pe venit a persoanelor juridice va demotiva totalmente agenții economici, care ar fi dispuși să-și legalizeze astăzi capitalul. Concluzia experților IDIS „Viitorul” este, că această cotă „zero” pe venitul reinvestit reduce la minimum efectele pozitive ale inițiativei de legalizare a capitalului.

¹ Vezi Policy Brief: Tendințele în 2007, Monitorul Economic Nr.1 aprilie 2007, IDIS „Viitorul”

Dinamica

Din anul 2000 până în prezent, valoarea bunurilor imobiliare au crescut de 7 ori, cea ce reprezintă pentru agenții economici o garanție juridică pentru acest gen de capitalizare. Chiar dacă au achitat în numerar cea mai mare parte a costului pentru bunurile procurate, iar valoarea de bilanț a lor este relativ minoră, agenții economici dispun de un alibi foarte puternic în condițiile unei economii instabile de piață. Valoarea bunurilor imobiliare a crescut atât de puternic încât este greu de stabilit, vorbind despre capital tenebru, care trebuie legalizat, sau despre o simplă creștere de capital, care se impozitează conform cadrului legal existent.

Pentru persoane fizice legalizarea capitalului este prematură, consideră experții IDIS „Viitorul”. Lipsa unei practici de impozitare a creșterii de capital la persoanele fizice, transformă în populism orice îndemn de legalizare a valorii bunurilor materiale deținute. În lipsa unor elemente specifice amnistiei de capital, cetățenii nu pot fi convinși de buna-credință a inițiativelor statului și nu sunt motivați economic. Drept confirmare servește faptul că, până în prezent, în RM nu există precedente de achitare a impozitelor pe creșteri de capital. Iar dacă statul ar insista asupra introducerii acestor impozite, toată piața imobiliară ar fi imediat transferată în economia neoficială.

Factorii

- Lipsa unor analize economice relevante și consistente care ar argumenta măsurile luate;
- Dorința Guvernului de a mări încasărilor în buget din contul creșterii de capital;
- Creșterea generală a prețurilor sub influența prețurilor internaționale, iar odată cu ea și creșterea valorii bunurilor (activelor) deținute.

Anticipări

Potrivit studiului publicat de Capital, în RM există cea mai dramatică discrepanță de venituri din Europa dintre eșalonul managerial superior al întreprinderilor private și eșalonul executiv de jos, cel al angajaților acestor întreprinderi, diferența fiind de 77 de ori. În aceste condiții, anticipăm că reacția obiectivă a societății va fi deosebit de negativă față de legalizarea acumulărilor de capital de origini incerte (condamnabile, în temei, de către majoritatea populației). În opinia noastră, adoptarea unor asemenea politici ne-populare ar trebui precedate de importante dezbateri pluraliste și relevante pentru cetățeni.

Întrebări

- Cum a fost calculată cota de 5% pentru capitalul legalizat?
- Ce presupune legalizarea capitalului și care sunt avantajele acestei inițiative?

E 14. Vulnerabilitatea sectorului energetic

Subiectul

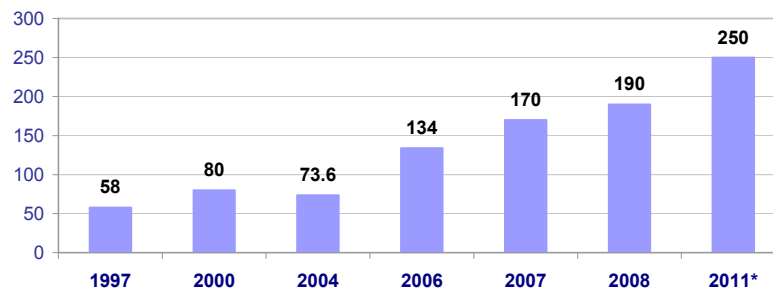
Rădăcina problemei constă în faptul, că Moldova e total dependentă de resursele energetice importate, 100% din necesarul de gaze naturale este importat din Federația Rusă și 70% din necesarul de energie electrică - din Ucraina.

Descrierea

În sectorul energetic problemele se generează reciproc asemeni unui cerc vicios. Majorarea prețului la gaz condiționează o scumpire în lanț, a prețurilor la agentul termic, electricitate și ulterior, la multe produse și servicii autohtone. Aceasta se datorează faptului, că ponderea resurselor energetice în prețul de cost este destul de mare.

Evoluția prețurilor medii de achiziție a gazelor naturale în perioada 1997-2007,

USD/1000m³

Notă: * Estimare Moldovagaz.

Pentru Moldova, majorarea bruscă în 2006 a prețului la gaz, de la 80 USD până la 160 USD pentru o mie de metri cub, a fost un șoc dublu deoarece noi beneficiam întotdeauna de prețuri preferențiale, dar și datorită faptului că noi nu avem alte surse alternative de import. Având în vedere pierderile normative din sistem, pierderi ce la noi le depășesc cu mult pe cele europene, noi vom plăti un preț și mai mare.

Cât privește energia electrică, capacitatea de producere a Moldovei a fost redusă la numai 30% din necesarul de curent, odată cu trecerea Centralei de la Cuciurgan sub administrația companiei rusești „RAO EĂȘ” (august 2005). Nerecunoscând privatizarea Centralei de la Cuciurgan, Moldova a preferat să importe energie din Ucraina. Deși s-a încheiat un contract destul de atractiv, prețul energiei electrice livrate devine tot mai vulnerabil la schimbările geopolitice. Ucraina și-a permis livrarea energiei electrice către Moldova la un preț avantajos nouă, doar atât timp cât a „parazitat” pe seama gazului ieftin din Rusia, însă acum situația s-a schimbat. În contextul în care Rusia nu încetează să susțină că ar subvenționa fostele republici sovietice, ne putem aștepta la un preț de 300 USD/1000m³, atât pentru Moldova cât și pentru Ucraina.

E clar că activele din Moldova nu reprezintă un interes major pentru Gazprom, dacă e să le comparăm cu cele din Ucraina. Cu toate acestea, Gazprom face presiuni asupra autorităților moldovene ca acestea să-și dea mai rapid acordul pentru transmiterea oficială a cotei Transnistriei de 13,44% din capitalul Moldovagaz, în proprietatea Gazprom. Puse la zid de noi majorări de prețuri, autoritățile moldovene ar putea fi forțate să cedeze Gazpromului și bruma de acțiuni pe care o mai dețin la Moldovagaz – 35,33%.

Situația este problematică și în sectorul energiei termice. Grație unei politici tarifare păguboase duse de autorități, tarifele pentru agentul termic nu acoperă costurile, ceea ce a dus la acumularea datoriilor în lanț: primăria Chișinău față de Termocom în contul compensațiilor pentru cetățeni (cca. 151 mil. lei) și Termocomul față de Moldovagaz pentru consumul de gaze naturale (cca. 250 mil. lei sau 20 mil. USD)...etc.

Recent, Șeful Departamentului marketing, prelucrare a gazelor și a hidrocarburilor lichide a Gazprom a declarat că nu exclude preluarea CET-urilor în contul datoriilor, cât și cumpărarea acestora.

Ceea ce ține de sectorul petrolier, situația este semnificativ mai bună decât pe restul sectoarelor piețelor energetice.

Grupul țintă

- Gazprom
- Moldovagaz
- Termocom
- Guvernul Republicii Moldova

Impactul

Toate problemele existente în sectorul energetic afectează direct sau indirect consumatorii. Strategia în energetică are efect nul, întrucât lipsesc premisele de realizare a obiectivelor propuse.

Dinamica

După divizarea în întreprinderi specializate, în anii 1997-1998, a companiei de stat Moldenergo și privatizarea, în februarie 2000, a celor 3 rețele electrice (RED-Centru, RED-Sud și RED Chișinău), s-a amânat pentru mult timp orice decizie privind restructurarea sau privatizarea acestei industrii, serios afectată de lipsa rețehnologizării și de un management defectuos.

În prima etapă, lansată încă acum cinci ani (2002), piața a fost deschisă în proporție de 10% din consumul total anual de energie, pentru consumatorii mari conectați la rețelele electrice cu tensiunea de 110 și 35 kV. În plus, Agenția Națională pentru Reglementare în Energetică (ANRE) a stabilit pentru consumatorii mari conectați la rețelele cu tensiunea de 110 kW, tariful de 55 de bani/kWh. Acesta este cu aproape 30% mai mic decât cel stabilit pentru celelalte categorii de consumatori.

În ultimii 10 ani, am avut două strategii și o concepție de dezvoltare a sectorului energetic, dar carul tot pe loc a rămas. Liberalizarea completă a pieței energiei electrice, preconizată pentru 1 iulie 2007, este amânată prin hotărârea Guvernului din 27 iunie 2007, pentru o perioadă de circa opt ani,

E curios faptul, că s-a adoptat o nouă strategie energetică ce prevede atragerea de capital străin și privat în sectorul energetic, în valoare de peste 2 mld. euro în 13-14 ani, adică de două ori mai mult decât s-a investit în ultimii 15 ani în total în Moldova. De unde vor fi luate asemenea sume fără liberalizarea pieței energetice și fără o privatizare a sectorului? Or, investitorii nu vor veni pe o piață unde nu sunt reguli clare, și unde clasa politică este cea care dirijează această piață.

În același timp, nimeni nu vrea să investească în acest sector. Anul trecut, de exemplu, statul a scos la vânzare trei întreprinderi, Electrocon, Aprovelectro și Energoconstrucția, dar nu s-au găsit doritori să le cumpere.

Până în iulie, Moldova a primit energie electrică ucraineană la prețul de 0,027 dolari pe 1 kWh, dar în iulie, prețul s-a ridicat la 0,03 dolari și va crește lunar cu 0,1 cenți, până la tariful intern al Ucrainei.

Factorii

- Lipsa resurselor energetice proprii;
- Cumpărarea de către RAO EĂȘ a centralei de la Cuciurgan;
- Politica tarifară neajustată la nivelul costurilor;
- Conflictul Transnistrian nesoluționat.

Anticipări

Având liberalizarea sectorului energetic amânată până în 2015, schimbări pozitive semnificative în sector nu se anticipează.

Liberalizarea pieței va necesita, în mod obligatoriu, divizarea tarifului de distribuție și furnizare (unic în prezent) în două tarife separate (de distribuție și de furnizare).

De asemenea, va fi necesară introducerea tarifelor binoame pe nivele de tensiune, care ar înlătura subvenționarea încrucișată. Acest pas ar putea duce în final la un tarif mai mare de furnizare pentru consumatorii casnici conectați la liniile de tensiune joasă și la unul mai mic pentru consumatorii industriali conectați la liniile de tensiune medie și înaltă.

Majorarea prețului la energia electrică livrată de Ucraina ar putea duce la un salt al tarifelor interne la

energie. Or, Ucraina acoperă circa 70% din consumul intern.

Există tendința ca creșterea prețurilor la gaz să fie corelată cu creșterea prețurilor la petrol. Prin urmare, nu putem anticipa decât noi majorări de prețuri.

Întrebări

- De ce privatizarea CET-urilor este amânată pentru un termen nedefinit?
- Cum poate fi soluționată problema cu Centrala de la Cuciurgan?

E 15. Costul erorilor în industria gazului

Subiectul

Pe parcursul anilor 1994-2007, Gazprom a prejudiciat bugetul Moldovei cu 1,5 miliarde USD, datorită politicilor publice inadecvate ale autorităților Republicii Moldova în domeniul aprovizionării și tranzitării gazului natural.

Descrierea

În urma analizelor efectuate¹, s-a constatat că valoarea gazoductelor magistrale, evaluată în anul 1994 conform legislației în vigoare, era de 1,87 miliarde de dolari. În același timp, valoarea reală a business-ului de tranzitare a gazului, în momentul achiziționării acestui patrimoniu de către compania „Gazprom” era de 467 milioane de dolari. În acordul prin care Gazprom a obținut 51 la sută din patrimoniul gazoductelor magistrale, datoriile companiei „Moldovagaz” față de compania rusă au crescut de la 22,2 milioane de dolari până la 343 milioane de dolari, inclusiv 140 milioane de dolari – datorii din penalități.

Această creștere explozivă a datoriilor, calculată de către monopolistul rus în domeniul gazelor naturale, a avut intenția de a justifica cota de 51 la sută în noua societate moldo-rusă. De aceea, tariful la gazul natural pentru Republica Moldova a fost majorat în acel an de la 38,5 de dolari până la 80 de dolari. Pentru fiecare zi de reținere a acestor plăți, se calcula și o penalitate de 0,35 la sută din întreaga datorie, ceea ce constituia o rată de 17 ori mai mare decât cea aplicată în alte țări. Astfel, s-a obținut o „umflare” rapidă a datoriilor - 130 milioane de dolari.

În aceste condiții, concernul „Gazprom” a obținut monopolul asupra sistemului de gazoducte magistrale, achitând, prin reducerea datoriei, doar 51,5 milioane de dolari, adică un preț de nouă ori mai mic decât cel real.

Paradoxal este faptul, că până acum nu există un temei juridic pentru deținerea controlului de către Transnistria asupra unei părți din gazoductele magistrale moldovenești. Valoarea acestora nu a fost verificată, dat fiind faptul că, la constituirea în 1995 a companiei „Gazsnabtranzit”, întreprinderea „Tiraspoltransgaz” deținea o cotă de proprietate a patrimoniului de gazoducte de 11 la sută, deoarece toate cele patru gazoducte moldovenești tranzitează partea stângă a Nistrului.

Contoarele, conform cărora se calculează volumul gazelor naturale intrate și ieșite din Republica Moldova, se află în Ucraina, la 30-40 km de hotarul moldovenesc, iar pentru a se face o repartizare a pierderilor, anual, se întrunește o comisie mixtă moldo-ucraineană. În urma unor negocieri, această comisie distribuie aceste volume între Ucraina și Republica Moldova. De menționat însă, că până acum, nici un leu din aceste cheltuieli aferente pierderilor de gaze naturale nu a fost preluat de către partea transnistreană. Respectiv, moldovenii achită o parte din consumul de gaze naturale al transnistrenilor.

Mai mult decât atât, repartizarea veniturilor de tranzit între malul stâng și malul drept al Nistrului a fost distorsionată prin reducerea uniformă a prețului de procurare a gazului natural din Rusia, de la 80 de dolari până la 58 de dolari. În contul achitării serviciilor de tranzit a gazelor naturale prin Republica Moldova s-a omis faptul că ponderea regiunii transnistrene în consumul de gaze naturale este cu mult mai mare decât contribuția acesteia la tranzitarea lui. Acest fapt a dus la achitarea suplimentară, în doar 3 ani (1995-1998), de către consumatorii de pe malul drept al Nistrului, a 37,5 milioane dolari. Astfel, către sfârșitul anului 2006, Republica Moldova a cheltuit suplimentar 103 milioane dolari, deoarece nu a ajustat prețul la tranzitul de gaze naturale, aproape 240 milioane dolari – în urma „umflării” tarifului, și plus încă 231 milioane de dolari – în urma achitării de către consumatorii de pe malul drept a cheltuielilor aferente malului stâng.

Grupul țintă

- Gazprom
- Moldovagaz
- Cetățenii Republicii Moldova

¹ Studiul de Politici Publice «Industria RM: Povara Ignoranței și Costul Erorilor», Victor Parlicov și Tudor Șoitu, IDIS „Viitorul”, 2007

Impactul

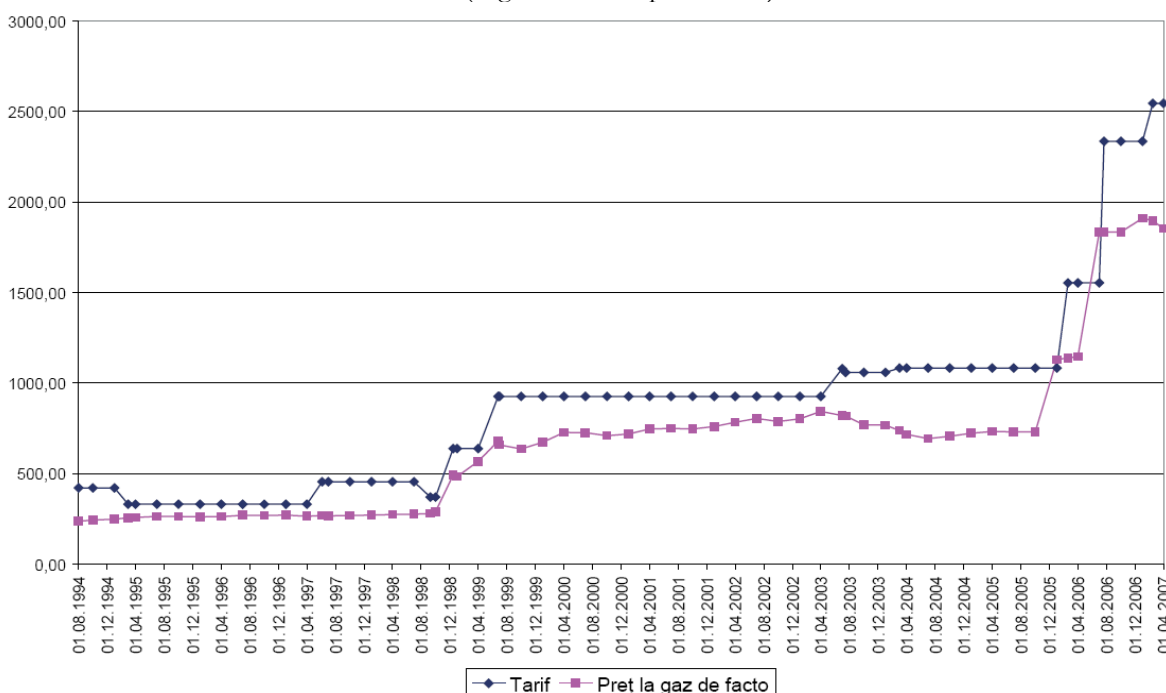
Prin erorile comise de către autoritățile centrale la aplicarea acestor politici publice în domeniul industriei gazului, Republica Moldova a pierdut mai mult decât valoarea tuturor fondurilor donate de organismele internaționale în ultimii 15 ani.

Cu certitudine că povara scumpirii gazelor o vor resimți și consumatorii casnici, mai ales cei care dispun de sisteme de încălzire conectate la gaze. Iar dacă ar fi să luăm în calcul că se va scumpi nu numai gazul, dar și multe alte utilități în costul cărora partea gazului este dominantă, situația, cel puțin aparent, nu este deloc îmbucurătoare.

Dinamica

Evoluția tarifului la gaz, în comparație cu prețul de facto și prețul realist ajustat al gazului

(august 1994 – aprilie 2007)

Situația în baza calculului și datelor reale¹

Deoarece sistemul de distribuție al gazului natural este un monopol și prezintă un interes economic și politic deosebit, relațiile sale cu clienții comportă un șir de trăsături specifice. Una din ele este că, prețul gazului natural nu poate fi stabilit de către însăși compania care îl livrează, ci este obiect al unor negocieri între companie și guvern.

Din diagrama de mai sus, vedem că în ultimii ani această diferență dintre tarif și prețul la gaz, de facto, capătă proporții enorme, cei din partea dreaptă a Nistrului fiind siliți să achite suplimentar zeci de milioane dolari anual.

O altă problemă este și faptul, că acele contoare după care se calculează intrarea gazului în Moldova și ieșirea lui din Moldova se află în Ucraina, la 30- 40 km de hotarul nostru, ceea ce duce la „pierderi” de sute de milioane metri cub de gaz, zeci de milioane dolari anual.

Timp de mai mulți ani la rând, Guvernul pune în sarcina Moldovagaz realizarea unor proiecte de gazificare și de construcție a gazoductelor. Bunăoară, în anul 2003, a obligat Moldovagaz să construiască gazoductele Tocuz-Căinari-Mereni și Drochia-Bălți-Ungheni. Moldovagaz, însă, nu a mișcat un deget. În acest caz, Guvernul a fost cel care a finanțat construcția gazoductului Tocuz-Căinari-Mereni. În aceste condiții, noua inițiativă a premierului Tarlev ca, „în comun cu ministerele responsabile și cu administrația publică locală, Moldovagaz să elaboreze un mecanism clar și un program eficient de construcție, în interiorul

¹ Studiul de Politici Publice «Industria RM: Povara Ignoranței și Costul Erorilor», de Victor Parlicov și Tudor Șoitu, IDIS Viitorul, 2007

localităților, a rețelilor de gaze de presiune medie, deoarece procesul de gazificare în sate și comune decurge foarte anevoios”. Aceasta este o constatare a faptului că, dacă Moldovagaz nu sabotează, nu face mai nimic pentru gazificarea Moldovei.

În contractul de constituire a S.A. „Moldovagaz” este stipulat expres că această companie își asumă responsabilitatea pentru întreținerea, modernizarea și extinderea rețelei de transportare și distribuție a gazului pe teritoriul Republicii Moldova. Această prevedere este una echitabilă și naturală, deoarece compania „Moldovagaz” este cea care beneficiază de această rețea din punct de vedere al generării profitului.

Prin urmare, sumele achitate de cetățeni pentru gazificarea localităților, care se estimează la peste 500 milioane lei, trebuie restituite fie prin acțiuni ale „Moldovagaz”, fie prin proprietate asupra întreprinderilor regionale de distribuție, sau fie prin livrări de gaz.

Factorii

- Gazprom;
- Conflictul transnistrean;
- Ignoranța autorităților.

Anticipări

Conform acordului negociat cu Gazprom, până în 2011 prețurile vor fi treptat ajustate la nivelul celor pe care le achită actualmente consumatorii occidentali. Anul viitor, prețul pentru o mie de metri cub de gaze naturale livrate consumatorilor din Republica Moldova, va ajunge până la 190 de dolari.

Întrebări

- Cum ar trebuie să definim în mod corect securitatea energetică și ce trebuie de făcut pentru a o consolida?
- Care sunt pierderile totale cauzate de Gazprom economiei naționale?

E 16. Termocomul – gaura neagră a termo-energeticii Chișinăului

Subiectul

Problema Termocom-ului, este că înghite an de an sume uriașe de datorii, subvenții guvernamentale, credite și dobânzi.

Descrierea

În prezent Termocom-ul, monopolist la furnizarea de energie termică și apă caldă în municipiul Chișinău, are datorii de circa 1,8 mlrd lei și este, după acest indicator, cel mai mare datornic din Moldova. Cea mai mare parte din aceste datorii sunt față de CET-urile din Chișinău, Moldovagaz, Apă-Canal și grupul Union Fenosa, dar și față de bugetul de stat.

Într-o economie de piață, o societate comercială dacă nu aduce profit ajunge în faliment. Și acest lucru anume s-a întâmplat și se mai întâmplă cu Termocom, care de șapte ani se află în procedură de faliment.

Datoriile debitoare ale sectorului termo-energetic, la 1 iunie 2007, constituiau 1 441,3 mil. lei, inclusiv SA CET-1 – 342,7 mil. lei (anul 2006 – 326,4 mil. lei), SA CET-2 – 1 072,9 mil. lei (anul 2006 – 981 mil. lei) și SA CET-Nord – 25,7 mil. lei (anul 2006 – 28,3 mil. lei).

Datoriile creditoare curente față de Moldovagaz, principalul creditor al CET-urilor, la 1 iunie 2007, erau de circa 1 590 mil. lei, dintre care CET-1 – 373,9 mil. lei, CET-2 – 1 080,4 mil. lei și CET-Nord – 135,9 mil. lei¹.

Administrația Termocom explică situația prin faptul că, timp de circa opt ani nu a fost modificat tariful pentru agentul termic. Aceasta, în timp ce au crescut prețurile la gazele naturale, la energia electrică și la apă.

Din 25 ianuarie 2007, tarifele la energia termică au fost majorate de 2,3 ori, însă consumatorii din capitală nu au simțit direct pe pielea lor această scumpire. Consumatorii au achitat în continuare facturile conform tarifului vechi stabilit acum 8 ani - de 233 de lei pentru o gigacalorie, ca urmare a deciziei de compensare de către bugetul local a majorării de tarif de circa 307 lei. S-a estimat că această diferență ar costa bugetul, numai pentru perioada ianuarie-aprilie 2007, circa 220 mil. de lei. Din această sumă au fost achitate doar 40 mil. lei, restul cheltuielilor neavând acoperire financiară.

La 3 august, administrația Termocom a anunțat că a acționat în judecată primăria municipiului Chișinău, pentru neachitarea datoriei de peste 151 de mil. lei (12,5 milioane USD).

Primăria municipiului Chișinău a achitat o primă tranșă de 50 mil. lei din datoria față de SA „Termocom”, prin decizia care a fost anunțată luni, 6 august curent.

La 1 noiembrie 2007, datoria bugetului municipal față de Termocom era de 91 mil. lei, iar pentru lunile noiembrie și decembrie s-ar mai fi adăugat spre plată alte 110 mil. lei. În total, în anul 2007, Termocom-ul urma să primească din fondurile Primăriei circa 330 mil. lei, ceea ce reprezintă 20-22% din toate cheltuielile bugetului municipal. Dacă e să ne gândim bine, nici o altă întreprindere din republică nu primește direct de la buget asemenea sume. Pentru anul 2008, însă, sumele preconizate pentru subvenționarea furnizării de căldură urmau să crească la 550 mil. lei, dacă CMC ar fi acceptat cererea Termocom-ului de a majora tariful la căldură până la 715 lei/Gcal. Cea mai mare parte a acestor bani nu rămân, însă, la Termocom, ci se duc pentru plata gazelor naturale furnizate de Moldovagaz, a energiei termice primite de la CET-1 și CET-2 etc.

CMC ar putea proceda ca și colegii lor din Bălți. Acolo, din februarie 2007, a fost majorat tariful la căldură, de la 299 lei până la 540 lei/Gcal, iar diferența de 241 lei era acoperită din bugetul local. În lipsa resurselor necesare pentru a mai subvenționa acest tarif, consilierii de la Bălți au majorat din noiembrie curent, de la 299 la 420 lei, tariful plătit de populație pentru căldură, iar diferența de 120 de lei o acoperă bugetul. De altfel, consumatorii din Bălți, timp de cinci ani au „beneficiat” de un tarif pentru căldură cu 25% mai mare decât cei din Chișinău și nu au fost probleme. Acum populația din Bălți de facto achită un tarif de două ori mai mare decât populația din Chișinău. Sigur că aceasta nu este o decizie ce ar plăcea populației, dar o altă soluție nu există.

După ce Termocom a sistat livrarea agentului termic către oficiul Primăriei și livrarea apei calde către toți locuitorii Chișinăului, CMC a aprobat în ședința de miercuri, 20 decembrie, alocarea a 48,2 mln de lei în contul SA „Termocom”, pentru reconectarea consumatorilor din municipiu la apa caldă.

¹ Ministerul Industriei și Infrastructurii, <http://www.mii.gov.md/print.php?l=ro&idc=98&id=167>

Potrivit lui Antocel, „Moldova-gaz” deja a redus cu 20% livrarea volumelor de gaze, iar „Union Fenosa” a avertizat că va deconecta obiectivele SA „Termocom” de la energia electrică dacă până la 24 decembrie 2007 nu vor fi stinse toate datoriile.

Grupul țintă

- Termocom;
- Guvernul Republicii Moldova;
- Gospodăriile casnice și agenții economici consumatori de agent termic și apă caldă;
- Consiliul Primăriei Chișinău.

Impactul

Din cauza neajustării la timp a tarifelor, CET-urile au acumulat, din februarie până în octombrie 2006, pierderi de peste 50 mil. de lei. Din octombrie și până în decembrie, CET-urile au mai acumulat alte pierderi de 150 mil. lei. Aceasta, în condițiile în care CET-urile se aflau într-o situație economică dificilă, dacă nu chiar critică. În prezent, ele au datorii față de Moldovagaz, sume ce depășesc 1,5 miliarde de lei.

Situația de la Termocom cu cele 1,8 mlrd datorii, acumulate față de furnizorii săi, nu este doar o problemă a municipiului Chișinău, ci și a întregii republici. O eventuală situație de criză a plăților din partea Termocom, ar putea genera o reacție în lanț. CET-1 și CET-2, de exemplu, nu ar fi în stare să acumuleze suficiente resurse financiare pentru a plăti gazul natural procurat de la Moldovagaz, care la rândul său poate reduce la minimum livrările. Reducerea la minimum, sau chiar sistarea activității CET-urilor, ar putea afecta grav securitatea energetică a țării, care și așa este destul de vulnerabilă.

„Războiul rece” dintre Primăria Chișinăului și Termocom afectează în primul rând populația de rând, populația care își plătește regulat serviciile comunale și care nu are nimic cu deciziile CMC, dar care suferă din cauza sistării chiar și temporare a furnizării de apă caldă și agent termic în plină iarnă. Cel mai afectate sunt grădinițele de copii, școlile, ș.a.m.d.

Dinamica

În mai 1995, rețelele termice magistrale și de distribuție, precum și stațiile de pompare au fost transmise de la balanța Companiei de Stat Moldenergo la balanța SA Termocom. Astfel, a fost creat un agent economic intermediar între CET-uri și consumatori. Dacă CET-urile ar vinde direct energia termică, fără intermediar, prețul pentru consumatori ar fi mult mai avantajos¹.

În ultimii ani, structurile financiare internaționale, Uniunea Europeană, SUA și alți creditori au cerut R. Moldova continuarea reformelor în sectorul energetic, mai exact privatizarea CET-urilor și a rețelelor electrice de distribuție, eliminarea imixtiunilor în activitatea de reglementare etc. Se mai cere ca produsele energetice să nu se vândă sub costuri și să se elimine subvenția ascunsă care, numai la nivelul anului 2005, a fost de câteva zeci de milioane de lei.

Decizia de amânare (până în 2015) sau excludere a privatizării centralelor electrice pare destul de dubioasă. Or, CET-urile sunt pline de datorii de sute de milioane de lei și nimeni nu vrea să investească în ele, fără a obține o cotă majoritară de capital. Totodată, nici statul nu are bani pentru a le pune pe picioare.

Factorii

- Subaprecierea tarifelor la agentului termic și stabilirea acestuia de către consiliul municipal amenință CET-urile cu falimentul și le face inattractive pentru investitorii străini;
- Pasivitatea și indiferența Guvernului față de conflictul financiar dintre Primărie și Termocom;
- Adoptarea unor decizii populiste de către CMC ceea ce nu au permis ajustarea la timp a tarifului pentru agentul termic.

Anticipări

Prețurile locale de referință nu acoperă nici jumătate (cca. 40% după majorarea prețurilor la gazele

¹ Roman Mihaeș, Președintele Ligii pentru Apărarea Drepturilor Consumatorului (LADC), pentru Info-Prim Neo

naturale) din costurile de producere ale agentului termic pentru că undeva, pe traseu, apar pierderi despre care nimeni nu știe sau nu prea vrea să le elimine. Dacă producătorii și furnizorii de agent termic nu se vor preocupa de alocarea de investiții în renovarea și modernizarea rețelelor de distribuție care ar permite reducerea pierderilor de sistem, apoi nici o majorare de tarife sau acordarea de subvenții acestora din partea statului nu va rezolva problema. În caz contrar, costul real a unei Gcal peste câțiva ani va depăși nivelul mediu european, ca urmare a prețurilor înalte la gaz și a sistemului nostru energofag și ineficient.

În cazul în care Gazprom-ul va prelua această societate, vom avea completament altă situație în care nu mai există posibilitatea de a negocia prețul pentru energia termică livrată.

Conflictul din Primărie și Termocom are consecințe imprevizibile. O eventuală sistare a livrărilor de agent termic sau micșorarea temperaturii din rețea, ar putea impulsiona cererea pentru centrale autonome.

Liga pentru Apărarea Drepturilor Consumatorului, a declarat¹ că lichidarea Termocom-ului ar fi cea mai eficientă soluție pentru problemele de termificare din Chișinău. Activele SA Termocom ar putea trece în proprietatea CET-urilor în baza datoriilor, restul creditorilor urmând să fie despăgubiți în baza unor acorduri.

Întrebări

- De ce nu se permite infuzia de fonduri private în unitățile încă viabile, iar restul să fie închise?
- Cum poate fi consolidată activitatea Termocomului?
- Care este adevărata cauză a conflictului financiar dintre Primăria Chișinău și Termocom?

¹ Info-Prim Neo, 18 decembrie 2007 <http://www.info-prim.md/?x=&y=12113>

E 17. Creșterea continuă a prețului la carburanți

Subiectul

Agenția Națională de Protecție a Concurenței încă nu are un mecanism de monitorizare a sectorului petrolier.

Descrierea

Piața produselor petroliere a fost puternic liberalizată, prin urmare, prețurile pe piața internă depind în mare măsură de piețele internaționale.

În timp ce prețurile mondiale pentru aceasta hidrocarbură sunt în ascensiune, rezervele ei, dar și cele de gaz, scad cu un ritm mai mare decât cel anticipat. Faptul dat se datorează unei creșteri sporite a consumului la nivel planetar, se spune într-un raport al Agenției Internaționale a Energiei. Începând cu 7 iulie, prețurile la gazul lichefiat au crescut cu circa 10%, de la 5,50 lei/litru, la 6,0 lei/litru. Reprezentanții uniunii importatorilor de produse petroliere Importcompetrol explică această majorare prin deficitul de gaze care a apărut pe piață și prin majorarea cu circa 10 USD/tonă a prețului engross pe piețele externe. E vorba, în special, de Ucraina, de unde este importată ce mai mare parte din acest combustibil.

Un aspect al problemei este și faptul că taxele și accizele constituie circa 40% din prețul combustibilului.

Grupul țintă

- Importatori de produse petroliere
- Populația

Impactul

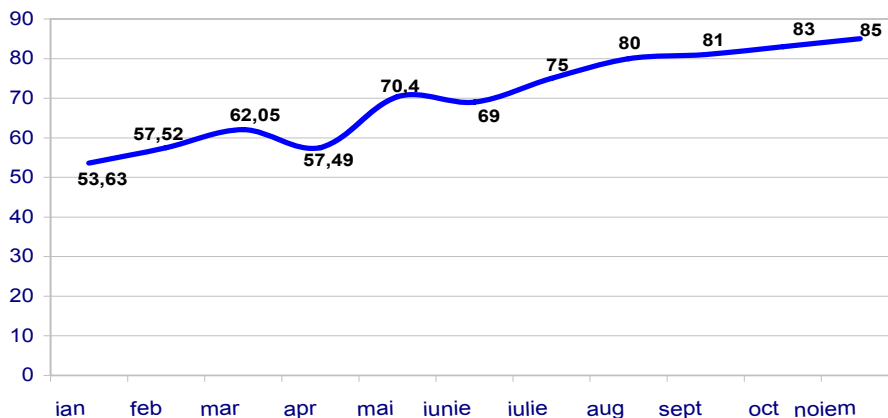
Majorarea prețului la benzină și motorină, începând cu luni 25 iunie, este doar primul semnal al unor majorări de prețuri în lanț.

Produsele petroliere sunt utilizate, în principal, pentru transport (46%), gospodăria (37%) și agricultura (12%). De asemenea, este de așteptat ca scumpirea combustibilului să ducă la unele majorări ale prețurilor la o serie de mărfuri și posibil la serviciile de transport de mărfuri și pasageri.

Creșterea prețului la carburant majorează costul de trai, mai ales pentru păturile social vulnerabile.

Dinamica

Dinamica prețului la petrol de marca Brent în 2007, USD/baril

Experții occidentali trag alarma, afirmând că în viitorul apropiat ne așteaptă cea mai dramatică criză a

petrolului din istorie. Prețul la petrol înregistrat în noiembrie curent la bursa din New York a atins valori record depășind 90 USD pentru un baril.

Din 2002 până în 2006, prețul la petrol a crescut cu 43%. Pentru a elimina orice speculații precum că în Moldova prețul carburanților este stabilit prin înțelegeri de cartel, ultimele majorări din noiembrie curent variază în funcție de importator, caz fără precedent.

Petroliștii susțin că majorează prețurile ca urmare a scumpirii petrolului în exterior și afirmă că nu depășesc limita profitului admisă de lege - 10 la sută.

Factorii

- Cotarea produselor petroliere la bursele internaționale condiționează direct prețul pe piața internă;
- Lipsa resurselor de petrol sau gaz proprii.

Anticipări

Se anticipează creșterea continuă a prețului la carburanți. În aceste condiții, prognozele unor experți precum că prețul petrolului ar putea depăși 100 USD/barilul nu par atât de hazardate. Incredibil, dar cu 4-5 ani în urmă prețurile oscilau între 25 și 30 USD/barilul.

Pentru Moldova, pe lângă creșterea prețurilor interne la produsele petroliere, aceasta va semnifica și o creștere a prețului la gazele de import. Or, în contractul semnat la finele anului trecut cu Gazprom, se specifică că din anul 2008, unul din criteriile de stabilire a prețului gazelor va fi cel al cotației internaționale a petrolului și derivatelor lui.

Întrebări

- Cum este afectată economia națională de creșterea prețului la carburanți și mai ales cum influențează aceasta creșterea inflației?

E 18. Competitivitate scăzută a produselor autohtone

Subiectul

Economia moldovenească se sufocă sub povara costurilor de producție, ceea ce face ca produsele autohtone să devină necompetitive.

Descrierea

În lipsa tehnologiilor moderne și a capitalului intelectual calificat, datorită costului încă mare la credite și nivelului ridicat al inflației, costul de producție crește, iar competitivitatea produselor locale are de suferit.

Paradoxal este faptul, că în Republica Moldova se produce extrem de scump, în condițiile în care forța de muncă este extrem de ieftină (numai 60-80 de euro pe lună). Ce ne-am face noi dacă majoritatea întreprinderilor moldovenești ar trebui să plătească salarii lunare ca în țările care au aderat recent la UE, unde prețul forței de muncă nu este mai mic de 500 euro lunar.

La prețuri aproape egale, un moldovean e plătit pentru munca lui în medie, cam de 20 de ori, sau mai puțin decât un francez sau decât un italian și cam de 6 ori mai puțin decât un polonez ori un ungar. Cu media salariului nostru lunar, în jur de 100 de euro, ne plasăm undeva în coada Europei. Și e normal să fie așa, atât timp cât rata eficienței este mult mai mare în vestul Europei decât în Moldova.

Unii economiști susțin că tot răul ar fi... spre bine. Fideli teoriei avantajului comparativ, lansată de clasicii economiei politice, salariile de subsistență ale moldovenilor ar fi un teribil avantaj. Asta-i teoria... Vedem însă că, ani la rând, noi n-am reușit să atragem investiții străine semnificative în economie sau să încasăm din exporturi, în 12 luni, mai mult de 700-800 milioane USD. Abia din 2003 am sărit peste pragul de 1 miliard USD, aflându-ne însă mult sub nivelul unor țări de talia Moldovei ca Slovenia sau Croația. Deși cifrele încasărilor din export au crescut, acestea se situează cu mult în urma celor din import. Și motivul nu este altul decât acela că produselor moldovenești le lipsește cu deosebire tocmai partea cea mai bine plătită în comerțul internațional: contribuția creativității.

Cea mai scăzută productivitate din economie este în agricultură unde activează mai mult de jumătate din populația activă a țării.

Cu certitudine, pământul mănos este o bogăție a noastră și un potențial important pentru Moldova. Însă în lipsa unei productivități sporite, credem că ar fi mai rațional să se meargă pe direcția serviciilor? Spre exemplu, dacă pe o suprafață de 0,1 ha de pământ s-ar construi un edificiu unde și-ar desfășura activitatea câțiva specialiști calificați în domeniul IT, apoi să fiți siguri că într-o zi aceștia vor câștiga mai mult decât țărani timp de un an. Deci aici ar trebui să se investească, în inovare, adică în acele ramuri în care capitalul și potențialul uman este predominant.

Cel mai viu exemplu care reliefează competitivitatea scăzută a produselor autohtone și vulnerabilitatea companiilor autohtone la șocuri externe este criza vinului care a scos în evidență incapacitatea producătorilor locali de a-și orienta exporturile pe alte piețe decât cea tradițională.

Mai mult decât atât, viticultura este un sector intensiv în muncă, iar procesele migraționiste iau amploare, prin urmare în curând nu va mai avea cine lucra vița de vie. Cert este, că Moldova își pierde avantajul comparativ în viticultură, aceasta însoțită de stabilizarea consumului de vin mondial, ne permit concluzionarea faptului, că extinderea capacităților de producție a industriei n-are sens.

Pentru a spori productivitatea în economiei, Moldova are nevoie de investiții directe intensive în utilizarea tehnologiilor moderne, inclusiv în agricultură. Nici vorbă, interzicerea vânzării pământului nerezidenților reprezintă o prostie care reduce la zero afirmațiile guvernului privind îmbunătățirea climatului investițional. Nici un miracol economic din secolul XX nu a fost datorat agriculturii. Nu credem că Moldova se va dovedi a fi o excepție de la această regulă.

Grupul țintă

- Agenții economici din Moldova, inclusiv exportatorii
- Guvernul Republicii Moldova

Impactul

Competitivitatea scăzută a produselor de export afectează în primul rând capacitatea companiilor de-a penetra și cuceri piețe de desfacere străine.

În lipsa unor politici economice orientate spre susținerea și protejarea producătorilor autohtoni, aceștia nu sunt în stare nici măcar să satisfacă cererea crescândă de pe piața internă, dar mai ales, să cucerească piețe externe.

În această situație, volumul total al exporturilor rămâne cu mult în urma importurilor.

Dinamica

Lipsa unor politici economice eficiente pe parcursul ultimilor 5-6 ani, comportamentul inadecvat al autorităților față de mediul de afaceri și mimarea reformelor a dus la crearea unui mediu insuportabil pentru business și, drept consecință, la scăderea volumului producției industriale. Cel mai trist este, că această scădere este asociată cu interdicțiile impuse de Rusia și nu cu incapacitatea guvernării.

Potrivit unui clasament cu privire la competitivitatea economică elaborat în baza raportului anual al World Economic Forum¹, organizatorul celebrului forum de la Davos, Republica Moldova este plasată pe locul 97 printre cele 131 state ce figurează în top, în coborâre cu 11 poziții. Pe lângă această evaluare ce s-a făcut în dependență de un indicator ce măsoară potențialul de creștere economică pe termen mediu și lung (5-8 ani), World Economic Forum a mai luat în calcul și factori care contribuie la productivitatea actuală. Trist este faptul, că țări ca Namibia sau Botswana, care până nu demult erau bântuite de foamete și războaie civile, care n-au nici aspirațiile și posibilitățile noastre, ne-au luat-o înainte.

Factorii

- Aprecierea continuă a monedei naționale care devalorizează încasările în valută străină din export;
- Scumpirea forței de muncă, productivitatea rămânând aceeași;
- Productivitatea scăzută la hectar a culturilor agricole;
- Lipsa de susținere din partea statului prin subvenții la export;
- Dotarea insuficientă cu tehnologii și utilaje moderne a activității de producere;
- Lipsa unei campanii reușite de promovare a imaginii de țară orientate spre consumatorii de produse moldovenești.

Anticipări

Competitivitatea se creează cu timpul, pentru că este influențată de mai mulți factori. O reformă care încearcă să le schimbe pe toate va fi sortită eșecului din simplu motiv că rezolvarea coordonată a acestor probleme (precum e SCERS-ul de exemplu), este în afara puterilor oricărui guvern. O abordare eficientă și realistă ar fi identificarea celor mai acute probleme ce afectează climatul investițional și rezolvarea lor pe rând.

Autoritățile încă nu realizează care sunt adevăratele priorități ale Republicii Moldova, prin urmare schimbări semnificative în următorii câțiva ani nu se anticipează.

Întrebări

- De ce produsele autohtone au competitivitate scăzută?
- Cum poate fi susținut producătorul autohton și cum poate fi sporită productivitatea?

¹ http://www.weforum.org/pdf/Global_Competitiveness_Reports/Reports/gcr_2007/gcr2007_rankings.pdf

E 19. Infrastructura subfinanțată

Subiectul

Subfinanțarea infrastructurii naționale timp de 15 ani a dus la degradarea ei completă.

Descrierea

Pentru a renova infrastructura la un nivel acceptabil este nevoie ca, timp de 15 ani să fie alocate circa 7,1% din PIB. Necesitățile anuale de finanțare a infrastructurii la etapa inițială constituie 500 mil. de euro. Această sumă este mult mai mare decât cheltuielile pentru menținerea și dezvoltarea infrastructurii, deoarece o parte considerabilă de resurse vor fi alocate pentru recuperarea și crearea de la zero a drumurilor.

Datorită faptului, că Republica Moldova nu a finanțat deloc infrastructura sa o perioadă de timp mult prea mare, este necesară o mărire substanțială a efortului financiar, cel puțin cu 50%. Pe de altă parte, cheltuielile de infrastructură sunt relativ comparabile cu cele din țările recent aderate la UE, pe când PIB-ul nostru este net inferior. Din această cauză, cheltuielile sunt mult mai mari ca pondere în PIB.

O altă problemă ține de lipsa unei industrii în domeniul infrastructurii. Avem nevoie de întreprinderi de producere a asfaltului, a țevilor de apă, întreprinderi care vor opera în domeniul construcțiilor dotate cu utilaje și tehnologii moderne.

Investițiile în dezvoltarea acestor industrii se ridică la 1,5 miliarde de euro. Este evident, că sectorul public nu are capacitatea de a finanța industria de infrastructură și nici nu este rațional, pentru atingerea acestui scop fiind nevoie de atragerea capitalului privat.

Cea mai eficientă soluție ar fi susținerea parteneriatelor publice private în baza unei strategii naționale de dezvoltare a infrastructurii, elaborată de comun acord de către autorități, instituții financiare internaționale, autorități publice locale și mediu de afaceri.

Impedimentul de bază în atragerea finanțării externe este și lipsa unei descentralizări a sistemului de finanțe publice. Or, în condiția când 70% din infrastructură se află la nivel local, centrul decizional de finanțare este la nivel central.

Fără descentralizarea reală și înființarea de actori puternici la nivel local, nu este posibilă crearea de parteneriate de finanțare a infrastructurii și atragerea resurselor externe.

Grupul țintă

- Guvernul Republicii Moldova
- Agenții economici
- Potențiali investitori

Impactul

Starea deplorabilă în care se află infrastructura Moldovei afectează negativ în primul rând imaginea țării, asta fiind primul simptom al nivelului de dezvoltare economică a țării. Această problemă este deseori menționată de către investitorii străini, infrastructura fiind un element cheie din climatul investițional.

Un alt impact negativ este, desigur, uzarea mai rapidă a mijloacelor de transport care circulă pe aceste drumuri degradate.

Dinamica

Pentru a asigura un proces normal de renovare a infrastructurii în primii 5 ani, este nevoie de un efort de 15% din PIB, cu o reducere treptată a ponderii în PIB până la 7%.

Este evident, că acest efort financiar Moldova nu și-l poate asigura din resursele interne proprii, pentru aceasta fiind nevoie de a atrage finanțări externe de cel puțin 300 mil. de euro anual.

Necesități financiare minime pentru dezvoltarea infrastructurii¹

	Milioane euro	În % din PIB
Drumuri. Modernizarea și reconstruirea la densitatea medie europeană	500	1,0
Căi ferate. Modernizarea și reconstruirea la densitatea medie europeană	200	0,4
Telecomunicații. 35 linii telefonice la 100 locuitori	450	0,9
Salubritate. Modernizarea și amenajarea gunoiștilor	300	0,6
Educație. Renovarea instituțiilor educaționale	250	0,5
Apă / canalizare. Standard european de colectare și prelucrare	850	1,7
Energie. Dezvoltarea rețelelor, petrol, gaze, reforma sectorului termo-energetic	850	1,7
Mediu. Conform directivelor UE în domeniul poluării aerului și mediului	150	0,3
Cheltuieli mari în prima perioadă. Deoarece în primii ani este necesar de investit 15% din PIB, efortul pe întreaga perioadă este de +4% PIB	2000	4,0
TOTAL	5700	11,1

Sursa: *Calculat după metodologia Public Private Partnerships in the New EU Member Countries of Central and Eastern Europe: An economic Analysis case Studies from the Highway sector, EIB Papers, Vol 10, No. 2 (2005)*

R. Moldova dispune de o rețea de drumuri cu lungimea de circa 9,5 mii kilometri, dintre care 3,3 mii - naționale și 6,1 mii km - locale. Circa 67% din drumurile naționale și peste 75% din drumurile locale sunt într-o stare precară. Peste 90% din rețeaua rutieră a R. Moldova are durata de serviciu depășită.

La 28 iunie 2007, Guvernul Moldovei a încheiat acord de creditare în valoare totală de 60 mil. euro pentru realizarea „Proiectului de susținere a programului în sectorul drumurilor”. BERD și BEI alocă Moldovei, fiecare credite în valoare de 30 mil. euro. Mijloacele vor fi acordate în două tranșe: câte 12,5 și 17,5 mil. euro, respectiv.

Cu toate acestea, se revine la tehnologiile tradiționale de reparație a drumurilor de importanță locală, și anume reconstrucția în varianta albă, ceea ce presupune acoperirea drumului cu pietriș. Este evident, că metoda respectivă presupune costuri mult mai mici pentru lucrări și materiale, curios devine faptul, dacă aceasta va contribui la modernizarea infrastructurii și apropierea acesteia de standardele europene în domeniu.

Factorii

- Carența resurselor financiare necesare pentru investiții în infrastructură;
- Lipsa unei industrii în domeniul infrastructurii;
- Lipsa unei descentralizări a sistemului de finanțe publice, lipsa actorilor puternici la nivel local.

Anticipări

Sectorul de construcție a imobilelor locative crește rapid; interesul investitorilor pentru societățile din sectorul de construcție a drumurilor abia începe să se evidențieze.

Perspectivile, pe termen mediu, pentru sectorul de construcție și exploatare a străzilor sunt de îmbunătățire a indicatorilor economico-financiar, inclusiv creșterea cererii pentru serviciile prestate.

Întrebări

- Care este necesarul de finanțare pentru dezvoltarea infrastructurii?
- Cum poate atrage Moldova investitori străini în proiecte de parteneriat public privat?

¹ Monitorul Economic: analize și prognoze trimestriale, Nr. 10/Q2 2007, IDIS „Viitorul”

E 20. Piața de capital rudimentară

Subiectul

În pofida succeselor înregistrate de sectorul bancar, cota-parte a sectorului financiar în PIB este mică, pentru că piețele sunt superficiale și lipsesc unele elemente de infrastructură.

Descrierea

O piață de capital funcțională presupune implicarea activă a tuturor participanților la ea: investitori, intermediari financiari de tip bancar sau bursier și emitenți de titluri, altfel spus solicitanți de capital. Se pun mari speranțe în Comisia Națională a Pieței Financiare (CNPF), creată de curând. Aceasta va fi responsabilă de reglementarea activității participanților la piața de capital și de facilitarea interacțiunii dintre ei.

În țările dezvoltate, piața valorilor mobiliare joacă un rol cheie în sistemul economic. La noi din păcate, piața de capital aproape că nu există. Cauza principală este, desigur, lipsa de atractivitate și de garanție a titlurilor emise. Iar atractivitatea înseamnă, în primul, capacitatea valorilor mobiliare de a genera profit.

Un alt aspect al problemei este că, practic, pe piață nu există acțiuni în circulație. Toate companiile au acționari majoritari care nu vor să-și vândă acțiunile. Deci, cerere există, ofertă însă, nu. O altă cauză a acestei probleme este faptul, că în Moldova nu există tradiția de a investi în obligațiuni corporative. Pentru managementul societăților singura sursă de finanțare sunt creditele bancare și mijloacele financiare proprii.

Prin urmare, dezvoltarea pieței de capital depinde direct de capacitatea emitenților de titluri (agenți economici, bănci, instituții financiar-monetare, etc.) de a atrage investitori atât autohtoni cât și străini. Or, la capitolul climat investițional atractiv, Moldova stă foarte prost ¹.

Statul tot este emitent de titluri, însă rentabilitatea hârtiilor de valoare de stat este în scădere. Ca urmare a accelerării inflației, investitorii și-au revăzut strategiile, dând semne clare că nu mai sunt interesați de aceste titluri. Pentru a asigura plasamentul, BNM și Ministerul Finanțelor au trebuit să accepte majorarea semnificativă a dobânzilor plătite deținătorilor. În particular, la licitația din 2 octombrie, rata nominală pentru BT-91² a fost de 13,60% (față de 11,20% la ultima sesiune din septembrie), iar la licitația din 9 octombrie – deja 15,45%.

Singurele titluri cu rentabilitate în creștere sunt cele din domeniu bancar. Astfel, deși volumele cresc, bursa nu evoluează, pentru că la Bursa de Valori a Moldovei, în ultima perioadă, devin tot mai atractive ofertele tender, pe când tranzacțiile interactive specifice unei asemenea instituții rămân în umbră.

Problema majoră la găsirea resurselor financiare pentru o eventuală emisie de obligațiuni este precauția mare a investitorilor instituționali (bănci, companii de asigurare, fonduri investiționale etc.), nemaivorbind de persoanele fizice care manifestă un scepticism față de asemenea titluri. Valoarea mare a gajului cerut actualmente de norma legii creează un impediment major în adoptarea unei decizii de către societățile doritoare de a apela la emisii de obligațiuni.

În general, în comparație regională, prețurile la acțiuni sunt subestimate, ceea ce este un semnal foarte bun pentru investitori. Dacă pentru un investitor din Republica Moldova prețurile pot să pară mari, pentru un investitor străin aceste prețuri sunt mici, cu unele excepții, desigur.

Grupul țintă

- Investitorii, ofertanți de capital
- Agenții economici, care pot fi atât emitenți de titluri cât și cumpărători de titluri
- Băncile comerciale
- Companiile de asigurare
- Fondurile de investiții
- CNPF

¹ Vezi problema E 27 Impedimente create de stat investitorilor străini direcți

² Bonuri de Trezorerie cu scadență în 91 de zile

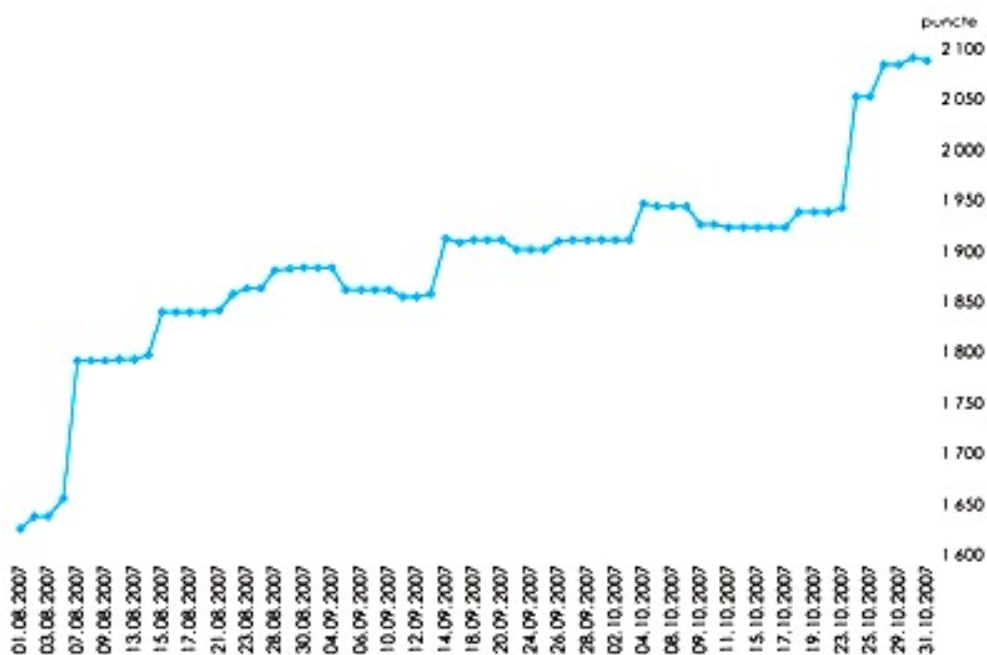
Impactul

Ca parte componentă a pieței financiare, piața de capital și dezvoltarea acesteia contribuie la majorarea ponderii sectorului financiar în PIB. Respectiv, primitivismul acestei piețe în Moldova afectează atractivitatea economiei, adică climatul investițional.

Dinamica

În 2007, pentru prima dată, tranzacțiile la Bursa de Valori au atins nivelul de 1 miliard de lei în luna octombrie, iar până la sfârșitul anului vor mai fi încă câteva sute de milioane. Astfel, indicele EVM-Compozite, s-a ridicat la valoarea de 2000 de puncte, ceea ce ar însemna că de la lansarea acestuia și până în octombrie 2007, prețurile la bursă au crescut în medie de două ori. Acestea sunt niște aspecte cantitative care arată tendințele pe piață.

Evoluția indicelui EVM- Compozite

Sursa: Bursa de Valori a Moldovei

Creșterea cursului bursier a influențat substanțial, iar evoluția indicelui EVM -Composite a crescut, în această perioadă, cu peste 430 puncte, aceasta fiind o creștere excesiv de mare¹.

Creșterea continuă a interesului față de acțiunile băncilor comerciale atestată în 2006 și în 2007 – atât față de pachetele de acțiuni, cât și față de acțiunile singulare expuse la vânzare, poate fi explicată prin faptul, că băncile devin tot mai deschise, atât din punctul de vedere a publicării informației privind activitatea lor și indicatorii financiari, cât și din punctul de vedere a accesibilității de procurare a acțiunilor pentru investitori.

De altfel, profitabilitatea înaltă corectată la o perioadă de 1 an este net superioară dobânzilor bancare actuale. Anume datorită profitabilității înalte ce poate fi obținută din „jocul” cu acțiuni, piața de capital inspiră un interes tot mai mare, în special pentru acțiunile bancare. Pentru acțiunile societăților din sectorul real al economiei, cu mici excepții, nu putem vorbi deocamdată de un anumit grad de lichiditate.

Anul 2007 este al treilea an consecutiv când pe piața valorilor mobiliare din Republica Moldova sunt înregistrate emisii de obligațiuni corporative. Cu toate acestea, este încă destul de dificil de a identifica o tendință clară pe piață, chiar dacă rezultatele bune înregistrate în cazul unor emisiuni, alături de modificările operate în legislație, ar putea să constituie un factor de influență pozitivă pentru dezvoltarea continuă a pieței.

Dacă în anii precedenți, cu excepția anului 2002, obligațiunile practic nu erau utilizate în scopul atragerii mijloacelor financiare în întreprinderi, apoi anul 2005 poate fi considerat unul de start pentru piață. În anul

¹ Vezi Business Intelligence Volumul 1 Nr 12, IDIS „Viitorul”

2005 șapte societăți pe acțiuni au înregistrat prospecte ale ofertelor publice de obligațiuni cu o valoare totală de 23,41 mil. lei.

Anul acesta mai putem sesiza și unele mutații profunde ce țin de tipul participanților la piață, modul de tranzacționare, dar și referitor la scopul tranzacțiilor. Dacă câțiva ani în urmă principalii jucători erau fondurile de investiții, care dețineau pachete semnificative obținute în urma privatizării, în prezent fondurile practic au părăsit piața, unicele tranzacții efectuate de acestea sunt legate de lichidarea lor, în schimb intră „în joc” tot mai mulți investitori independenți, persoane care dețin pachete semnificative de acțiuni. Anul acesta, avem deja un interes semnificativ al investitorilor străini față de pachete de acțiuni ne semnificative, adică sume ne semnificative pentru ei, câteva zeci sau sute de mii de euro, dar care peste o anumită perioadă de trei-cinci ani vor avea un preț cu mult mai mare. Astăzi piața este la un nivel foarte jos, din punctul de vedere al prețurilor, comparativ cu piețele europene și acest lucru este atractiv pentru ei.

Piața locală a fuziunilor și achizițiilor a început anul 2007 în forță, printr-o tranzacție care a doborât mai multe recorduri interne. La 4 ianuarie curent, grupul financiar francez Societe Generale (SG) a cumpărat prin intermediul Bursei de Valori a Moldovei 70,56% din acțiunile Mobiasbancă, la un preț total de 313,9 mil. lei (peste 24 mil. USD/18,5 mil. euro) sau 62,51 lei pentru o acțiune (în total 5 021 651 de acțiuni). Totuși, această tranzacție nu poate servi drept indicator de bază în stabilirea tendințelor generale de pe piață în anul ce urmează, dar poate fi examinată din perspectiva capacității ei de a influența evoluțiile ulterioare.

Pozitiv trebuie apreciat faptul, că valoarea tranzacțiilor de cumpărare a acțiunilor de către investitori nerezidenți a crescut de trei ori, timp de un an¹.

Factorii

- Lipsa de cunoștințe în domeniu a populației (potențiali ofertanți de mijloace disponibile);
- Slabă intermediere financiară;
- Creșterea inflației;
- Prețul relativ ridicat la resursele financiare;
- Climat investițional neatractiv;
- Lipsa unor fonduri de garantare a investițiilor sub forma de acțiuni sau obligațiuni;
- Un nou cadru de reglementare a sectorului de asigurări;
- Vecinătatea cu UE a stimulat schimbarea situației pe piața valorilor mobiliare, sporindu-i atractivitatea.

Anticipări

În anul următor se așteaptă modificări majore, în legătură cu noile amendamente la legea privind piața valorilor mobiliare, ce se referă la participanții profesioniști ai pieței mobiliare. Se vor acorda altfel licențele, sunt alte cerințe față de participanți și se modifică și condițiile de tranzacționare. După câteva luni de activitate în condițiile noii legislații, vom putea spune dacă ele au facilitat dezvoltarea pieței sau au frânat-o.

După semnalele care vin din partea pieței, anul viitor vom asista la o creștere a prețurilor și volumelor tranzacțiilor. Tot mai multe și mai multe companii vor începe să realizeze importanța apelării la piața de capital, se vor efectua și mai multe emisiuni de acțiuni.

Procesul de achiziționare a acțiunilor bancare din Republica Moldova va continua să ia amploare. În 2008 urmează să fie evaluate și pregătite pentru vânzare acțiunile celei de-a doua bănci ca mărime din Moldova – Banca comercială Banca de Economii SA, cu capital integral de stat, de asemenea se anticipează o creștere a lichidității bursiere la acțiunile mai multor bănci.

Întrebări

- Cum pot fi atrași investitorii străini în plasarea capitalului în companiile autohtone?
- Care sunt cauzele subdezvoltării pieței de capital?

¹ Vezi Business Intelligence, Volumul 1, Nr 15, 2007, IDIS „Viitorul”

E 21. Piața imobiliară – într-o stabilitate incertă

Subiectul

Pe piața imobiliară situația este incertă din cauza că cererea se află sub nivelul ofertei, iar instrumentele financiare de plată sunt limitate.

Descrierea

La moment, piața de imobil a Moldovei este în pragul unei crize. Nu este tipul de criză așteptat de toți (scăderea prețurilor), ci este criza pieței noastre, moldovenești, când nimeni nu cumpără.

Problema de bază a pieței imobiliare în Moldova nu constă în lipsa resurselor financiare de a achiziționa imobil din partea populației, ci în piața primitivă și neformată în domeniul finanțării imobiliare, care propune soluții ineficiente și extrem de costisitoare.

S-a ajuns la etapa când, pentru a menține dezvoltarea continuă a pieței imobiliare, este nevoie de o restructurare. Pe lângă sistemul ipotecar existent, este necesară implementarea altor soluții financiare, ca de exemplu: cooperativele, asociații de economii etc.

Dezvoltarea pieței și diversificarea soluțiilor de finanțare a achizițiilor de imobil vor reduce de două ori costurile de obținere a resurselor financiare, adică vor spori puterea de cumpărare a populației.

Cea mai eficientă soluție de dezvoltare a industriei imobiliare în cel mai scurt timp (maximum 3 ani) este atragerea capitalului străin, inclusiv, prin emiterea de acțiuni și obligațiuni. Atragerea unui investitor sau partener strategic va aduce, pe piața imobiliară din țară, un management eficient, tehnologii moderne, relații avantajoase cu furnizorii de materiale de construcție și noi instrumente financiare.

Un impediment pentru atragerea investitorilor în sectorul construcțiilor este și faptul, că terenurile alocate sunt foarte mici, ceea ce nu permite apariția unei industrii mari a construcțiilor. Pentru a-și dezvolta afacerea, un investitor strategic are nevoie un teren de cel puțin 10-20 ha. Prin urmare, este necesară revizuirea concepției de dezvoltare urbanistică.

Grupul țintă

- Agențiile imobiliare
- Populația
- Băncile comerciale
- Agențiile de ipotecă

Impactul

Ținem să menționăm că la ora actuală, doar în municipiul Chișinău, 70 mii familii sunt în așteptarea unui apartament. Pentru aproximativ 9 mii dintre acestea, conform legislației în vigoare, statul este obligat să le ofere apartamente.

Un alt factor care micșorează interesul față de investițiile în imobil, și respectiv cererea de imobile, este diminuarea continuă a indicilor de profitabilitate a fondului locativ. Profitabilitatea medie anuală în apartamentele din capitală cedează în fața profitabilității pe depozite.

Dinamica

Pe fundalul unei cereri sporite pentru spațiile locative, ritmurile rapide de creștere a sectorului de construcții în medie cu 20% în ultimii cinci ani și, respectiv, o explozie a prețurilor (de la 150-160 USD/m² la începutul anului 2002, până la o medie de 800 USD/m² la începutul anului 2007), au transformat piața imobiliară într-un spațiu de interes sporit pentru diferite companii, dar și pentru plasamente.

În comparație cu anul 2001, prețurile pe piața imobilului locativ secundar au crescut de șapte ori. Potrivit datelor agenției imobiliare „Lara”, în prezent, cea mai mare cerere este pentru apartamentele în diapazonul de prețuri, de 25 - 40 mii euro.

Tendința de creștere a prețurilor la apartamente, s-a menținut în prima jumătate a anului 2007, din contul diferenței de curs euro la dolar SUA, susțin experții burselor imobiliare, pe când volumele de tranzacții

au scăzut nesemnificativ. Cererea este susținută prin transferurile mijloacelor bănești din străinătate și sporirea numărului de tranzacții cu atragerea resurselor creditare.

În perioada anilor 2006-2007, ponderea migranților în rândurile cumpărătorilor a devenit considerabil mai mică decât în anii precedenți. Mulți dintre ei au trecut procedura legalizării în țările în care lucrează și în timpul apropiat nu au de gând să se întoarcă.

Potrivit Băncii Naționale a Moldovei, suma creditelor pentru imobil, construcții și dezvoltare, care includ și împrumuturile ipotecare, a crescut de la 401 milioane de lei, în anul 2003, până la 1 miliard 466 milioane de lei în anul 2006. Anul trecut volumul acestor credite s-a dublat în raport cu anul precedent. Dacă acum câțiva ani nu se vorbea de credite pe termen lung pentru locuințe, în prezent deja sunt oferte de până la 20 ani, cu o dobândă de 12-13% anual. Odată cu apariția pe piață a organizațiilor creditare nebankare și a băncilor străine, concurența în sfera creditării ipotecare a crescut.

Factorii

- Volumul tot mai mare de remitențe sporește puterea de cumpărare a populației;
- Creșterea cererii pentru credite ipotecare.

Anticipări

Experți în piața imobiliară anticipează o creștere rapidă a creditelor ipotecare în următorii ani. Sunt posibile dublări ale volumelor de la an la an. Împrumuturile vor veni nu numai de la bănci, care sunt conservative când e vorba de creditare, dar și de la noii jucători nebankari pe piață.

Unele bănci ar putea să demonstreze o specializare tot mai mare în credite pentru locuințe și totodată va crește accesibilitatea acestora.

Per ansamblu sectorul de construcții își va continua ascensiunea, chiar dacă pe segmentul imobilului locativ situația este incertă în ceea ce privește păstrarea și în continuare a ritmurilor înalte de creștere.

Probabilitatea unei micșorări a prețurilor la spațiul locativ este foarte mică, dar nici un salt spectaculos spre majorare nu poate fi prognozat.

Întrebări

- Ce instrumente financiare de plată are cetățeanul la dispoziție pentru procurarea imobilelor?
- Care este rolul statului în asigurarea populației cu fond locativ?

E 22. Exporturile slab diversificate

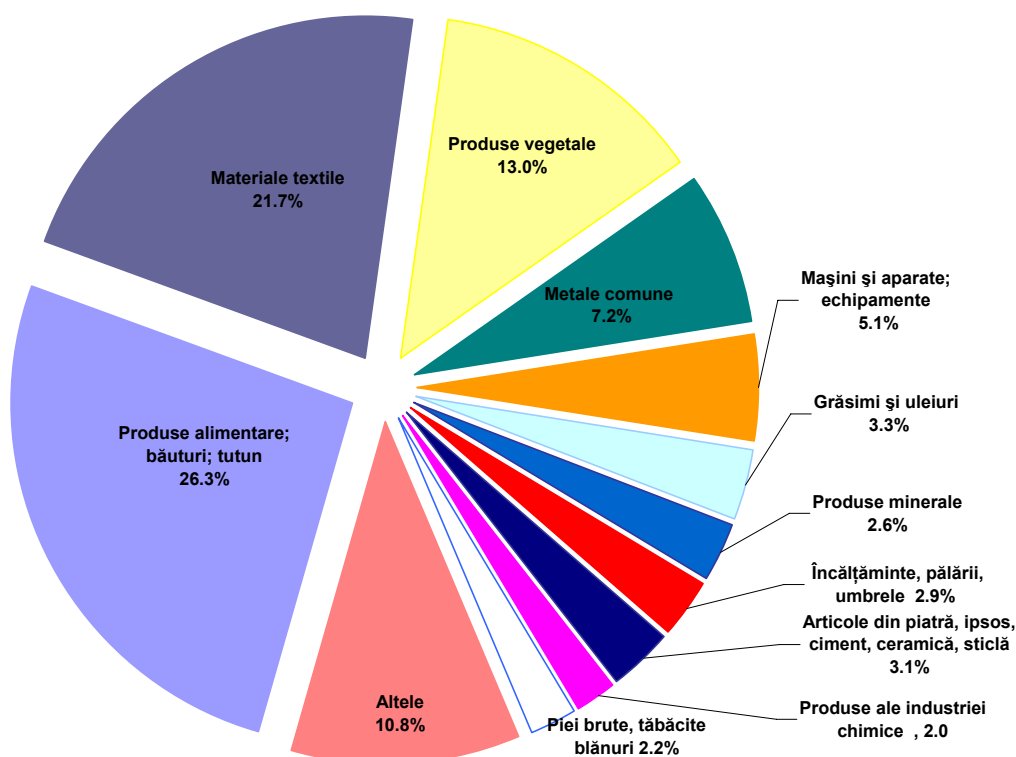
Subiectul

Exportul Republicii Moldova este slab diversificat atât din punct de vedere al coșului de mărfuri cât și după piețele de desfacere, iar aceasta afectează dinamica Balanței Comerciale.

Descrierea

După cum am văzut în problema E 10, remitențele însoțite de migrarea forței de muncă active duc la scăderea numărului de produse fabricate în țară, scăderea competitivității la export, altfel spus, duc la hiperconcentrarea mărfurilor destinate exportului. Totuși, slaba diversificare a exporturilor este caracteristică, de obicei țărilor mici.

Ponderea categoriilor de produse în total export pentru 2006

Sursa: Biroul Național de Statistică. Fără exportul efectuat de persoane fizice

Având în vedere că Moldova este o țară agrară, este evident faptul că în exportul tradițional predomină produsele agroalimentare, acestea însumând 463,93 mil. USD. Din această sumă, ponderea cea mai mare parte revine produselor vinicole (161,76 mil. USD).

Criza vinului este cel mai elocvent argument că o concentrare ridicată a exportului pe câteva categorii de produse poartă riscuri și face economia mai vulnerabilă la orice schimbări de situație, pe piețele de desfacere.

Ceea ce ține de structura economiei naționale, evoluțiile din ultimii ani au evidențiat faptul, că viticultura, ramura tradițională a economiei naționale, nu este în stare să ne asigure o creștere durabilă. Prin urmare, subvenționarea statului ar trebui orientată spre alte ramuri cu potențial de export mai ridicat, inclusiv sfera serviciilor, în special, serviciile care necesită capital uman calificat (IT de exemplu) și concomitent investind în calificarea și specializarea resurselor umane pe domeniile prioritare.

Grupul țintă

- Exportatorii

- Guvernul Republicii Moldova

Impactul

O diversificare redusă a exporturilor, în principiu nu aduce, pierderi, ci mai degrabă ratări de venituri, precum și sporește vulnerabilitatea la schimbări, șocuri externe. Structura exporturilor depinde direct de structura ramurală a economiei. Prin urmare, o structurare inefficientă sau nechibzuită a ramurilor economiei reduce avantajele potențiale relative la export față de alte țări, altfel spus afectează negativ Balanța Comercială, iar pe termen lung reduce potențialul economiei naționale.

Dinamica

În ianuarie-iulie 2007, structura exporturilor pe grupe de mărfuri a suportat schimbări esențiale. În volumul total al exporturilor s-a diminuat ponderea produselor agroalimentare până la 37,1%, în comparație cu 47,1% în ianuarie-iulie 2006. Această descreștere s-a înregistrat, în special, ca rezultat al barierelor impuse la importul unor mărfurilor agroalimentare din Moldova pe piețele tradiționale de export, cât și din cauza ritmurilor de creștere mai superioare a exporturilor la celelalte grupuri de mărfuri. În particular, au fost înregistrate majorări esențiale ale exportului producției ușoare, cea de mobilă, industria sticlei, industria constructoare de mașini și cea a prelucrării metalului, cât și a unor produse agro-alimentare din categoria produselor vegetale : grăsimi și uleiuri de origine animală sau vegetală, preparatelor din legume și fructe.

Factorii

- Resursele limitate;
- Subvenționarea arbitrară a ramurilor și sectoarelor economice;
- Competitivitatea scăzută a produselor;
- Remitențele și migrația.

Anticipări

Începând cu 2008 se anticipează o anumită sporire a diversificării exporturilor având în vedere acordarea Preferințelor Comerciale Autonome Adiționale din partea UE.

Întrebări

- Cum poate fi eficientizată structura ramurală a economiei naționale?
- Cum pot fi încurajați exportatorii din ramurile și sectoarele cu profitabilitate ridicată?

E 23. Preferințele comerciale cu UE – beneficii neexploatate

Subiectul

Includerea Moldovei în sistemul de comerț asimetric cu UE oferă o șansă extraordinară economiei țării, însă această oportunitate ar putea fi compromisă de incapacitatea antreprenorilor de a se reorienta de piața europeană și de calitatea scăzută a produselor locale.

Descrierea

Sistemul comercial preferențial generalizat al Uniunii Europene, în vigoare pentru R. Moldova de la 1 ianuarie 2006, include 7 200 denumiri de mărfuri admise fără taxe vamale pe piața europeană. Republica Moldova exportă în UE circa 700 grupe de mărfuri, din care 607 grupe cad sub incidența GSP Plus. Cu toate acestea, Moldova nu a fost în stare să utilizeze posibilitățile sistemului GSP+, decât în proporție de 60%.

Una din cauze ar fi calitatea joasă, dar și promovarea insuficientă și necalitativă a produselor de export. Astfel, societățile comerciale moldovenești nu au fost gata să beneficieze de avantajele sistemului GSP, în lipsa unor avantaje calitative a mărfurilor.

Un alt aspect este asigurarea unei infrastructuri a certificării, adică implementarea unor măsuri pentru a încuraja antreprenorii să aplice standardele de calitate, standardele fitosanitare, pentru a putea beneficia pe deplin de aceste preferințe comerciale autonome. Prin urmare, este nevoie și de efortul autorităților publice, dar și al companiilor private.

În fine, Preferințele Comerciale Autonome Adiționale (PCA) “sunt necesare, dar nu și suficiente”¹. Oamenii de afaceri ar trebui să fie informați despre noul sistem, pentru a evita situația cu GSP+, când 80 la sută din oamenii de afaceri nu au auzit despre acesta, iar acei care au auzit nu știau ce înseamnă².

Grupul țintă

- Producătorii moldoveni
- Ministerul Economiei și Comerțului
- Serviciul Vamal.

Impactul

Problema respectivă are un impact asupra exportului țării și acumulărilor la bugetul de stat prin impozitul pe venit. Lipsa capacității de export a producătorilor moldoveni afectează balanța comercială la moment, iar această problemă are și un impact de imagine.

Produsele moldovenești sunt insuficient de competitive pentru a cuceri piața europeană, iar reorientarea comerțului extern, după înrăutățirea relațiilor cu Rusia, nu s-a petrecut, în principal, din cauza nesatisfacerii cerințelor pieței europene.

Dinamica

Începând cu anul 1998 Republica Moldova, de rând cu alte state, beneficiază de Sistemul Generalizat de Preferințe (GSP) acordat în mod unilateral de UE și care s-a modernizat începând cu 1 ianuarie 2006.

Guvernul speră ca decizia Comisiei Europene să obțină avizul țărilor membre ale UE, astfel ca Republica Moldova să poată beneficia de Sistemul de Preferințele Comerciale Autonome Adiționale, începând cu 1 ianuarie 2008.

Factorii

- Lipsa de competitivitate a produselor moldovenești;
- Informarea insuficientă a producătorilor autohtoni despre beneficiile GSP plus, PCA;

¹ Alex Oprunenco, Centrul Analitic Independent "Expert Grup" pentru BASA Press.

² Alexandr Muravschi, Economist

- Ameliorarea relațiilor economice cu Rusia.

Anticipări

Dacă statul ar subvenționa exporturile de produse agricole, așa cum se procedează în toate statele europene, aceasta ar contribui la mărirea volumelor de producției destinate exportului și ar diversifica structura exporturilor.

Odată cu semnarea acordului privind acordarea de către UE a Preferințelor Comerciale Autonome, 87% din exporturile moldovenești beneficiază de acces liber pe piața europeană. Mult depinde de promptitudinea sau de receptivitatea agenților economici în a se conforma standardelor impuse de UE. Cu toate acestea, anticipăm o îmbunătățire a situației.

Întrebări

- În condițiile în care țara noastră nu a fost în stare să beneficieze de avantajele GSP Plus, care este rostul PCA?
- Pot oare producătorii autohtoni să beneficieze real de extinderea preferințelor comerciale la export în UE?

E 24. Branding de țară inefficient

Subiectul

Moldova are o imagine negativă peste hotare, iar autoritățile sunt incapabile să promoveze un PR calitativ.

Descrierea

Pentru a concura eficient pe piața internațională, fiecare țară sau regiune trebuie să fie cunoscută pentru ceva: valorile ei, oamenii, ambițiile, produsele, peisajele, sau poate o combinație dintre acestea.

Analizând presa occidentală, vom remarca că Moldova este menționată în special în legătură cu sărăcia, migrația și alte probleme, foarte rar însă în legătură cu succesele și oportunitățile sale economice. Mult prea des este utilizat epitetul "cea mai săracă țară din Europa".

Trebuie să recunoaștem, Moldova nu prea are avantaje reale care ar diferenția-o de alte țări din regiune, iar la moment, unicul avantaj pe care îl are Moldova față de vecini este forța de muncă poliglotă.

În 2006 Organizația de Promovare a Exportului din Moldova (MEPO) a cheltuit 70 mil. lei pentru crearea brandului Republicii Moldova cu sloganul „Discover us”. Unii experți¹ au calificat acel logotip ca lipsit de originalitate și nereprezentativ pentru Moldova. Deși atractiv și bine executat, era prea steril pentru a fi utilizat în promovarea Moldovei ca destinație turistică. Privit separat, mesajul „Discover us” sună cumva sec. Transpiră din el o ușoară disperare de față bătrână al cărei Făt-frumos călare pe cal alb întârzie să apară².

În decembrie curent, MIEPO a elaborat, cu suportul financiar al TACIS, un spot publicitar care va fi difuzat la BBC timp de o săptămână. Sloganul a fost schimbat cu „Let's make it in Moldova”, care deși mai bun ca precedentul, poate fi înțeles în mai multe sensuri și mai ales poate fi asociat cu diferite lucruri. Cel mai oribil și ieftin se privește „Make it in Moldova” scris în Stencil cu roșu, pe diagonală, în colț (astfel distrugând compoziția centrată)³.

În general spotul publicitar este destul de bine executat, dar suntem încă foarte departe de o campanie publicitară veritabilă. Or, marketingul de țară nu se termină cu crearea unui logotip sau spot publicitar. E ca și cum am vopsi gardul, lăsând mizeria în ogradă.

Primordială devine, deci, fundamentarea campaniei publicitare pe realizări demonstrabile și credibile, cum ar fi, de exemplu, existența pe piața autohtonă a unor companii cu renume mondial, înregistrarea unor performanțe în topurile internaționale, cum ar fi “Doing Business” realizat de Banca Mondială și IFC sau existența unor personalități notorii, oameni talentați, sportivi, artiști, pictori, etc.

Deși cuvintele brand și sărăcie nu prea sunt compatibile într-o singură propoziție, realitatea este că reputația Moldovei de țară coruptă, dependentă de asistența externă, umbrește chiar și puținele succese sau realizări economice pe care le avem. Desigur, strategia de promovare a imaginii nu presupune să pretindem că totul este în regulă când nu este. Neajunsurile trebuie văzute și prezentate ca oportunități. Faptul că avem o infrastructură primitivă este o oportunitate, pentru antreprenori, de a câștiga investind aici.

Vorbim atât de mult despre promovarea imaginii țării peste hotare, dar uităm că Moldova are o imagine șifonată în ochii propriilor cetățeni. Aceasta ține desigur de mentalitatea țării, de cultură și demnitate națională, etc.

Imaginea unei țări se formează de cele mai multe ori din stereotipuri. De exemplu, când zicem „neamț”, ne gândim imediat la „corectitudine, precizie, seriozitate, lucru bine făcut”. Germania a știut să profite de acest avantaj promovând sloganul: „Made in Germany”, adică țara este automat asociată cu calitatea. Moldova ar trebui să profite de faptul că este puțin cunoscută în lume și să-și facă o imagine așa cum dorește.

Grupul țintă

- Organizația de atragere a investițiilor și promovare a exporturilor (MIEPO)
- Guvernul Moldovei

¹ http://www.culiuc.com/archives/2006/05/moldova_brand.phtml

² http://www.markmedia.ro/article_show.php?g_id=682

³ http://www.culiuc.com/archives/2007/12/moldova_bbc_ad.phtml

Impactul

Imaginea țării peste hotare joacă un rol crucial în promovarea produselor autohtone pe piețele externe, în atragerea investitorilor străini, turiștilor, etc. Respectiv, o imagine negativă afectează în primul rând climatul investițional și competitivitatea produselor.

Dinamica

Imaginea Moldovei s-a schimbat esențial de la câștigarea independenței și până în prezent. O pată enormă asupra imaginii a avut menționarea Moldovei de către Joseph Stiglitz¹ într-o carte de a sa, ca exemplu a unei țări absolut ratate, în care procesul de tranziție s-a produs după "the worst case scenario".

Moldova rămâne a fi o țară puțin cunoscută în lume, respectiv ar trebui să folosească oportunitatea creării imaginii și brandului dorit. Prin crearea unui spot publicitar destinat investitorilor (mai ales englezi) și difuzat la BBC, s-a soluționat oarecum greșeala brandului precedent, și anume faptul că era unic pentru un auditoriu eterogen (turiști, consumatori de produse moldovenești, parteneri de afaceri și investitori).

Următorul pas pe care îl vor face investitorii după vederea spotului va fi să acceseze site-ul oficial al Moldovei. Respectiv, o importanță colosală au factori cum ar fi: accesibilitatea și calitatea site-urilor oficiale, calitatea traducerilor postate pe site-urile respective, aspectul estetic, etc. Dacă accesezi site-ul www.miepo.md sau www.moldova.md te convingi că informația este prost organizată, designul lasă de dorit.

Moldova mai are încă niște handicapuri care afectează serios imaginea țării. De exemplu trebuie să lucrăm asupra calității serviciilor prestate. Moldovenii încă nu s-au învățat să zâmbescă clientului, consumatorului de servicii. Dacă guvernul ar fi investit măcar 1/3 din banii dați pe crearea brandului Moldova Discover us!, pe cursuri de „customer care” pentru angajații din sfera serviciilor: de la ofițerul de frontieră (care ar trebui să spună oricui cu zâmbetul pe buze: Bine ați venit în Moldova!), până la chelneri și taximetriști, imaginea Moldovei ar fi cu totul alta. Chiar și cetățenii emigranți s-ar întoarce acasă mai cu drag.

Un alt handicap al nostru este carența specialiștilor înalt calificați și competenți în funcțiile cheie din stat, or demnitarilor și oficialii moldoveni care reprezintă țara în exterior sunt principalii promotori ai brandului de țară. Dacă aceștia nu pot „stăpâni” bine limba română, atunci nu ar trebui să ne așteptăm la performanțe înalte în posedarea limbilor străine. Promovarea unui mesaj ambiguu și slaba cunoaștere a ABC-ului diplomatic reduce credibilitatea guvernării.

Un alt lucru care a afectat serios imaginea țării a fost embargoul pus de Rusia asupra vinurilor moldovenești – mândria noastră națională. Din păcate vinurile sunt exportate în mare parte sub formă brută, ceea ce nu permite promovarea mărcilor de vin autohtone.

Factorii

- Imaginea proastă a țării în ochii propriilor cetățeni;
- Lipsa unor realizări notorii cu care să ne putem lăuda;
- Lipsa de credibilitate a autorităților.

Anticipări

Pe termen mediu, anticipăm o îmbunătățire a situației, autoritățile conștientizând tot mai mult importanța brandului de țară. Brand înseamnă, în primul rând, reputație, iar reputația se câștigă cel mai greu.

Întrebări

- Cum să promovăm imaginea țării?
- Care este imaginea actuală a Moldovei peste hotare?

¹ Detinatorul premiului Nobel în economie pentru anul 2001

E 25. Aplicarea TVA la importul de utilaje și echipamente

Subiectul

Introducerea TVA la importul de utilaje și echipamente are efecte negative pentru dezvoltarea sectorului real al economiei, descurajând producătorul autohton.

Descrierea

În Moldova s-a înrădăcinat deja tradiția de a lăsa plata serviciilor vamale pe seama producătorului sau consumatorului.

În cazul importului de materie finită – produse de larg consum – el își recuperează TVA în 3 luni. În această perioadă importatorul creditează guvernul cu suma achitată. Dacă se importă utilaj, acesta este răscumpărat în 10 ani și atunci importatorul trebuie să crediteze guvernul pe 10 ani înainte fără dobândă. În cazul în care un agent este impus să importe bunuri finite și să crediteze guvernul pe 3 luni sau pe 10 ani, el va alege prima variantă. Această prevedere provoacă o situație inadecvată, când utilajele sunt uzate până la limită. Acum, când economia națională are nevoie de reutilare, aplicarea acestei taxe va defavoriza agenții economici.

Grupul țintă

- Importatorii de utilaje și echipamente;
- Consumatorii;
- Muncitorii.

Impactul

Impactul constă în faptul, că nu va fi dezvoltată producția autohtonă, ci se va da prioritate bunurilor de import. Aceste acțiuni, lezând posibilitatea producătorilor de a achiziționa tehnologii și utilaje costisitoare, diminuează competitivitatea și modernizarea economiei. Această politică fiscală a inversat prioritățile în economie: impozitarea este până la momentul afacerii (TVA) și nu după (impozitul pe venit). Un stimulent real pentru o creștere economică durabilă ar fi introducerea cotei „zero” la TVA, aplicat pentru importul de utilaje și echipamente.

Dinamica

Taxa pe valoarea adăugată la importul de utilaje și echipamente a fost introdusă în RM în 2005. Astăzi vedem că industria este slabă deoarece lipsesc investițiile. Guvernul nu înțelege pe deplin efectul aplicării TVA, căci în loc să aducă venituri în buget, dimpotrivă, taxa respectivă le va diminua. E nevoie ca această taxă să fie scoasă măcar pe o perioadă de 3-5 ani, cât e nevoie pentru reutilarea industriei noastre. Dorința de a atrage investiții înseamnă anularea acestei taxe.

Factorii

- Dorința statului de a colecta cât mai mulți bani în buget, ignorând interesele business-ului;
- Lipsa unor politici bugetar-fiscale care ar stimula creșterea durabilă a sectorului real al economiei.

Anticipări

Producătorii autohtoni se vor orienta tot mai mult spre importuri, așa cum aceasta afacere este mai profitabilă.

Întrebări

- Care sunt avantajele și dezavantajele aplicării TVA la importul de utilaje și echipamente? Cum influențează această taxă agenții economici?

E 26. Terminalul Giurgiulești – investiții mari, beneficii incerte

Subiectul

Terminalul Giurgiulești ne-a costat foarte mult și ne va costa și mai mult de acum încolo, dar „foloasele” întârzie să apară.

Descrierea

În anii '95-'96 s-a discutat intens despre securitatea energetică a țării. Atunci acest lucru a fost înțeles eronat. Ca rezultat, s-a construit un terminal la Giurgiulești, considerându-se că aceasta va fi suficient pentru a avea resurse energetice alternative, cel puțin petrol. Acest terminal, din punct de vedere economic, nu este viabil deoarece capacitățile lui sunt reduse. Moldova este o țară mică și petrolul obținut de la terminalul de la Giurgiulești va fi întotdeauna mai scump decât resursele energetice alternative. S-a încheiat un contract cu Az-Petrol, dar care nu a fost făcut public.

La 26 octombrie 2006 a fost dat în exploatare terminalul petrolier de la Giurgiulești. Este unul din proiectele pe cât de valoroase, pe atât de controversate. Terminalul va avea o capacitate de stocare de un milion de tone de motorină și benzină, care va fi folosită pentru uz intern. Volumul total al investițiilor efectuate în construcția terminalului va constitui, la finele anului curent, 33 mil. USD; până în prezent fiind alocate 26 mil. USD.

Grupul țintă

- Cetățenii;
- Guvernul.

Impactul

Contractul cu companiile azere nu a fost făcut public. Aceasta înseamnă că investitorului i se oferă niște facilități fiscale – el nu va plăti TVA timp de 8 ani. Dacă terminalul de la Giurgiulești va vinde petrol în valoare de cca. 500 mil. de lei pe an, atunci bugetul de stat va pierde în fiecare an câte 100 mil. de lei. Mai mult ca atât, acest terminal a fost vândut unei companii care nu este de stat și nu este de găsit. Deci, situația se soldează cu pierderi bugetare, pierderi de bani și relații cu niște companii dubioase.

Dinamica

Terminalul de la Giurgiulești, s-a transformat într-o problemă dificilă pentru toate guvernările, începând cu anul 1996 și până în prezent. În anul 2007 s-a dat start importului de petrol.

Factorii

- Existența unor interese economice;
- Dependența energetică a Moldovei de Rusia;
- Necesitatea diversificării surselor de aprovizionare cu resurse energetice.

Anticipări

Euforia administrației se va stinge atunci când se va calcula raportul dintre investiții și cheltuieli.

Întrebări

- Care a fost prețul real pentru construcția terminalului și cât a costa ulterior petrolul azer stocat aici?

E 27. Impedimente create de stat investitorilor străini

Subiectul

Volumul investițiilor străine directe în economia națională continuă să fie modest, comparativ cu nivelul acestora în țările vecine, sau chiar la nivel regional.

Descrierea

Este incontestabilă importanța investițiilor pentru economia națională. Prin investiții substanțiale s-ar putea spori productivitatea muncii¹, competitivitatea și veniturile noastre.

Majoritatea acțiunilor întreprinse de către conducerea țării în vederea îmbunătățirii climatului investițional au o rezonanță relativ slabă în comunitatea oamenilor de afaceri din străinătate, deoarece experiența celor care fac afaceri în Moldova demonstrează existența unei realități diametral opuse imaginii pe care încearcă să o creeze puterea.

Declarațiile Guvernului, precum că amnistia fiscală va încuraja investițiile străine directe sunt eronate și demagogice. Majoritatea covârșitoare a datoriilor fiscale s-au adunat de către întreprinderile autohtone², iar în cazul în care statul intervine discreționar printr-o politică care anulează datoriile acumulate de către business-ul local necompetitiv, investitorii străini sunt puși în fața unei concurențe neloiale. Aceasta influențează negativ atractivitatea investițională.

Scandalul dintre Agenția Națională de Protecție a Concurenței (ANPC) și investitorul străin Sun Communication vine, de asemenea, să discrediteze intențiile Guvernului de a îmbunătăți climatul de afaceri, pentru că acțiunile ANPC au fost calificate de Asociația Investitorilor Străini (FIA) drept abuzive și ilegale.

Principalul motiv ce face Moldova indezirabilă pentru investitorii străini este corupția și imparțialitatea justiției, și pornind de la această stare, cota „zero” la impozitul pe venitul reinvestit are efect nul asupra atractivității investiționale.

Unele din intervențiile nechibzuite și chiar tendențioase ale autorităților în activitatea investitorilor străini s-au soldat cu pierderi „usturătoare” pentru bugetul statului. De exemplu condamnarea Moldovei de către CEDO în cazul Bimer S.A. c. Moldovei, pentru încălcarea dreptului la protecția proprietății a fost o „pată” serioasă pentru reputația și credibilitatea Guvernului. Astfel, Bimer S.A., întreprindere fondată de investitori străini a primit o despăgubire de 520 000 euro, cu titlu de prejudiciu material.

Un real impediment creat de stat investitorilor străini este interzicerea investitorilor străini de a procura terenuri agricole. Este suficient ca investitorii străini să procure 3-5% din terenurile agricole, ca prețul lor să crească de cel puțin 10 ori. Aceasta va duce la creșterea capitalizării agriculturii, va aduce tehnologii noi, vor apărea investitori strategici în sector, care-l vor dezvolta, cel puțin, la un nivel comparabil cu țările din regiune. Un efort nu prea mare, cu o responsabilitate politică asumată, ar permite o creștere de cel puțin 30-40% anual în agricultură pentru minimum cinci ani înainte.

Grupul țintă

- Investitorii străini
- Agenții economici locali
- Muncitorii din Republica Moldova
- Consumatorii de pe piața internă

Impactul

Lipsa investițiilor străine afectează în primul rând ramurile economiei naționale care au o nevoie stringentă de resurse financiare considerabile.

Politicile economice nechibzuite, lipsa de credibilitate afectează atractivitatea investițională. Respectiv, autoritățile ar trebui să fie mai consecvente în eforturile lor de a atrage investitorii străini, ceea ce presupune realizarea angajamentelor luate. Mai este necesară și o mai mare receptivitate din partea guvernului la

¹ Vezi Problema E 31 Productivitatea scăzută a muncii

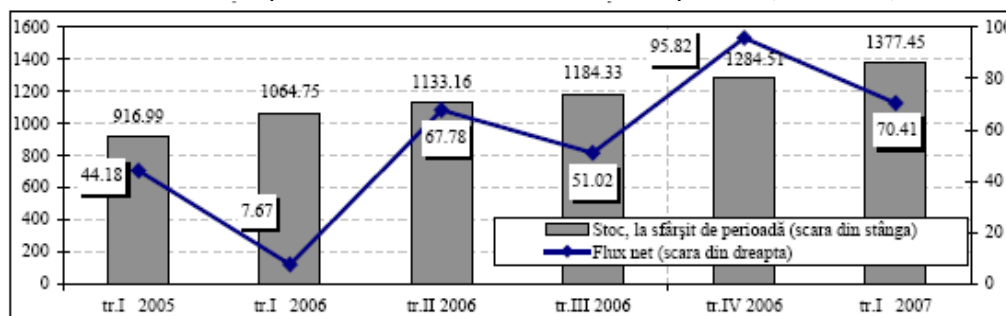
² Vezi Problema E 12 Amnistia fiscală – amenințare pentru disciplina fiscală în perspectivă

recomandările investitorilor.

Dinamica

Investițiile străine în economia Moldovei au constituit 4,22 miliarde lei (\$350 milioane) în prima jumătate a anului și au sporit cu 38,8%, în comparație cu perioada respectivă a anului trecut. Cu toate acestea, remarcăm, că astăzi Moldova se găsește pe ultimul loc pe plan regional și european după rata volumului de investiții directe atrase în economie.

Investiții străine directe în economia națională (mil. USD)

Deși volumul investițiilor străine directe pe cap de locuitor a atins nivelul altor state din CSI, fiind de 116,4 USD, estimativ pentru 2007, acest indicator este mult mai mic decât în noile state-membre ale UE, cum ar fi de exemplu România și Bulgaria, unde nivelul investițiilor străine pe cap de locuitor a constituit, în anul 2006- 529,2 USD și respectiv, 672,3 USD. Astfel, după volumul investițiilor, R. Moldova este comparabilă cu Bulgaria și România de acum cinci-opt ani.

Cartea Albă pentru 2006 elaborată de către FIA¹ și care conține propuneri pentru îmbunătățirea climatului investițional în Moldova, prezintă drept concluzie generală faptul că majoritatea recomandărilor făcute în Cartea Albă din 2005 nu au fost implementate.

Principalele impedimente de care se confruntă investitorii străini în Moldova sunt:

- Contradicții între diferite prevederi legislative;
- Practica modificării legislației ca urmare a unor abuzuri izolate;
- Procesul de selectare a judecătorilor este lipsit de transparență;
- Subvenționările de către Stat (anularea datoriilor, vacanțe fiscale sau în orice altă formă) a întreprinderilor cu capital de Stat;
- Nu se permite companiilor cu investiții străine să procure terenuri cu destinație agricolă;
- Infrastructura de calitate joasă;
- Caracterul de supraveghetor fiscal al posturilor vamale, conlucrarea slabă a acestora cu inspectoratele fiscale;
- Imixtiunea statului în economie;
- Numărul mare al controalelor și inspecțiilor;
- Numărul mare de rapoarte (dări de seamă);
- Mecanismul de stabilire de către Guvern a salariilor în sectorul real bazat pe grila tarifară și coeficienți, fără a ține cont de productivitatea muncii / rata inflației / coșul minim de consum;
- TVA pentru importul de utilaje.

Factorii

- Nivelul înalt al corupției;
- Dezinteresul funcționarilor publici în susținerea inițiativelor economice;
- Infrastructura slab dezvoltată;
- Piața de capital rudimentară;
- Guvernarea impulsivă, lipsită de acțiuni hotărâte și de o viziune clară;
- Cadrul legal precar, executarea arbitrară a legilor, precum și dezinteresul general al „castei” de funcționari

¹ <http://www.fia.md/wb/#t2>

de stat, care-și văd de treburile lor private indiferent de programele anti-corupecție ori de legislația „ghilotină”.

Anticipări

În anul 2008 se anticipează o creștere a volumului ISD. Primordială devine continuarea eforturilor de îmbunătățire a climatului de afaceri, implicit eforturile în domeniul privatizării întreprinderilor mari de stat.

Întrebări

- De ce investitorii ezită să plaseze capital în Republica Moldova?
- Ce trebuie să facă Moldova pentru a îmbunătăți climatul investițional și pentru a-și spori credibilitatea în ochii investitorilor străini?
- Ce presupune un climat investițional favorabil?

E 28. Ineficiența Agenției Naționale pentru Protecția Concurenței

Subiectul

Agenția Națională pentru Protecția Concurenței nu reușește întotdeauna să se impună argumentat și să-și îndeplinească misiunea pentru care a fost creată.

Descrierea

Toate eforturile Guvernului din ultimii ani și ale Asociației Investitorilor Străini îndreptate spre îmbunătățirea climatului investițional sunt subminate de acțiunile abuzive ale ANPC.

Agenția nu dispune de o metodologie clară, transparentă de determinare a monopolului pe piață și de identificare a practicilor anticoncurențiale și neloiale.

Sanționarea unor agenți economici, prin aplicarea unei amenzi în mărime de 10% din venitul obținut într-o anumită perioadă, nu are acoperire legală. Legea privind protecția concurenței prevede că „încălcarile” sunt sancționate în conformitate cu prevederile Codului privind contravențiile administrative, care nu conține astfel de amenzi.

Acțiunile Agenției au fost însoțite de o campanie în mass-media cu un caracter vădit de dezinformare a opiniei publice, care aduc prejudicii substanțiale și dăunează imaginii agenților economici.

Investitorii străini și-au exprimat profunda îngrijorare și în legătură cu intenția ANPC de a “legifera” aceste tipuri de abuzuri, prin promovarea modificărilor la Legea cu privire la protecția concurenței, discutate în cadrul unei ședințe de Guvern. Autorii preiau din legislația UE doar ceea ce este în interesul ANPC: atribuții nelimitate și amenzi substanțiale.

De asemenea, Camera Americană de Comerț din Moldova a declarat că proiectul de lege propus de ANPC se abate serios de la recomandările UE, de la normele și standardele europene.

Însuși fenomenul concurenței neloiale este abordat greșit în proiectul de lege, făcându-se confuzie între practicile anticoncurențiale și concurența necinstită. Aceasta, de rând cu includerea termenului „concurența ilegală” pentru „concurența neloială”, contravine legislației naționale și internaționale.

Nu este clar care va fi rolul ANPC în determinarea răspunderii penale pentru cazuri de concurență „ilegală”, sau dacă agentul care a fost lezat va fi obligat să sesizeze Agenția înainte de a se adresa în judecată pentru recuperarea prejudiciului. În proiectul de lege respectiv lipsește o referință explicită la procedura de contestare a deciziilor Agenției.

E necesară elaborarea unei legi noi care ar include printre altele: o procedură clară de control asupra fuziunilor, determinarea pieței relevante și delimitarea acordurilor pe verticală (acorduri de dealer și franciză), dar și dreptul la audiere în vederea asigurării transparenței.

De asemenea, această metodologie elaborată de Agenție trebuie publicată în Monitorul Oficial.

Grupul țintă

- ANPC
- Guvernul R. Moldova
- Investitorii străini
- Asociația Investitorilor Străini

Impactul

Acțiunile abuzive ale ANPC se vor solda cu litigii în judecată pe care ANPC, la sigur, le va pierde. Respectiv, aceasta va avea impact asupra mijloacelor financiare din Bugetului de Stat.

Dinamica

Inițial Asociația Investitorilor Străini a fost cea care a optat în favoarea creării în R. Moldova a unei agenții de protecție a concurenței, în conformitate cu Legea privind protecția concurenței adoptată în anul 2000. „Lipsa unei agenții specializate de protecție a concurenței era calificată atunci de Asociația Investitorilor

Străini, drept o barieră în calea investițiilor străine directe și a fost menționată în prima ediție a Cărții Albe, editată de FIA (în anul 2005). Ulterior, în a doua ediție a Cărții Albe 2007, crearea ANPC a fost apreciată drept una din puținele reușite, în ceea ce privește îmbunătățirea climatului investițional, dintre șirul de recomandări făcute de FIA”. Însă, având în vedere evoluțiile recente, așteptările investitorilor legate de crearea ANPC sunt compromise.

Până acum, Agenția antimonopol a amendat rețeaua Bomba cu 9 milioane de lei și firma Sun Communications cu 2,5 milioane de lei, pentru concurență neloială. Instituția afirmă că nici una din cele două companii nu a plătit amenzile, dar nici nu le-au atacat în instanță.

Factorii

- Incompetența angajaților ANPC;
- Lipsa de experiență în elaborarea mecanismelor de monitorizare a pieței.

Anticipări

Aproximativ în 2-3 ani, cadrul legal și de activitate, precum și toate metodologiile sau mecanismele de protecție a concurenței vor fi în corespundere cu standardele și practicile internaționale. Doar atunci vom putea spune că ANPC este pe deplin eficientă și funcțională.

Întrebări

- Care sunt adevăratele intenții ale ANPC?
- Pe care concurenți îi protejează Agenția?

E 29. Gestionarea deficitară a finanțării externe

Subiectul

Capacitatea Chișinăului de absorbție a resurselor financiare internaționale se ridică la \$70 mln anual, de 5 ori sub nivelul minim necesar.

Descrierea

Organizațiile financiare internaționale și donatorii își exprimă tot mai des intenția de a susține financiar Moldova, dacă autoritățile nu vor identifica la timp prioritățile cheie, toate aceste oportunități vor fi ratate. Crucială devine capacitatea Guvernului de a argumenta proiectele respective.

Este extrem de important să schimbăm statutul țării noastre: de la o țară care primește asistență externă de la donatori, la o țară – partener, care elaborează și implementează proiecte comune cu instituțiile financiare internaționale.

Principalul impediment în realizarea acestui obiectiv este sistemul eronat al finanțelor publice. Toate deciziile privind alocarea resurselor financiare sunt luate la nivel central, lipsind aproape total autonomia financiară la nivel local, în condițiile în care cea mai mare parte a infrastructurii care necesită finanțare externă se află tocmai la nivel local.

Deși încă din anul 2005 funcționează, în cadrul Oficiului Primului Ministru, o unitate de coordonare asistentei tehnice (NCU), schimbări evidente de îmbunătățire a angajamentelor instituționale de coordonare și gestionare a asistenței donatorilor nu se observă. Mai mult decât atât, activitatea acestei unități este puțin cunoscută publicului larg, lipsind cu desăvârșire mediatizarea ei în mass-media. Pagina electronică creată de acest Birou Național de Coordonare în scopul informării celor interesați despre asistența tehnică oferită Moldovei de către donatorii internaționali prezintă doar niște informații învechite. De exemplu, se menționează existența a 196 de proiecte în derulare în 2005, ne făcându-se nici o referire la cele 1,2 miliarde euro promise Moldovei la Ședința Grupului Consultativ al Donatorilor, care a avut loc în decembrie 2006, și nici la Planul Național de Dezvoltare.

De asemenea, unitatea respectivă nu postează pe site, așa cum ar trebui, o listă exhaustivă a proiectelor investiționale și de asistență tehnică de care Moldova a beneficiat și care se derulează la moment, precum și rezultatele implementării acestora.

Seceta care a afectat Moldova în anul curent, a accelerat disponibilitatea instituțiilor internaționale de a susține financiar și tehnic Moldova. De exemplu, Comisia Europeană (CE) intenționează să acorde un suport macrofinanciar în valoare de 45 mln. euro Moldovei. Pe termen lung, CE este dispusă să asiste Moldova în implementarea reformelor formulate a Programului Național de Acțiuni, în cadrul Instrumentului European de Vecinătate și Parteneriat 2008.

Introducerea noilor instrumente de cooperare precum Twinning și TAIEX consolidează abilitățile CE de a acorda consultanță, expertiză și de a susține cooperarea tehnică în domeniile de reglementare. Un seminar de lansare a instrumentului Twinning a avut loc la sfârșitul lunii octombrie, iar primele proiecte twinning, inclusiv unul de susținere a Parlamentului Republicii Moldova, sunt în pregătire.

Asistența CE acordată Moldovei a crescut în ultimii ani și un pachet majorat de asistență a fost disponibil începând cu anul 2007. Odată cu intrarea în vigoare a noului Instrument European de Vecinătate și Parteneriat (ENPI) caracterul strategic, condus de politici al programelor de asistență a CE acordate Moldovei va fi consolidat. Prin urmare, programele viitoare de asistență în creșterea economică se vor axa pe consolidarea bunei guvernări și dezvoltării democratice, pe reformele regulatorii și de reducere a sărăciei.

Din această perspectivă, devine evident, că problema Moldovei nu constă în lipsa de bani, ci mai degrabă în incapacitatea de gestionare eficientă a acestora.

Grupul țintă

- Guvernul Moldovei
- Donatorii financiar internaționali
- Autoritățile publice locale ca beneficiari ai acestor resurse

Impactul

Impactul acestei probleme este în exclusivitate negativ și se răsfrânge asupra întregii țări, subminând dezvoltarea economiei.

În condiția unor decizii politice de a finanța Moldova, donatorii se confruntă cu probleme practice de realizare a procesului de finanțare.

Fără o descentralizare reală a finanțelor publice, nu este posibil de atras resurse financiare externe pentru renovarea infrastructurii. Moldova este singura țară din Europa unde BERD nu are posibilitate de finanțare a proiectelor publice, deoarece nu există parteneri locali credibili și cu capacități financiare proprii. De asemenea, doar statutul de partener egal, poate asigura creșterea substanțială a fluxurilor financiare către Republica Moldova.

Dinamica

În ultimii ani Moldova a dat dovadă de o incapacitate totală de asimilare a resurselor financiare externe. Volumul creditelor externe pe cap de locuitor este de 10-15 ori mai mic decât în alte țări din zonă. În 2005 Moldova a atras 68 mil. USD sub formă de granturi și împrumuturi externe.

La 12 decembrie 2006, comunitatea donatorilor internaționali a promis Moldovei suport financiar în sumă de 1,2 miliarde euro pentru diverse programe de dezvoltare națională. Cu certitudine, decizia donatorilor străini de a oferi țării noastre asistență financiară constituie o decizie politică.

Disponibilitatea acestora rămâne doar la nivel de intenție din cauza incapacității Guvernului de asimilare a acestor resurse. A trecut un an de la Adunarea Grupului Consultativ al Donatorilor la Bruxelles, dar nu s-a întâmplat nimic din ceea ce ar demonstra că procesul de atragere a resurselor financiare a demarat.

Singurele activități au fost înregistrare pe segmentul Băncii Mondiale și al Băncii Europene de Reconstrucții și Dezvoltare (BERD), instituții care aveau și până la reuniunea din decembrie a donatorilor, viziuni și strategii pentru Republica Moldova. Mai mult decât atât, aceste instituții sunt obligate, prin esența lor, să conlucreze cu guvernele din țările așa-zis „dificile” cum este Moldova.

Mai grav este faptul, că aceste resurse financiare nu au venit în urma unor proiecte propuse de Guvern, ci ca rezultat al proiectelor elaborate de principalii donatori și finanțatori externi, concepute special pentru țările sărace și dificile.

Factorii

- Șocurile externe pe care le-a suferit Moldova în 2006;
- Seceta din vara anului 2007;
- Realizarea angajamentelor luate în Memorandumul cu privire la Politicile Economice și Financiare (MEFP) încheiat cu FMI.

Anticipări

Astfel, pentru a demara procesul de absorbție mai eficientă a resurselor financiare internaționale este necesar ca, cel târziu în 2008, să fie realizate două lucruri:

1. Descentralizarea sistemului finanțelor publice;
2. Elaborarea proiectelor de dezvoltare în parteneriat cu societatea și businessul național.

Întrebări

- Care este capacitatea de absorbție a resurselor financiare internaționale de către Republica Moldova?
- Care sunt problemele practice cu care se confruntă donatorii internaționali la momentul implementării proiectelor investiționale în Moldova?

E 30. Criză bugetară în regiunea transnistreană

Subiectul

Regiunea transnistreană se confruntă cu o acută criză economică cauzată de seceta de anul acesta, dar și de sistarea asistenței financiare din partea Federației Ruse în anul curent.

Descrierea

Pentru 2007, bugetul regiunii a fost adoptat cu un deficit de circa 83 mil. dolari SUA. Acesta urma să fie acoperit din contul asistenței financiare din partea Rusiei. Însă, deoarece Rusia a sistat asistența financiară pentru Transnistria, mai multe capitole bugetare au rămas neacoperite, inclusiv plățile pentru pensii, salarii și transferurile către bugetele locale. În prezent, pentru aceste categorii de plată în regiune, s-a acumulat o datorie de circa 33 mil. dolari SUA.

La 11 iulie Sovietul Suprem de la Tiraspol a autorizat acordarea unui împrumut de stat de circa 14 mil. dolari SUA Executivului regional pentru plata pensiilor. Împrumutul se va face dintr-un cont special de acumulare a plăților pentru consumul de gaze rusești instituit anul trecut printr-o decizie a legislativului regional.

Potrivit proiectului de lege cu privire la bugetul regiunii transnistrene, în anul 2008 sunt preconizate venituri în valoare de aproximativ 2 mlrd 800 mii ruble transnistrene. Cheltuielile însă vor depăși suma de 3,5 mlrd ruble transnistrene. Astfel, deficitul bugetar al autorproclamatei Republici Nistrene va constitui, în 2008, 19,2%.

Între timp, furia populară în regiunea transnistreană a crescut. Bugetarii nu și-au mai primit salariile de mai bine de trei luni, produsele se scumpesc de la o zi la alta din cauza secetei, rata inflației atingând 22%.

Din aceste considerente, totuși Rusia a decis să trimită ajutoare umanitare și asistență financiară Transnistriei. Astfel, la 19 decembrie 2007, Sovietul Suprem al Parlamentului Transnistrean a declarat, că Federația Rusă va acorda asistență umanitară Transnistriei în valoare de 640 mil. ruble rusești, echivalentul a 26 milioane de dolari, în scopul achitării restanțelor la pensii și a contribuțiilor sociale.

Grupul țintă

- Autoritățile de la Tiraspol;
- Populația din regiunea transnistreană;
- Gazprom.

Impactul

Deficitul bugetar și inflația crescândă, generează o tensiune socială considerabilă. Tot mai mulți antreprenori sunt nemulțumiți de privilegiile revoltătoare ale „businessului de familie” a administrației de la Tiraspol.

În condițiile în care orice intenție de a protesta împotriva proastei gestionari a treburilor publice este considerată, conform legislației transnistrene, "încercare de a răsturna ordinea constituțională", majoritatea celor dornici de un trai mai bun emigrează.

Cei mai mulți se refugiază în Federația Rusă, deoarece obținerea pașaportului rusesc pentru transnistreni nu este o problemă. În 2007, din Transnistria au plecat fără să se mai întoarcă aproximativ 9 mii de persoane. Din 1992, când Transnistria s-a separat, de facto, de Republica Moldova de acolo au plecat peste 180 mii de oameni, astfel încât actualmente au mai rămas doar aproximativ 500 mii de locuitori.

Decizia autorizării împrumutului de stat din contul "banilor de gaze" a fost criticată dur de unii reprezentanți ai legislativului din regiune, care au avertizat că utilizarea acestor fonduri poate duce la incapacitate de plată pentru gazele rusești și eventual, sistarea livrărilor de gaze pentru regiune. Potrivit autorităților transnistrene, la 1 ianuarie 2007 datoriile regiunii transnistrene pentru consumul de gaze față de Gazprom constituiau circa 1,3 mlrd. dolari SUA, sau 2 400 dolari SUA pe cap de locuitor.

Dinamica

Atitudinea locuitorilor de pe malul stâng al Nistrului față de administrația de la Tiraspol s-a schimbat radical pe parcursul anului 2007. Transnistria se află în pragul unei revolte populare. Oamenii au simțit diferența enormă dintre sărăcia în care se zbat ei și luxul în care își trăiesc viața șefii clanului separatist.

La începutul lunii iulie, piețele Transnistriei au devenit pustii. Au rămas doar țărani care vând fructe, legume și produse lactate. Iar armata miilor de vânzători de haine, încălțăminte și alte mărfuri de larg consum au părăsit locurile de muncă în semn de protest împotriva cerinței autorităților privind introducerea obligatorie a aparatelor de casă.

Criza s-a acutizat ca urmare a secetei din vara acestui an și după ce Federația Rusă a încetat să mai verse bani în bugetul Transnistriei. Ca să tempereze măcar cumva furia oamenilor, liderii transnistreni au dispus achitarea parțială a restanțelor la pensii din banii acumulați la plata gazelor naturale, bani care, în mod normal, urmau să fie transferați Gazpromului.

Deoarece demersurile autorităților de la Tiraspol pe lângă oficialitățile ruse de a relua asistența financiară pentru regiune au rămas fără nici un răspuns, legislativul regional a luat o serie de măsuri "nepopulare" în vederea completării capitolului de venituri în bugetul pentru 2008. Printre măsurile preconizate se numără instituirea unui impozit pe imobil pentru persoanele fizice și creșterea cu 30% a impozitului pe venituri pentru persoanele juridice.

Aceste inițiative însă nu s-au bucurat de susținerea marilor întreprinderi din regiune. Potrivit unui reprezentant al Uzinei Metalurgice din Rîbnița, întreprindere care contribuie circa 60% din veniturile la bugetul transnistrean, creșterea poverii fiscale va înrăutăți semnificativ situația întreprinderilor care funcționează în regiune.

Transnistria, indicatori selectați¹

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007p
PIB regional, milioane USD	281	199	250	309	405	486	586	650
PIB regional, rata de creștere anuală (rca)%	-20,9	10,0	-2,7	18,1	16,2	11,8	7,7	10,0
Producția industrială, rca %	16,5	9,0	-18,7	21,4	5,2	0,6	-23,2	7,0
Populația, mii (estimări)	651,8	633,6	630,1	621,8	616,5	600	600	600
Comerț cu amănuntul și servicii, rca %	11,9	23,1	18,4	7,6	15,3	18,4	5,2	2,6
Investiții în capital fix, rca %	3,8	15,6	-9,2	-14,7	22,2	-2,5	4,3	-6,4
Exporturi, milioane USD	328	378	243,4	432,8	535,1	579,7	422,1	610,0
Importuri, milioane USD	489	541	449,6	592,9	758,3	855,6	738,4	740,0
Indicele prețului consumatorilor	190	127	110,6	132,6	120,4	110,8	108,9	110,0

Surse: "BCRMN", CISR, estimări IDIS "Viitorul"

Tot mai mulți exportatori transnistreni consideră, că este mai convenabil să plătească taxa de 0,4% pentru jurisdicția Republicii Moldova, decât 7-10% pentru rmn.

Oamenii de afaceri – adversari ai regimului Smirnov, coagulați în gruparea Sheriff, profită de șansa oferită de Chișinău de a se legaliza ca agenți economici moldoveni și de a exporta mărfuri pe piața europeană. Potrivit autorităților de la Chișinău, în prezent 20 agenți economici transnistreni exportă mărfuri în UE, în special în România și Bulgaria. Astfel, volumul comerțului extern al RMN, în anul 2007 va atinge 1,7 miliarde USD sau cu 45% mai mult decât în anul precedent. Întreprinzătorii transnistreni recunosc că deținerea certificatelor de proveniență ale R. Moldova sporește competitivitatea producției lor pe piețele europene.

Factorii

- Sistarea asistenței financiare pentru Transnistria în rezultatul iritării Moscovei față de atitudinea "consumeristă" a liderului transnistrean Igor Smirnov, cel care continuă să ceară Moscovei asistență financiară nerambursabilă;
- Seceta din 2007;
- Managementul deficitar al finanțelor publice în regiune.

Anticipări

Creșterea impozitelor va duce la o oarecare creștere a veniturilor la buget, însă nu va rezolva definitiv grava situație bugetară din regiune. În acest sens, se preconizează elaborarea unui program de stabilizare

¹ Monitorul Economic: analize și prognoze trimestriale, Nr. 11/Q3-4 2007 IDIS „Viitorul”

economică a regiunii, dar și reformare a întregului sistem de impozitare.

Pentru 2008 prognozăm o creștere a comerțului extern de 35%. Exporturile din regiune vor fi de circa 650 mln USD la sfârșitul anului 2007.

Întrebări

- Cum va evolua situația în Transnistria, în cazul când Rusia va înceta să mai subvenționeze regiunea în viitorii ani?

E 31. Productivitatea scăzută a forței de muncă

Subiectul

Productivitatea unui angajat în Moldova este cea mai scăzută în Europa.

Descrierea

În pofida șocurilor economice externe și interne, salariul mediu în 2006 a crescut cu peste 28%, față de 2005. Creșterea salarială poate fi atribuită sectoarelor economic eficiente aflate în ascensiune (finanțe, comerț, construcții etc.) și explicată de majorarea administrativă a salariilor finanțate din buget, în particular pentru angajații de sfera administrației publice.

Este adevărat, creșterile salariale sînt mici, însă acestea nu au nici o legătură cu productivitatea muncii, ci mai degrabă cu ciclurile electorale. Moldovenii lucrează în continuare pentru puțin, dar practic nu dau randament. În multe dintre sectoarele economice, se lucrează la un nivel rudimentar, cu utilaje care ar fi trebuit de mult scoase din uz. Din această cauză, munca fizică este mult mai mare decât în alte țări, unde tehnologiile sînt mai avansate.

În medie, un moldovean muncește în schimbul a 0,8 euro pe oră, lucru pentru care cetățenii statelor vechi membre ale UE nu acceptă să fie plătiți cu mai puțin de 25 de euro pe oră. Angajații unor state din centrul și estul Europei câștigă, în medie, 7 euro pentru o oră de lucru. Mîna de lucru ieftină ar trebui, teoretic, să ne facă atractivi pentru companiile europene. Din păcate nu este deloc așa, în primul rînd pentru că productivitatea muncii este foarte scăzută, mai mult decât atît, în unele domenii și ramuri, forța de muncă calificată lipsește.

Astfel, dacă în Europa productivitatea muncii pe salariat este de 100 mii euro¹ pe an în cadrul întreprinderilor mijlocii, în Moldova, productivitatea medie pe industrie în 2006 a fost de cca. 183 mii lei/pers., sau aproximativ 11 mii euro/pers. În acest caz, un angajat al unei întreprinderi vestice produce cît 10 angajați moldoveni.

Grupul țintă

- Guvernul Republicii Moldova
- Angajații
- Angajatorii
- Potențialii investitori

Impactul

Sectorul rural este suprapopulat, iar productivitatea muncii este foarte scăzută. Productivitatea marginală a muncii rurale este practic nulă, ceea ce înseamnă că migrația lucrătorilor de la cîmp la oraș, nu ar duce la diminuarea producției agricole.

Astfel, în sectorul urban se produce un "cerc vicios" economie > investiție > locuri de muncă. Acesta nu este întrerupt nici de tensiuni salariale și nici din lipsa de lucrători, deoarece creșterea sectorului industrial-urban este garantată pînă cînd sectorul rural cu productivitate mică este depopulat, ceea ce implică sfârșitul situației de subdezvoltare.

Dinamica

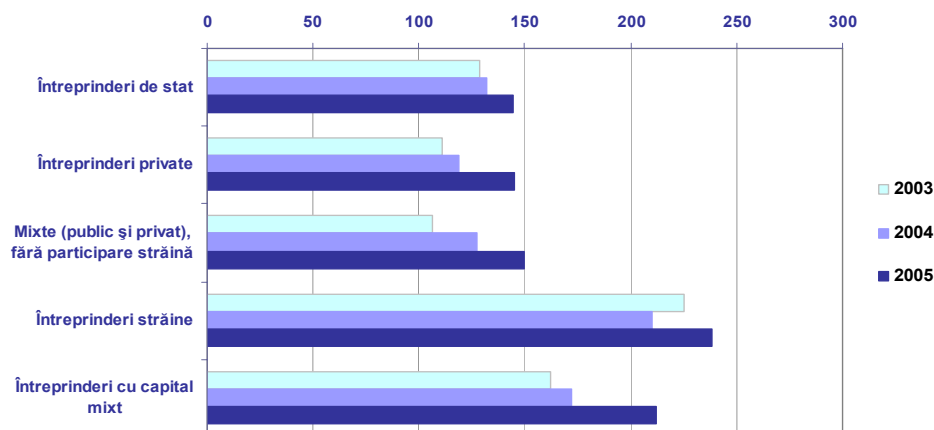
Guvernul Republicii Moldova a promis că pînă în 2009, salariul mediu în economie va fi de 300 USD. Lăudabilă inițiativa guvernului. Acesta, însă, omite decalajul enorm de productivitate.

Salariile reale au crescut în ultimii ani, din păcate, într-un ritm mai rapid decât productivitatea, iar structura producției industriale începe să sufere modificări sub presiunea unor factori conjuncturali, în sensul scăderii ponderii sectoarelor intensive în forța de muncă ieftină.

¹ Cotidianul, Dan Odagiu, 14 august 2004

Din diagrama de mai jos vedem, că întreprinderile cu capital străin din Moldova sunt cele mai productive, la extrema cealaltă aflându-se întreprinderile cu capital de stat.

Încasări pe angajat în industrie, pe tipul de proprietate, mil. lei

Sursa: Biroul Național de Statistică

Raportat la un angajat, o întreprindere cu capital străin producea în 2003 cu 81 mil. lei mai mult decât o întreprindere de stat - în 2005.

Factorii

- Gradul scăzut de mecanizare a sectorului productiv cu noi utilaje;
- Ponderea mare a populației rurale, productivitatea acestora fiind foarte scăzută

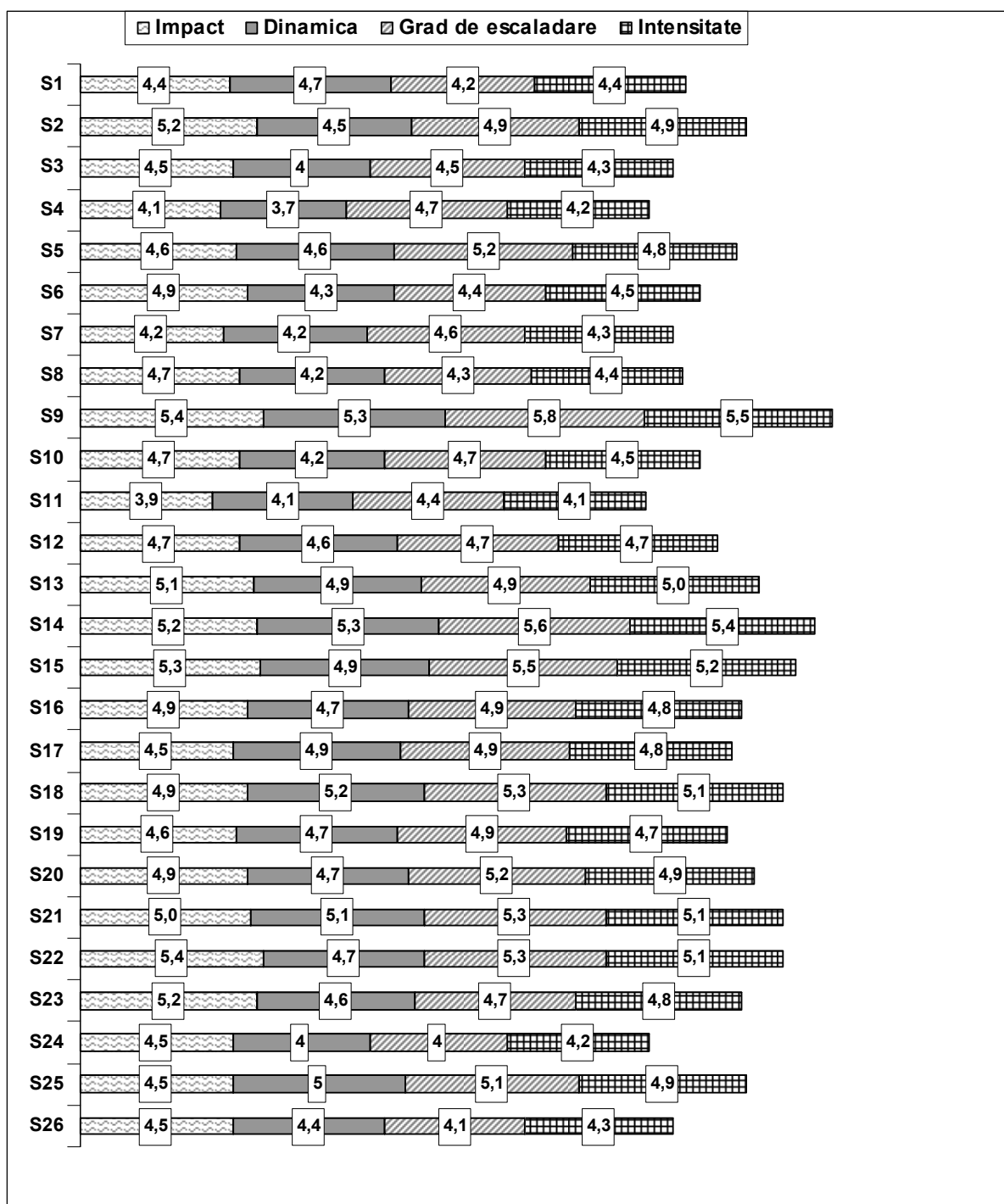
Anticipări

În anii ce vin, tonul pe piața salariilor va fi dat de sectorul privat. Este probabil să asistăm la creșteri importante ale salariilor, poate și peste prognozele oficiale. Asta s-ar putea datora proximității R. Moldova față de UE: investiții străine mai multe care, la rândul lor, sînt creatoare de noi locuri de muncă. Esențial este, ca aceste creșteri de salarii să fie în pas cu avansurile de productivitate din economie. Altfel, ele se vor traduce în deficite externe sau vor provoca creșterea inflației.

Întrebări

- Cum poate fi sporită productivitatea?
- Care este diferența dintre productivitatea întreprinderilor cu capital străin și productivitatea întreprinderilor cu capital autohton?
- Care este productivitatea unui angajat în Europa și care este productivitatea unui angajat în Moldova?

Indicatorii problemelor din domeniul social

Datele din tabel reprezintă valorile acordate de zece experți independenți pentru fiecare indicator al celor 100 de probleme

S 1. Copii statului: orfani cu părinți vii

Subiectul

Peste doisprezece mii de copii din republică cresc în școli-internat, fiind izolați de rude și comunitate. 85% dintre ei au cel puțin un părinte în viață. De cele mai multe ori, ei nu reușesc să se integreze în societate după absolvirea școlii internat și se confruntă cu un șir de probleme pe care nu le pot înfrunța de sine stătător: asigurarea cu spațiu locativ, imposibilitatea încadrării în câmpul muncii, fiind mai vulnerabili în fața traficului de ființe umane, sărăciei ș.a.

Descrierea

Această problemă trebuie tratată sub două aspecte: (1) numărul mare de copii abandonați, Republica Moldova deținând unul din primele locuri la nivel european după numărul de copii instituționalizați raportat la cel al populației (2) specificul instituțiilor rezidențiale, care sunt adevărate „depozite” pentru sute de copii simultan, practică condamnată și demult neutilizată în țările civilizate.

Fenomenul abandonului copiilor înregistrează diverse forme: de la abandonul clasic până la abandon temporar, declarație de refuz al părinților (părintelui), părinți declarați incapabili de a-și crește copiii, părinți dați dispăruți etc. Cel mai grav lucru este faptul ca mulți copii, fiind abandonați prin diferite forme, inclusiv în tomberoane au devenit orfani sociali, ei având părinți sau un părinte în viață. Din numărul total de 12 mii de copii instituționalizați, peste 60 % dintre acești copii au ambii părinți în viață, 85% dintre ei au câte unul dintre părinți¹. Prin urmare, marea majoritate a copiilor sunt instituționalizați nu pentru că nu ar avea o familie, ci pentru că această familie este prea săracă încât să-i poată întreține.

Statul practic nu susține, sau susține într-o măsură insuficientă familiile care nu au posibilități pentru asigurarea condițiilor necesare dezvoltării copilului și de a-l educa în mod independent, deși își doresc acest lucru.

Unii dintre părinți, însă, consideră ca statul este cel care trebuie să le poarte de grijă copiilor lor, iar alții, plecați peste hotare se fac a uita că mai au copii. Fenomenul copiilor ramași fără supraveghere din cauza plecării părinților peste hotare este prea puțin abordat la nivel guvernamental. Copiii sunt lăsați cel mai des în grija bunicilor, a rudelor sau a vecinilor. Nefiindu-le acordată atenția cuvenită, iar din lipsa de bani, mulți dintre ei abandonează școala și familia, devenind „copii ai străzii”. Ei intră în categoria copiilor aflați în dificultate și, foarte ușor, cad pradă traficantilor, devin victime ale abuzurilor, ale exploatării prin muncă și sexuale. Mai mult, ei sunt lipsiți de protecție atunci când sunt reținuți de către poliție. În conformitate cu un studiu oficial², circa 45 de mii de copii au rămas fără îngrijirea unuia sau a ambilor părinți. Alte surse ne prezintă o situație și mai gravă, circa 35 de mii de copii de vârstă școlară au rămas fără îngrijirea ambilor părinți, iar mai mult de 75 de mii de copii au un părinte plecat la munca peste hotare. Ceea ce înseamnă că fiecare al patrulea copil din Moldova este educat în afara familiei.

Actualul sistem rezidențial a fost moștenit din perioada sovietică, când plasarea în internat era singura formă de protecție a copilului lipsit de grija părinților. În Republica Moldova sunt 68 de instituții rezidențiale dintre care 63 subordonate Ministerului Educației, în care activează 5 380 de angajați, dintre care 30% sunt pensionari. Majoritatea dintre aceste instituții au o vechime mai mare de 30 de ani, 75% dintre copii dorm în dormitoare mai mari de 7 locuri, 27% nu au apa rece curgătoare, 43% nu au apă caldă, iar 18% dintre toate instituțiile nu dispun de WC-uri în dormitoare.

Cea mai bună metodă de a reduce numărul copiilor instituționalizați este dezvoltarea serviciilor alternative instituțiilor rezidențiale. Cele mai eficiente dintre acestea sunt casele de tip familial în care sunt educați cel mult șapte copii (în prezent, în RM există 23 de case de tip familial – n.r.) și asistența parentală profesionistă al cărei obiectiv de bază este plasarea temporară a copilului dintr-o familie vulnerabilă sau în care există un conflict în altă familie până la rezolvarea problemei din familia biologică a acestuia. Aceste două servicii sunt încă foarte puțin susținute de stat. Iar pentru serviciul de asistență parentală încă nu există nici cadrul legal de activitate.

Grupul țintă

¹ Potrivit datelor Ministerului Educației și Tineretului

² Studiul “Situația copiilor rămași fără îngrijire părintească în urma migrației”, realizat de UNICEF.

- Copiii instituționalizați;
- Absolvenții școlilor de tip internat;
- Familiile social-dezavantajate;
- Rețeaua de asistenți sociali și ONG-urile prestatoare de servicii sociale;
- Administrațiile instituțiilor rezidențiale;
- Ministerul Protecției Sociale, Familiei și Copilului;
- Ministerul Educației;
- Ministerul Sănătății.

Impactul

În primul rând, copiii instituționalizați sunt lipsiți de condițiile necesare pentru a-și dezvolta potențialul. Chiar dacă cheltuielile actuale de întreținere a sistemului se ridică la 150 mln. lei anual, pentru alimentația unui copil sunt repartizați doar 16 lei pe zi.

Cu cât vârsta copilului este mai mică și perioada de instituționalizare mai mare, cu atât efectele, consecințele instituționalizării sunt mai grave în plan psihologic și social. Statisticile relevă că minorii instituționalizați se îmbolnăvesc de trei ori mai frecvent decât cei care locuiesc în familie. De asemenea, pentru copiii din orfeline, riscul de a deveni șomeri sau victime ale traficului de ființe umane este de zece ori mai mare, iar 80 la sută din cazurile de suicid vădesc că persoana a fost expusă cel puțin un an din viața mediului rezidențial.

În al doilea rând, nu li se asigură respectarea drepturilor lor fundamentale, se încalcă un șir de drepturi ale copiilor prevăzute în legislația națională și internațională la care Republica Moldova este parte. Convenția Organizației Națiunilor Unite privind drepturile copilului prin art. 20 menționează: „Copilul care este temporar ori permanent lipsit de mediul său familial sau care pentru protejarea intereselor sale nu poate fi lăsat în acest mediu, are dreptul la protecție și asistență specială din partea statului”.

Dinamica

În 2007, numărul copiilor care au fost plasați în instituțiile rezidențiale s-a redus. A fost inițiată reforma sistemului de îngrijire rezidențială a copilului, în baza Strategiei și a Planului Național de Acțiuni pentru anii 2007-2012. Autoritățile naționale sunt sprijinite în această reformă de UE, în cadrul proiectului lansat în 2006 și implementat cu suportul UNICEF și TACIS “Dezvoltarea serviciilor sociale integrate pentru familii vulnerabile și copii în situații de risc”, care prevede investiții în valoare de 5 mln euro. Scopul acestor eforturi este reducerea numărului copiilor ce cresc și se dezvoltă separat de familie. Instituțiile rezidențiale subordonate Ministerului Educației și Tineretului și Ministerului Sănătății au început deja activitățile de reintegrare a copiilor și de diversificare a serviciilor de îngrijire oferite. Datorită examinării detaliate a situației fiecărui copil, 185 de familii și-au luat copii acasă, iar alte 172 au fost ajutate să nu-și dea copiii la internat.

Până în 2012, se preconizează reintegrarea a 50 % dintre copii în familii, fiind dezvoltate servicii de sprijin familial, care, în funcție de necesități, ar putea însemna consiliere, loc de muncă, bani, hrană, îmbrăcăminte etc. Majoritatea actualelor internate-gigant urmează să fie închise sau reorganizate în instituții de alternativă, cu un număr redus de copii și condiții apropiate de cele din familie.

Tot în 2007 a fost inițiat procesul de formare inițială a asistenților sociali angajați pentru a activa în fiecare primărie.

Factorii

- Lipsa unor măsuri de securitate socială, destinate familiilor care, din cauza sărăciei, își plasează copiii în instituțiile de stat și celor cu risc sporit de abandon;
- Atitudinea organelor de stat, care deseori consideră că cea mai bună soluție pentru o familie aflată în impas este de a instituționaliza copiii;
- Persistența stereotipurilor îndreptate contra tinerelor mame necăsătorite, în special în mediul rural. De multe ori, nefiind înțelese și acceptate în familii, sub presiunea părinților, adolescentele semnează

- actele de abandon;
- Susținerea insuficientă din partea statului a serviciilor alternative instituționalizării și capacități limitate ale sistemului de protecție socială.
 - Lipsa unui mecanism de subcontractare a ONG-urilor specializate pentru a presta servicii sociale specializate, destinate copiilor și familiilor cu risc sporit de abandon.
 - Legea privind tutela și curatela nu prevede cazurile în care părinții pleacă peste hotare. Lipsesc proceduri simple de instituire a tutelei, a puterii temporare, din partea unei rude sau a unui îngrijitor, asupra copiilor, părinții cărora urmează să plece peste hotare. Serviciile sociale de stat nu au instrumentele necesare pentru a controla și monitoriza situația copiilor lăsați fără îngrijire părintească.

Anticipări

Există un șir de pre-condiții care ne permit anticiparea unei evoluții în sens pozitiv ale acestei probleme: interesul sporit al autorităților naționale, a sectorului asociativ și donatorilor față de această problemă; crearea Ministerului Protecției Sociale, Familiei și Copilului; informarea și sensibilizarea opiniei publice și factorilor de decizie despre situația copiilor abandonați și instituționalizați prin promovarea în mass-media a serviciilor de protecție a copiilor, cum ar fi tutela-curatela, adopție națională etc. În 2008-2010 va fi făcută tranziția de la acordarea compensațiilor nominative la ajutorul social în dependență de venitul global al familiei.

Totuși, reforma va avea succes dacă va fi îndreptată nu doar spre modificarea legislației și transformarea instituțiilor, ci și spre schimbarea mentalității și atitudinii acelor părinți care consideră ca statul ar fi obligat să asigure educația și creșterea copiilor lor.

Întrebări

- De ce din bugetul de stat sunt alocați câte cel puțin o mie de lei pentru întreținerea lunară a unui copil într-o instituție rezidențială, dar atunci când vine vorba de întreținerea acestuia într-o casă de copii de tip familial sau în asistență parentală profesionistă se oferă sume derizorii?
- În ce măsură sunt administrațiile internatelor interesate să participe la crearea serviciilor de alternativă instituționalizării?

S 2. Sfera serviciilor publice este afectată în continuare de corupție

Subiectul

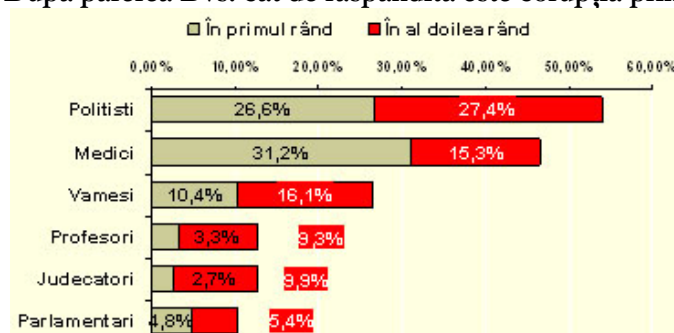
Sfera serviciilor publice continuă să fie afectată de fenomenul corupției. Unele din cele mai corupte categorii sunt polițiștii și medicii.

Descrierea

Șapte din zece moldoveni plasează corupția pe locul patru în clasamentul celor mai grave probleme ale societății noastre¹.

Chiar dacă numărul moldovenilor care sunt gata să dea mită a scăzut în ultimii doi ani, cu 10 la sută, corupția este un fenomen adânc înrădăcinat în societatea moldovenească având la bază două premise: tentația cetățeanului de a da mită pentru a-și rezolva mai ușor o problemă sau a obține un beneficiu, precum și tentația funcționarului sau lucrătorului public de a câștiga în plus în pofida funcției pe care o are și a remunerării proaste. Predispunerea de a lua mită sau a da mită, continuă să fie menajată în pofida materialelor media de preîntâmpinare care au fost rulate în 2007 la TV și radio.

După părerea Dvs. cât de răspândită este corupția printre ...?

Sursa: BOP, noiembrie 2007

În anii 2005-2006, CCCEC a intentat 68 de cauze penale privind infracțiunile din învățământ, 34 de dosare fiind trimise în instanța de judecată.

În pofida condamnării morale din partea societății a acestui fenomen, el este încurajat și de condițiile mizere în care sunt nevoiți să acționeze un profesor, medic sau un polițist. Condițiile socio-economice sunt cele care încurajează indirect promovarea acestui fenomen, deși nu ar trebui să fie principala scuză.

Combaterea acestui fenomen este percepută ca un test pentru opțiunea europeană declarată de autoritățile de la Chișinău.

Grupul țintă

- funcționarii și bugetarii;
- CCCEC;
- cetățenii.

Impactul

Corupția constituie un pericol major pentru securitatea națională, diminuează atractivitatea investițională, dezechilibrează mecanismul exercitării puterii de stat. Acest fenomen contribuie și la educarea unei generații noi căreia i se formează opinia că orice problemă, indiferent legală sau ilegală,

¹ Sondaj de opinie realizat de către Institutul de cercetare IMAS-Inc în cadrul proiectului comun al Consiliului Europei și Comisiei Europene contra corupției, spălării banilor și finanțării terorismului în Republica Moldova - „Molico”

poate fi depășită prin șpagă. Pe lângă cunoștințele de bază pe care le obțin în instituțiile preuniversitare, elevii se obișnuiesc de mici să dea indirect bani profesorilor dacă vor să aibă o reușită mai bună. Părinții acestora sunt nevoiți să contribuie prin niște plăți suplimentare la cele prevăzute de lege pentru a le asigura copiilor o notă și condiții mai bune de studii¹. Studiul din notă indică că suma totală a cheltuielilor suportate de părinți pentru educația copiilor în învățământul primar și secundar timp de un an școlar este estimată la 1.687 mil. lei, sumă care depășește resursele financiare alocate de stat în domeniu, 1.570 mil. în 2006.

Dinamica

În pofida predispoziției de a da mită, se atestă o schimbare de mentalitate printre cetățenii Republicii Moldova. În 2005, o treime dintre respondenți era de acord că, pentru rezolvarea problemelor, este necesar să ofere bani, în 2007 s-a înregistrat o scădere semnificativă, cu peste 10 la sută, a acestui segment de populație. Astfel, față de anul 2005, în 2007 se observă o creștere de circa 4 la sută a numărului respondenților care sunt mai degrabă în dezacord sau în dezacord total în ceea ce privește necesitatea oferirii cadourilor, banilor sau a unor favoruri funcționarilor pentru rezolvarea unor probleme. Datele prezentate în acest sondaj de opinie atestă faptul că tot mai puțini cetățeni acceptă să ofere bani sau cadouri medicilor sau funcționarilor.

Tot mai multe organizații neguvernamentale s-au inclus în lupta contra combaterii corupției, în special datorită interesului donatorilor internaționali de a combate acest flagel.

Factorii

- interesul scăzut al autorităților de a combate cauzele acestei probleme;
- finanțarea insuficientă a instituțiilor de către stat și salariile mici ale lucrătorilor publici;
- mentalitatea parohială a cetățenilor.

Anticipări

Combaterea corupției este o condiție impusă Moldovei în procesul de integrare europeană. Experiența ne-a demonstrat că primele succese în combaterea „corupției mici” s-a datorat extinderii interesului și a fondurilor donatorilor străini pentru combaterea acestui flagel. Aproximativ, apropierea Moldovei de UE, va impune dublarea eforturilor autorităților și a societății civile de a combate corupție.

Întrebări

- Care sunt cauzele reale ale perpetuării corupției în instituțiile publice?
- Din ce cauză organele responsabile nu se autosesează în multitudinea cazurilor de corupție prezentate în presă?
- Sunt plățile suplimentare achitate de părinți mai mult sau mai puțin benevol?

¹ Studiul sociologic «Platile informale în instituțiile de învățământ preuniversitar», realizat de Institutul de Politici Publice și Centrul de Studii Sociologice «CBS AXA»

S 3. Rata înaltă a infectării cu virusul HIV/SIDA

Subiectul

Moldova, alături de Ucraina și Rusia, este țara cu cea mai înaltă rată de răspândire a virusului HIV din țările CSI. Creșterea incidenței HIV, în special în rândul tinerilor, este alarmantă și trezește îngrijorări serioase.

Descrierea

Deși indicii infectării cu virusul HIV sunt în scădere, acesta rămâne o problemă destul de presantă. Conform datelor statistice în prezent în R. Moldova sunt înregistrate 3 mii 400 de persoane infectate cu virusul HIV. Mai mult de jumătate dintre ele sunt tineri cu vârste cuprinse între 20 și 29 de ani. Un studiu realizat de UNICEF în rândurile tinerilor relevă că numai 8% dintre tinerii moldoveni cu vârste între 10 și 24 de ani pot defini corect căile de transmitere și metodele de prevenire a virusului HIV. În același timp, practicile sexuale riscante sunt mai răspândite printre tinerii care au un nivel scăzut de cunoștințe în domeniu, în special, printre adolescenții sub 14 ani și fetele din mediul rural.

Conform datelor prezentate de Ministerul Sănătății cel mai mare procent de îmbolnăviri cu virusul HIV este în regiunea transnistreană, unde au fost depistate 142 cazuri din cei 700 mii locuitori care locuiesc în partea de Est, în timp ce în dreapta Nistrului în 11 luni ale anului 2007 au fost înregistrați 394 purtători de HIV/SIDA dintr-un total de 3,4 milioane de locuitori, inclusiv 4 cazuri la copii în vârstă până la 17 ani, comparativ cu 331 purtători de HIV/SIDA, inclusiv 8 copii în vârstă până la 17 ani în 11 luni ale anului 2006. În 11 luni ale anului 2007 s-au îmbolnăvit de SIDA 177 persoane infectate cu infecția HIV/SIDA, inclusiv 5 copii în vârstă până la 17 ani. În municipiul Bălți sunt înregistrate mai mult de 800 persoane infectate cu HIV și sunt luați la evidență 27 copii născuți de la mame HIV pozitive. După municipiul Bălți, Chisinaul, potrivit datelor statistice, este una dintre cele mai afectate localități de HIV/SIDA din R. Moldova.

În afară de HIV/SIDA, alte infecții cu transmitere sexuală continuă să înregistreze indici alarmanți, în comparație cu anul trecut, numărul cazurilor de îmbolnăvire cu sifilis înregistrează o creștere substanțială. Doar pe parcursul unei luni (iunie) în anul 2007 au fost înregistrate 24 persoane cu HIV, 242 cazuri de îmbolnăvire cu sifilis și 165 persoane afectate de gonoree acută și cronică. În același timp, incidența cu sifilis în luna iunie 2007 este cu 55 mai mare decât în luna iunie a anului trecut. Numărul cazurilor de îmbolnăvire cu această boală înregistrate de la începutul anului 2007 se cifrează la 1373, cu 160 mai mult decât în aceeași perioadă a anului trecut.

Deși statisticile pe ansamblu par să se fi îmbunătățit, mai mulți specialiști se declară îngrijorați de modul cum sunt remediate problemele de sănătate publică, toate aceste maladii menționate mai sus fiind boli sociale, profilaxia acestora în R. Moldova fiind complicată din cauza numărului mare de migranți, dar și de cazuri în care bolnavii se adresează la medic când infecțiile sunt deja în fază avansată.

De altfel, până în 2010, este în derulare al III-lea Program național de profilaxie și combatere a HIV/SIDA și a infecțiilor cu transmitere sexuală, program aprobat de guvern. Conform sondajelor, însă, adolescenții semnaleză un gol informațional în programul școlar la acest capitol, fapt ce le afectează grav viața.

Grupul țintă

- Adolescenți și tinerii;
- Femeile;
- Migranții și populația mobilă;
- Persoanele beneficiare de transfuzii de sânge și componente ale sângelui;
- Utilizatorii de droguri injectabile;
- Copii născuți de la mame infectate;
- Ministerul Sănătății;
- Centrul Național Științifico-Practic de Medicină Preventivă;

- Organizațiile neguvernamentale.

Impactul

- Persoanele contaminate cu HIV/SIDA întâmpină dificultăți în a-și găsi o slujbă stabilă și are de suferit calitatea vieții lor;
- Copii infectați fără vină cu HIV și SIDA sunt lipsiți de multe dintre drepturile lor – grija, dragostea și afecțiunea părinților, a profesorilor; de dreptul la educație și opțiuni de viitor;
- Persoanele infectate cu HIV sunt discriminate, atât lor, cât și membrilor familiilor lor, fiindu-le extrem de greu să se angajeze la muncă;
- Fiind afectată în special populația tânără, are de suferit procesul reproductiv;
- Crește rata mortalității.

Dinamica

În ultimii ani, se atestă o sporire a morbidității printre femei, la fel ca și numărul copiilor născuți de mame HIV-infectate. Astfel, rata infectării cu HIV/SIDA în rândul femeilor, inclusiv în rândul gravidelor, a crescut de la 25%, în 2000, până la 44,4 %, în 2006. Femeile sunt mai vulnerabile, sub aspect anatomic, la infectarea cu HIV, dar și la factorii sociali, precum migrația și violența.

În R. Moldova, sunt în prezent peste 1100 de femei seropozitive, iar la tratament se află 41 copii HIV-pozitivi, cu vârsta de până la 18 ani, cu diagnosticul confirmat, dintre care 19 necesită și primesc tratament antiretroviral (tratament care nu duce la vindecare, dar care prelungește perioada în care simptomele SIDA întârzie să apară). Nu se cunoaște numărul copiilor care trăiesc în familiile afectate de HIV. Conform unor analize preliminare ale experților externi și naționali, numărul acestora ar putea varia între 800 și 2.600.

În anul 2007 au continuat eforturile organizațiilor neguvernamentale și a celor donatoare de diseminare a informației referitor la căile de îmbolnăvire cu HIV/SIDA, de reducere a discriminării acestor persoane și de promovare a toleranței. În acest context se înscriu și concertele sub genericul „Artiștii anti-SIDA”, campanii publicitare, un amplu proiect artistic „Turul femeilor împotriva SIDA”, în care cinci femei seropozitive au sensibilizat opinia publică din Kazahstan, Armenia, R. Moldova, Ucraina și Rusia asupra riscului sporit de infectare a femeilor cu HIV/SIDA.

Factorii

- Necunoașterea căilor de transmitere și metodele de prevenire a virusului HIV;
- Extinderea narcomaniei, în special în rândurile adolescenților și tinerilor;
- Creșterea numărului persoanelor cu un comportament social deviant;
- Intensificarea proceselor migraționiste a persoanelor de vârstă reproductivă în țările cu indicatori înalți ai infecției HIV/SIDA;
- Subdezvoltarea serviciilor de consultanță necesară cu privire la HIV/SIDA care ar orienta persoanele infectate referitor la acțiunile necesare pentru a-și prelungi viața;
- Descreșterea importanței valorilor morale, familiale etc.

Anticipări

R. Moldova beneficiază de un grant al Fondului Global de combatere a maladiei SIDA, tuberculozei și malariei în valoare de 11,7 mln de dolari SUA și un grant al Băncii Mondiale de 5,8 mln de dolari pentru anii 2003-2008. Circa 2/3 din sursele acestor granturi au fost deja valorificate pe parcursul anilor 2003-2006. Acest Fond va mai acorda Republicii Moldova un nou grant în valoare de circa 28 milioane dolari SUA. Disbursările vor începe în luna octombrie 2007 pentru domeniul tuberculozei și în ianuarie 2008 - pentru cel al HIV/SIDA.

Întrebări

- Este HIV/SIDA o maladie socială?
- Vor fi mai puține cazuri de îmbolnăvire cu virusul HIV în lipsa orelor de educație sexuală în școală?
- Este distribuirea prezervativelor o metodă suficientă de educație sexuală?
- Înțelege oare fiecare din noi ce înseamnă să trăiești cu SIDA?

S 4. Viciile sociale pun în pericol genofondul națiunii

Subiectul

Fumatul, consumul excesiv de alcool și droguri au dus la creșterea ratelor de îmbolnăvire și de deces prin intoxicații, traume și accidente, maladii cronice pulmonare și hepatice, tumori. La aceasta se adaugă bolile oncologice, dependența de vicii, decăderea morală și distrugerea familiilor.

Descrierea

Conform datelor Dispensarului Republican de Narcologie, în primele șase luni ale anului 2007 au fost înregistrate aproximativ 536 de persoane afectate de narcomanie, dintre care 11% - cu vârsta de până la 18 ani. Cazuri de narcomanie au fost înregistrate în toate raioanele țării. Aproximativ 9500 persoane afectate de narcomanie se află sub supravegherea medicală în cadrul secțiilor consultative ale instituțiilor medico-sanitare publice. Majoritatea au vârsta de până la 30 de ani, aproximativ 90% din ei fiind bărbați. Tot mai mult se atestă cazuri de implicare a minorilor și adolescenților în consumul de droguri. Astfel, în prezent, la evidența specialiștilor narcologi sunt aproximativ 350 de minori și adolescenți. Consumatorii de droguri provin din diferite medii sociale. Majoritatea pacienților sunt din familii înstărite.

Un alt viciu, cum este fumatul, a atins proporții alarmante. Dacă în 1989 fuma numai un sfert din populație, în prezent circa 2/3 este fumătoare. În Republica Moldova prevalența consumului de tutun la populația adultă este în creștere, constituind peste 46% printre bărbați și peste 28% printre femei, potrivit datelor Ministerului Sănătății. Un cetățean al R. Moldova fumează anual, în medie, câte 275 de țigări sau 13,8 pachete, în total, consumul anual este evaluat la circa 5 miliarde de unități. De asemenea, și rata mortalității atribuite fumatului în Moldova prezintă o tendință de creștere, fiind de circa 2 ori mai mare comparativ cu nivelul mediu al țărilor europene.

Republica Moldova este caracterizată și de nivelul înalt al mortalității atribuite consumului de alcool, valoarea căreia este de circa două ori mai mare comparativ cu nivelul mediu în țările europene. Potrivit studiilor Ministerului Sănătății, în prezent, 48 mii de persoane din Moldova suferă de alcoolism, dintre acestea 17 la sută fiind femei. Mai mult, 0,7% dintre ele consumă alcool în fiecare zi, iar 5,6 la sută - de două ori pe săptămână. Pondere alcoolismului cronic la femei este mai mare în zonele urbane, în timp ce în sate de alcoolism suferă mai mult bărbații. Potrivit statisticilor, numai în luna octombrie 2007, consumul de alcool printre minore și femeile cu vârste cuprinse între 30 și 45 de ani a crescut cu 6 la sută. Anual, circa 500 de tineri care au consumat alcool urmează programe de profilaxie, în vederea prevenirii fenomenului alcoolismului.

Cauzele răspândirii acestor vicii sunt de natură socială - imitarea modelului adulților de către copii, condițiile sociale defavorabile, lipsa încrederii în sine și în ziua de mâine a cetățenilor țării. Potrivit ultimului BOP din noiembrie 2007, doar 3,7 % din cei chestionați sunt îngrijorați de apariția unor boli, în special fiind îngrijorate persoanele în vârstă. Lipsa de încredere se datorează atât instabilității, cât și dezechilibrului social din R. Moldova.

Grupul țintă

- adolescenți și tinerii;
- nefumători;
- minori orfani, din familii defavorizate, cu părinți alcoolici cronici sau dependenți de droguri;
- Ministerul Sănătății.

Impactul

Viciile sociale au efecte foarte dăunătoare asupra sănătății populației contribuind substanțial la scăderea longevității vieții.

Cele peste 7000 de persoane, decedate în ultimii ani în urma maladiilor provocate de fumat, ar trebui să ne pună în gardă. Numai la Institutul Oncologic Republican sunt la evidență peste 41.000 de persoane,

dintre care mai bine de 40% sunt bolnavi de cancer pulmonar, cei mai mulți dintre aceștia fiind fumători. Cele mai frecvente cauze de deces prin boli atribuite fumatului sunt cancerul de buze, gură și faringe (92% la bărbați și 61% la femei), cancerul pulmonar (90% - bărbați și 79% - femei), cancerul de laringe (81% - bărbați și 87% - femei). Experții estimează că un adolescent care fumează până la o vârstă mijlocie își scurtează viața cu 24 de ani. Consumul de droguri atrage după sine și infracționalitatea. Circa 70 la sută din persoanele înregistrate la Dispensarul republican de narcologie au antecedente penale legate de traficul sau de consumul de droguri.

În familiile în care femeia este afectată de alcoolism lipsește suportul moral, copiii fiind neglijați. În rezultat, peste 60% dintre acești copii devin și ei alcoolici.

Dinamica

Viciile sociale cunosc o dinamică ascendentă. Din 1992, indicatorii pentru cele trei vicii sociale au fost în creștere. Creșterea a fost determinată atât de situația economico-socială, cât și din cauza decăderii stării morale a populației. Influențate de caracteristicile pieței, precum și lipsa unui control asupra tutunului și a alcoolismului, viciile sociale s-au răspândit pe larg. Aceste vicii au luat amploare și din cauza specificului sectoarelor de producere a economiei moldovenești: industria vinului și a tutunăritului, industrii care promovează produse nocive sănătății umane. Creșterea veniturilor pe economie în aceste domenii se ia din contul sănătății cetățenilor țării.

În privința narcomaniei este un control din partea statului asupra acestei activități. Numai în 2006, în R. Moldova 1069 de persoane au fost trase la răspundere administrativă pentru cultivarea cânepii și a macului, iar 154 au fost pedepsite penal.

Factorii

- Lipsa unei politici de control în importul, producerea, comercializarea alcoolului, țigărilor;
- Educația defectuoasă în familie și la școală cu privire la efectele viciilor sociale;
- Șomajul, neîncrederea în ziua de mâine, stresul social;
- Atitudine indiferentă din partea statului.

Anticipări

Viciile sociale au cunoscut o evoluție ascendentă într-un termen destul de scurt, perpetuarea cărora aduce beneficii economice, cu consecințe sociale. În rezultatul rivalității conceptelor „interesul economic” și „asigurarea echilibrului social”, este clar care sunt perspectivele acestei probleme. În cazul care în domeniul educației nu se va pune accent pe efectul nociv al viciilor, problema va continua să existe.

Întrebări

- Câți tineri mor anual din cauza viciilor sociale?
- Care este impactul viciilor sociale pentru sănătatea unei societăți?
- Cine este responsabil de asigurarea sănătății cetățenilor R. Moldova ?

S 5. Lipsa locurilor de muncă bine plătite

Subiectul

În R. Moldova forța de muncă încă nu a devenit marfă și prețul ei nu e la nivelul costului, deși din anul 2005 s-au înregistrat majorări ale salariului mediu lunar atât în sectorul privat, cât și în cel bugetar. Potrivit unui clasament întocmit de Federația Angajatorilor Europeni (FedEE), ce a cuprins 48 de state europene, cetățenii Republicii Moldova sunt cei mai prost plătiți din Europa, cu un salariu mediu de 65 de ori mai mic decât cel din Danemarca, țara europeană cu cel mai mare nivel al salariului mediu.

Descrierea

Un factor important ce determină nivelul de motivație a muncii angajaților, calitatea lucrului și evoluția cererii de forță de muncă îl reprezintă remunerarea. Deși între 2000-2007 salariul real a crescut de aproape 3 ori, salariile din Moldova continuă a fi extrem de mici comparativ cu celelalte țări din Europa. Salariul mediu pe economie în luna octombrie în Republica Moldova a fost de 2 197 de lei (185 USD), cu 67 de lei mai mult, față de luna precedentă, sau cu doar peste 10% mai mare față de salariul mediu pentru anul 2006. În sfera bugetară remunerarea medie a muncii în octombrie a fost 1694 lei, în timp ce în sectorul real salariul a crescut cu 109 lei, până la nivelul de 2 461 de lei. În sfera didactică nivelul remunerării a sporit cu 11 lei până la 1499 lei, iar angajații în sănătate și asistență socială au ridicat în luna de referință un salariu mai mic cu 66 de lei decât în septembrie, în mediu câte 1 705 de lei¹. Pentru comparație, corpul didactic în Moldova este plătit de minimum zece ori mai puțin decât în Uniunea Europeană.

O altă caracteristică a pieței muncii din Moldova este decalajul mare dintre salariile celor care ocupă funcții de conducere și a celor din poziții inferioare.

Cele mai mari salarii în octombrie, potrivit datelor Biroului Național de Statistică, le-au avut angajații din sectorul financiar, în mediu câte 4 300 de lei. Totodată, remunerarea în industrie a fost de 2 858 de lei, s-a majorat cu 209 de lei, în construcții salariul s-a redus cu 143 de lei până la 3 291 de lei. Salariații în transporturi și comunicații au primit lefi medii de câte 3 094 de lei, cu 332 lei mai puțin decât în luna septembrie 2007. Cel mai mic salariu mediu l-au avut agricultorii moldoveni de 1191 de lei, cu 87 lei mai puțin față de luna precedentă,

De asemenea, sunt discrepanțe regionale în domeniul ocupării și salarizării în Republica Moldova, salariile medii în majoritatea raioanelor fiind de 50-60% din media națională.

Salariile din Moldova sunt printre cele mai scăzute din regiune, iar acestea sunt ca rezultat principalul motiv pentru migrație. În țările din Europa centrală salariile sunt de 5 ori mai mari decât în Moldova, iar moldovenii ce muncesc în Occident pot câștiga salarii de până la 10 ori mai mari decât în țară pentru aceleași munci, chiar în condiții mai bune. Spre exemplu, în Spania, moldovenii primesc cele mai mari salarii pentru muncă în transporturi, construcții sau industrie, iar veniturile ajung să fie de cinci până la zece ori mai mari decât cele din Moldova. Salariul mediu în transporturi variază între 1 200 și 1 900 de euro, în timp ce în Moldova, câștigul mediu în același domeniu este de 190 de euro. Bineînțeles că multe din acestea sunt plătite la negru și fără ca cei ce muncesc să profite de asigurări medicale sau sociale, totuși acestea scot în evidență handicapul economic al Moldovei.

În construcții, de pildă, angajatorii spanioli oferă salarii cuprinse între 1 000 și 1 600 de euro, iar în industrie acestea variază între 900 și 1 300 de euro. În Moldova, salariile medii în aceleași domenii sunt de aproximativ 209 euro, respectiv 156 de euro. În agricultură moldovenii pot obține un salariu cuprins între 800 și 1100 de euro lunar, adică de minimum zece ori mai mic față de salariul pe care-l primește un angajat din acest sector aici în țară.

Totodată, atunci când vorbim despre salarii, trebuie să ne referim și la costul forței de muncă. Astfel, în 2006 costul mediu oră al forței de muncă în UE (25) a fost de cca. 22 euro în timp ce în Moldova acesta a fost de 0,8 euro – față de 1,5 Euro în Bulgaria, de 2,3 Euro în România, 4,8 Euro în Slovacia, de 6,2 Euro în Ungaria sau de 6,7 Euro în Cehia².

¹ Potrivit datelor Biroului Național de Statistică.

² [Guvernare și democrație în Moldova](#), an. V, nr. 105, 16–31 octombrie 2007.

În aceste condiții populația nu este motivată să lucreze acasă cu niște salarii foarte mici, care nu acoperă necesitățile de bază și nu asigură un trai decent. Forța de muncă preferă să plece pe alte piețe de muncă.

Grupul țintă

- Angajații din sfera bugetară;
- Tinerii;
- Persoanele cu studii medii și de specialitate;
- Oficiile Teritoriale ale Forței de Muncă;
- Agenții economici.

Impactul

Lipsa oportunităților atractive de angajare stimulează emigrația. Într-o primă instanță, emigrarea pare să aibă un impact advers prin reducerea drastică a cantității și calității ofertei pe piața de muncă. Înrautățirea calității capitalului uman disponibil este o piedică serioasă pe calea recuperării decalajelor tehnologice în raport cu țările europene. O asemenea evoluție este în stare să compromită perspectivele unei creșteri economice durabile. Datorită acestei probleme se acumulează un segment semnificativ de persoane ocupate în economia neformală și tenebră. Din motiv că oferta forței de muncă depășește cererea de forță de muncă bine plătită, multe persoane acceptă să lucreze fără contract de muncă și sunt de acord ca relația lor de muncă să nu fie subiect al legislației de muncă, de impozitare a venitului. Totodată ei renunță la protecția socială și la anumite beneficii (preaviz în caz de concediere, indemnizații în caz de concediere, concediu anual plătit, concediu medical).

Dinamica

- Structura economiilor locale și regionale este mult mai primitivă decât în cele două orașe mari ale republicii, prevalând ocupații dependente de agricultură și ramuri industriale aflate în declin.
- Fluxurile de investiții autohtone și străine directe au fost concentrate în zonele urbane mari.
- Autoritățile publice locale nu dispun de instrumente reale pentru promovarea unor politici locale de ocupare a forței de muncă și nici de capacități statistice, informaționale și administrative necesare pentru analiza riguroasă a pieței muncii locale și anticiparea tendințelor de dezvoltare.

Factorii

- Lipsa unui sistem adecvat de monitorizare și prognozare a pieței forței de muncă;
- Monitorizarea insuficientă a impactului măsurilor active asupra diverselor grupuri cărora li se adresează, necesară pentru planificarea politicilor în domeniul ocupării;
- Locurile de muncă de tip tradițional nu sunt înlocuite într-un ritm suficient de rapid cu locuri de muncă mai productive;
- Costurile înalte pentru lansarea unei afaceri în Moldova. Birocrația, corupția, impozitele înalte sunt alte motive pentru activitatea antreprenorială redusă
- Presiunea spre creșterea salariilor obligă firmele la introducerea de tehnologii noi, care economisesc forța de muncă, dar și la economisirea în sine de forță de muncă prin eliberarea rezervelor în exces și scăderea locurilor de muncă.

Anticipări

Politica salarială și situația reală a nivelului de remunerare a muncii în economia națională pe departe nu contribuie la dezvoltarea pieței muncii. Conform Legii Bugetului de Stat pentru 2008, creșterea salariului mediu pe economie va constitui circa 23%. În perioada 2008-2010, salariul nominal mediu lunar pe economia națională se va majora de 1,6 ori și în anul 2010 va constitui 3250 de lei, arată prognoza macroeconomică preliminară pentru următorii trei ani, elaborată de Ministerul Economiei și Comerțului

(MEC). Aceste cifre rămân însă a fi extrem de mici, comparate cu creșterea continuă a prețurilor.

Întrebări

- De ce în R. Moldova există foarte puține locuri de muncă bine plătite?
- Cine ar trebui să contribuie la creșterea acestor locuri de muncă?
- Care este aportul statului pentru susținerea socială a persoanelor angajate?

S 6. Limitarea numărului de studenți în instituțiile de stat de învățământ superior

Subiectul

Deja al doilea an consecutiv, Guvernul a decis o diminuare a numărului de locuri în instituțiile de învățământ superior și o majorare a numărului de locuri în colegii și școli profesionale, sub pretextul de a orienta tinerii spre unele specialități necesare pieței de muncă din Moldova. Această decizie a provocat reacții negative, în special datorită faptului că decizia data nu a fost suficient argumentată, dar și studiată.

Descrierea

La 25 aprilie 2006 Guvernul a aprobat Hotărârea 434 „Cu privire la planurile unice de înmatriculare în anul 2006 a studenților și elevilor în instituțiile de învățământ superior (ciclul I), mediu de specialitate și secundar profesional”. Hotărârea stabilește numărul studenților cu finanțare bugetară la instituțiile superioare publice de învățământ, precum și cote de înmatriculare pentru toate universitățile, atât de stat cât și private. Cotele sunt stabilite pentru fiecare specialitate și universitate în parte.

Rezultatele acestei decizii de limitare a numărului de studenți sunt, din punct de vedere statistic următoarele: dacă în perioada anilor 2001-2005 s-a menținut tendința de majorare a numărului tinerilor înmatriculați în instituțiile de învățământ superior cu 10% anual, atunci în anul de studii 2006-2007 numărul acestora a fost cu 25% mai mic față de anul precedent, respectiv cu 25,9 mii persoane mai puțin.

Totuși la începutul anului 2007 Guvernul a anunțat despre decizia de a reduce cu peste 17% (cca. 4,8 mii persoane) numărul de persoane înmatriculate în instituțiile de învățământ superior din republică și de a mări numărul elevilor înmatriculați în colegii cu circa 10% față de anul 2006. Au fost majorate locurile finanțate de la buget cu 5% și reduse cu peste trei mii locurile în bază de contract în instituțiile de învățământ superior. În total, s-a preconizat admiterea a 23 085 de persoane, dintre care 34% - cu finanțare bugetară, iar 65,9% - cu taxă.

Deși în instituțiile de învățământ secundar profesional și mediu de specialitate a fost majorat numărul de persoane înmatriculate cu 1325 și, respectiv, 1043 persoane, interesul tinerilor pentru obținerea studiilor superioare rămâne a fi în continuare ridicat, demonstrat prin numărul de cereri depuse (44,8 mii în anul de studii 2005-2006 și 44,3 mii în anul de studii 2006-2007). Astfel, numărul de cereri la 100 înmatriculați a înregistrat cea mai mare valoare din ultimii cinci ani – 171.

Chiar dacă numărul locurilor la buget s-a mărit considerabil la unele specialități, neatractivitatea acestora, cauzată în primul rând de salariile mici și prestigiul redus, a rămas aceeași, rămânând locuri neocupate la buget chiar și după tura repetată de admitere. Astfel, în 2007 circa 300 de locuri cu finanțare de la buget și prin contract au rămas neacoperite 25 fiind cu finanțare de la buget, iar 275 - prin contract, majoritatea fiind la specialități pedagogice.

Aceasta hotărâre, în loc de a soluționa problema, distorsionează piața în multe alte feluri și oferă putere de monopol efectiv universităților existente asupra unor specialități.

Grupul țintă

- Absolvenții liceelor și școlilor medii de cultură generală;
- Instituțiile de învățământ superior, în special cele private;
- Cadrele didactice din universități;
- Ministerului Educației și Tineretului.

Impactul

- Orientarea tinerilor care nu au putut să-și continue studiile la o instituție de învățământ superior fie spre emigrare, fie spre colegii sau școli profesionale, pierzându-se în primul caz forța de muncă, iar în al doilea - calitatea sa.
- Afectarea negativă a capacității administrației instituțiilor de învățământ superior de a se autofinanța,

din cauza reducerii surselor financiare provenite din taxele de contract, precum și de a implementa proiecte sociale pentru anumite categorii de studenți. În condițiile create universitățile private nu au decât două alternative: vor fi nevoite fie să majoreze taxa pentru studii, fapt care va determina inevitabil micșorarea numărului de studenți, fie să înceteze activitatea din lipsă de surse financiare pentru salarizarea cadrului didactic, întreținerea și dezvoltarea infrastructurii universitare.

- Încălcarea a o serie de drepturi: art. 35 din Constituție, art. 49 din Legea Învățământului și punctul 75 din Planul de acțiuni UE - RM. Constituția asigură tuturor dreptul la învățătură, universităților asigură autonomie, iar părinților - dreptul prioritar de a alege sfera de instruire a copiilor. Modul în care se dorește pregătirea specialiștilor „în dependență de cererea existentă pe piața muncii” contravine angajamentului RM privind aderarea la procesul Bologna, deoarece „direcționează învățământul superior spre strategii aplicate în sistemul de învățământ sovietic, torpilând cererea socială, căreia i se acordă prioritate în spațiul european al învățământului superior”.
- Pierderea unor resurse financiare importante, circa 15% din banii proveniți din transferurile efectuate de către cetățenii RM care muncesc în spațiul UE și CSI, sunt orientate spre serviciile educaționale - 75 % dintre studenți își achită taxele de studii, în raport cu cei care studiază la buget, a căror pondere este de doar 25% .
- Limitarea accesului la studii universitare nu va soluționa problema șomajului, cea mai mică pondere în rândul șomerilor o dețin persoanele cu studii superioare – 11%, față de cei cu studii profesionale – 30% și medii de specialitate – 15%¹, mai ales în condițiile în care în Republica Moldova se evidențiază creșterea cererii pentru forța de muncă foarte calificată și reducerea cererii pentru forța de muncă de calificare scăzută sau necalificată.

Dinamica

Este pentru al doilea an consecutiv când, în pofida acuzațiilor de încălcare a drepturilor omului, Guvernul Republicii Moldova face abuz de instrumente administrative pentru a lua măsuri de redresare a pieței muncii prin pârghiile educaționale.

Deși în 2007 metodologia de admitere a rămas aceeași ca și în 2006, a fost modificată formula în baza căreia a fost calculată media de concurs, care a constat din media ponderată a patru discipline de profil. Însă această metodă a fost adoptată în ajunul perioadei de admitere (Regulamentul de organizare și desfășurare a admiterii a fost aprobat de Colegiul Ministerului Educației și Tineretului la 24 mai 2007), fapt ce nu a permis absolvenților să-și canalizeze eforturile pentru îmbunătățirea performanțelor, cel puțin în ultimul an liceal.

După primul tur al examenelor de admitere în instituțiile de învățământ superior din Moldova 1697 de locuri au rămas vacante/nevalorificate (197 finanțate de la buget, iar celelalte - pe contract), comparativ cu cinci mii locuri nevalorificate în 2006.

Curtea Constituțională a dat câștig de cauză Guvernului în procesul intentat la solicitarea deputatului social-liberal Igor Klipii, care a contestat constituționalitatea Hotărârii Guvernului de a reduce numărul de locuri în instituțiile private de învățământ în 2007. Argumentele principale ale adoptării acestei decizii au fost că învățământul constituie o prioritate națională și Guvernul era în drept să întreprindă măsuri legale pentru corelarea procesului de pregătire a specialiștilor în funcție de cererea de pe piața muncii din țară. Curtea a decis că stabilirea cotelor de înmatriculare nu poate fi considerată o încălcare a autonomiei universitare, deoarece aceasta constă în independența universității de a selecta candidații, dar nu în dreptul de a stabili numărul de studenți.

Factorii

- Dorința autorităților de a atrage, fie și în mod artificial studenți la specialitățile „nepopulare”;
- Lipsa unei strategii de dezvoltare a sistemului educațional, care ar stabili obiectivele, perspectivele evoluției și tendințele de dezvoltare în sfera educațională.

Anticipări

¹ www.scers.md, www.statistica.md

Deja cunoscând experiența traumatizantă prin care au trecut colegii lor mai mari, este foarte mare probabilitatea că absolvenții anului 2008 vor căuta orice căi legale sau ilegale pentru a obține note mari și a-și asigura un loc în cadrul unei instituții superioare de învățământ.

Întrebări

- Diminuarea numărului de locuri în instituțiile de învățământ superior din Moldova ar însemna faptul că țara noastră nu mai are nevoie de cetățeni cu studii superioare?
- Care este soarta tinerilor care nu au putut să-și continue studiile?
- Este oare apt fiecare individ să învețe la universitate?
- Are sau nu dreptul Guvernul de a limita autonomia universitară?

S 7. Deficitul de resurse umane calificate

Subiectul

În condițiile creșterii economice, dar și a emigrării masive a populației apte de muncă, creșterii coeficientului de îmbătrânire a populației, Republica Moldova se confruntă cu un proces în creștere: deficit de forță de muncă calificată. Dacă nu vor reveni în țară emigranții moldoveni, din exportator de forță de muncă, Republica Moldova s-ar putea transforma în importator de forță de muncă, cu consecințe sociale, economice și politice imprevizibile.

Descrierea

Oferta de muncă este determinată de potențialul demografic al unei țări, de coeficientul de îmbătrânire, de pregătirea profesională a populației. Sistemul de învățământ asigură piața muncii cu resursele umane necesare, formând tinerii pentru muncă și viață, le dezvoltă aptitudinile și-i pregătește profesional și moral. Datorită sistemului de învățământ o țară poate să realizeze pași galopanți pe calea progresului. Uneori însă învățământul poate conduce la dezechilibre pe piața muncii, pregătind prea mulți specialiști într-un domeniu și prea puțini în altele sau oferindu-i specialiști prost calificați și insuficient pregătiți. Așa s-a întâmplat în ultimii zece ani în Republica Moldova. În prezent se simt foarte bine aceste neconcordanțe pe piața muncii.

Pe de o parte, în țară funcționează diverse instituții de învățământ de toate nivelurile. În același timp, calitatea instruirii oferită de respectivele instituții este departe de cerințele pieței și ale angajatorilor. Astfel, predomină neconcordanța între ceea ce oferă sistemul de învățământ și necesitățile și cerințele pieței muncii. Aceasta este explicația, pe de o parte, pentru surplusul de specialiști (drept, economie, limbi străine) și, pe de altă parte, pentru insuficiența altora (cusătorese, zugravi-tencuitori, sudori, electricieni etc.)¹. În aceste condiții se manifestă migrația în masă a celor care nu se pot angaja, fiindcă sunt prea mulți specialiști în domeniul lor, dar și a celor a căror lipsă se simte prin „deficitul” de pe piață.

Autoritățile moldovenești deocamdată nu manifestă îngrijorări sesizabile în ceea ce privește deficitul de forță de muncă, deși semnalele venite din economie sunt destul de alarmante, mai ales în asemenea domenii cum sunt industria, construcțiile și energetica. Pe fundalul emigrației intense a forței de muncă, politicile autorităților de îmbunătățire a calității educației și instruirii tinerilor specialiști, cât și cele de majorare a salarizării nu se materializează în rezultate concrete. În lipsa forței de muncă calificate, nu ne putem aștepta la fluxuri serioase de investiții străine. Dacă în primii ani emigrarea populației avea efecte preponderent pozitive, reducând din surplusul forței de muncă existent la acea vreme pe piață, atunci în prezent acest fenomen s-a transformat în exod masiv al creierilor. Conform unui studiu al OECD, migrații moldoveni au nivelul cel mai înalt de calificare și cele mai înalte capacități profesionale în comparație cu alte țări ale Europei de Est și țările CSI – 37% din diaspora moldovenilor sunt „de o calificare extrem de înaltă”.

Grupul țintă

- Instituțiile de învățământ superior și secundar profesional;
- Ministerul Educației și Tineretului;
- Agenții economici;
- Agențiile de angajare în câmpul muncii;
- Oficiile Teritoriale ale Forței de Muncă;
- Șomerii.

Impactul

- Deficitul de forță de muncă în multe sectoare, duce la majorarea rapidă a salariilor în unele ramuri ale

¹ *Piața muncii din R. Moldova: Diagnosticul unei involuții* // Autor: Adriana Tatarciuc, Seria Politici Publice IDIS „Viitorul”.

economiei naționale în special în sfera construcțiilor și serviciilor.

- Creșterea rapidă a salariilor va determina patronii să compenseze cheltuielile prin ridicarea prețurilor la produsele finite.

Dinamica

Golul existent pe piața muncii este demonstrat și de faptul că până când Moldova este o țară cu o rată de angajare relativ mare și o rată mică a șomajului. În pofida reducerii populației economice active și a celei ocupate, rata șomajului oficial nu înregistrează creșteri semnificative, șomajul având un nivel mai mic decât în majoritatea țărilor europene.

Insuficiența acută de cadre calificate în construcții, industria ușoară, industria prelucrătoare de metal, agricultura, învățământ, sănătate, sfera serviciilor denotă ineficiența sistemului de învățământ secundar profesional, deși învățământul profesional reprezintă o posibilitate reală de a ieși într-un timp scurt pe piața muncii cu o profesie într-adevăr cerută. Numărul elevilor din instituțiile de învățământ secundar profesional a fost în scădere în ultimii ani, în anul de învățământ 2005-2006 fiind de 25 mii, iar în 2006-2007 de 23,7 mii¹, în pofida campaniei, lansată de Ministerul Educației, la 21 iulie 2006 „Obține o specialitate – devin-o independent”. De menționat că până la acel moment această formă de învățământ nu a avut parte de nici o publicitate, nu i s-a creat nici o imagine atractivă și convingătoare.

Deși disproporția dintre absolvenții școlilor profesionale și cei ai universităților și neconcordanța dintre ceea ce oferă sistemul de învățământ și piața muncii au apărut de mai mulți ani, Guvernul a hotărât în 2006, și a menținut și în 2007 stabilirea numărului studenților cu finanțare bugetară și cu taxă pentru toate facultățile, atât la instituțiile superioare publice, cât și la cele private. Drept urmare s-au redus cotele de înmatriculare pentru locurile la facultățile „prestigioase”: economie, drept, limbi moderne, relații internaționale, în favoarea specialităților cu profil pedagogic și tehnic. Scopul hotărârii era să asigure un anumit echilibru, să stimuleze candidații la admitere să opteze pentru anumite specialități de care are nevoie piața muncii, dar a stârnit multe dezbateri și nemulțumiri în rândul abiturienților, părinților și a administrației universităților de stat, cât și private. A fost supusă criticii, în special, plafonarea numărului de studenți pentru universitățile private.

În același timp, este clar că o creștere a ofertei de muncă fără o creștere corespunzătoare a cererii de forță de muncă nu ar duce la nimic altceva decât majorarea ratei șomajului.

Factorii

- Evoluția demografică nefavorabilă care se manifestă prin scăderea și îmbătrânirea populației, intensificarea migrației forței de muncă;
- Lipsa de concordanță între ceea ce oferă sistemul de învățământ și necesitățile și cerințele pieței muncii.
- Imaginea scăzută a sistemului de învățământ secundar profesional, atât pentru absolvenți, cât și pentru companiile angajatoare.
- Lipsa colaborării dintre școlile profesionale și angajatorii;
- Conlucrarea slabă între angajatori și agențiile pentru ocuparea forței de muncă, care preferă să anunțe aceste instituții doar în cazuri de stringentă necesitate și când locurile vacante nu sunt prea bine plătite.
- Lipsa unei analize profunde a proceselor pe piața muncii, care ar sta la baza elaborării politicilor de formare profesională și ocupare a forței de muncă.
- Nivelul de calificare al persoanelor aflate în șomaj nu corespunde cererii pe piața forței de muncă.
- Posibilitățile de emigrare descurajează într-o oarecare măsură activitatea economică. În situația în care patronii nu sunt în stare sau nu doresc să asigure remunerarea solicitată, salariații potențiali preferă să rămână dependenți de transferurile bănești de peste hotare sau să emigreze și ei decât să se angajeze.

¹ Moldova în cifre: breviar statistic // Chișinău – 2007.

Anticipări

Menținerea dinamicilor demografice scăzute și emigrarea în continuare a forței de muncă va duce la micșorarea numărului populației, evident și a potențialei oferte de forță de muncă. Se așteaptă ca numărul persoanelor active de pe piața forței de muncă din Moldova în perspectiva anului 2010 să scadă continuu, iar distribuția pe ramuri și sectoare a acestora nu va avea modificări radicale. În plus, tendințele ultimilor ani nu indică premisele dezvoltării unei economii competitive, grupa ocupațională „ingineri, tehnicieni și maiștri” cunoscând reduceri de personal, iar grupa „specialiști cu ocupații intelectuale” înregistrând creșteri extrem de reduse.

Percepția angajatorilor, conform căreia ar exista ofertă de muncă abundentă pare departe de realitate, deoarece din ce în ce mai multe firme se confruntă, și se vor confrunta și pe viitor, cu dificultăți în recrutarea personalului calificat. Deficitul de forță de muncă, foarte simțit deja în unele sectoare, combinat cu o creștere economică în anii următori va pune presiune puternică pe resursele interne, care se va manifesta prin prețuri mai mari ale forței de muncă.

Întrebări

- Comportă oare decalajul dintre cerere și ofertă riscuri pentru economie?
- Va determina deficitul forței de muncă creșterea costului producerii?

S 8. Oamenii străzii în afara politicilor sociale

Subiectul

Problema oamenilor străzii a fost tratată și în studiul elaborat pe anul precedent. Cu toate acestea, cerșetorii și vagabonzii se găsesc, practic, în orice regiune din țară, dar cu preponderență în capitală.

Descrierea

„Oamenii străzii” reprezintă categoria care nu beneficiază de îngrijirea familiei, a statului sau a unor instituții caritabile, care nu sunt suficient protejați și pentru care strada a devenit singura casă și sursă de procurare a mijloacelor de trai.

Cel mai frecvent în categoria de cerșetori nimeresc copiii, care, de obicei, provin din familii foarte sărace. Situația dificilă în care se află le-a furat copilăria acestor copii, făcându-i să cerșească încă de la vârste fragede. Ei practică cerșitul, în special, la intrările în centre comerciale și în biserici. În cazurile în care nu reușesc să câștige bani ca să-și cumpere hrană, refugiul lor este cleiul, pe care îl inhalează și cu ajutorul căruia își estompează senzația de foame. Majoritatea din ei nu frecventează școala, deoarece nu au ghiozdane, rechizite, bani, casă. Chiar dacă direcțiile responsabile încearcă să rezolve problema școlarizării, de multe ori lucrul acesta este imposibil pe motiv că acești copii nu au viză de reședință.

Mulți copii practică cerșitul chiar și în alte țări, în special Federația Rusă, fiind împuși de proprii părinți sau de traficanți. Cei care au familii, din cerșit își întrețin părinții, frații.

Foarte mulți bătrâni de asemenea se găsesc în această situație, stând cu mâna întinsă.

Mulți dintre cei care la moment sunt cerșetori sunt foști profesori sau specialiști în alte domenii. Unii au fost aruncați în stradă de copiii proprii sau au fost lăsați prin înșelăciune fără acoperiș deasupra capului.

Cel mai frecvent „casele” vagabonzilor sunt subsolurile clădirilor, acoperișurile, tunelurile, canalizările. Din cauza lipsei condițiilor de igienă mulți suferă de pediculoză. Bolile de piele și cele de rinichi sunt și ele foarte frecvente în rândul oamenilor străzii.

Fenomenul dat continuă să fie tratat ca unul ce ține de competența organelor de ordine publică și nu de cea a sistemelor de protecție și servicii sociale. Astfel, mulți dintre cerșetori sunt internați într-un Centru de Triere cu regim închis, subordonat organelor de poliție. Biserica și-a luat foarte puțin din responsabilitatea de apărător și sprijinitor al celor săraci și lipsiți de protecție.

Grupul țintă

- persoanele fără un loc de trai și surse stabile de venit;
- familiile dezorganizate în care există violență, alcoolism și sărăcie, ceea ce îi determină pe copii să plece de acasă;
- familiile în criză (generată de divorțul părinților, spre exemplu);
- bătrânii singuri;
- instituțiile de asistență socială;
- societatea civilă.

Impactul

- alimentația irațională și frigul, lipsa elementarelor condiții de igienă îi fac vulnerabili la diferite maladii;
- stresul zilnic le generează probleme psihologice;
- crește analfabetismul și rata copiilor neșcolarizați;
- sporește nivelul de criminalitate.

Dinamica

Fenomenul dat are un specific aparte determinat de dinamica lui și de tratarea lui anterioară superficială. Informațiile despre acest fenomen sunt destul de vagi și contradictorii. Cerșetori și vagabonzi se găsesc, practic, în orice regiune din țară, dar cu preponderență în capitală. Atitudinea societății este de marginalizare și neînțelegere, solidaritatea socială fiind practic lipsă.

Potrivit datelor Centrului de Triere a vagabonzilor și cerșetorilor, în 2005 centrul dat a fost frecventat de peste 2700 de boschetari. În unele zile veneau peste 30 de vagabonzi.

Conform datelor MAI, în prezent peste 25 453 de copii din Republica Moldova au rămas fără îngrijire părintească și supravegherea ambilor părinți, iar 41 000 de copii se află în grija doar a unuia dintre părinți. În anul 2004 numărul copiilor care au rămas fără îngrijire părintească a constituit 23 000, ceea ce înseamnă că în fiecare an, zilnic, aproximativ șase copii au rămas fără îngrijire părintească.

În prezent, în capitală organele de tutelă și curatelă au luat în evidență 720 de copii fără îngrijire, dintre care 108 copii - fără îngrijirea ambilor părinți, iar alții 93 copii riscă să fie abandonați.

În anul 2000 numărul copiilor străzii în municipiul Chișinău se ridică la 400.

Factorii

- Sărăcia care domină în societate, generatoare de exod masiv al populației tinere, urmată de destrămarea familiilor și lăsarea fără supraveghere a copiilor;
- incapacitatea sistemului de protecție socială de a răspunde necesităților sociale;
- factori de natură psiho-socială: disfuncționalitatea familiilor, alcoolismul și violența;
- migrația populației;
- lipsa unor politici eficiente a administrației centrale, de reducere a șomajului.

Anticipări

Deși situația oamenilor străzii reprezintă o problemă importantă pentru societate, atenuarea ei va dura, întrucât aceasta nu reprezintă o prioritate pentru administrația centrală, ci mai mult a celei locale care nu au fonduri suficiente pentru soluționarea ei. Cu excepția timpurilor de iarnă, problema boschetarilor nu deranjează pe nimeni, astfel încât situația acestora nu este în atenția publică.

Întrebări

- Cui ar trebui să-i revină responsabilitatea organizării unui concurs de ocupare a locurilor de muncă pentru oamenii străzii?
- Pe cât de reală ar fi aprobarea unei legi privind amendarea persoanelor care oferă ajutor ”oamenilor străzii”, în scopul preîntâmpinării dependenței acestora de sprijinul gratuit?

S 9. Poluarea mediului ambiant

Subiectul

În pofida faptului că se întreprind diferite acțiuni pentru soluționarea problemelor salubrității, situația în domeniu rămâne a fi alarmantă: gunoiști neautorizate care sunt adevărate focare ale unor eventuale explozii ecologice, calitatea proastă a apei în fântânile din care bea în special populația rurală, care reprezintă peste jumătate din locuitorii țării, etc.

Descrierea

Procesul de degradare a mediului ambiant are repercusiuni grave asupra sănătății populației. Principalele surse ale acestei probleme în mediul urban sunt înalta concentrație a gazelor nocive din aerul atmosferic, preponderent din cauza termenului îndelungat de folosire a autovehiculelor și a lipsei utilajului de neutralizare a gazelor de eșapament, ce a determinat creșterea îmbolnăvirilor prin maladii respiratorii, alergice, oncologice. Concentrația medie anuală a oxizilor de azot în municipiile Chișinău, Bălți și Tiraspol depășește concentrația maxim admisibilă de 1,5 ori, a oxizilor de sulf în municipiul Bender de 1,7 ori. Ecologiștii afirmă că studiile efectuate în Republica Moldova arată că automobilele le revin 70 % din poluarea mediului ambiant.

Deși are acces la două mari râuri, Republica Moldova se confruntă cu un deficit al resurselor de apă potabilă. Accesul limitat la apă se referă mai ales la oamenii săraci și la populația rurală. Indicii de calitate a apei sunt în continua scădere. Este de menționat că resursele Republicii Moldova permit de a aproviziona populația cu apă, deoarece conform ultimelor estimări, unui cetățean al Moldovei îi revin până la 4 mii de metri cub de apă, pornind de la volumul apelor din râurile Nistru și Prut¹. Însă, din cele 300 de mii de fântâni și izvoare din Republica Moldova, numai 10% sunt relativ nepoluate, restul fiind contaminate cu nitrați și alte substanțe chimice, arata ultimele date statistice. Poluarea a atins nu numai apele de suprafață, dar și cele subterane. Sursele principale de poluare sunt scurgerile din sistemele de canalizare de la întreprinderi și numărul mare de gunoiști neautorizate.

În contextul deficiențelor sanitare se încadrează prelucrarea apelor reziduale în stațiile de epurare, din cele 560 de stații de epurare doar o jumătate fiind în stare de funcționare. O problemă este și nivelul redus de informare a populației despre calitatea apei utilizate, precum și ignorarea obligațiunii de implicare activă în procesul de colectare a deșeurilor și de menajare a surselor acvatice din perimetrul localităților.

Până în prezent rămâne nesoluționată problema acumulării și păstrării deșeurilor industriale și menajere. În prezent în țară sunt acumulate mai mult de 30 mln. tone de deșeuri, inclusiv peste 6 milioane tone de deșeuri industriale provenite din prelucrarea materialelor de construcție, produselor alimentare și a băuturilor. Rampele existente de depozitare a deșeurilor (cu o suprafață totală de circa 1000 ha.) nu pot asigura securitatea ecologică. În majoritatea localităților rurale și orașelor mici asemenea rampe de depozitare de fapt nu există. În consecință, o parte considerabilă a gospodăriilor casnice și a agenților economici depozitează ilegal deșeurile menajere și industriale pe terenuri neamenajate (pe marginea drumurilor, malurile râurilor, în râpe etc.).

Un pericol major de poluare a mediului ambiant îl reprezintă substanțele și deșeurile toxice, inclusiv pesticidele inutilizabile. În prezent în Republica Moldova practic nu există localități unde nu ar fi fost depistate urme de chimicale. Ele sunt pretutindeni: în aer, în ape, în sol. Cantitatea acestora este de aproximativ 1712 tone, stocate în 340 de depozite, 80% din care sunt în stare nesatisfăcătoare. O situație similară există și în sistemul energetic unde s-a acumulat o cantitate enormă de condensatoare uzate și uleiuri, contaminate cu bifenili policlorurați (o alta substanță din clasa poluanților organici persistenti). Aproximativ 23920 tone de uleiuri contaminate și posibil contaminate cu bifenili policlorurați, utilizate în sectorul energetic, reprezintă un pericol major pentru mediu. Asemenea depozite de chimicale sunt amplasate la marginea localităților, în imediată vecinătate de locuințelor. Datorită finanțării Băncii Mondiale, autoritățile locale au evacuat chimicalele, dar nu au curățat terenurile și nu au lichidat depozitele. În rezultat sunt deteriorate sursele de apă potabilă și are de suferit sănătatea populației.

¹ Raportul Global al Dezvoltării Umane 2006

Grupul țintă

- Întreaga populație a RM, în special populația din mediul rural și păturile sărace;
- Administrația publică centrală și locală;
- Ministerul Ecologiei și Resurselor Naturale;
- Regia Autosalubritate;
- Ministerul Sănătății;
- Organizațiile neguvernamentale.

Impactul

- Incidența sporită a morbidității prin cancer, hepatite virale B și C, ciroze hepatice, afecțiuni intestinale acute, dezvoltare anormală, fertilitate scăzută, slăbirea imunității, reducerea capacităților intelectuale;
- Scăderea nivelului și calității vieții populației;
- Reducerea productivității potențialului natural.

Dinamica

Se fac simțite eforturile organizațiilor internaționale și a celor neguvernamentale în acest domeniu, cu sprijinul cărora într-o serie de localități au fost amenajate gunoiști autorizate, distruse cele neautorizate, etc. În perioada 2004-2007 Banca Mondială a implementat un proiect pilot de alimentare cu apă și canalizare în 5 localități: Orhei, Cahul, Ștefan-Vodă, Soroca, Bălți, satul Corjova, raionul Criuleni, în scopul sporirii bunăstării populației prin intermediul îmbunătățirii calității, eficienței și fiabilității serviciilor de alimentare cu apă și canalizare.

În anul 2007 trebuia să se apropie de finalizare lucrările de reambalarea și depozitarea centralizată a stocurilor de pesticide învechite cu suportul financiar din partea țărilor membre NATO. Lucrările de evacuare și distrugere a stocurilor de poluanți organici persistenți au fost lansate la 27 octombrie 2006 la Stația de transformare „Vulcănești 400kV”. Pe parcursul următoarelor 10 luni la aceasta și alte 12 stații ale Întreprinderii de Stat „Moldelectrica” au fost demontate și transportate în Franța pentru distrugere circa 19 mii de condensatoare electrice a căror masă constituie peste 950 tone. Lucrările la acest capitol al proiectului au fost finalizate la mijlocul lunii septembrie.

Evacuarea pesticidelor inutilizabile și interzise a început la 16 martie 2007 la depozitul central din satul Ratuș r-nul Telenești. Către mijlocul lunii septembrie au fost eliberate depozitele centrale din 4 raioane, din care au fost evacuate peste 400 tone de deșeuri. Lucrările vor fi finalizate către luna februarie 2008.

Factorii

- Insuficiența cunoștințelor igienice elementare ale populației, inclusiv a copiilor, părinților cu copii mici; nerespectarea igienei personale, a regimului igienic de comercializare și păstrare a produselor alimentare; poluarea surselor de apă de băut, a locurilor de agrement; salubritatea insuficientă a localităților;
- Gradul scăzut de educație ecologică a populației;
- Circa 2/3 din populația Republicii Moldova au auzit despre hepatitele virale B și C și conștientizează seriozitatea acestei probleme. Deși majoritatea respondenților cunosc unele simptome ale hepatitelor virale B și C, mai bine de 40% nu știu că hepatitele virale pot fi asimptomatice¹.

Anticipări

Sumele pentru protecția mediului planificate în bugetul pentru anul 2008 sunt cu 11,8 milioane de lei mai mici decât în anul 2007.

¹ Rezultatele cercetării realizate în cadrul Proiectului Agenției Statelor Unite pentru Dezvoltare Internațională „Prevenirea Hiv/Sida și a Hepatitelor Virale B și C”.

Activitățile susținute de către Banca Mondială referitoare la ajustarea și elaborarea cadrului normativ cu privire la reglementarea poluanților organici persistenti urmează să fie finalizate în anul 2008 când Parlamentului și Guvernului Republicii Moldova le va fi prezentat spre examinare și aprobare noul cadru normativ cu privire la reglementarea poluanți organici persistenti. De asemenea, activități de identificare a reziduurilor de poluanți organici persistenti și cartarea zonelor poluate vor fi lansate în 2008 în baza noului cadru legislativ și normativ.

Întrebări

- Cât de informată este populația despre influența poluării mediului ambiant asupra sănătății?

S 10. Cultura în impas

Subiectul

În Republica Moldova predomină o criză de administrare a culturii la toate nivelele. Lipsa unei politici culturale de lungă durată și în determinarea priorităților combinată cu salariile mici ale lucrătorilor din sistemul cultural și lipsa investițiilor au avut drept consecință un exod masiv al specialiștilor din domeniu spre alte domenii de activitate sau în alte țări.

Descrierea

În majoritatea țărilor ex-comuniste, indiferent de starea economiei, activitatea culturală s-a bucurat de sprijin și prestigiu. În Moldova, teatrele și oamenii de cultură nu se bucură nici de sprijin, nici de prestigiu, subvenția pentru teatre și salariul actorului fiind în Moldova în ultimii 15 ani cele mai mici din întreg spațiul ex-sovietic.

Rețeaua instituțiilor de cultură din teritoriu include 1 227 de Case de Cultură, 1 380 de biblioteci publice, 110 de școli de artă, muzică și pictură și 80 de muzee¹. Specialiștii consideră că casele de cultură au fost și ar trebui să rămână principala instituție de promovare și organizare a activităților culturale în satele noastre. Casele de cultură din sate sunt astăzi subordonate Primarilor și consiliilor locale, iar în procesul de transmitere a lor la balanța administrațiilor locale nu s-a ținut cont de posibilitățile acestor comunități de a întreține activitatea căminelor culturale. Astfel starea majorității acestor edificii nu corespunde locului și rolului pe care ar trebui să-l aibă în susținerea culturii naționale.

În Republica Moldova există un număr impunător de legi bine intenționate, însă la nivel practic acest lucru aproape că nu se resimte. Ministerul Culturii nu are resurse pentru a absorbi ideile și proiectele care vin din partea instituțiilor și oamenilor de cultură, accentul punându-se pe ramura turismului care este mult mai dezvoltată și mai avantajoasă din punct de vedere financiar. Pagina web a Ministerului Culturii nu conține nici o informație despre oameni de cultură, programe și evenimente culturale. Este un site pentru potențialii turiști care vor să viziteze Chișinăul. Guvernul forțează constant finanțări pentru proiecte proprii, care cu greu pot fi încadrate ca și obiective destinate culturii (Memorialul Ostașului/Chișinău, Lumânarea Neamului/Soroca, Caravela Culturii). Astfel, principala investiție în cultură este cea în Caravela Culturii, apreciată de către oamenii de cultură drept având o prestație artistică extrem de joasă și față de care există obiecții foarte serioase, fixate în decizia Curtii de Apel, în care se arată ca în 2005, 2006 au avut loc fraude financiare de circa 5 milioane de lei.

Principalul obiect literar de consum – cartea și publicațiile literare – se confruntă cu o piață de consum foarte mică în Moldova și, în consecință, editurile independente exportă 80% de carte pe piața din România. Există o mare discrepanță între editurile cu finanțare de la stat și editurile independente, primele producând foarte puțin (în jur de 2,5% din totalul producției editoriale) și canalizând banii după principii și criterii necunoscute, iar cele private riscând cu banii lor proprii și producând totodată majoritatea covârșitoare a producției editoriale.

Sectorul non-profit implicat în activitățile culturale nu are un suport real din partea autorităților statului și nu își poate dezvolta capacitatea de a influența consolidarea unei piețe artistice viabile.

Grupul țintă

- Oamenii de cultură;
- Ministerului Culturii și Turismului;
- Lucrătorii din sfera culturii;
- Sectorul non-profit.

¹ *Politica culturală a Republicii Moldova: de la schimbări la reforme și viabilitate* / (Constatări, idei și sugestii ale oamenilor de cultură-participanți la 5 mese rotunde organizate de Fundația Soros-Moldova).

Impactul

- Retragerea din cauza lipsei de susținere a specialiștilor calificați din sfera culturii;
- Degradarea valorilor morale, în special în mediul rural;
- Creșterea consumului de alcool, droguri ca urmare a lipsei de ocupații culturale.

Dinamica

Ministerul Culturii și Turismului, instituția care trebuie să fie principalul promotor al culturii naționale, are în prezent doar 33 de angajați, comparativ cu 104 care activau la 1 ianuarie 2005. Bugetul Ministerului Culturii și Turismului nu deține suficiente fonduri, lipsește transparența utilizării lor. De asemenea, nu există în cadrul acestui minister un serviciu de presă, a fost lichidată Direcția cinematografie, în timp ce din colectivul de la „Moldova-film”, de circa 600 de persoane, au rămas foarte puține cadre calificate. Deși echipamentul studioului „Moldova-film” este învechit, studioul este dat în arendă periodic pentru diferite companii de peste hotare în vederea realizării filmelor. Aceasta e o dovadă că întreprinderea și-a păstrat capacitatea de a produce filme.

În 2007 au avut loc ca și în anii precedenți de fapt, un șir de acțiuni culturale, organizate în mare măsură de autoritățile publice locale din resurse austere, de organizațiile neguvernamentale, cu susținerea donatorilor sau a companiilor comerciale. Astfel, a fost inaugurat Memorialul de la Ialoveni, bustul Angelei Păduraru la Nemțeni, Hîncești etc. Au avut loc Noaptea Muzeelor, un șir de festivaluri naționale sau internaționale.

Factorii

- Ministerul Culturii și Turismului nu contribuie în măsură necesară la revigorarea culturii și nici la imaginea ei peste hotare;
- Statul nu are elaborată o politică de dezvoltare și reorganizare a caselor de cultură;
- Lipsa finanțelor și reforme defectuos administrate au dus la distrugerea multor locașuri de cultură.

Anticipări

Cheltuielilor pentru cultură, artă, sport și acțiuni pentru tineret în bugetul pentru 2008 le-au fost rezervate 245,2 milioane de lei, suferind o majorare mai mult decât modestă— cu 20 de milioane de lei sau cu 8,9% fata de bugetul executat în anul 2006. Majorările se referă la subsidiile pentru instituțiile teatral-concertistice, revistelor pentru copii și a revistei social-culturale “Moldova”. Îi este alocat 1 milion 817 mii de lei Asociației “Euro Moldova Art” pentru organizarea Caravei Culturii, în același timp, pentru toate Uniunile de Creație din Moldova sunt prevăzute doar 720 mii de lei.

Întrebări

- Este Caravela Culturii unicul proiect demn de susținere din sfera culturii?
- Cine poate salva cultura noastră?
- De ce a trebuit să treacă șase ani pentru a fi soluționată problema Teatrului „Eugene Ionesco”?

S 11. Vulnerabilitatea în fața condițiilor climaterice nefavorabile

Subiectul

Fiind o țară agrară, Moldova este puternic afectată de fiecare schimbare nefavorabilă a condițiilor climaterice, cum ar fi înghețuri, secetă, grindină, ș.a. În lipsa unui mecanism de prevenire și diminuare a acestor riscuri, impactul este mult mai mare, dacă nu chiar catastrofal.

Descrierea

Mai mult de jumătate din populația Republicii Moldova locuiește la sat, respectiv, prima sursă de întreținere a acestora este agricultura. Mai mult decât atât, prin realizarea producției agricole la oraș, populația de la sate își asigură un minim necesar de resurse financiare.

În general, productivitatea în agricultură este la un nivel foarte scăzut, iar în situația unor condiții climaterice nefavorabile, fermierii înregistrează pierderi nete, adică nici nu-și recuperează cheltuielile investite în lucrările agricole.

Seceta din acest an, conform clasificării științifice, poate fi apreciată drept catastrofală. Volumul precipitațiilor, în perioada 1 septembrie 2006 – 20 iulie 2007, a fost de doar 50-75 la sută din norma climatică, în ultimele trei luni indicele respectiv fiind de 6-50 la sută; temperatura medie a aerului a constituit, în mai–iulie curent, 21-23 de grade cu o depășire-record a normei de 3-4%. Directorul Serviciului Hidrometeorologic de Stat a relevat că gradul de gravitate a secetei din anul curent, conform indicilor nominalizați, este comparabil cu cel din anul 1946, când cantitatea precipitațiilor a alcătuit jumătate din norma multianuală, iar abaterea de la normă a temperaturii medii a aerului a fost de 2-3 grade.

Amploarea secetei înregistrate în această vară în Republica Moldova a generat temeri în legătură cu faptul că țara s-ar afla în pragul foametei. Deși autoritățile au negat acest fapt, totuși Guvernul de la Chișinău a cerut ajutor extern, sub formă de ajutor financiar sau alimentar, pentru a evita o accentuare a crizei. Apelul lansat a primit răspuns pozitiv din România, Federația Rusă, UE, Marea Britanie, Belarus, precum și de la o serie de organizații internaționale. Deși autoritățile moldovenești au promis că vor asigura un mecanism transparent de monitorizare a tuturor ajutoarelor umanitare, mai multe organisme internaționale au inițiat în mod independent misiuni de identificare a necesităților și au repartizat ajutoarele direct în regiunile rurale, fără intermediari. A provocat nedumeriri maniera în care a fost solicitat ajutorul, apelând la donații de produse alimentare, prezentând și o listă detaliată (făină, cartofi, carne și altele de acest fel), amplificând faima RM de cel mai sărac stat din Europa. Practic, donatorilor li s-a cerut să compenseze lipsa unei politici de planificare și gestionare a unei situații excepționale, dar previzibile și destul de frecvente în RM. Ceea ce caracterizează în prezent politicile economice de la Chișinău pare a fi incoerența. Pe de o parte, Executivul anunță „resurse disponibile limitate” și pierderi bugetare de 518 milioane lei, iar pe de altă parte, statul a iertat plătitorilor de impozite datorii de circa patru miliarde lei, prin adoptarea unei inițiative legislative a președintelui Vladimir Voronin privind liberalizarea economiei și amnistia fiscală.

Grupul țintă

- Agricultorii, fermierii;
- Populația din mediul rural, în special păturile sărace;
- Familiile care trăiesc din prelucrarea pământului;
- Bătrânii, în special cei singuratici;
- Ministerul Agriculturii și Industriei.

Impactul

Consecințele negative ale acestor condiții climaterice nefavorabile se resimt în special asupra bunăstării și securității alimentare a populației. Asta pentru că majoritatea gospodăriilor își asigură existența

în principal din agricultura.

Potrivit estimărilor oficiale, pierderile la buget cauzate de seceta din anul curent se cifrează la circa 12 miliarde de lei. Au fost afectate irecuperabil aproape toate culturile de câmp, pierderile agricultorilor fiind imense, cu repercusiuni grave asupra securității alimentare mai ales a populației din mediul rural.

Temperaturile înalte înregistrate vara aceasta și lipsa de precipitații au redus practic, la zero și recolta de fructe și legume, generând scumpirea în lanț atât a produselor alimentare, cât și a celor nealimentare. Spre deosebire de întreprinderile de stat, care nu au schimbat prețul la pâine, brutăriile private de pe tot teritoriul țării au majorat prețul la produsele de panificație cu până la 20 %.

Din cauza secetei, multe pășuni au fost pur și simplu uscate, iar populația neavând cu ce hrăni animalele au recurs la sacrificarea lor. Aceasta explică, menținerea relativă a prețului la carne, pe termen mediu însă, acest lucru afectează industria lactatelor, care duce lipsă de materia primă.

Efectele secetei vor fi resimțite cel mai mult pe termen lung și vor avea un impact mult mai grav în special în anul 2008, dat fiind faptul că în prezent oamenii mai au unele rezerve, care se vor epuiza spre primăvară.

Pe lângă impactul economic, condițiile climaterice nefavorabile au un pronunțat impact social. Anume, prin depopularea satelor, asigurarea unui trai decent exclusiv din agricultură fiind imposibilă. Migrarea populației de la sate la orașe, și emigrarea peste hotare este o consecință directă a stării deplorabile în care se află agricultura la moment.

Dinamica

De 7 ani, agricultura se află în stagnare. Condițiile climaterice nefavorabile reduc rentabilitatea sectorului, limitând astfel capacitățile fermierilor de a-și finanța lucrările agricole. Din cauza culturilor periclitare de secetă, are loc scumpirea în lanț a produselor agro-alimentare. De exemplu, în 2003, din cauza secetei agricultura a suferit un declin de 14%. Clima aridă de atunci a afectat în cea mai mare parte producția de cereale, legume, fructe și sfeclă de zahăr.

Aparent situația nu pare atât de dramatică odată ce Guvernul a declarat că acordă subvenții de până la 70% la procurarea polițelor de asigurare pentru asigurarea culturilor agricole. Totuși, până la urmă acestea ajung cu greu în buzunarul țăranului, or din cauza că acesta e slab informat sau pentru că sistemul de asigurări este slab dezvoltat. Chiar dacă pe piață activează un număr suficient de companii de asigurări, doar câteva din ele prestează spectrul larg de servicii, costurile acestora fiind foarte mari. În plus, acestea nu prea sânt interesate în asigurarea anumitor riscuri, mai ales în agricultură. Dacă totuși aceste subvenții ajung la destinație, beneficiarii sunt fermierii care dețin în posesie suprafețe mari de teren agricol și mai puțin micii fermieri, cei care practică o agricultură de subzistență.

Condițiile de secetă din anul curent au demonstrat odată în plus că irigația și în Moldova are un rol decisiv pentru obținerea unor recolte stabile. Prin urmare, restabilirea și dezvoltarea sistemelor de irigare este o condiție importantă în asigurarea stabilității sectorului agrar.

Starea de lucruri în domeniu se va agrava extrem în cazul în care seceta se va prelungi și în anul viitor, ținând cont de probabilitatea sporită a ciclului bianual al acestui fenomen natural.

O serie întregă de proiecte și programe investiționale, prevăzute de bugetul de stat, au fost reduse, inclusiv restrânse unele proiecte sociale. Pentru depășirea secetei, în buget a fost prevăzută suma de 350 milioane lei, care va fi folosită pentru susținerea agricultorilor, această sumă fiind insuficientă pentru depășirea tuturor consecințelor secetei.

Este adevărat că Guvernul a inițiat măsuri de facilitare a importurilor de grâu și scutirea acestora de taxe vamale și TVA. Aceste măsuri nu s-au referit din păcate și la extinderea acestor facilități pentru alte produse alimentare, în scopul reducerii, sau cel puțin a menținerii, prețurilor la același nivel.

Factorii

- Amplasarea geografică a R. Moldova;
- Lipsa unui mecanism eficient de prevenire a crizelor;
- Nivelul scăzut de mecanizare a lucrărilor agricole, dotarea tehnică slabă a agricultorilor;
- Parcelarea excesivă a terenurilor agricole din țară, ceea ce le face mai vulnerabile la diverse fenomene climaterice și, în special, la secetă;
- Subvenționarea dezechilibrată și ineficientă în agricultură;

- Lipsa, sau mai bine zis crearea întârziată a unui fond de asigurare a riscurilor în agricultură;
- Starea deplorabilă a sistemelor de irigare;
- Lipsa soiurilor de culturi agricole rezistente la secetă.

Anticipări

Seceta a provocat un dezechilibru la nivelul producției agricole, creșterii animalelor, capacității țăranilor de a investi în prelucrarea pământului etc. Iar această situație va reveni la normal abia în 2009 cu condiția ca următorii doi ani să fie bogați în roadă.

Întrebări

- Cum pot fi diminuate efectele condițiilor climaterice nefavorabile asupra agriculturii?
- Experiența tristă din acest an îi va face pe producătorii agricoli să-și asigure culturile?
- Cât de transparent au fost și mai sunt gestionați banii din exterior veniți ca ajutor pentru lichidarea consecințelor nefaste ale secetei?
- În ce mod va proteja Guvernul proteja persoanele din categoriile defavorizate?

S 12. Costurile sociale ale anulării patentelor de întreprinzător

Subiectul

Începând cu 1 ianuarie 2007 a intrat în vigoare modificarea legii 208, operată de Parlament la inițiativa Guvernului, prin care a fost anulată eliberarea patentei de întreprinzător pentru anumite genuri de activitate. Aceste prevederi au generat nemulțumiri și proteste stradale din partea deținătorilor de patente.

Descrierea

Inițial patentele au fost concepute drept autorizații obținute contra unor taxe unice pentru persoanele ce dispun de resurse financiare limitate, dar ar dori să dezvolte o afacere. Din iulie 2006, Parlamentul a hotărât să reducă treptat lista activităților economice ce pot fi practicate în baza patentelor. Astfel, de pe 1 ianuarie 2007, nu mai pot activa în baza acestei autorizații cultivatorii de flori, transportatorii de mărfuri și, în unele cazuri, și de pasageri, comercianții cu mărfuri de uz casnic, mobilă sau materiale de construcție, listă care va crește în următorii ani.

Astfel a fost afectată soarta a 40 de mii de deținători de patente și a membrilor familiilor acestora, pentru care vânzările în piețe sunt unica șansă de supraviețuire. Bani obținuți din vânzarea patentelor ajungeau, până acum, în bugetele primăriilor și constituiau aproximativ jumătate din toate taxele locale.

La baza acestor modificări, conform Ministerului Economiei, stă faptul că anumite companii mari spălau sume importante de bani prin intermediul deținătorilor de patentă. Deși scopul oficial al acestor modificări a fost oferirea unui cadru legal pentru activitatea micilor antreprenori pentru a trece la o altă formă de practicare a comerțului, cum ar fi întreprinderea individuală sau societatea cu răspundere limitată, s-a ajuns la conflicte și nemulțumiri din partea tuturor părților implicate.

Este de menționat că patenta oferea condiții pentru auto-ocuparea forței de muncă, iar Planul de Acțiuni RM-UE prevede în mod expres „implicarea în dialog pe marginea politicii de ocupare a forței de muncă și a celei din sectorul social în vederea elaborării unei analize și evaluări a situației curente și pentru identificarea problemelor cheie și a soluțiilor posibile în cadrul acestor politici”. Patenta s-a demonstrat a fi un instrument foarte eficient pentru a stimula anumite activități de business, care nu sunt foarte atractive pentru moment. În rezultat, va spori șomajul, astfel încât mii de cetățeni vor rămâne treptat fără serviciu. Deținătorii de patente susțin că locurile de muncă le sunt luate fără a li se propune altele în schimb.

Grupul țintă

- micii antreprenori;
- directorii de piețe;
- primăriile;
- Ministerul Economiei și Comerțului.

Impactul

Costurile sociale ale anulării patentelor de întreprinzător pot depăși cu mult estimările de 2 miliarde lei prognozate de către reprezentanții Ministerului Economiei și Comerțului drept lipsuri în bugetul de stat determinate de evaziuni ce implică potrivit Ministerului deținătorii de patente. Anularea patentelor înseamnă, de asemenea, neplata unor surse financiare la bugetele locale și transformarea economiei în una tenebră și coruptă.

Crearea și întreținerea întreprinderilor individuale va necesita cheltuieli de 5-6 ori mai mari decât cele pe care le au deținătorii de patente. Astfel, va fi necesară angajarea unui contabil, procurarea aparatelor de casă, efectuarea altor cheltuieli care, la rândul lor, vor genera majorarea prețurilor la mărfurile comercializate. Din cele circa 65 de mii de întreprinderi individuale activează doar 2-3 la sută, costul afacerilor în Moldova fiind mult mai mare decât în alte țări. Astfel, o bună parte din micii comercianți vor da faliment. Ca urmare, ar scădea considerabil numărul celor care vând în piețe și, în final, vor avea de

pierdut și cei care gestionează piețele. Din aproximativ 40 de mii de deținători de patente la începutul anului 2006, cel puțin 30% vor rămâne în afara afacerilor pe care le-au practicat anterior. Rămăși fără locuri de muncă, foștii deținători de patente vor fi nevoiți să plece la muncă în străinătate pentru a-și întreține familiile. În acest sens, Guvernul este cel care prin măsurile sale încurajează migrația în scopul obținerii unor locuri de muncă peste hotare.

Dinamica

Începând de la Edineț și până la Cahul deținătorii de patente au început să protesteze încă din toamna anului trecut, proteste nereflectate în grila de noutăți a televiziunii publice. În fiecare lună pe parcursul primelor patru luni ale anului au avut loc câte patru - cinci manifestări ale titularilor de patentă.

S-au creat comitete de protest în piețe împotriva Legii nr. 208, cu desfășurarea în același timp a acțiunilor de protest în toate piețele din R. Moldova, precum și la Chișinău.

Factorii

- Existența unor interese politice;
- Inexistența unor soluții conștiincioase pentru a mulțumi deținătorii de patentă;
- Obiceiul guvernării de a adopta măsuri fără consultarea mediului de afaceri, sau a păturilor nemijlocit afectate de deciziile respective;
- Incapacitatea economiei și a businessului autohton de a genera locuri de muncă suficiente pentru a ocupa toată forța de muncă disponibilă.

Anticipări

La 1 ianuarie 2008 și 1 ianuarie 2009 vor fi eliminate și alte genuri de activitate din regimul patentei de întreprinzător, deși spre sfârșitul anului 2007 problema nu mai are aceeași intensitate, mitingurile de protest vor fi reluate.

Neavând alte surse de existență, oamenii vor rămâne să vândă în piețe, mituind poliștii, angajații piețelor și funcționarii locali, cu pierderi pentru buget.

Întrebări

- Este oare revizuirea legii cu privire la patenta de întreprinzător judicioasă din punct de vedere economic și care vor fi implicațiile acestor decizii legislative?
- Indiferent de pagubele cauzate de anumiți deținători de patente, este social și economic îndreptățită anularea patentelor pentru toți deținătorii acestora?

S 13. Protecția migranților peste hotare

Subiectul

Cetățenii Republicii Moldova aflați peste hotare la muncă legal sau ilegal, sunt lipsiți de protecție în ceea ce privește condițiile de lucru, accesul la serviciile sociale și medicale, remunerare, confruntându-se adesea cu discriminarea din partea autorităților străine, dar și cu indiferența din partea autorităților Republicii Moldova.

Descrierea

Potrivit estimărilor, între 600 mii și un milion de cetățeni ai R. Moldova lucrează preponderent peste hotare¹. Fiecare al patrulea emigrant din Republica Moldova călătorește în mod ilegal peste hotare și fiecare al treilea locuiește sau muncește ilegal². Migranții din țările CSI se confruntă frecvent cu multe dificultăți serioase în relațiile cu autoritățile locale: tratamente despotice din partea poliției locale, comportamente lipsite de respect sau chiar violente din partea angajatorilor, remunerarea cu o plată mai coborâtă decât cea convenită inițial. Migranții sunt adesea agresați, fiindu-le luați banii și alte bunuri pe care le posedă, sunt suspectați și acuzați pentru diverse încălcări, infracțiuni pe care nu le-au făcut. Cei plecați în țările Uniunii Europene se confruntă cel mai frecvent cu probleme legate de necunoașterea limbii și legislației din țările unde activează³.

Studiile efectuate în Republica Moldova privind riscurile de sănătate a migrației indică că 89% din migranții moldoveni plecați la lucru peste hotare se confruntă cu probleme la locul de muncă fiind expuși la temperaturi înalte sau joase, 26% muncesc în condiții sanitare proaste, iar 16% în aglomerare. În ceea ce privește condițiile de trai peste hotare, 39% din migranți au indicat absența acestora, 24% condiții igienice proaste și 22% aglomerarea⁴. Astfel, condițiile de trai proaste în țara de destinație, asociate cu stresul permanent se răsfrâng negativ asupra sănătății migranților.

La aceste probleme se mai adăugă și dificultăți legate de audiența la ambasadele și consulatele Republicii Moldova peste hotare. Migranții foarte greu reușesc să se programeze la audiență, cauza fiind taxele mari pentru apeluri⁵.

Astfel, situația proastă a migranților de peste hotare este cauzată în primul rând de statutul ilegal pe care îl au moldovenii, prestării muncii la negru și lipsei unor contracte de muncă, necunoașterea limbii și a legislației țării în care se află. Moldovenii sunt nevoiți să înfrunte și atitudinea discriminatorie și stereotipizată a autorităților statului în care au migrat, precum și indiferența autorităților R. Moldova față de soarta lor. Deși, R. Moldova beneficiază de milioane de dolari din remitențele trimise de muncitorii de peste hotare, ea nu este în stare să-și apere cetățenii de abuzurile care se produc acolo.

Grupul țintă

- Migranții ilegali și migranții legali;
- Membrii familiilor migranților;
- Ministerul Protecției Sociale, Familiei și Copilului;
- Guvernul Republicii Moldova.

Impactul

Migrația prezintă riscuri atât pentru migranți, familiile lor, cât și pentru stat. Marea majoritate a migranților nu dispun de asigurare medicală și în caz de îmbolnăvire nu se adresează după ajutor medical. Ei amână aceasta pentru perioada când vor reveni acasă și se întorc cu probleme grave de sănătate.

¹ Timpul, 19 iulie 2007, Remitențele fac a treia parte din PIB.

² Recent Trends in Migration and Remittances in Moldova. The CBSAXA Survey, 2006, p.4.

³ Ibidem, p.27.

⁴ Studiul OIM „Riscurile de sănătate ale migrației”, 2007.

⁵ Timpul, 17 septembrie 2007, Interviu cu T.Grosu „Statul nu-și bate capul de cetățenii săi de peste hotare”.

Medicii susțin că s-a majorat numărul persoanelor cu tuberculoză printre migrații ca rezultat al condițiilor precare de muncă și trai. Datele interne ale Institutului de Ftiziopulmonologie din Chișinău indică că 56% din bolnavii cu tuberculoză care au decedat în anul 2005, au muncit anterior peste hotarele Republicii Moldova¹.

Sănătatea migraților pune în pericol și sănătatea membrilor familiei lor atunci când aceștia revin cu tuberculoză, infecții HIV /SIDA sau alte boli cu transmisie sexuală.

Dificultățile de emigrare favorizează fenomenul de trafic de ființe umane. Lipsa de protecție face ca migrații moldoveni să-și sfârșească viața peste hotare în circumstanțe neclare.

O parte semnificativă din migrații nu-și plătesc contribuțiile sociale în R. Moldova, dar revenind ulterior în țară vor dori să beneficieze de plăți din sistemul moldovenesc de protecție socială.

Dinamica

Din motiv că regimul de vize pentru cetățenii R. Moldova s-a înăsprit, procesul de migrare presupune diferite aspecte ilegale care favorizează lipsa de protecție și creșterea riscurilor pentru migrații moldoveni.

În anul 2006 a fost dizolvat Biroul Național de Migrațiune, fapt ce a stopat multiple activități inițiate pentru semnarea acordurilor bilaterale în domeniul migrației, plasării în câmpul muncii a lucrătorilor moldoveni. R. Moldova ar fi obținut beneficii maxime dacă semna aceste acorduri până la extinderea hotarelor Uniunii Europene.

O schimbare importantă s-a realizat în anul 2006 de către Ministerul Muncii din Italia care a anunțat că este disponibil să prezinte autorităților din R. Moldova baza de date despre migrații moldoveni. Acest fapt ar permite negocierea unor aspecte legate de protecția socială a migraților – echivalarea vechimii de muncă, soluționarea problemelor legate de transferurile sociale, dar autoritățile statului moldovenesc nu au dat nici un răspuns oficial la această chemare.

Factorii

- lipsa unor mecanisme de informare eficiente;
- lipsa unei politici migraționiste eficiente;
- lipsa unor acorduri privind legalizarea muncii moldovenilor aflați peste hotare;
- lipsa unor acorduri de protecție socială a migraților;
- sărăcia, salariile mici, rata înaltă a șomajului.

Anticipări

În următorii ani vor continua acțiunile din partea comunității internaționale și din partea unor organizații neguvernamentale de a informa populația despre riscurile migrației. Sub presiunea unor factori externi Guvernul R. Moldova se va implica mai activ în soluționarea problemelor de migrație, semnând acorduri bilaterale privind legalizarea migraților, plasarea în câmpul muncii, acordurile de protecție socială a migraților, programe de muncă provizorie etc.

Întrebări

- Ce schimbări trebuie întreprinse pentru a proteja migrații moldoveni de peste hotare (cei care se află peste hotare, dar și cei care vor pleca peste hotare în viitorul apropiat)?
- Care vor fi beneficiile protecției sociale a migraților moldoveni aflați la muncă peste hotare pentru Republica Moldova?

¹ Ziarul de Gardă, 18 ianuarie 2007, Gasterbaiteerii – „importatori” principali al tuberculozei.

S 14. Instituția familiei asaltată de provocările migrației

Subiectul

Instituția familiei în R. Moldova este supusă pericolului, fiind grav afectată de migrația excesivă a populației la muncă. Are loc deteriorarea relațiilor conjugale și destrămarea familiei, abandonarea unor funcții importante ale familiei cum ar fi cele de reproducere, educație, socializare a copiilor etc.

Descrierea

Familia rămâne a fi instituția pusă la mari încercări de către fenomenul migraționist deoarece au loc schimbări în modul de constituire, mărimea și structura familiei, funcțiile acesteia. Urmărim transformări în ceea ce privește realizarea rolurilor în cadrul familiei – soții încearcă să realizeze rolul soției, iar soțiile a soților, copiii mai mari – a mamelor etc.

Studiile arată că 60% din migranți divorțează, astfel persoana care rămâne să îngrijească copii intră într-o stare de stres cronic în urma acestor situații, frecvent pierde încrederea în viitor și cade victimă a diferitor vicii sociale.

Cei mai afectați în urma migrației sunt copiii care suferă de multiple traume în urma despărțirii de părinți. Copiii mici suferă din cauza lipsei de dragoste și a sentimentului de securitate pe care trebuie să-l ofere părinții, în special mama. Adolescenților le sunt caracteristice formele de surmenaj psihic și fizic, de asemenea diverse riscuri în alegerea profesiei, dezvoltarea comportamentului de consumatori, apariția comportamentului delinquent.

Mulți copii și adolescenți percep greșit instituția familiei, valorile și principiile de viață, au o imagine confuză despre acestea, preiau comportamentul părinților. Tinerii percep Occidentul ca „paradis” și importă noi modele familiale și noi stiluri de viață determinând criza modelului tradițional al familiei.

În aceste condiții, instituția familiei își pierde din funcțiile sale sociale educative, fapt care pune în pericol și sănătatea societății.

Grupul țintă

- Copiii și tinerii ai căror părinți sunt plecați;
- Familiile recent căsătorite;
- Migranții;
- Oamenii în etate, copii cărora sunt plecați peste hotare.

Impactul

Apare un nou model de familie – „familia la distanță” care este acceptată de o parte importantă a societății. Acest model de familie intră în contradicție cu normele sociale și juridice care reglementează responsabilitățile membrilor familiei, deoarece nu se realizează susținerea sănătății fizice a membrilor familiei, stabilizarea emoțională a acestora, ca rezultat multe familii se înstrăinează, iar unele ajung chiar la divorț.

Are loc dereglarea ciclului de viață a familiei care determină scăderea fertilității în rândul populației căsătorite, deoarece tinerii însurăți „a doua zi după nuntă pleacă peste hotare”.

În procesul de socializare copiii se confruntă cu anumite dificultăți, dar foarte mult suferă nivelul de educație al copiilor. Copiii preiau modelul părinților sau riscă să adopte un comportament agresiv în lipsa supravegherii.

Asistăm la o transformare esențială a valorilor familiale care nu mai pun accentul pe spiritualitate, scade moralitatea și se diminuează sprijinul acordat bătrânilor, dereglându-se relațiile dintre părinți-copii. Părinții rămân la bătrânețe singuri, disperați cu gândul „oi muri și nici n-o să știe nimeni...”. Situația dată este determinată de cazurile tot mai frecvente când migranții nu vin la înmormântarea soției / soțului, părinților, copiilor.

Se micșorează controlul social din partea părinților asupra copiilor, de asemenea are loc slăbirea

legăturilor dintre familie și alte instituții sociale.

Dinamica

Migrația generează frecvent consecințe sociale negative în familie, consolidând criza modelului tradițional al familiei. Crește numărul de copii care locuiesc fără unul sau ambii părinți din cauza că aceștia sunt plecați peste hotare. Conform informațiilor oficiale publicate de Ministerul Educației, în februarie 2005 circa 28 mii de copii locuiau fără ambii părinți, cu 5 mii mai mult decât în decembrie 2003, iar 68 mii de copii locuiau fără unul din părinți plecați peste hotare.

Datele studiului „Remitențele și Migrația în Republica Moldova - 2006” a indicat un număr de 177 195 de copii care aveau părinți plecați la muncă peste hotare, dintre care 21 860 copii erau fără ambii părinți acasă. Majoritatea acestor copii (79,5%) provin din mediul rural.

Migrația determină noi modele de comportament care sunt urmate și de copiii migraților. Mulți dintre ei nici nu încearcă să găsească un loc de muncă în Republica Moldova, ci se orientează să plece în țările în care deja se află părinții lor. În câteva țări de destinație a emigranților moldoveni s-au format diaspore sau alte rețele similare de ajutor reciproc care înlesnesc considerabil venirea, stabilirea cu traiul și găsirea locurilor de muncă pentru cea de-a doua generație de migrați.

Factorii

- Lipsa unei politici migraționiste eficiente;
- Atitudinea indiferentă a statului față de instituția familiei;
- Lipsa unor servicii sociale de suport pentru copiii la care părinții sunt plecați peste hotare;
- Importarea unor modele familiale din Occident.

Anticipări

Urmează să avem generații de tineri educate de stradă, filme, jocuri computerizate, indiferente față de valorile și principiile familiei, cu sănătate precară, care nu cunosc dragostea părintească, sunt iresponsabili, consumatori și care nu respectă nici părinții, nici societatea.

Va avea loc scăderea numărului populației, datorită micșorării ratei de fertilitate. Către anul 2015 se presupune că Republica Moldova va pierde 76 000 de femei de vârstă reproductivă (Studiul UNFPA, 2003), iar numărul populației se va micșora până la 3 milioane către anul 2050.

Întrebări

- Conștientizează oare migrații impactul pe care-l are plecarea lor peste hotare asupra familiei?
- De ce familia nu poate face față provocărilor noi a societății contemporane?

S 15. Criza demografică – o provocare pentru politicile sociale

Subiectul

Republica Moldova se confruntă cu o criză demografică profundă, care a început să se manifeste încă din ultimele decenii de existență ale URSS.

Descrierea

Criza demografică se manifestă prin reducerea natalității, înrăutățirea sănătății și majorarea mortalității, reducerea longevității, schimbarea modelului familiei tradiționale. Consecințele negative ale crizei demografice provocate de factori sociali și naturali sunt agravate de exodul forței de muncă, în special de vârstă reproductivă care se află peste hotarele țării.

Conform ultimelor studii, concetățenii noștri plecați peste hotare, inițial doresc să acumuleze bani pentru a reveni ulterior în Republica Moldova. În timp, însă, ei își schimbă prioritățile și nu mai vor să se întoarcă acasă. În primii ani de la declanșarea fenomenului în cauză, atât migranții de la sat, cât și orășenii, plecau temporar pentru a-și redresa situația financiară. În prezent, 14% doresc să se stabilească în țările din Vest¹. Decizia de a rămâne peste hotare aparține, în majoritatea cazurilor, tinerilor cu vârsta de până la 30 de ani (în special, femei), dornici să-și întemeieze familii în țările „de adopție”. Timpul a modificat mecanismul migrației. De regulă, cei plecați își atrag toată familia peste hotare. Au apărut fenomene demografice mult mai grave, cum ar fi divorțul în masă a persoanelor emigrate. Circa 60 % dintre familiile în care este prezent fenomenul de migrație divorțează. Violența în familiile din R. Moldova este un factor determinant pentru femeile plecate de a nu mai reveni la condițiile vechi de existență.

Datele statistice indică că tinerii din Republica Moldova preiau comportamentul demografic caracteristic țărilor înalt dezvoltate. Ei aleg studiile și amână momentul căsătoriei, urmăresc cariere profesionale și adoptă modelul unui singur copil în familie.

Datele Biroului Național de Statistică prezintă tendința evidentă a unei depopulări accentuate în unitățile administrative nordice, mai puțin în cele centrale și sudice. Reducerea maximă a constituit 17% din numărul populației pentru unitatea administrativă Florești, 15,5% pentru Edineț, 13,52% pentru Soroca, 13% pentru Orhei. Media pe țară oscilează între 8-10%. Astfel, se observă tendința unui dezechilibru demografic național. Declinul demografic este abordat la nivel de guvern în toate țările vecine (Ucraina, România, Bulgaria, Rusia), deocamdată R. Moldova este singura țară din regiune care nu are politici și strategii demografice. Aceasta în condițiile în care comportamentul demografic se schimbă foarte greu și e nevoie de ani ca să obții schimbări a acestuia.

Grupul țintă

- familia și copiii;
- persoanele în etate;
- populația activă;
- Guvernul și Parlamentul.

Impactul

Criza demografică provoacă scăderea drastică a numărului populației, dar și îmbătrânirea demografică a acesteia, inclusiv îmbătrânirea forței de muncă. Aceasta se va răsfrânge negativ atât asupra economiei naționale, cât și asupra altor sectoare sociale.

Natalitatea va continua să descrească în următorii 15 ani. În paralel, vom asista la scăderea dramatică a numărului de persoane apte de muncă. Astfel, prognozele demografice pe termen lung susțin că populația Republicii Moldova va descrește către anul 2050 cu 1 milion, iar în anul 2130 va constitui 1,5 milioane.

¹ Recent Trends in Migration and Remittances in Moldova. The CBSAXA Survey, 2006, p.4-5.

Dinamica

În ultimii 35 de ani, numărul populației și structura pe vârstă a acesteia au suferit transformări radicale. Numărul populației a scăzut de la 4337,6 mii în anul 1989 la 3581,1 mii în anul 2007. Republica Moldova cu o populație „demografic tânără” (coeficientul îmbătrânirii demografice constituia 9,7 persoane de peste 60 ani la 1000 de locuitori în anul 1970) a devenit o țară cu o populație „demografic îmbătrânită” (coeficientul îmbătrânirii demografice ajungând la 13,7 la începutul anului 2007)¹.

Criza demografică se caracterizează prin reducerea natalității (de la 20,6 în anul 1975 la 10,5 locuitori în anul 2006 la 1000 locuitori), majorarea mortalității (de la 9,3 în anul 1975 la 12,0 decedați în 2006 la 1000 locuitori), rata înaltă a emigrării, scăderea ratei de nupțialitate (de la 10,6 în anul 1975 la 7,6 căsătorii la 1000 de locuitori în anul 2007), creșterea ratei divorțurilor (de la 2,3 în anul 1975 la 3,5 divorțuri la 1000 locuitori în anul 2007)², declinul sănătății populației.

Conform statisticilor, fiecare a șaptea femeie din Republica Moldova nu poate da naștere unui copil, iar circa 17 cupluri dintr-o sută sunt sterile. În fiecare familie din localitățile rurale există, cel puțin, o persoană de vârstă tânără plecată în străinătate. Între anii 2001-2005, numărul populației active s-a redus cu 13%, iar cel al pensionarilor - doar cu 7%.

Natalitatea joasă e determinată de indemnizațiile unice la naștere și alocațiile de creștere a copilului care sunt simbolice și care în anul 2007 au constituit 1000 de lei și 20% din salariul mediu pe ultimele 6 luni pentru persoanele asigurate și 100 de lei pentru persoanele neasigurate.

Factorii

- Lipsa unor politici și strategii demografice;
- Lipsa resurselor financiare necesare pentru a introduce măsuri stimulative a natalității;
- Emigrația populației, în special a populației tinere;
- Emanciparea femeii;
- Lipsa condițiilor de trai pentru familiile tinere.

Anticipări

Conform datelor estimative ale UNFPA către anul 2050 populați Republicii Moldova va pierde 1 milion de locuitori, iar în anul 2130 se va reduce la 1,5 milioane. În aceste condiții, Comisia Națională pentru Populație și Dezvoltare care a fost creată în anul 2007 pe lângă guvern sub presiunea UNFPA și a altor agenții specializate ale ONU va începe elaborarea politicilor în acest domeniu.

Întrebări

- Care ar fi cele mai viabile măsuri social-economice care ar putea determina creșterea natalității populației?
- Oferirea unui spațiu locativ familiilor tinere va determina oare creșterea natalității? Cât de rapid? Cât de eficientă ar fi această soluție?

¹ Anuarul Statistic al Republicii Moldova 2005. – Chișinău, 2006, p.45.

² Dezvoltarea social-economică a Republicii Moldova în anul 2006. – Chișinău, p.60

S 16. A fi bătrân în Moldova...

Subiectul

Ajunși la vârsta de pensionare după ce au muncit întreaga viață cu speranța că la bătrânețe vor avea strictul necesar și se vor odihni, bătrânii din Republica Moldova se confruntă cu mai multe dificultăți: pensii mici, condiții de trai mizere, agravarea sănătății, disprețul și umilința frecvent nu doar din partea societății, dar și a propriilor copii.

Descrierea

Numărul persoanelor de 60 ani și peste în Republica Moldova la începutul anului 2007 constituia 491 mii persoane. 61% dintre aceștia erau femei și 2/3 locuiau în mediul rural. Ponderea persoanelor de vârstă a treia nu a suferit schimbări esențiale datorită unei mortalități înalte în rândul populației în vârstă de 40-60 ani, coeficientul de îmbătrânire fiind 13,7.

Datele Ministerul Protecției Sociale, Familiei și Copilului prezintă un număr de 621,4 mii pensionari la 01.01.2007, numărul acestora fiind în creștere față de anul precedent cu 3,1 mii. Deși pensia a crescut, pensionarii au devenit mai săraci. Dacă raportăm mărimea pensiei medii la salariul mediu pe economie, avem următorul rezultat: în 2001, pensia constituia 38% din salariul mediu, în prezent se apropie de 30% și va continua să scadă în următorii ani¹.

Protecția socială a persoanelor de vârstă a treia mai cuprinde și alocații bănești și servicii sociale acordate celor mai nevoiași. Serviciile sociale adresate persoanelor de vârstă a treia includ deservirea socială la domiciliu (24508 bătrâni au beneficiat în anul 2006), cantinele sociale (4068 de persoane în anul 2006, dintre care marea majoritate o constituie bătrânii)² etc., însă acestea sunt acordate doar celor mai nevoiași. Tot mai frecvent se deschid Centre de plasament a bătrânilor sau Centre de zi unde bătrânii beneficiază de servicii de alimentare, asistență medicală și psihologică, servicii de spălătorie etc., dar locurile în cadrul acestor instituții sunt limitate.

Mulți bătrâni sunt înșelați de escroci și rămân fără proprietăți. Unii funcționarii publici au ajuns să profite de vârsta înaintată și starea dificilă a bătrânilor, alungându-i în stradă.

Grupul țintă

- Oamenii în etate;
- Ministerul Protecției Sociale, Familiei și Copilului;
- Direcțiile de Asistență Socială;
- Centrele de plasament pentru bătrâni (azilurile);
- ONG-le care oferă servicii sociale persoanelor în etate.

Impactul

Persoanele în etate sunt plasate la limita existenței, fapt ce îi determină pe 86 mii de pensionari să-și continue activitatea de muncă pentru ași asigura un minim de trai.

Instituțiile medicale (spitalele) nu pot primi toate persoanele în etate afectate de boli grele, deoarece alături de modificările psiho-fiziologice datorate vârstei, asistăm și la acutizarea bolilor cronice. Din motivele descrise mai sus în rândul populației de vârstă a treia morbiditatea este cea mai înaltă.

Subnutriția bătrânilor este prezentă, iar singurătatea care domină această perioadă a vieții provoacă stări de depresie și stres, scade dorința de viață a acestora.

Dinamica

¹ www.statistica.md/statistics/dat/1049/ro/virstnicii_RM_2007.

² Raportul Social Anual 2006. – Chișinău, 2007, p.57-58.

În R. Moldova nu există o continuitate a reformelor. Încă în 1998 a fost elaborată Strategia de reformare a sistemului de asigurare cu pensii. Reforma urma să garanteze fondurile de pensii, indexarea lor anuală în raport cu indicele de consum, crearea sistemului suplimentar privat de pensii etc. Până în prezent însă au fost realizate doar unele măsuri menționate în cadrul acestei strategii.

Sistemul serviciilor sociale destinate persoanelor de vârstă a treia este în creștere, dar încă insuficient dezvoltat. În scopul susținerii persoanelor vârstnice s-au înființat și funcționează până în prezent relativ puține servicii comunitare, atât ca varietate, cât și ca număr. Aceste servicii sunt promovate de organizații guvernamentale și neguvernamentale, culte religioase. Dacă în mediul urban există o serie de servicii, datorate dezvoltării ONG-urilor și a accesului mai facil la surse de finanțare, în mediul rural acestea lipsesc aproape cu desăvârșire.

Copiii nu-și ajută frecvent părinții din cauză că sunt săraci sau plecați la muncă peste hotare, sau nu le pasă de aceștia.

Factorii

- Nivelul redus al pensiilor, alocațiilor;
- Incapacitatea de a munci a majorității bătrânilor;
- Lipsa susținerii persoanelor în etate de către proprii copii;
- Numărul redus de servicii sociale adresate persoanelor de vârstă a treia.

Anticipări

Creșterea numărului persoanelor de vârstă a treia va determina necesitatea modificării sistemului de asigurare cu pensii prin creșterea vârstei de pensionare.

Dezvoltarea și diversificarea serviciilor sociale adresate persoanelor în etate de către sectorul neguvernamental în întreaga republică – servicii socio-medicale la domiciliu (home care), servicii de reabilitare și recuperare, servicii de alimentare (cantinele sociale) etc.

Întrebări

- Cine va asigura statul cu surse financiare pentru achitarea pensiilor dacă numărul persoanelor apte de muncă scade?
- Creșterea vârstei de pensionare va soluționa oare problema lipsei de surse financiare pentru pensii?

S 17. Problema delicvenței juvenile

Subiectul

Lipsa controlului din partea familiei, sărăcia, șomajul determină apariția unor comportamente vicioase în rândul minorilor precum abandonul școlar, alcoolismul, narcomania, vagabondajul și creșterea numărului de infracțiuni grave în rândul acestora.

Descrierea

Delicvența juvenilă, în ansamblul ei, nu este altceva decât consecința absenței sprijinului moral oferit de adulți, a lipsei de protecție și îngrijire în familie, a eșecului activității de educație morală primită în școală. Un minor delincvent este, de fapt, o victimă și nu un vinovat conștient de responsabilitățile ce i se impută. Delicvența juvenilă apare ca un efect al lipsei de responsabilitate a părinților și a altor actori răspunzători de formarea conduitei tinerilor, al degradării valorilor morale în rândul tinerilor, a scăderii respectului și a încrederii față de membrii societății și instituțiile de control social.

Lipsa cadrului legislativ și instituțional adecvat realităților duce la încălcarea drepturilor adolescenților atât în perioada urmăririi penale, cât și în perioada de detenție a lor. De asemenea, se cunoaște că alte țări apelează la pedepse nonprivative pentru minori în cazurile mai puțin grave. În R. Moldova utilizarea practicilor nonprivative se află însă abia la început de cale.

Pe parcursul anului 2006 de către minori și cu participarea acestora au fost comise 1 785 de infracțiuni. În ansamblu, fiecare a 10-a crimă înregistrată a fost comisă de către minori. Organele procuraturii au finisat urmărirea penală pe 2115 cauze penale privind minorii, în instanța de judecată pentru examinare au fost expediate 1628 de cauze.

Analiza infracțiunilor comise de către minori și cu participarea lor atestă că cele mai frecvente încălcări sunt furturile, provocarea leziunilor corporale, huliganismul în strada, consumul de alcool și crimele legate de droguri. Printre crimele grave se număra omorurile, atacurile banditești, jafurile și violurile.

În R. Moldova contingentul delincvenților a întinerit. Tot mai frecvente sunt cazurile când copiii de sub 15 ani comit infracțiuni grave.

Penitenciarul pentru minori de la Lipcani ne permite să cunoaștem cauzele acestui fenomen. Majoritatea minorilor din această instituție de corecție cresc cu un singur părinte sau nu au deloc părinți.

Circa jumătate din numărul minorilor condamnați, în scurt timp revin în locurile de detenție.

Grupul țintă

- Copiii orfani și semi-orfani;
- Copiii străzii;
- Copiii care au un părinte sau ambii plecați la muncă peste hotare;
- Familii nevoiașe.

Impactul

- Scăderea respectului și a încrederii în instituțiile de control social;
- Creșterea gradului de nesiguranță în societate;
- Degradarea valorilor morale în rândul tinerilor;
- Neglijența și indiferența față de educația copiilor.

Dinamica

Studiul comparativ al infracțiunilor arată că în Republica Moldova nivelul criminalității între minori este încă înalt. Statistica criminologică indică că în anul 2000 au fost comise 2 928 de infracțiuni de către copii, în anul 2001 – 2 684, 2002 – 2 976, 2003 – 2 711, 2004 – 2 770, 2005 – 2 181, 2006 – 1 785. Datele

expuse denotă o descreștere semnificativă a numărului crimelor comise de minori în anul 2006 în raport cu anul precedent cu 18,2%.

Pe fundalul descreșterii numărului de crime comise de minori pe plan național, în anul 2006 a fost înregistrată o creștere a criminalității juvenile în raioane Hâncești – cu 40%, Sângerei – cu 34,3%, Taraclia – cu 32%, Ungheni – cu 26,6%, Briceni – 21,4%. În total, s-a produs o creștere a numărului crimelor săvârșite de minori și cu participarea acestora în 11 raioane¹.

S-a îmbunătățit și s-a apropiat de standardele internaționale legislația penală în privința minorilor în conflict cu legea. De exemplu: termenul maxim de detenție s-a redus de la 15 la 12,5 ani, iar reținerea acestora de la 72 de ore la 24 de ore, activitatea de urmărire penală a copiilor a trecut din competența poliției în cea a Procuraturii, se aplică mai frecvent alternativele la detenție.

Factorii

- Lipsa de instituții care ar propune activități de petrecere a timpului liber,
- Promovarea în mass-media a unor modele false și a subculturilor,
- Consumul de băuturi alcoolice și droguri,
- Migrația părinților peste hotare și lipsa supravegherii părinților,
- Abandonul școlar.

Anticipări

Planul de acțiuni ce vizează profilaxia și combaterea delincvenței juvenile pentru anii 2007-2009 va fi pus în aplicare de către Ministerul Educației și Tineretului și a Ministerului de Interne prin înaintarea unui mecanism de interdicere la orele accesibile copiilor a emisiunilor care promovează violența și cultul forței. Acest fapt ar constitui o premisă pentru îmbunătățirea situației. Cu toate acestea, nu sperăm la o îmbunătățire bruscă a situației.

Întrebări

- Promovarea unor alternative la detenție pentru minori (munca în beneficiul comunității, probațiunea) va determina oare scăderea numărului de infracțiuni în rândul adolescenților?
- Care sunt intervențiile statului în eradicarea delincvenței juvenile și cât de utile sunt acestea ?
- Cât de eficientă este colaborarea dintre societatea civilă și instituțiile statului pentru contracararea delincvenței juvenile?

¹ Datele Biroului Național de Statistică.

S 18. Sărăcia și aspectele ei sociale

Subiectul

Republica Moldova rămâne în continuare cea mai săracă țară din Europa. Cronicizarea sărăciei determină tendințe de autopetruare.

Descrierea

În Moldova sărăcia a început să crească în ani 1990-1991, exact înainte de lansarea oficială a tranziției. Extinderea ei în următorii 17 ani este indiscutabilă.

Sărăcia a fost recunoscută de politicieni abia în anul 1997 când au fost prezentate primele cercetări ale bugetelor gospodăriilor casnice, iar ulterior a apărut Strategia de Creștere Economică și Reducere a Sărăciei.

Cea mai importantă caracteristică a sărăciei în Moldova este concentrarea ei în spațiul rural și în orașele mici.

Sărăcia din orașele mici este legată de modelul industrializării adoptat în perioada sovietică, când în fiecare oraș erau construite câteva fabrici de mărime medie, ceea ce a creat o structură nediversificată. După liberalizare, aceste fabrici au demonstrat o capacitate limitată de a concura pe piață. Dacă locuitorii din spațiul rural își puteau suplimenta consumul de alimente prin practicarea agriculturii de subsistență, cei din orașele mici nu aveau această posibilitate.

Deși sărăcia a fost cea mai acută în orașele mici, majoritatea celor săraci locuiesc în mediul rural. Cauzele sărăciei în mediul rural rezultă din oportunitățile extrem de limitate de angajare în afara sectorului agricol. Majoritatea locuitorilor din spațiul rural au prelucrat pământul primit în rezultatul reformei funciare ori s-au angajat la gospodăriile agricole mai mari.

Grupul țintă

- Grupurile social-vulnerabile;
- Angajații din agricultură;
- Persoanele fără studii sau cu studii medii incomplete;
- Familiile cu mulți copii;
- Familiile monoparentale.

Impactul

Un prim rezultat al sărăciei este creșterea numărului migranților. La fel, consumul alimentar deficitar se răsfrânge negativ asupra sănătății populației, diminuând calitatea vieții.

Disperarea determină pe unii oameni săraci să doneze sânge pentru a-și suplimenta veniturile. Donarea de sânge în RM se face gratis și benevol. În schimbul sângelui, donatorul primește un certificat pe care, mai târziu, îl vinde contra sumei de circa 300 de lei celor care au rude grav bolnave. Cu banii primiți, mulți dintre donatori își procură alimentele necesare pentru masa de fiecare zi¹.

Pentru copiii din mediul rural, sărăcia limitează oportunitățile de obținere a studiilor, deci determină perpetuarea situației de sărăcie.

Nu în ultimul rând, cei care nu găsesc soluții din punct de vedere legal de a-și asigura consumul alimentar și necesitățile de îmbrăcăminte, încălțăminte etc. recurg la furturi, contribuind la creșterea ratei generale de infracționalitate.

Dinamica

Evoluția incidenței sărăciei demonstrează faptul că în anul 1999, 73% din populația țării era săracă.

¹ Timpul, 3 aprilie, 2007, Ca să aibă ce mânca de sărbători, săracii își „vând” sângele.

Începând cu anul 2000, rata sărăciei s-a redus constant până în anul 2005. În anul 2005 rata sărăciei în R.Moldova a crescut comparativ cu anul 2004 cu 3%. Fiecare al treilea cetățean s-a aflat într-o sărăcie absolută (29%), iar fiecare al șaselea în sărăcie extremă (16%)¹. Sărăcia în mediul rural a fost aproximativ de 6 ori mai ridicată decât în cel urban. Accentuarea sărăciei în mediul rural a determinat creșterea sărăciei la nivel național.

Indicatorii sărăciei în perioada 1997 – 2005

	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Rata sărăciei, %	47,4	52,0	73,0	67,8	54,6	40,4	29,0	26,5	29
Rata sărăciei extreme, %	37,5	37,4	59,7	52,2	38,0	26,2	15,0	14,7	16,1

În multe țări, săracii fac parte adesea din familii incomplete, din familii cu un număr mare de persoane neangajate, din familii conduse de pensionari sau familii care au în componență membri cu dizabilități. Aceste caracteristici sunt doar parțial adevărate pentru Moldova.

Datele indică că în Moldova, rata sărăciei absolute și cea a sărăciei extreme sporește stabil odată cu creșterea numărului de copii în familie. Astfel, 40% din gospodăriile cu 3 și mai mulți copii sunt sărace.

După criteriul vârstei, se observă că persoanele de peste 75 de ani și copiii prezintă un risc mai ridicat de a fi săraci. Copiii reprezintă 34,5% din populația săracă și comparativ cu anul 2004 acest indice a crescut cu 4,7%². 80% din copiii săraci locuiesc în mediul rural.

Educația este un alt factor ce influențează nivelul sărăciei. Persoanele cu un nivel de educație mai ridicat câștigă mai bine, ceea ce face ca riscul de sărăcie pentru aceștia să fie mai mic, față de cei cu un nivel de educație mai redus. Majoritatea celor săraci este alcătuită din gospodării conduse de persoane cu studii medii incomplete și primare.

O analiză a datelor privind incidența după sectorul economic confirmă că sărăcia este cel mai frecvent înregistrată în agricultură. Persoanele din gospodăriile unde capul familiei este angajat în activități agricole, sunt supuse celui mai mare risc al sărăciei.

Factorii

- Ineficiența politicilor economice și sociale adoptate, precum și a instrumentelor aplicate pentru implementarea lor;
- Seceta din vara anului 2007;
- Pensiile și alocațiile foarte mici;
- Salarii mici și diferențe considerabile a salariilor în diferite sectoare ale economiei naționale.

Anticipări

Planul Național de Dezvoltare pentru anii 2008-2011 va asigura continuitatea reformelor începute de Strategia de Creștere Economică și Reducere a Sărăciei și Planul de Acțiuni RM-UE. Printre prioritățile acestuia se numără: dezvoltarea economică și socială a republicii; sporirea competitivității economiei naționale; dezvoltarea resurselor umane, creșterea gradului de ocupare și promovarea incluziunii sociale, dezvoltarea regională.

Seceta din vara anului 2007 va crește ponderea populației sărace în anul 2008.

Întrebări

- Cum putem reduce sărăcia în rândul copiilor din mediul rural? Prin ce măsuri, politici ?

¹ Raport anual de evaluare a implementării Strategiei de Creștere Economică și Reducere a Sărăciei, 2006. – Chișinău, 2007, p.74

² Ibidem, p.77

S 19. Integrarea persoanelor cu dizabilități în societate

Subiectul

Problemele persoanelor cu dizabilități au început să fie abordate din ce în ce mai mult în ultimul timp în țara noastră. Cu toate acestea ele continuă să persiste, impunând adoptarea unor noi atitudini din partea statului, dar și a societății civile pentru a fi înlăturate. Persoanele cu dizabilități luptă să se integreze social, dar se confruntă cu multiple dificultăți, inclusiv cu respingerea din partea membrilor societății.

Descrierea

În Republica Moldova sînt 163.544 persoane cu dizabilități, dintre care 24.735 - cu gradul I de invaliditate, 113.766 - cu gradul II de invaliditate, 25.043 - cu gradul III de invaliditate. 12.808 sînt copii cu dizabilități sub vârsta de 16 ani.

Discriminarea și prejudecățile sunt două efecte negative ale unei importante părți a populației din R.Moldova care nu acceptă persoanele cu dizabilități ca cetățeni cu drepturi egale și nu-și doresc integrarea acestora în societate.

Dar pe lângă problemele de discriminare, persoanele cu dizabilități și membrii familiilor acestora se confruntă cu probleme de ordin material, deoarece veniturile nu le ajung nici pentru alimentație sau medicamente. În prezent, alocația de stat pentru invalizii din copilărie de gradul I și cea pentru însoțirea și îngrijirea la domiciliu a unui copil invalid cu severitatea I este doar de 200 de lei lunar, pentru invalizii din copilărie de gradul II – 170 lei, iar pentru cei de gradul III – 112 lei. Invalizii mai beneficiază de compensații nominative, înlesniri la plata serviciilor comunale, energiei electrice, procurării cărbunelui și lemnelor de foc, precum și o compensație anuală pentru cheltuielile pentru benzină, reparații, întreținerea tehnică a autoturismelor și cărucioarelor motorizate, dar aceste ajutoare sunt de asemenea modeste. Totodată, invalizii de gradul I și II, copiii invalizi până la vârsta de 16 ani și persoanele care însoțesc un invalid de gradul I sau un copil invalid primesc compensații pentru călătoria în transportul în comun urban, suburban și interurban, achitate din bugetele locale, iar veteranii și invalizii de război beneficiază, o dată pe an, de bilete gratuite de călătorie cu transportul feroviar sau auto de pasageri în cadrul statelor membre ale C.S.I. Oricum însă, aceste alocații și compensații sunt foarte mici.

Grupul țintă

- Persoanele cu dizabilități;
- Familiile persoanelor cu dizabilități;
- ONG-le ce prestează servicii pentru persoanele cu dizabilități;
- Ministerul Protecției Sociale, Familiei și Copilului.

Impactul

Republica Moldova a adoptat Convenția ONU cu privire la drepturile persoanelor cu dizabilități, dar de facto drepturile acestei categorii de persoane nu se respectă. Persoanele cu dizabilități sunt excluse din societate și reprezintă un capital uman neutilizat. Familiile care au în îngrijire persoane cu dizabilități se confruntă cu probleme financiare din cauza cărora apar frecvent certuri familiale, iar ca rezultat divorțul. Integrarea în școli normale a copiilor cu dizabilități continuă să fie respinsă de o parte semnificativă a societății.

Dinamica

Numărul persoanelor cu dizabilități este în continuă creștere de la 140,9 mii în anul 2001 la 163,5 mii în anul 2006. Această situație a determinat Ministerul Protecției Sociale, Familiei și Copilului și societatea civilă să creeze servicii specializate pentru această categorie de persoane. Specificul serviciilor propuse persoanelor cu dizabilități reiese din diversitatea tipologiilor dizabilităților, specificul conform vârstei,

problemele sociale și necesitățile acestora etc. Centrele ce prestează servicii pentru persoanele cu dizabilități pun accentul pe reabilitarea fizică și psihologică, pe crearea condițiilor necesare pentru integrarea socială, educațională și profesională.

În ultimii ani au fost deschise alternative la instituțiile rezidențiale pentru copiii și persoane cu dizabilități: s-au deschis centre de zi, centre de plasament temporar, centre de reabilitare. În R.Moldova funcționează actualmente 18 centre de zi pentru copii și tineri cu deficiențe care deservește în jur de 700 de beneficiari și 8 centre de zi pentru persoanele adulte pentru 2038 de beneficiari. Printre cele mai cunoscute sunt Centrul de Zi pentru copii „Speranța” din Chișinău, Centrul Comunitar pentru tineri din Chișinău, Centrul pentru copii „Voinicel” din Chișinău, Centrul de zi pentru persoane în etate „Răsărit” din Strășeni etc.

Un pas concret în domeniul recunoașterii persoanelor cu dizabilități în R.Moldova a fost ratificarea Convenției ONU privind drepturile persoanelor cu dizabilități la 30.03.2007. Conform prevederilor acestei Convenții, persoanele cu dizabilități beneficiază de aceleași drepturi și libertăți fundamentale ca și ceilalți membri ai societății - dreptul la egalitate și nediscriminare, dreptul de acces la spațiul fizic, la transport, la informații și comunicații, dreptul la egalitate în fața legii și de acces la justiție, dreptul la educație, la ocrotirea sănătății, la muncă, la protecție socială, de participare la viața politică, socială, culturală etc.

Factorii

- Mentalitatea populației;
- Influența negativă a mediului ambiant asupra sănătății populației;
- Lipsa susținerii financiare din partea statului;
- Deficiențe în funcționarea instituțiilor medicale.

Anticipări

Sistemul de servicii sociale adresate persoanelor cu dizabilități se va dezvolta datorită eforturilor societății civile. Va crește lent numărul persoanelor ce beneficiază de servicii de îngrijire și reabilitare, de asemenea numărul copiilor cu dizabilități integrați în cadrul școlilor normale. Sub influența unor campanii informaționale puternice și a procesului de integrare a unor copii cu dizabilități în școlile normale se va schimba în următorii 10-15 ani atitudinea populației din comunitatea moldovenească față de aceste persoane și vor exista preponderent doar bariere tehnice, nu și umane.

Întrebări

- Când vor fi respectate drepturile persoanelor cu dizabilități ratificate de R. Moldova prin semnarea Convenției ONU nu numai de jure, dar și de facto?

S 20. Satul moldovenesc: eforturi intense, rezultate puține

Subiectul

După obținerea independenței, în localitățile rurale din Republica Moldova s-au redus locurile de muncă, fapt ce a cauzat și diminuarea surselor de venit ale populației. Încercările de îmbunătățire a situației întreprinse de către guvern (programe pentru tinerii specialiști din domeniul învățământului, medicinei etc., Programul Național “Satul Moldovenesc”) încă nu dau rezultate.

Descrierea

Situația economică și socială din satele moldovenești este extrem de dificilă. Rata sărăciei este mai mare în mediul rural de 6 ori comparativ cu mediul urban. Din 10 copii din mediul rural – 8 sunt săraci¹.

Migrația spre mediul urban sau peste hotarele țării este văzută ca o posibilitate de depășire a situației de sărăcie de către populația de la sate. Încercările APC și APL de a menține profesorii, medicii au eșuat, astfel în multe sate domină lipsa de specialiști. Conform unor estimări a Ministerului Educației și Tineretului, în mediul rural lipsesc peste 2250 de cadre didactice. 270 de sate nu au instituții de învățământ, dar nici transport pentru ca copiii să fie transportați la școlile din satele vecine. Baza tehnico-materială a instituțiilor de învățământ din mediul rural este slabă.

Infrastructura este slab dezvoltată la sate – drumurile sunt într-o situație deplorabilă. Apeductele lipsesc în marea majoritate a satelor. Populația utilizează apă din fântânile de la suprafață care nu corespunde standardelor și nu este bună pentru consum alimentar.

O parte însemnată din casele de cultură și bibliotecile din mediul rural nu funcționează, necesitând reparații capitale. Marea majoritate a bibliotecilor din sate, de ani de zile, nu și-au mai dezvoltat colecțiile de carte din lipsa de bani.

Evenimentele de cultură în ultimii ani vizează publicul urban și ocolesc lumea satelor, unde până și creația populară tradițională, meșteșugurile și artizanatul, au ajuns în mare suferință. Satul care în trecut era promotorul culturii naționale prin obiceiuri și tradiții actualmente a uitat de acestea. Foarte rar, în localitățile din republică au loc festivaluri, concerte.

În aceste condiții, pentru dezvoltarea durabilă a localităților rurale a fost propus Programul Național “Satul Moldovenesc” pentru anii 2005-2015. Costul estimativ al implementării acestui program național pentru anii 2005-2006 a fost de 7 miliarde lei.

Grupul țintă

- Tinerii;
- Populația din mediul rural;
- Autoritățile publice locale;
- Autoritățile publice centrale.

Impactul

Migrația tinerilor spre oraș determină îmbătrânirea populației din mediul rural și depopularea satelor moldovenești.

Lipsa de specialiști în domeniul învățământului, medicinei determină un nivel mai jos de accesibilitate la serviciile de educație, sănătate și în final la un nivel de calitate a vieții mult mai jos în mediul rural, decât în cel urban.

Contingentul de profesori în școlile rurale continuă să scadă, în paralel asistăm și la îmbătrânirea forței de muncă.

¹ Raport anual de evaluare a implementării Strategiei de Creștere Economică și Reducere a Sărăciei, 2006. – Chișinău, 2007, p.75, 77.

Dinamica

Situația social-economică a satelor moldovenești continuă să fie drastică. Ponderea populației sub pragul absolut al sărăciei a fost în scădere continuă pentru anii 2001-2003 de la 58,2% la 45,1% și 31,1% în anul 2003. Începând cu anul 2004 asistăm la o majorare a acesteia până la 36% în anul 2005¹.

Problema vieții la sat este una din obiectivele politicilor de creștere economică și reducere a sărăciei și a politicilor de protecție socială a populației, dar rezultatele acestor politici sunt extrem de modeste.

Localitățile rurale nu dispun de resurse financiare pentru a putea remedia singure situația: a dezvolta infrastructura, a repara casele de cultură și alte instituții sociale de interes major.

Deși există facilități pentru tinerii specialiști care se angajează în mediul rural, numărul celor care se întorc la sat este extrem de mic. Indemnizațiile și alte facilități propuse pentru ei de către guvern nu-i stimulează. În mare parte și datorită faptului că tinerii au oportunități limitate la sat: populația din mediul rural este mai săracă, infrastructură distrusă sau în stare precară, servicii sociale slab dezvoltate, lipsa de activități culturale etc.

Numărul migranților la muncă peste hotare din mediul rural este mare, dar cu părere de rău, remitențele care se întorc în țară nu sunt atrase pentru dezvoltarea satului, ci doar pentru amenajarea gospodăriei (construcția casei, reparația acesteia, construcția de garduri etc.).

Oamenii de afaceri și cei de cultură și-au propus să contribuie și ei, în paralel cu acțiunile guvernului, la schimbarea situației din mediul rural. Astfel, pe parcursul anului 2007 în republica, au fost deschise 20 de librării, dintre care 10 de societatea de distribuție a cărții «PRO-NOI» și alte 10 de SA «Carte - Chișinău». Scopul principal al acestor inițiative a fost dezvoltarea gustului pentru lectură și remedierea situației când elevii și profesorii sunt puși în situația să meargă la Chișinău, pentru ași cumpăra o carte.

Factorii

- Migrația la muncă peste hotare;
- Migrația urbană;
- Sărăcia;
- Lipsa locurilor de muncă;
- Lipsa resurselor financiare a APL.

Anticipări

În următorii ani va crește numărul de investiții în dezvoltarea localităților rurale datorită inițiativelor Ministerului Economiei și Comerțului de a susține întreprinderile mici și mijlocii din sate (Punctele de Contacte în Afaceri).

Programul național „Satul Moldovenesc” va deveni funcțional și va determina crearea în mediul rural a unei economii competitive, bazată pe consolidarea drepturilor de proprietate, dezvoltarea inițiativei și a antreprenoriatului, scăderea sărăciei și dezvoltarea comunităților rurale.

Întrebări

- Dezvoltarea infrastructurii în mediul rural va face mai atractiv satul pentru tinerii specialiști?
- Cum putem soluționa problema lipsei de profesori în mediul rural?
- Pentru ce acțiuni concrete au fost utilizate cele 7 miliarde de lei prevăzute de Programul „Satul Moldovenesc” pentru anii 2005-2006?

¹ Raport anual de evaluare a implementării Strategiei de Creștere Economică și Reducere a Sărăciei, 2006. – Chișinău, 2007, p.93.

S 21. Sănătatea populației – în pericol

Subiectul

Asigurările medicale nu au soluționat problemele acute care existau în sistemul medical. Instituțiile medicale continuă să se confruntă cu lipsa de specialiști, utilaje, medicamente, iar starea generală a sănătății populației continuă a se înrăutăți.

Descrierea

Sănătatea populației trebuie să reprezinte o preocupare majoră în politica oricărui stat, grație faptului că sănătatea constituie valoarea cea mai de preț și componenta indispensabilă a dezvoltării și prosperării sociale. Cu toate că în Republica Moldova sunt în derulare programe naționale de sănătate și se observă unele îmbunătățiri la capitolul reducerii mortalității copiilor, reducerii mortalității materne, se evidențiază și tendințe extrem de negative privind creșterea numărului bolnavilor de tuberculoză, creșterea numărului persoanelor cu grad de invaliditate, creșterea numărului de patologii congenitale etc.

Nivelul redus de finanțare al sferei medicale în Republica Moldova determină lipsa de specialiști în domeniu, lipsa aparatului. Anual, circa două mii de asistente medicale își dau demisia din cauza salariului mizer, lipsa spațiului locativ și munca extenuantă. Majoritatea raioanelor sunt asigurate cu medici de familie doar în proporție de 50 la sută, iar în unele localități medicii din sfera primară lipsesc cu desăvârșire.

În aceste condiții, este alarmant numărul bolnavilor de tuberculoză în Republica Moldova. Cele patru instituții din țară, specializate în tratarea acestei boli sunt supraaglomerate. Mulți bolnavi așteaptă să fie spitalizați. Specialiștii în domeniul pulmonologiei atrag atenția asupra riscului ridicat de contractare a tuberculozei de către populație. Medicii se declară îngrijorați de cazurile de boală avansată a acestei boli, în special la copii. Lipsa de specialiști, dar și evitarea controlului medical de către pacienți împiedică diagnosticarea la timp a bolii și instalarea unor forme grave de tuberculoză care se tratează timp îndelungat și duc la invaliditate sau chiar la decesul bolnavului. Majoritatea bolnavilor de tuberculoză provin din categoriile social-vulnerabile și din rândurile migranților.

Odată cu introducerea polițelor de asigurare medicală cetățenilor li s-au promis servicii medicale mai ieftine, condiții de spitalizare mai bune și medicamente fără plată. Oamenii se plâng, însă, că s-au ales cu programări incomode la medic, cozi interminabile în policlinici, medici corupți și produse medicamentoase mai scumpe și de calitate suspectă.

Majorarea costului poliței de asigurare medicală este tratată de către angajații din sfera bugetară - «amăgeala națională», întrucât salariile nu s-au mărit, pe când cheltuielile fiecărui cetățean pentru deservirea medicală au crescut.

Grupul țintă

- Oamenii bolnavi;
- Populația R. Moldova;
- Personalul medical;
- Ministerul Sănătății.

Impactul

Acces redus al familiilor sărace la serviciile de sănătate. 25% dintre acestea nu beneficiază de asigurare medicală, iar 20% nu au acces la medicul de familie.¹ În aceste condiții sănătatea populației continuă să se înrăutățească, scade potențialul reproductiv și crește mortalitatea generală, inclusiv mortalitatea în rândurile populației apte de muncă.

Creșterea numărului bolnavilor de boli pulmonare și creșterea rezistenței la tratament ne indică că

¹ Raport anual de evaluare a implementării Strategiei de Creștere Economică și Reducere a Sărăciei, 2006. – Chișinău, 2007, p.54.

RM se află în fața unei epidemii.

Copiii la care părinții sunt plecați peste hotare apelează la serviciile de sănătate atunci când starea sănătății este deja gravă. O parte din adolescenți și tineri nu sunt informați despre problemele care le pun sănătatea în pericol.

Dinamica

Elaborarea Politicii Naționale de Sănătate s-a impus ca prioritate la etapa unor intense eforturi de redresare a situației economice și remanieri sociale. Guvernul, dar și societatea civilă, depun eforturi pentru a micșora numărul impunător de factori de risc a sănătății.

Datele atestă o majorare lentă a cheltuielilor în sistemul de sănătate al Republicii Moldova (4,8% din PIB în anul 2006, comparativ 4,2% din PIB în anul 2005 și 3,2% din PIB în anul 2000). Totuși, putem susține că e vorba de o finanțare insuficientă, cheltuielile în această sferă fiind de 1,9 ori mai mici decât în țările Uniunii Europene. Spre exemplu, Germania cheltuiește 9%, SUA – 13%.

De asemenea este în creștere numărul persoanelor care beneficiază de asigurări medicale de la 2/3 în anul 2005 la 3/4 în anul 2006.

Este important că în Republica Moldova se înregistrează progrese începând cu anul 2000 în ceea ce privește asigurarea unui început sănătos în viață (indicatorii: mortalitatea infantilă, mortalitatea copiilor cu vârstă cuprinsă între 0-5 ani, mortalitatea maternă). Pe parcursul anilor 2000-2006 rata mortalității infantile la 1000 de copii născuți vii s-a micșorat cu 6,5‰, mortalitatea copiilor sub vârsta de 5 ani cu 7,3‰, mortalitatea maternă cu 11.1 la 100000 de nașteri etc¹.

În Republica Moldova se realizează Programul Național de Control a Tuberculozei. Ceea ce se observă însă este creșterea numărului persoanelor bolnave de TBC, în special creșterea numărului bolnavilor de tuberculoză multirezistentă (în luna iulie 2007 erau înregistrați 1290 bolnavi de tuberculoză multirezistentă).

De asemenea, pe parcursul anilor 2000-2007 a crescut cu circa 80% incidența bolilor cardiovasculare și cu circa 20% incidența prin tumori maligne. S-a majorat în ultimii ani de 2-3 ori numărul copiilor cu patologii renale. Potrivit specialiștilor, acum câțiva ani, această patologie era atestată la copiii mai mari, acum însă pe primul loc sunt copii cu vârsta de până la 3 ani.

Factorii

- Deteriorarea standardelor de viață a populației,
- Creșterea gradului de incidență a factorilor de risc,
- Constrângerile financiare,
- Migrația populației,
- Calitatea mediului ambiant.

Anticipări

Organizația Mondială a Sănătății va continua finanțarea sistemului de sănătate în domeniile: pentru mamă și copil, în tratamentul bolilor infecțioase, al HIV-SIDA și tuberculozei, cancerului și maladiilor cardiovasculare etc. Dacă statul nu va majora salariile bugetarilor, va continua exodul de forțe de muncă calificate din sfera medicală. Instituțiile vor continua să piardă specialiști.

Întrebări

- De ce o parte semnificativă a populației nu-și procură polița de asigurare medicală?
- Ce se întreprinde pentru a responsabiliza bolnavii de tuberculoză și ai determina să urmeze tratamentul până la vindecare?

¹ Raport anual de evaluare a implementării Strategiei de Creștere Economică și Reducere a Sărăciei, 2006. – Chișinău, 2007, p.97.

S 22. Traficul de ființe umane – tragedie națională

Subiectul

Traficul de ființe umane ia proporții îngrijorătoare în Republica Moldova. Contracurarea acestui fenomen cere colaborarea Republicii Moldova cu statele europene.

Descrierea

Traficul de ființe umane se referă la exploatarea sexuală, munca forțată, cerșit și trafic de organe. Anual mai mult de 600.000 de persoane devin victime ale traficului de oameni la nivel european. Acest fenomen este transnațional și implică rețele complexe de crimă organizată.

Republica Moldova figurează printre țările în care comerțul cu ființe umane este cel mai răspândit în lume. Conform datelor Organizației Internaționale pentru Migrație, anual, în Ucraina, sunt vânduți în sclavie 117 mii de oameni; în Moldova — 57 mii; România — 28 mii; Belarus — 14 mii și 9,5 mii de oameni în Bulgaria¹.

Intr-o țară săracă ca Moldova, unde salariul mediu e mai mic de 100 de dolari pe lună, nu e surprinzător ca multe tinere visează la o viață mai bună și își doresc să migreze peste hotare. Dificultățile de a migra legal determină însă prezența fenomenului de trafic a persoanelor.

Moldova reprezintă o sursă considerabilă pentru traficul de femei și fete pentru exploatarea lor sexuală în scopuri comerciale, bărbați în scopul exploatării prin muncă, copiii pentru a fi impuși să cerșească. Fenomenul corupției legat de traficul de persoane la toate nivelurile guvernamentale a persistat nestingherit pe parcursul ultimilor ani. Deși au fost înregistrate semnale concrete cu privire la complicitatea oficialilor în traficul de persoane, inclusiv oficiali de rang înalt, dar și grăniceri și polițiști, guvernul nu a depus efortul necesar pentru a investiga și condamna persoanele implicate.

Femeile moldovence sunt traficate în Turcia, Israel, Emiratele Arabe Unite, Ucraina, Rusia, Cipru, Grecia, Albania, România, Ungaria, Slovacia, Republica Cehă, Italia, Franța, Portugalia, Austria.

Majoritatea victimelor traficului de persoane din Republica Moldova provin din zonele rurale și au un nivel de instruire redus. De obicei, acestea au frecventat școala până în clasa a IX-a și doar unele au o profesie. Aproximativ două treimi din victime sunt șomere.

La 6 septembrie 2005 între Guvernul RM și Guvernul SUA a fost semnat un amendament conform căruia, țara noastră a primit asistență pentru inițierea de proiecte anti-trafic. Un rezultat al acestor proiecte a fost crearea Centrului pentru Combaterea Traficului de persoane în cadrul Ministerului Afacerilor Interne.

Grupul țintă

- Femei și fete tinere cu vârsta între 14-30 ani,
- Copii și tineri din școlile-internat,
- Bărbați de până la 30 de ani,
- Familii sărace, familii în care există violența,
- Grupuri, rețele organizate de traficanți
- MAI.

Impactul

Studiile arată că peste 70% din victimele traficului uman nu sunt identificate și nu beneficiază de asistență calificată. Prezența în continuare a acestui fenomen, implicarea persoanelor de rang înalt în traficul de persoane, face ca populația să-și piardă încrederea în valabilitatea organelor de drept.

Cele mai grave probleme a persoanelor care au fost traficate, rămân problemele legate de sănătate – boli sexual transmisibile, inclusiv HIV/SIDA. De asemenea, femeile tinere pierd capacitatea de

¹ *Învingători la sclavie* // Ziarul de Gardă, 22 februarie 2007.

reproducere și deci și posibilitatea de a naște ulterior copii.

Dinamica

În 2006, autoritățile au investigat 446 de cazuri de trafic: 243 cazuri de trafic de persoane, 61 cazuri de trafic de copii, 123 cazuri de proxenetism, 39 cazuri de organizare a migrațiunii ilegale. Comparativ cu anul 2005 observăm că numărul de infracțiuni depistate este în creștere (386 de cazuri în 2005). Respectiv, în anul 2006 au fost condamnate 173 de persoane: 62 pentru traficul de persoane, 7 pentru traficul de copii, 85 pentru proxenetism, 13 pentru cerșetorie, 4 – pentru organizarea migrației ilegale. De asemenea, în anul 2006 au fost lichidate 39 de filiere de trafic de persoane și 4 grupări criminale¹.

Pe parcursul anului membrii Centrului pentru Combaterea Traficului de Persoane a MAI în comun cu Centrul pentru prevenirea Traficului de Femei, diferite organizații neguvernamentale au desfășurat seminare la nivel local privind combaterea traficului de ființe umane.

În perioada anilor 2000-2006 în cadrul programului Misiunii Organizației Internaționale pentru Migrațiune în R. Moldova au fost asistate 2012 victime ale traficului de ființe, inclusiv 156 de copii. În anul 2006 au fost asistate 1104 persoane, comparativ cu 464 persoane în anul 2005. Totodată a crescut considerabil rata procentuală a victimelor care au revenit din alte țări. Aceasta se referă în mod deosebit la Turcia și Rusia, de unde în anii 2004-2006 s-au întors 62,5% din beneficiarele OIM².

Factorii

- Politici – lipsa unor strategii privind migrarea populației, lipsa unor măsuri concrete de combatere a traficului de ființe umane, dificultățile de a migra legal etc.;
- Economici – sărăcia, lipsa locurilor de muncă bine remunerate, lipsa oportunităților de angajare pentru tineri, în mod special în mediul rural;
- Sociali – nivel de educație scăzut, lipsa culturii juridice, lipsa de informare, pierderea influenței familiei în societate, pierderea valorilor spirituale;
- Rețele bine organizate de traficanți.

Anticipări

Introducerea în spațiul UE a unei linii telefonice multilingve, dedicată victimelor traficului uman va permite victimelor să obțină asistență calificată în limba maternă. Asistentul social va încerca să identifice, împreună cu victima, locul unde aceasta se află și să informeze poliția, scopul final fiind salvarea și trimiterea ei la cel mai apropiat centru pentru victimele traficului uman, unde să i se acorde asistență.

Întrebări

- Posibilitățile de plecare legală la muncă peste hotare vor determina micșorarea numărului de persoane traficate din R. Moldova?
- Ce întreprinde statul pentru a anticipa fenomenul de turism sexual ce riscă să capete proporții deosebite în cazul în care canalele de trafic de ființe spre destinații internaționale vor fi lichidate și controlate?

¹ www.mai.gov.md/trafic_ro/cpctp_inf_2007/

² Raportul Social Anual 2006. – Chișinău, 2007, p.80-81.

S 23. Situația penitenciarelor în Republicii Moldova

Subiectul

Situația din penitenciare este în continuare nesatisfăcătoare. Condamnații nu dispun de o alimentație normală, de spațiu necesar, de obiecte de igienă personală și asistență medicală adecvată, de aprovizionare satisfăcătoare cu apă, de încălzire suficientă a încăperilor pe timp de iarnă. Toate aceste lucruri se răsfrâng negativ asupra sănătății fizice și mentale a deținuților, iar ulterior și asupra procesului de integrare a acestora în societate.

Descrierea

În cele 17 instituții penitenciare din R.Moldova sunt deținute peste 9000 persoane. Moldova are aproximativ de două ori mai mulți condamnați la suta de mii de locuitori comparativ cu România, Rusia, Ucraina.

Sistemul penitenciar din R.Moldova a moștenit instituții vechi, degradate, cu standarde sovietice. Penitenciarele respective nu corespund rigorilor Uniunii Europene, iar statul nu are posibilități financiare pentru a schimba situația. În ultimii ani, datorită investițiilor pe care le-au făcut Agenția Elvețiană pentru Reconstrucție și Dezvoltare și Caritas Elveția au fost reparate penitenciarele de la Rusca, Taraclia.

Din cauza condițiilor precare, în penitenciare domină bolile aparatului respirator (bronșitele acute, tuberculoza), bolile aparatului cardio-vascular, bolile aparatului digestiv etc. Organizațiile internaționale pentru a remedia situația sprijină mai multe programe în penitenciare care au scopul de a combate tuberculoza, răspândirea HIV/SIDA, narcomania.

Raportul realizat de Amnesty International în anul 2007 susține că tortura și relele tratamente sunt lucruri specifice pentru sistemul penitenciar din R.Moldova. Aceasta denotă că personalul instituțiilor penitenciare trebuie instruit pentru a depăși mentalitatea de tip vechi pentru a nu aplica tortura în cazul persoanelor care declară greva foamei.

Din 2005, UNFPA aplică un șir de măsuri în sistemul penitenciar moldovenesc, destinat re-socializării deținuților finanțând o serie de programe de instruire: socio-juridic, pro-sport, pro-social, reabilitarea psihosocială a persoanelor consumatoare de droguri, reducerea violenței și delincvenței în rândurile minorilor. Fondul contribuie în mod substanțial la sporirea accesului la informare în sănătatea reproducerii, cu privire la căile de transmitere a infecțiilor cu transmitere sexuală și a infecției HIV-SIDA, de asemenea abonează bibliotecile închisorilor la ediții periodice, acordând, totodată, donații de echipamente sportive.

În închisori activează asistenți sociali, care îi pregătesc pe deținuți pentru perioada de eliberare din locurile de detenție. După ispășirea pedepsei, statul le acorda 1200 de lei, bani destinați soluționării unor probleme care apar în perioada imediat următoare ieșirii din închisoare.

Deși în penitenciare deținuții beneficiază de diverse programe de reintegrare în societate, inclusiv însușesc unele meserii, peste 50% dintre deținuții eliberați comit infracțiuni și crime în mod repetat. O parte recidivează din cauza eșecului măsurilor educative din închisori, altă parte fiindcă sunt respinși frecvent de membrii familiei și de către societate, cu greu își pot găsi un loc de muncă și preferă să se întoarcă în penitenciar, unde au un acoperiș și sunt hrăniți la timp.

Grupul țintă

- Deținuții din penitenciarele RM;
- Familiile deținuților;
- Personalul instituțiilor penitenciare;
- Reprezentanții societății civile.

Impactul

Condițiile din penitenciarele din R. Moldova cauzează creșterea morbidității și mortalității în rândul

deținuților, de asemenea degradarea morală a acestora. Închisoarea ar trebuie să disciplineze persoanele care au comis infracțiuni, să le educe în spiritul responsabilității pentru familie, societate, dar deocamdată ea nu reușește să realizeze aceste funcții.

Lipsa unor programe de pregătire a membrilor familiei deținuților, dar și a societății determină respingerea acestora și favorizează creșterea recidivelor. Puțini deținuți au șanse de a se integra în societate după experiența acumulată în penitenciare.

Dinamica

Oficial se anunță că situația în penitenciare s-a îmbunătățit, dar schimbările care s-au produs sunt foarte mici. De exemplu, alocația zilnică pentru alimentarea deținuților s-a majorat de la 5,03 la 6,20 lei, au mai fost renovate și date în exploatare unele spații pentru detenție.

Programele de reintegrare socială a deținuților nu sunt efective în măsura scontată întrucât unele instituții blochează revenirea foștilor condamnați în societate. Agenții economici și serviciile de amplasare a forței de muncă sunt reticente când aud despre angajarea persoanelor cu antecedente penale. De aceea, se cere o implicare mai activă din partea societății civile în acest proces.

Codul de Executare al R. Moldova, adoptat la 24.12.2004, și Hotărârea Guvernului din 23.01.2006 au reglementat instituirea și activitatea Comitetului pentru plângerile deținuților. Organizația si-a început activitatea la 24 februarie 2006, examinând reclamațiile împotriva acțiunilor ilegale ale administrației instituțiilor penitenciare, a încălcării regimului de detenție, precum și a altor acțiuni care afectează respectarea drepturilor persoanelor arestate. 40 la sută dintre petițiile deținuților se refera la condițiile de detenție.

Din 2006 până în prezent, la CEDO, au fost zece hotărâri în care R. Moldova a fost condamnată pentru condiții mizere de detenție. Numai în 2006, la CEDO au fost depuse 621 de dosare din RM care vizează nerespectarea art. 3 al Convenției Europene pentru apărarea drepturilor omului și libertăților fundamentale (interzicerea torturii).

Factorii

- lipsa resurselor necesare pentru acoperirea cheltuielilor ce țin de întreținerea penitenciarelor;
- lipsa unor servicii complexe de reeducare a deținuților în penitenciare;
- lipsa de pregătire a cadrelor care activează în cadrul instituțiilor penitenciare și care frecvent încalcă drepturile deținuților;
- respingerea frecventă a deținuților de către membrii familiei.

Anticipări

Unele organizații neguvernamentale vor continua să acorde asistență juridică persoanelor din penitenciare, astfel ele vor determina un grad mai mare de informare a deținuților privind condițiile de detenție, protecția socială etc. Datorită programelor în domeniul medical care se implementează în prezent în penitenciare se preconizează îmbunătățirea situației sănătății deținuților. Va scădea numărul celor infectați cu tuberculoză, BST etc. și se va îmbunătăți starea generală a bolnavilor.

Întrebări

- Ce se întreprinde pentru a micșora cauzele de recidivă a deținuților?
- Câte cazuri de reintegrare socială cu succes a deținuților au avut loc în anul 2007?

S 24. Problema avorturilor în rândul tinerilor

Subiectul

Avorturile în Republica Moldova reprezintă o metodă frecventă de a controla natalitatea. Deși rata acestora în rândul populației feminine scade, în rândul adolescentelor și tinerelor de până la 19 ani rata avorturilor este în creștere.

Descrierea

Potrivit Asociației de Planificare a Familiei din Moldova 1/3 din femeile tinere (14-17 ani) care au relații sexuale, nu se protejează, 12,8% nu folosesc prezervativul în timpul primei relații sexuale. De asemenea, puține fete tinere utilizează pastilele contraceptive sau alte metode de protecție. Au tras alarma în acest sens și organizațiile religioase, care promovează abținerea sexuală pentru a nu ajunge în situațiile disperate de a recurge la avort. Tinerii sunt lipsiți de o educație sexuală sănătoasă, fetele tinere discută tot mai puțin cu părinții problemele legate de sănătatea maternă, sarcină, consecințele avortului asupra sănătății. Aceste subiecte sunt excluse și din instituțiile educative care ar putea completa parțial aceste lacune.

Condițiile social-economice precare, dezinteresul societății pentru susținerea morală a tinerelor, precum și existența stereotipurilor cu privire la sarcina extraconjugală contribuie la perpetuarea acestei metode de a scăpa de sarcina nedorită, ceea ce pune în pericol chiar viața fetelor și sănătatea lor ulterioară. Pentru a îmbunătăți situația în acest domeniu Ministerul Sănătății împreună cu UNFPA a inițiat în anul 1997 mai multe cabinete de sănătate reproductivă care să ofere servicii de planificare familială. Cu toate acestea, datele statistice indică că aceste acțiuni nu sunt suficiente pentru a remedia problema avorturilor în rândul tinerilor, întrucât rădăcinile acestei probleme se găsesc în carența informației și educației tinerilor din R. Moldova.

Grupul țintă

- Tinerii;
- Părinții;
- Personalul medical;
- Profesorii.

Impactul

Avorturile provoacă efecte deosebit de negative asupra sănătății femeilor. Aproximativ 20% din totalul deceselor materne sunt cauzate de avorturi. Acestea determină și creșterea sterilității femeilor. Apariția traumelor psihice este un alt efect al acestei probleme care însoțesc femeile pe parcursul întregii vieți. Avorturile nu sunt privite cu ochi buni nici în cadrul societății. Acest fapt conduce ulterior și la blamarea de ce către cei apropiați a persoanei care a recurs la această metodă.

Dinamica

Datele statistice ne indică că numărul avorturilor în rândul femeilor în ultimii 7 ani s-a micșorat de la 80 de avorturi la 100 de copii nou-născuți în anul 1998 la 45 de avorturi la 100 de copii nou-născuți în anul 2005. Situația rămâne a fi alarmată însă, deoarece R. Moldova este una din țările cu cele mai înalte rate a avorturilor (de șase ori mai mare decât în alte țări europene), iar numărul avorturilor în rândul tinerelor de până la 19 ani este în creștere. Conform statisticilor aproximativ 10% din femeile care avortează nu au 19 ani.

Factorii

- Lipsa educației sexuale;
- Situația social-economică grea;
- Nesiguranța metodelor de contracepție;
- Lipsa spațiului locativ, șomajul, lipsa părinților.

Anticipări

Din cauza fenomenului migraționist problema educației sexuale va rămâne pe seama școlii și a cabinetelor de planificare familială care se află doar în centrele raionale. Acest fapt nu încurajează deloc, mai mult chiar ar trebui să ne pună în gardă.

Întrebări

- Cine să instruiască populația din punct de vedere sexual în lipsa părinților?
- Cum s-ar putea implica biserica în promovarea educației pentru sănătate în rândul tinerilor?

S 25. Cozi și umilință pentru obținerea vizelor

Subiectul

Odată cu aderarea României la Uniunea Europeană la 1 ianuarie 2007, mii de cetățeni moldoveni doritori de a călători peste Prut au fost nevoiți să facă rând la Consulatul României, în speranța obținerii unei vize indiferent de condițiile climaterice. Aceiași situație poate fi observată și la alte consulate/ambasade, cum ar fi cea a Bulgariei.

Descrierea

Plecarea benevolă peste hotarele țării în scop de serviciu, odihnă sau alt motiv este un drept al cetățenilor aprobat în baza legislației naționale și internaționale. În pofida acestui fapt, acest drept a ajuns să fie îngrădit de imposibilitatea consulatelor de a perfecta actele pentru un grup mare de oameni din considerente birocratice.

După integrarea României în UE, la 1 ianuarie 2007, birourile vamale de la frontierele de nord, est și de sud-vest ale României au devenit birouri vamale de frontieră ale Uniunii Europene, iar consulatul român a început a perfecta vize, care au fost anunțate gratis.

Până în 2007 cetățenii moldoveni puteau fără probleme să traverseze hotarul moldo-român în baza pașaportului moldovenesc. Pe parcursul anului 2006 frontiera moldo-română a fost traversată de peste 3, 16 mln persoane și circa 830 mii unități de transport.

În dorința de a obține viză de a călători în România, cetățenii moldoveni au luat cu „asalt” Consulatul României. Astfel, sau format cozi interminabile, mii de cetățeni au stat câte o săptămână sub ploaie sau frig cu gândul să obțină viza în pașaport. Mijloacele defectuase de înregistrare au făcut ca cozile să se mărească. Cu toate acestea, în apropierea consulatului nu au fost amenajate condiții pentru cetățenii care așteptau. Mai mult chiar, au apărut tot felul de excroci care solicitau bani de la cetățenii ce așteptau pentru a fi incluși în lista înregistrării, după care dispăreau cu banii.

Situația din jurul consulatului României a fost ignorată și de autoritățile statului moldovenesc care nu au avut nici o reacție la acea dezordine.

Grupul țintă

- migranții la muncă peste hotare,
- studenții,
- cetățenii R. Moldova,
- agențiile de turism și alți agenți economici,
- personalul ambasadelor.

Impactul

- dificultăți mai mari pentru cetățenii R. Moldova de a migra la muncă peste hotare;
- creșterea nemulțumirii populației, inclusiv a reprezentanților agențiilor de turism;
- pierderi financiare înregistrate de agențiile de turism;
- inaccesibilitatea vizelor pentru Uniunea Europeană determină mulți moldoveni să plece ilegal în țările UE.

Dinamica

Cozile la Consulatul României s-au menținut tot anul. Încercările statului român de a deschide încă două Consulate la Cahul și Bălți nu s-au încununat cu succes. După ce a fost abandonat sistemul de programe online și introdus principiul primului sosit aglomerarea la Consulatul Român a crescut, însă a s-a micșorat odată cu inaugurarea unui sediu mult mai spațios și cu posibilități mai mari de procesare a actelor Consulatului român.

Factorii

- Dezinteresul și reticența autorităților din R. Moldova de a satisface necesitățile de călătorie a cetățenilor moldoveni în România;
- Tensiunile politice moldo-române;
- Lipsa unei reacții susținute din partea societății civile și a partenerilor occidentali;
- Condițiile mizerabile de așteptare a procesului de obținere a vizei.

Anticipări

Consulatul României va avea o capacitate mai mare și va procesa mai multe cereri de viză după ce-și va schimba locația. Sistemul de programare on-line va fi reintrodus și va deveni unul funcțional, astfel încât să cuprindă toți solicitanții de vize. Începând cu 2008 regimul de ofeire a vizelor pentru cetățenii Republicii Moldova va fi simplificat.

Întrebări

- De ce autoritățile naționale nu manifestă interes pentru soluționarea problemei vizelor cu România, ci se focusează pe înlesniri în obținerea vizelor pentru spațiul Schengen, obiectiv mult mai dificil de atins?
- De ce autoritățile moldovenești sunt reticente la nevoile de călătorie a cetățenilor moldoveni?

S 26. Implementarea procesului de la Bologna în sistemul educațional universitar

Subiectul

În anul vara anului 2008 R. Moldova va avea prima promoție de absolvenți ai instituțiilor de învățământ superior conform Procesului de la Bologna. După 3 ani de la adoptare recunoaștem că acest proces decurge destul de problematic.

Descrierea

Pentru a racorda învățământul superior din R. Moldova la cerințele europene, după semnarea declarației de acceptare a Procesului de la Bologna în noiembrie 2004, a fost elaborată Strategia Națională de Dezvoltare a Învățământului Superior în contextul Procesului de la Bologna, Concepția curriculumului universitar, Concepția standardelor de formare profesională etc. În conformitate cu acestea se dorește asigurarea unui caracter continuu al educației în care accentul este pus pe individualitatea studentului, pe responsabilizarea acestuia, pe promovarea libertății de gândire și formarea unui parteneriat între profesori și studenți. Se dorește trecerea de la învățământul centrat pe conținuturi la unul formativ cu caracter pragmatic.

Toate instituțiile de învățământ superior din R. Moldova și-au reorganizat curriculumurile universitare, au propus cursuri opționale, au trecut la sistemul de credite transferabile, dar acestea încă nu funcționează în totalitate.

La moment continuă să existe multe neclarități în ceea ce privește sistemul de credite. Puțini percep creditele ca unitate de măsură a ceea ce a făcut studentul într-un semestru sau într-un an de învățământ.

Implementarea practică a cursurilor opționale este de asemenea anevoioasă. Deficiențele sunt cauzate, pe de o parte, de mecanismul de funcționare a acestui sistem care oferă în mare parte doar teoretic șansa studentului de ași alege cursul opțional, iar pe de altă parte nu toți studenții sunt pregătiți pentru a face această alegere. Dacă studentul își alege cursul pe care dorește să-l studieze, asta nu înseamnă că opțiunea sa va fi respectată, dat fiind faptul că: dacă nu s-a format o grupă din mai mulți studenți cursul dat nu se va ține. O altă problemă este că unii profesori insistă ca studenții să aleagă un anumit curs.

Grupul țintă

- Managerii universitari;
- Cadrele didactice;
- Studenții;
- Ministerul Educației și Tineretului.

Impactul

O parte din studenți, dar și profesori nu cunosc și nu înțeleg în totalitate aspectele Procesului de la Bologna. Lipsște o imagine clară a ciclului II – masterat în conformitate cu standardele europene. Învățământul superior din R. Moldova continuă să rămână încă unul teoretic. Studenții, în mare parte, nu și-au format încă deprinderile de a studia de sine stătător. Nu există încă un proces activ de colaborare dintre instituțiile de învățământ superior și angajatori etc.

În aceste condiții, suntem martorii compromiterii noului sistem educațional care lucrează destul de eficient în Occident. În același timp, neînțelegerea esenței noului sistem impune pentru fiecare instituție și chiar pentru fiecare profesor aplicarea metodelor proprii de instruire. Acest proces de reformare și modernizare a sistemului educațional pe termen scurt are ca efect scăderea calității pregătirii cadrelor în universități și educarea deplorabilă a unei noi generații capabile să facă față provocărilor unei lumi globalizate.

Dinamica

Pentru R. Moldova Procesul de la Bologna înseamnă promovarea unor reforme radicale în

învățământul superior: perfecționarea bazei legislative și normative, organizarea învățământului universitar pe cicluri, implementarea sistemului european de credite transferabile, promovarea cursurilor opționale, elaborarea unor acte normative privind mobilitatea academică, comparabilitatea diplomelor etc.

Cei mai mulți percep Procesul de la Bologna ca o modalitate de trecere la un sistem cu 3 cicluri: licență, masterat, doctorat și mai puțini înțeleg că e vorba de un învățământ centrat pe student care trebuie să sporească abilitățile practice ale acestuia. La moment, învățământul superior din R. Moldova rămâne în mare parte teoretizat și datorită lipsei unei baze tehnico-materiale moderne (aceasta este învechită), și datorită lipsei de deprinderi a studenților de a studia de sine stătător și lipsei unei relații de colaborare dintre instituțiile de învățământ superior și angajatori etc.

Multe dintre prevederile Procesului de la Bologna funcționează la moment doar pe hârtie. De exemplu: sistemul de credite transferabile nu este înțeles de o bună parte din cadrele didactice și cu atât mai puțin de către studenți și la moment e nefuncțional. De asemenea, studenții nu pot urma cursurile opționale, în cazul când numărul de studenți care au selectat un oarecare curs este mai mic de 10 persoane. Dificultăți enorme ridică procesul de mobilitate academică, întrucât nu există resurse financiare pentru a promova și stimula mobilitatea atât a profesorilor, cât și a studenților.

Factorii

- Lipsa unei experiențe educaționale adecvate
- Rezistența la schimbare a membrilor procesului educațional, astfel încât deciziile Ministerului Educației nu sunt înțelese de profesori
- Finanțare inadecvată a sistemului superior de învățământ,
- Salarizare joasă a cadrelor didactice.

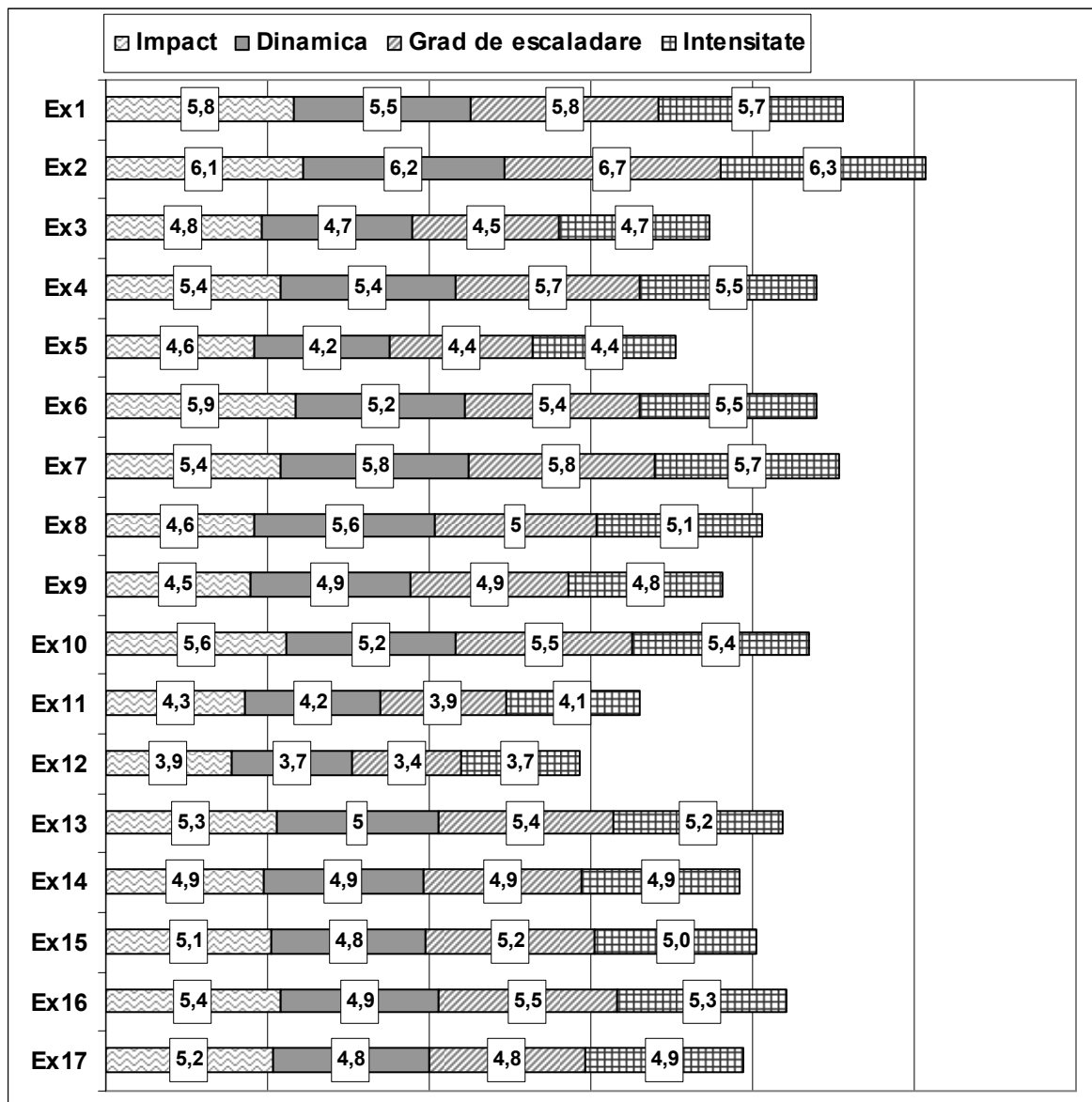
Anticipări

În următorii ani vor fi revăzute planurile pentru ciclul I de pregătire a viitorilor specialiști, ceea ce va determina înlăturarea unor greșeli, deficiențe etc. În anul de învățământ 2008/2009 va începe pentru prima dată instruirea la masterat în conformitate cu prevederile Procesului de la Bologna.

Întrebări

- Care ar fi cele mai eficiente modalități de transformare a sistemului de învățământ superior din unul teoretic în unul practic?
- În ce constă specificul național al învățământului superior din R. Moldova? Cum am putea să păstrăm acest specific național ?

Indicatorii problemelor din domeniul Relații Externe

Datele din tabel reprezintă valorile acordate de zece experți independenți pentru fiecare indicator al celor 100 de probleme

Ex 1. Republica Moldova nu este consecventă în relațiile sale cu UE

Subiectul

Cu toate că obiectivul declarat al Republicii Moldova este integrarea în UE, nu se observă o poziție fermă în această privință.

Descrierea

Oficialii de la Chișinău au declarat de nenumărate ori că principalul obiectiv al Republicii Moldova este integrarea europeană. În momentul de față, Republica Moldova este inclusă în Politica Europeană de Vecinătate. Pe de o parte, Republica Moldova, dorește o perspectivă clară de integrare europeană și percepe Planul de Acțiuni UE-Moldova, ca un prim pas spre integrarea în UE. Pe de altă parte, instituțiile UE și unele state influente din UE, de fiecare dată când li se oferă prilejul, accentuează că PEV reprezintă doar un șir de politici ce nu asigură nemijlocit integrarea în UE. La aceasta se adaugă „oboseala extinderii”, care se manifestă în UE, după valurile de aderare din 2004, 2007 și „criza constituțională” cu care se confruntă UE.

Din aceasta cauză, la Chișinău se insistă tot mai mult ca Republica Moldova să fie acceptată în „pachetul țărilor din Balcanii de Vest” cărora li s-a oferit o perspectivă clară de integrare în UE. În altă ordine de idei, unii experți pun la îndoială această tactică în condițiile în care Balcanii de Vest reprezintă o zonă de instabilitate iar la nivelul UE, se vehiculează opinia potrivit căreia Serbia și Bosnia vor fi incluse în PEV¹. În aceste condiții, Republica Moldova ar trebui să-și asume poziția de lider în grupul țărilor din PEV decât să fie ultima în cadrul Balcanilor de Vest. În plus, se mai vehiculează și scenariul fantezist de integrare în UE, doar prin convorbirile cu Bruxelles, fără a implica statele membre, și în special România.

La aceste scenarii se mai adaugă unul care apare deseori în declarațiile și interviurile oficialilor moldoveni, și care ar putea să fie denumit drept „Europa la noi acasă”. Într-un interviu pentru Europa Liberă, Președintele Vladimir Voronin, fiind conștient de reșterile pe care le are Moldova în ceea ce privește implementarea PAUEM, optează pentru o integrare treptată în UE². Această atitudine ar putea să fie parafrazată prin dictonul: „ne simțim bine și așa”.

Grupul țintă

- Oficialii UE
- Corpul diplomatic al Republicii Moldova.

Impactul

Potrivit Sondajului Național “Republica Moldova 2007: Starea - țării și a oamenilor”, 41% dintre cetățenii Republicii Moldova nu cred în existența unei idei comune de dezvoltare a țării, iar 34% sunt nehotărâți în această privință. În condițiile în care, deja de mai mulți ani, guvernarea accentuează că ideea comună a Republicii Moldova este integrarea în UE, aceste rezultate pot sugera că cetățenii nu mai au încredere în sloganele guvernării, și implicit în calitatea acestei guvernări. Pe de altă parte, există pericolul ca ideea europeană să fie discreditată și golită de conținut tocmai datorită acestor împrejurări.

Dinamica

„Concepția politicii externe a Republicii Moldova”, elaborată și publicată în Monitorul Oficial al R.Moldova, nr.20 din 06.04.1995, stipulează că: „Un obiectiv major și de perspectivă al politicii externe a Republicii Moldova este integrarea treptată în Uniunea Europeană. Primul pas în această cale îl constituie semnarea “Acordului de Parteneriat și Cooperare.”

În aceste condiții, obiectivul de integrare europeană a Republicii Moldova nu este o noutate. De ce se induce impresia că aderarea Republicii Moldova la UE, este un proiect ce a apărut de câțiva ani? Problema rezidă în faptul că, Republica Moldova era mai aproape de standardele UE, în 1995 decât este

¹ A fost lansat studiul "Planul Trilateral pentru Integrarea Europeană și Euroatlantică", <http://www.europa.md/rom/serch/1/1747>

² “Moldova: President Sees Solution To Conflict With Separatists” (<http://www.rferl.org/featuresarticle/2007/11/eb0a0c22-0ad3-484c-8e89-f9ea871d14fd.html>)

acum, iar agitația care a apărut în societatea noastră, pe parcursul ultimilor ani, în legătură cu procesul de integrare europeană, se datorează mai mult extinderii UE, până la frontiera cu Moldova, decât ascensiunii Republicii Moldova pe calea europeanizării.

Factorii

- Apariția unei false dileme în legătură cu procesul de integrare europeană a Republicii Moldova;
- Incertitudinea în legătură cu evoluția UE;
- Declarațiile populiste cu tentă electorală a guvernanților;
- Neconcordanța agendelor Bruxellesului și Chișinăului;
- Distanța dintre declarațiile oficialilor moldoveni și acțiunile acestora.

Anticipări

Statele din Balcanii de Vest cu toate că au o perspectivă europeană clară, se confruntă cu instabilitatea proverbială a „butoiului de pulbere european”. Cu atât mai mult că, dezmembrarea Iugoslaviei pare încă nefinalizată, iar criza din Kosovo este, în momentul de față, „nodul gordian” al Europei. De felul în care va fi dezlegat acest nod va depinde soarta Balcanilor de Vest și a Republicii Moldova.

Întrebări

- Care este strategia optimă pentru integrarea europeană a Republicii Moldova?
- Ce posibilități de lobby are Republica Moldova la Bruxelles?

Ex 2. Tensiunile diplomatice dintre România și Moldova

Subiectul

În loc să fie salutăată prin prisma unui viitor parteneriat european, aderarea României la UE, a generat numeroase resentimente din partea autorităților de la Chișinău.

Descrierea

Deși impactul aderării României la UE se prefigura cu mult timp înainte de 1 ianuarie 2007, atât societatea cât și autoritățile din România și Republica Moldova, au început să-l conștientizeze doar din toamna anului 2006, odată cu cele circa 400000 de cereri pentru redobândirea cetățeniei române depuse la Consulatul României de la Chișinău.

Pe tot parcursul anului 2007, relațiile dintre România și Republica Moldova au fost marcate de declarațiile anti-românești ale Președintelui Voronin, care amintesc de perioada sovietică în care aceleași declarații erau emise de nomenclatura din Republica Sovietică Socialistă Moldovenească. Atât în acea perioadă, cât și după proclamarea independenței Republicii Moldova, aceste declarații erau emise atât datorită presiunilor Moscovei cât și în legătură cu intenția nomenclaturii locale de a-i face pe plac metropolei.

În a doua jumătate a anului 2007, diplomația prin intermediul mass-media a fost aplicată nu numai cu referire la interviurile pentru presa de limbă rusă, în care era vizat diferendul transnistrean, ci și în relațiile cu România, de data aceasta accentul fiind pus pe aparițiile din presa românească. Astfel, într-un interviu pentru publicația „Evenimentul Zilei”, Voronin acuză România de faptul că aceasta amenință statalitatea Republicii Moldova¹.

În mod paradoxal, evoluțiile din comerțul bilateral au demonstrat o tendință ascendentă, cu toate că majoritatea prognozelor preziceau o diminuare a schimburilor comerciale dintre cele două state, odată cu aderarea României la UE și încetarea Acordului de liber schimb. A înregistrat o creștere și „turismul de shopping” al cetățenilor romani care traversează Prutul pentru a procura bunuri. Tensiunile dintre cele două state s-au accentuat prin noile învinuiri ale președintelui Voronin la adresa României de la Bruxelles, precum că aceasta ar susține presa de opoziție de la Chișinău și s-ar amesteca în treburile interne ale Republicii Moldova. Printre punctele culminante ale relației tensionate dintre cele două state pot fi enumerate acuzarea consulului României de luare de mită, împiedicarea unor delegații ale orașelor din România de a vizita orașul Chișinău de Hramul orașului și declararea drept Persona Nongrata a doi diplomați români în ultima lună a anului 2007.

Grupul țintă

- Cetățenii simpli;
- Clasa politică;
- Corpul diplomatic.

Impactul

Pe lângă faptul că aderarea României la UE și, în particular, introducerea regimului de vize, afectează întreaga populație a Republicii Moldova, există o serie de categorii care sunt vizate nemijlocit. Printre acestea se află: studenții și elevii din Republica Moldova ce-și fac studiile în instituțiile de învățământ din România; gasterbeit-erii moldoveni, care trebuie să se deplaseze la reprezentantele diplomatice ce au reședință la București sau trebuie să tranziteze teritoriul României pentru a ajunge în Occident; cercurile de afaceri, în special din domeniul turismului. Republica Moldova.

Această problemă are și un impact negativ asupra relației Moldovei cu Uniunea Europeană, denaturând orice imagine pozitivă a țării noastre. Mai mult ca atât, după alegerile parlamentare europene din România, din cei 25 de membri ai delegației Parlamentului UE pentru Moldova, 4 sunt români. În acest context, chiar dacă 44,2 % din populația țării consideră că România este statul care poate ajuta

¹ "Romania, ultimul imperiu al Europeii!" in "Evenimentul Zilei", 12 noiembrie 2007, (<http://www.evz.ro/article.php?artid=330272>)

Moldova să adere la UE, autoritățile țării văd în vecinul de la apus un inamic, fapt ce dăunează procesului de integrare europeană a R. Moldova.

Dinamica

Aparent, se prefigurează două tendințe majore ce implică, pe de o parte, clasa politica iar pe de altă parte, cetățenii de rând ai celor două state. La nivelul clasei politice, a predominat discursul instrumentalizării relațiilor dintre cele două state în scopul acumulării de capital politic. Spre deosebire de clasa politica, cetățenii simpli nu văd nici un obstacol în calea dezvoltării relațiilor interpersonale, cu excepția regimului de vize, care este perceput ca o nouă „Cortină de Fier”.

Factorii

- Pasivitatea societății civile;
- Interesele UE de a-și securiza frontierele;
- Promovarea unor interese de partid în detrimentul interesului național.

Anticipări

În perioada imediat următoare se va consemna o diminuare a impactului cauzat de „șocul aderării”, în discursul public regăsindu-se o erodare a acestei teme. Cu toate acestea, există posibilitatea ca această acalmie să fie doar o perioadă de convalescență, care va evolua în funcție de implementarea inițiativei Președintelui Traian Băsescu de a acorda vize la frontiera moldo-română, acest model fiind implementat de Turcia. Pe fundalul dezvoltării unor proiecte transfrontaliere finanțate de UE, se vor extinde posibilitățile de cooperare în domeniul de afaceri, cu atât mai mult că deja se observă „migrarea” unor antreprenori în statele din vecinătatea UE.

Întrebări

- Când clasa politica de la Chișinău se va elibera de prejudecățile existente în relațiile cu România?
- Cum ar putea România să contribuie la „proiectul european” al Republicii Moldova?
- În ce măsură intenția României de a se integra în Zona Schengen este compatibilă cu inițiativa Președintelui Băsescu de a simplifica procedura de acordare a vizelor pentru cetățenii moldoveni?

Ex 3. Suspendarea Tratatului Forțelor Convenționale din Europa de către Rusia

Subiectul

În jocul marilor puteri pe arena internațională, Moldova riscă să devină o piesă de schimb în jocul geopolitic dintre Occident și Moscova.

Descrierea

În 2007, divergențele dintre Rusia și Occident, s-au acutizat pe fondul suspendării Tratatului FACE de către Rusia și a nedorinței Occidentului de a semna acest tratat, pînă cînd Rusia nu-și retrage forțele militare din regiunile secesioniste ale Georgiei și Republicii Moldova. În plus, Rusia acuză SUA că nu are nici un temei să amplaseze elemente ale scutului anti-rachetă în Cehia și Polonia. Mai mult ca atât, în opinia Kremlin-ului, prin aceste acțiuni SUA riscă să declanșeze un nou Război Rece.

Pe 13 iulie, Președintele Vladimir Putin a semnat un decret ce prevede suspendarea participării Rusiei în cadrul Tratatului FACE, cu începere din data de 12 decembrie, motivând această decizie prin faptul că Statele Baltice și Slovenia nu au semnat Tratatul Adaptat FACE. Mai mult ca atât, în opinia părții ruse, intenția de a amplasa baze americane în România și Bulgaria, reprezintă încă un exemplu de încălcare a acestui Tratat.

Pe fondul acestor divergențe, au crescut presiunile Rusiei asupra statelor din vecinătatea sa: nedorința de a permite importul de carne din Polonia, atacurile asupra Estoniei în legătură cu reamplasarea memorialului consacrat ostașilor sovietici, etc.

Grupul țintă

- Armata Republicii Moldova;
- Corpul diplomatic al Republicii Moldova;
- Contingentul forțelor pacifitoare din zona de securitate;
- Militarii din Armata rusă.

Impactul

În condițiile în care Rusia renunță să-și onoreze obligațiunile asumate în 1999 la Summit-ul OSCE de la Istanbul, perspectivele de soluționare a conflictului transnistrean sunt minime. Aceasta la rândul său, reprezintă o amenințare majoră pentru securitatea Republicii Moldova. În consecință, Republica Moldova, care și așa nu este atrăgătoare pentru investitorii străini, riscă să se transforme într-o gaură neagră a Europei. În acest caz, prezența militară rusă se răsfrînge negativ atât asupra populației din dreapta cât și din stînga Nistrului. În plus, pe lângă factorul uman al prezenței militare ruse, există și un risc sporit al unei catastrofe ecologice, ce se poate declanșa în orice clipă la depozitul de muniții de la Colbasna.

Dinamica

Tratatul din 1990 – semnat în ultimele luni ale Războiului Rece – limitează numărul armelor de distrugere în masă și dislocarea forțelor armate pe continentul european și, în anii '90, a condus la eliminarea unor rezerve enorme de armament.

Tratatul a fost actualizat în 1999, chiar înainte de preluarea de către Vladimir Putin a funcției de președinte al Rusiei de la Boris Elțin. Totuși, Washingtonul și câteva state europene membre a NATO nu au ratificat versiunea revăzută a tratatului nici pînă în prezent, cerându-i Moscovei să-și retragă mai întîi forțele armate din două regiuni separatiste din Georgia și Moldova.

Factorii

- Rusia intenționează să-și restabilească statutul de putere globală;

- Occidentul încearcă să coopteze Rusia în soluționarea problemei Kosovo și a neproliferării nucleare în Iran.

Anticipări

Pe de o parte, Tratatul Adaptat este doar unul din elementele prezente în jocul geopolitic al Rusiei. De fapt, acesta ar putea să fie doar un episod în campania electorală pentru alegerile prezidențiale din primăvara anului viitor. Potențialul de putere globală al Rusiei rezidă în resursele sale naturale, iar utilizarea „armei energetice” pare să fie „calul troian” al politicii externe ruse.

Pe de altă parte, ieșirea Rusiei din acest tratat ar îndepărta și mai mult Moldova de o posibilă soluționare a conflictului transnistrean. Mai mult ca atât, aici intervine și problema scutului anti-rachetă american. După cum afirma Thom Shanker, „în schimbul unei înțelegeri la capitolul scutul anti-racheta, președintele rus ar putea cere unele recompense ca: restabilirea influenței ruse în spațiul fostei URSS; permisiunea ca Rusia să anexeze provinciile secesioniste din Georgia și Moldova; sau ignorarea abuzurilor ce se produc în Rusia la capitolul drepturile omului¹”.

Întrebări

- Ce tendințe vor domina politica externă a Rusiei după alegerile prezidențiale în 2008?
- Ce rol au tratatele semnate în perioada Războiului Rece în noua conjunctură politică globală?

¹ Thom Shanker “Bush’s white lie about Putin” (Minciuna lui Bush despre Putin) în “The International Herald Tribune”, 6 iulie 2007

Ex 4. Rolul embargo-ului în relațiile dintre Moldova și Rusia

Subiectul

De la sfârșitul anului 2006 și pe tot parcursul anului 2007, Republica Moldova fost implicată într-un adevărat „război comercial” declanșat de Federația Rusă, cu intenția de a influența deciziile clasei politice de la Chișinău.

Descrierea

La 27 martie 2006, Șeful autorității federale de supraveghere în domeniul apărării drepturilor consumatorilor și bunăstării omului, Ghenadii Onișcenko, medicul sanitar principal al Rusiei, interzice comercializarea vinurilor și a producției vinicole din Moldova și Georgia, până la înlăturarea încălcărilor. Onișcenko și-a motivat decizia prin faptul că au fost depistate substanțe dăunătoare sănătății, în produsele respective.

Pe de altă parte, președintele Uniunii exportatorilor de vinuri din Republica Moldova, Gheorghe Cozub, susține că nu poate fi vorba de prezența pesticidelor în vinurile moldovenești (despre care spune Onișcenko), deoarece Moldova nu le mai importă de cinci ani, pe deasupra vinificatorii nici nu le-ar folosi deoarece sunt scumpe.

După întrevvedereea președintelui Voronin cu Președintele Putin, din 10 iunie, s-a anunțat că reluarea exportului de vinuri în Rusia va avea loc cât de curând. După această întâlnire, “Rosspotrebnadzor” a verificat o serie de mostre de la întreprinderile de vinificație din Moldova, dar a autorizat exportul doar pentru câteva întreprinderi, care sunt în proprietatea întreprinzătorilor ruși.

După un război al declarațiilor, Președintele Voronin a spus că nu va mai permite inspectarea întreprinderilor din Republica Moldova de către “Rosspotrebnadzor”, deoarece Moldova nu este o colonie. În plus, Voronin a declarat că acceptă doar varianta în care tuturor întreprinderilor vinicole din Moldova le va fi permis accesul pe piața rusă. Până la urma, s-a anunțat ca pe data de 1 noiembrie, doar șapte întreprinderi din Republica Moldova au început exportul în Federația Rusă.

În timpul vizitei sale la Chișinău de la sfârșitul lunii august, Gherman Gref, Ministrul Economiei și Comerțului din Federația Rusă a promis că: „rușii vor sărbători Anul Nou cu șampania produsă de „Cricova” și de alte companii vinicole moldovenești”. Ținând cont de faptul că aceleași promisiuni au fost făcute și de Președintele Putin în timpul summit-ului CSI de la Minsk, din noiembrie 2006, putem conchide că problema reîntoarcerii pe piața rusă a tuturor întreprinderilor vinicole din Republica Moldova, nu va fi rezolvată în timpul apropiat.

Cu atât mai mult că Federația Rusă este în plin proces electoral, iar vinurile din Republica Moldova nu se află pe lista de priorități a Kremlin-ului. La aceasta se mai adaugă și observația lui Igor Dodon, Ministrul Economiei și Comerțului din Republica Moldova, care după întrevvedereea sa cu Gherman Gref a declarat că scopul vizitei acestuia la Chișinău “nu a constat în discutarea unor proiecte concrete de cumpărare sau vânzare, ci a fost doar o vizită în cadrul căreia partea moldovenească a informat despre îndeplinirea sarcinilor convenite anterior la nivel bilateral în domeniul economic; implementarea reformelor, în particular amnistia fiscală și cota „zero” la impozitare; crearea parcurilor industriale; zonelor economice libere; centrelor de logistică”. În plus, aceste proiecte de colaborare se discută din 2003.

Grupul țintă

- Industria vinificației;
- Sectorul bancar;
- Consumatorii din Federația Rusă.

Impactul

În Republica Moldova, complexul vitivinicol ocupă 18-20% din PIB, iar în cadrul său activau 250-300000 cetățeni. Pe lângă impactul direct asupra sectorului de profil, interdicția a afectat întreaga economie a Republicii Moldova. În prima jumătate a anului 2007, producția de vinuri a înregistrat o reducere de 2,2 ori, față de aceeași perioadă a anului 2006 și a constituit 552,4 mln lei, sau circa 45,5 mln USD, relevă date

Dinamica

Embargo-ul rus nu se extinde numai asupra produselor vinicole din Republica Moldova. În diferite perioade de timp sub incidența acestui embargo au căzut și produsele de origine vegetală și preparatele din carne din Republica Moldova. În funcție de nivelul relațiilor moldo-ruse, lista produselor care sunt supuse embargo-ului se extinde sau se micșorează. În acest caz este evidentă componenta politică a acestor acțiuni. Cu atât mai mult că măsurile restrictive au fost aplicate de Federația Rusă și în relațiile sale cu alte state. De exemplu, este deja celebră disputa dintre Polonia și Rusia, pe marginea interdicției de a exporta produsele din carne pe piața rusă.

Factorii

- „Rospotrebnadzor” este doar un instrument prin intermediul căruia Kremlin-ul încearcă să-și sporească influența în spațiul post-sovietic.
- Producătorii din Republica Moldova își diversifică piețele de export.

Anticipări

Interzicerea accesului vinurilor moldovenești pe piața din Rusia a fost un act politic din partea Kremlinului, însă cu mari consecințe de ordin economic. Ne putem aștepta la înrăutățirea situației din domeniul industriei vinicole, însă acest lucru va impune producătorii locali să-și diversifice piața de desfaceri.

Întrebări

- Când va fi reluat exportul plinar al vinurilor din Republica Moldova pe piața Federației Ruse?
- De ce inspecțiile „Rospotrebnadzor” nu au fost interzise de la început?

Ex 5. Republica Moldova-CSI: model de duplicitate a diplomației moldovenești

Subiectul

Republica Moldova rămâne membră a CSI și optează pentru reformarea acestei organizații cu toate că obiectivul strategic al Moldovei este integrarea europeană.

Descrierea

“Pentru noi este foarte clar că garanția prosperității popoarelor în arealul postsovietic rezidă doar în sincronizarea standardelor de drept general și apropierea la maximum a valorilor celor două integrări ale Vestului și Estului. Nu trebuie să luptăm pentru libertatea circulației oamenilor, mărfurilor și a capitalului în Occident și să ne limităm în Orient. Orice cale asimetrică de dezvoltare diminuează posibilitățile popoarelor noastre, le pune în fața unei opțiuni artificiale între bine și bine. Orice cale unilaterală de dezvoltare creează noi linii de demarcare, clădește noi bariere de netrecut”, a declarat președintele R. Moldova, în cadrul celei de-a 28-a ședințe a Adunării Interparlamentare a CSI, cu ocazia jubileului de 15 ani a CSI¹.

Discursul Președintelui Voronin din cadrul sesiunii aniversare a Adunării Interparlamentare a CSI, în care acesta pledează pentru reformarea CSI și pentru revigorarea acestui organism, de rând cu acuzațiile pe care le aduce acesta “provocărilor occidentale” care au periclitat soluționarea conflictului transnistrean², indică tot mai mult faptul că, de rând cu “enlargement fatigue” (oboseala extinderii) care se observă în interiorul UE, în evoluția politicii externe a Republicii Moldova începe să se manifeste tot mai mult dezamăgirea față de Occident și entuziasmul față de revigorarea CSI.

Această tendință a fost evidentă și în cadrul summit-ului informal al CSI, care s-a desfășurat pe 10 iunie, la St. Petersburg.

Grupul țintă

- Migranții ilegali din statele CSI;
- Cetățenii Republicii Moldova;
- „Gazprom” și companiile ruse.

Impactul

Oscilarea Republicii Moldova între Occident și Rusia are un impact direct asupra cetățenilor Republicii Moldova. Dacă până la declanșarea „războiului comercial” al Rusiei împotriva produselor din Republica Moldova și pînă la scumpirea resurselor energetice se putea invoca componenta economică a CSI, atunci odată cu embargo-ul impus vinurilor moldovene și cu intenția Rusiei de a majora prețul resurselor energetice pînă la nivelul prețului mediu european, intenția Moldovei de a rămâne în CSI are tot mai puține justificări. Mai mult ca atât, această atitudine pune la îndoială consecvența politicii externe a Republicii Moldova.

Dinamica

În 1991, CSI a reprezentat o modalitate de divorț civilizat a statelor ex-sovietice. Concepută mai mult ca o organizație în cadrul căreia statele membre pot alege să colaboreze în diverse domenii: economic, militar sau umanitar, pe parcursul existenței sale, CSI s-a transformat într-o organizație prin intermediul căreia Rusia încearcă să-și mențină supremația în spațiul post-sovietic. Pe de altă parte,

¹ “Moldova Suverana” Nr. 80 din 01.06.07.

² În interviul acordat Agenției RIA-Novosti, pe data de 22 mai, Președintele Vladimir Voronin a declarat ca “în legătura cu reglementarea conflictului transnistrean, apare un paradox: în momentul în care ne apropiem de soluționarea acestei chestiuni, apare ceva, o provocare- sau din interior sau din Occident” (versiunea rusa a interviului poate fi accesată aici: <http://www.rian.ru/interview/20070522/65884386.html>).

numărul mare de acte semnate, dar neimplementate și fărâmițarea regională a statelor din CSI, a determinat o distanțare tot mai accentuată de această organizație.

Factorii

- CSI are tendința să ofere tot mai mult spațiu cooperării regionale;
- Presiunea și șantajul venit din partea Federației Ruse;
- Nesoluționarea conflictului transnistrean.

Anticipări

Cartea CSI va fi folosită și în continuare de Rusia pentru a-și spori influența în spațiul post-sovietic. Cu atât mai mult că sfârșitul acestui an și începutul anului viitor vor fi marcate de campania electorală pentru alegerile parlamentare și prezidențiale din Rusia. În aceste condiții, operațiunea „reanimarea CSI” este mai mult de uz intern. În condițiile în care, și în Republica Moldova, anul 2008 va fi un an preelectoral, Parlamentul Republicii Moldova poate să fie arena unor dezbateri cu privire la beneficiile și pierderile pe care le resimte Moldova în calitate de membru CSI.

Întrebări

- Este posibilă aderarea Moldovei la UE, în condițiile când aceasta rămâne în CSI?
- Cât de viabilă este reformarea CSI după modelul UE?

Ex 6. Implementarea Planului de Acțiuni RM-UE: de la declarații la rezultate

Subiectul

Deși are mari restanțe în implementarea PAUEM, Republica Moldova dorește semnarea unui document, ce ar oferi o perspectivă clară de aderare la UE.

Descrierea

Odată cu stabilirea obiectivului de integrare europeană ca obiectiv strategic al Republicii Moldova, clasa politică de la Chișinău percepe PAUEM, ca un document ce nu se limitează doar la un mecanism de implementare a Acordului de Parteneriat și Cooperare dintre Republica Moldova și Comunitățile Europene, ci reprezintă un prim pas spre integrarea europeană.

În schimb, UE nu ezită cu orice ocazie să specifice că Planurile de Acțiuni și PEV reprezintă doar instrumente de cooperare între UE și statele vecine și nicidecum nu oferă o perspectivă clară de integrare europeană. De aici rezultă și efortul oficialilor de la Chișinău de a semna un document nou, ce ar stipula perspectiva aderării la UE. Ca model se propun Acordurile de Asociere semnate cu statele din Balcanii de Vest.

Încă de la adoptarea PAUEM, oficialii de la Chișinău au optat pentru implementarea acestuia pe o perioadă de trei ani, în condițiile în care majoritatea statelor din PEV, au ales o perioadă de cinci ani. Mai mult ca atât, într-o ședință a Guvernului, Prim-ministrul Vasile Tarlev, a anunțat data de 17 noiembrie ca data limită pentru implementarea PAUEM¹, în pofida semnalelor din partea Comisiei Europene, că Republica Moldova are restanțe la implementarea legislației și nu la adoptarea ei, iar implementarea acesteia necesită o perioadă mai îndelungată.

Grupul țintă

- Instituțiile UE;
- Corpul diplomatic al Republicii Moldova.

Impactul

Lipsa unei perspective clare de integrare europeană a Republicii Moldova determină o mare parte a populației să fie sceptică în privința viitorului său, aceasta alegând să emigreze în căutarea unui loc de muncă și a unui viitor mai bun. În acest context, cei 76,2% din populație (BOP, noiembrie 2007) care s-au declarat pentru aderarea Moldovei la UE ar putea rămâne dezamăgiți.

Pe de altă parte, mimarea reformelor incluse în PAUEM, discreditează Republica Moldova în fața UE.

Dinamica

Încă de la semnarea PAUEM, Republica Moldova spera că după realizarea prevederilor sale, va ajunge la un nivel calitativ nou în relațiile cu UE. Deși, Raportul Comisiei Europene din decembrie 2006, de rând cu alte documente, semnalează restanțe majore în domeniul justiției și a drepturilor omului, iar cuvântul de ordine al oficialilor europeni este că „Moldova are o legislație bună, dar implementarea sa lasă de dorit”, autoritățile de la Chișinău sunt convinse că vor recupera pe ultima sută de metri.

Factorii

- reticența UE față de extindere;
- incapacitatea instituțională și logistică a Republicii Moldova;

¹ <http://www.e-democracy.md/e-journal/20070915/index.shtml?print>

Anticipări

Tinând cont de criza constituțională din interiorul UE, procesul de extindere a UE va continua doar atunci când se vor atenua problemele interne ale UE. Pe lângă faptul că aderarea la UE presupune adoptarea și implementarea unor standarde, procesul acesta este frânat de atitudinea sceptică a unei părți importante din populația statelor membre ale UE. La aceasta se mai adaugă și incompetența Republicii Moldova în implementarea PAUEM. În aceste condiții, șansele ca, Moldova să semneze un Acord de Asociere, în primăvara anului viitor, sunt minime.

Întrebări

- Ce șanse are Moldova să semneze un Acord de Asociere similar celor semnate de statele din Balcanii de Vest?
- Când se va produce aderarea statelor din Balcanii de Vest la UE?

Ex 7. Regimul de vize cu România

Subiectul

Deși se anunța doar o problemă de ordin tehnic, introducerea regimului de vize la frontiera moldo-română, a cauzat o multitudine de probleme pentru cetățenii Republicii Moldova.

Descrierea

Cu toate că până la 1 ianuarie 2007, se vorbea mult despre pregătirile care se fac pentru a atenua consecințele negative ale introducerii regimului de vize, acestea nu au întârziat să apară. Politizarea excesivă a acestei probleme a creat o atmosferă de nervozitate în societate. Această atmosferă a fost amplificată și de declarațiile populiste ale factorilor de decizie din cele două state, în legătură cu rezolvarea eficientă a acestei probleme, prin deschiderea a două oficii consulare române la Cahul și Bălți. Dacă în Republica Moldova, aceste declarații erau emise de Președinție, demonstrând o lipsă acută de consecutivitate, atunci în cazul României, „chestiunea vizelor” a căpătat și o miză în competiția politică internă între Guvern și Președinte.

Această saga politico-diplomatică a continuat odată cu declarația Ministerului Afacerilor Interne de la Chișinău că dispune de dovezi, care ar certifica unele nereguli ce există la consulatul roman de la Chișinău prin acordarea preferențială a vizelor în schimbul unor sume de bani. Ministrul de Interne a fost susținut de Ministerul Afacerilor Externe și Integrării Europene care s-a implicat într-un „război al comunicatelor” cu Ministerul Afacerilor Externe de la București¹.

Această declarație a fost însoțită de o serie de afirmații din partea Președintelui Băsescu și a Ministrului de Externe al României, Adrian Cioroianu care dezmințeau acuzațiile din partea Chișinăului². În plus, Președintele Băsescu a declarat că va discuta cu Bruxelles-ul despre posibilitatea simplificării procedurii de acordare a vizelor pentru cetățenii Republicii Moldova³.

Grupul țintă

- Cetățenii Republicii Moldova care traversează frontiera moldo-română;
- Autoritățile de la Chișinău și București;
- Oficialii UE.

Impactul

Pe lângă faptul că introducerea regimului de vize, afectează întreaga populație a Republicii Moldova, există o serie de categorii care sunt vizate nemijlocit. Printre acestea se află: studenții și elevii din Republica Moldova ce-și fac studiile în instituțiile de învățământ din România; gasterbeit-erii moldoveni, care trebuie să se deplaseze la reprezentanțele diplomatice ce au reședința la București sau trebuie să tranziteze teritoriul României pentru a ajunge în Occident; cercurile de afaceri, în special din domeniul turismului.

Dinamica

În general, problema vizelor de orice tip, a devenit una dintre problemele fundamentale ale societății din Republica Moldova, începând cu sfârșitul anilor 90, când a început emigrarea masivă a cetățenilor moldoveni în căutarea unui loc de muncă. Această problemă a devenit atât de importantă încât a devenit subiect de bancuri. Putem vorbi chiar de existența unui „cult al vizelor”. În condițiile în care vizele au devenit o investiție profitabilă dar și riscantă, a apărut o categorie de oameni ce au început să activeze în acest domeniu.

¹ “Război al comunicatelor” dintre Chișinău și București

(http://www.bbc.co.uk/romanian/news/story/2007/08/070820_moldova_romania_vize.shtml)

² [Basescu despre scandalul vizelor: "Romania va raspunde extrem de dur acestei provocari"](http://www.romanalibera.ro/a104216/basescu-despre-scandalul-vizelor-romania-va-raspunde-extrem-de-dur-acestei-provocari) în România Liberă, 22 august 2007

(<http://www.romanalibera.ro/a104216/basescu-despre-scandalul-vizelor-romania-va-raspunde-extrem-de-dur-acestei-provocari.html>)

³ Vize romanesti la frontiera? (<http://www.md-ro.org/?ref=archive-social-2007-09-11-2>)

Astfel, pe piața neagră, prețul unei vize Schengen variază de la 3000-5000 Euro. Odată cu introducerea regimului de vize la frontiera moldo-romana, autoritățile au ajuns să celebreze că vizele eliberate la consulatul României de la Chișinău sunt gratuite. Însă, odată cu numărul mare de solicitanți de la consulat, a apărut și aici o categorie de persoane, care pentru o anumită sumă de bani facilitau obținerea unei vize.

Factorii

- Interesele UE de a-și securiza frontierele;
- Intențiile speculative ale autorităților din Republica Moldova;
- Nehotărârea factorilor de decizie de la București.

Anticipări

Inițiativa Președintelui Băsescu de a simplifica regimul de vize după modelul Turciei, nu prea are șanse să se realizeze în condițiile în care România dorește să adere la spațiul Schengen. Mai mult ca atât, Turcia nici nu este stat membru al UE.

Înainte de a căuta noi modalități pentru simplificarea regimului de vize, factorii de decizie de la București trebuie să ia în considerare posibilitățile de manevră pe care le oferă legislația actuală. În acest sens, este un factor pozitiv că, se discută despre posibilitatea de a elimina vizele pentru cetățenii Republicii Moldova, care tranzitează România în parcursul lor spre statele din spațiul Schengen.

Întrebări

- În ce măsură intenția României de a se integra în spațiul Schengen este compatibilă cu inițiativa Președintelui Băsescu de a simplifica procedura de acordare a vizelor pentru cetățenii moldoveni?
- Ce modalități există pentru a simplifica cât mai mult, regimul de vize pentru cetățenii Republicii Moldova?

Ex 8. Redobândirea cetățeniei române

Subiectul

Numărul mare de cereri depuse pentru redobândirea cetățeniei române demonstrează neîncrederea cetățenilor față de viabilitatea Republicii Moldova ca stat, și dorința acestora de a pleca în căutarea unui viitor mai bun.

Descrierea

Ultimele luni ale anului 2006 au fost marcate de o avalanșă de cereri de redobândire a cetățeniei române depuse de cetățenii Republicii Moldova la consulatul României de la Chișinău. Numărul cetățenilor care au depus aceste cereri variază de la 400 de mii la un milion.

Datorită faptului că această problemă viza un nou stat membru UE și vecinătatea imediată a UE, ea a fost pe larg mediatizată nu numai în presa națională dar și în presa internațională. Aceasta din urmă atenționează opinia publică europeană despre „numărul record de cetățeni ai Republicii Moldova” care doresc cetățenie română. În calitate de cauză majoră a acestui fenomen se vehicula ideea că cetățenii moldoveni doresc să călătorească fără vize în spațiul UE¹.

Pe de altă parte, teama că, în următorii ani, Moldova va rămâne fără cetățeni, este nejustificată, deoarece majoritatea dintre ei percep cetățenia română, ca pe o poliță de asigurare, sau ca pe o modalitate de a călători mai ușor.

În pofida agitației, care s-a iscat în jurul cetățeniei române, atât România cât și Europa Occidentală, n-ar trebui să se aștepte la un val de emigranți moldoveni, deoarece moldovenii, care doresc să lucreze în străinătate deja au plecat, numărul acestora fiind de circa 600000, iar remitențele trimise de ei asigură circa 30% din PIB-ul țării. În consecință, moldovenii vor pleca peste hotare, cu sau fără pașapoarte române².

Aceste temeri și speculații au fost alimentate și de declarațiile autorităților din Republica Moldova și România. Pe de o parte, Președintele Traian Băsescu și Ministrul de Externe al României Adrian Cioroianu au vizionat diferite aspecte asupra acestui subiect, primul pledând pentru simplificarea la maxim a procedurii de redobândire a cetățeniei române, iar cel de-al doilea pentru o atitudine mai serioasă a României în calitate de stat membru a UE³.

Pe de altă parte, Președintele Vladimir Voronin⁴ de rând cu Prim-ministrul Vasile Tarlev⁵ acuză România de imperialism și de implicare în afacerile interne ale Republicii Moldova, propunând un proiect de lege care prevede că persoanele care doresc să fie funcționari publici trebuie să posede doar cetățenia Republicii Moldova.

Grupul țintă

- Cetățenii Republicii Moldova care au depus cereri pentru redobândirea cetățeniei române;
- Autoritățile de la Chișinău și București;
- Cetățenii Republicii Moldova care dispun de cetățenia Republicii Moldova.

Impactul

Un sondaj realizat de Institutul de Politici Publice din Chișinău arată că în 7 la suta de gospodării din țară există cel puțin un membru care deține cetățenie română, iar în 19 la sută din gospodării sunt membri care nu au cetățenie română dar au depus actele pentru obținerea acesteia⁶. Același sondaj se referă la faptul că majoritatea celor care depun actele pentru cetățenia română doresc să călătorească liber în statele UE (46%),

¹ "European Voice": Dupa 1 ianuarie 2007, Moldova se simte tot mai izolata (<http://www.europa.md/rom/serch/1/852>)

² "Heading for the exit" in "The Economist", 30 ianuarie 2007

³ http://www.gardianul.ro/2007/10/05/externec3/duelul_cioroianu_basescu_arunca_cetatenia_pentru_moldoveni_in_jocurile_electorale-s102294.html

⁴ "Voronin îngrijorat de legea cetățeniei române"

(http://www.bbc.co.uk/romanian/moldova/story/2007/11/071106_voronin_identitate.shtml)

⁵ "Tarlev: funcționarii trebuie să aibă doar cetățenia Moldovei"

(http://www.bbc.co.uk/romanian/moldova/story/2007/10/071019_dubla_cetatenie_functionari.shtml)

⁶ "Barometrul de opinie publica-mai 2007", realizat de IPP

(46%), dintre care 29% vor să plece la muncă.

Conform datelor oficialităților romane, în momentul de față există circa o sută de mii cetățeni ai Republicii Moldova care au obținut cetățenie română. Numărul cetățenilor Republicii Moldova care muncesc în afară variază de la 400.000 la un milion. Majoritatea absolută a acestora muncesc la negru. Cetățenia română nu reprezintă o soluție pentru toate problemele cu care se confruntă cetățenii Republicii Moldova în UE, dar totuși aceasta ar putea facilita „migrația sezonieră” a cetățenilor moldoveni în statele UE, astfel încât să fie acoperit și o parte a deficitului de forță de muncă cu care se confruntă statele UE.

Dinamica

Agitația cauzată de sutele de mii de cereri de redobândire a cetățeniei române, expediate de cetățenii Republicii Moldova consulatului român de la Chișinău, a apărut în 2006, odată cu zvonurile ce preziceau că România va stopa acordarea cetățeniei române odată cu aderarea la UE. Acestea mai erau alimentate și de apropierea datei de 1 ianuarie 2007, când cetățenii români aveau să devină europeni, cu actele în regulă.

De fapt, pe parcursul anilor 90, redobândirea cetățeniei române era un proces mult mai ușor. Aceasta se putea redobândi pe parcursul unei perioade de cel mult un an, la oficiile poliției județene din județele de frontieră ale României. Într-un sens, cei care doreau să-și redobândească cetățenia română beneficiau practic de același tratament ca și cetățenii români. Situația s-a schimbat odată cu avansarea negocierilor dintre UE și România, astfel încât procesul de redobândire a cetățeniei române devenea tot mai greoi pe măsură ce România obținea o perspectivă europeană clară.

Factorii

- Aderarea României la UE;
- Clișeele sovietice ale autorităților de la Chișinău.

Anticipări

În momentul în care atât România cât și Republica Moldova se apropie de un nou ciclu electoral, iar problema cetățeniei române atrage atenția opiniei publice, această problemă va continua să fie ținta unor declarații politice din partea ambelor părți. Rămâne de văzut în ce măsură aceste declarații vor fi materializate.

Întrebări

- Câți dintre cetățenii Republicii Moldova care vor obține cetățenie română vor emigra definitiv din Republica Moldova?
- Ce șanse mai are Republica Moldova ca stat în condițiile în care majoritatea cetățenilor săi vor obține cetățenie română?

Ex 9. Precedentul Kosovo ca model de soluționare a “conflictelor înghețate”

Subiectul

„Precedentul Kosovo” pentru soluționarea conflictelor înghețate din spațiul post-sovietic devine tot mai prezent pe agenda internațională.

Descrierea

„Rusia nu își va însuși niciodată perspectiva europeană în problema conflictelor din spațiul fostei URSS. UE pune accent pe integritatea teritorială, în vreme ce Moscova insistă pe recunoașterea dreptului la autodeterminare al etniilor în numele cărora vorbesc regimurile separatiste. Or, abordarea e tocmai inversă decât în problema Kosovo, unde UE e gata să recunoască independența provinciei (renunțând la garanțiile privind integritatea teritorială a Serbiei, promise în cursul bombardamentelor NATO din 1999), pe când Rusia e singura speranță a guvernului de la Belgrad pentru menținerea (chiar și formală) a provinciei istorice în granițele sale”, comentează presa de la București¹.

În februarie, Martti Ahtisaari, emisarul special al ONU a prezentat un model de soluționare a conflictului din regiunea Kosovo. Acest model, cu toate că nu menționează explicit independența provinciei Kosovo, stipulează că aceasta va avea propriul imn, drapel și Constituție. În plus, Kosovo va avea dreptul să semneze tratate internaționale și să adere la organizații internaționale. Precedentul Kosovo a fost discutat și la summitul G-8 din Germania, unde Vladimir Putin a afirmat : „Nimeni nu ne poate indica o diferență semnificativă între Kosovo și conflictele separatiste din Georgia, Republica Moldova sau Azerbaidjan. Prin urmare, o decizie luată în acest sens va fi universală”

Prestigioasa publicație britanică “The Economist” scrie că: “Președintele Rusiei, Vladimir Putin, pare să-l fi convins pe dl Voronin, un naiv ex-brutar, că s-a copt momentul pentru o afacere. Rusia o fi dorit o reglementare rapidă în contrast cu „ciorovăiala” de la Națiunile Unite privind viitorul Kosovo, provincia ruptă a Serbiei².

Grupul țintă

- Participanții la formatul de negocieri 5+2;
- Participanții în negocierile cu privire la regiunea Kosovo;
- Entitățile statale nerecunoscute.

Impactul

Președintele croat, Stjepan Mesic, aflat în vizită în R. Moldova, a declarat că spre deosebire de Kosovo care a fost element constitutiv al Federației Iugoslave, Transnistria a fost, pe timpul URSS, parte teritorială a fostei RSSM și nu a beneficiat de autonomie. În condițiile în care Iugoslavia nu mai există, este absolut normal ca Kosovo să primească un nou statut și ar fi bine ca acest lucru să se întâmple în urma negocierilor dintre cele două părți.

Pe de alta parte, Înaltul Reprezentant al UE în RM, Kalman Mizsei a declarat că o reglementare corectă a problemei transnistrene ar contribui mult la creșterea încrederii pe continentul european, inclusiv în ceea ce privește Tratatul cu privire la Forțele Convenționale în Europa.

Dinamica

Ideea soluționării conflictelor înghețate din spațiul post-sovietic după modelul Kosovo a fost emisă de președintele Putin în cadrul unei întâlniri cu ziaristii străini pe 31 ianuarie 2005. De atunci putem spune că la dificultățile cu care se confruntă mediatorii în problema Kosovo, s-a adăugat și necesitatea de a ține cont de declarația Președintelui Putin.

¹ Liliana Istrate, “Moscova a cerut UE să nu se implice în soluționarea conflictelor înghețate” în “Flux”, 09.02.2007

² “A thaw in the river” în “The Economist”, 19 aprilie 2007

Factorii

- Soluționarea problemei Kosovo poate crea un precedent în relațiile internaționale;
- Rusia dorește să utilizeze modelul Kosovo în soluționarea conflictelor înghețate din spațiul post-sovietic;
- SUA și majoritatea statelor membre ale UE, optează pentru unicitatea cazului Kosovo.

Anticipări

În condițiile în care, speculațiile pe marginea modelului Kosovo se intensifică, nu este exclus ca aceasta să devină o monedă de schimb între Occident și Rusia. Este cert că regiunea Kosovo se îndreaptă cu pași rapizi spre independență. Întrebarea care apare este ce preț va fi plătit pentru această independență.

Întrebări

- În ce mod precedentul Kosovo ar putea fi aplicat conflictului din Republica Cecenă a Federației Ruse?
- Există oare un precedent pentru soluționarea tuturor conflictelor teritoriale?

Ex 10. Lipsa de transparență în reglementarea conflictului transnistrean

Subiectul

Partenerii occidentali ai Republicii Moldova sunt îngrijorați de tentativele guvernărilor moldovene de a găsi o soluție a conflictului transnistrean prin discuții bilaterale cu Moscova, fără a consulta opinia SUA și UE, care sunt observatori în formatul de negocieri 5+2.

Descrierea

Îngrijorarea partenerilor occidentali a fost materializată printr-o serie de vizite în Republica Moldova, printre care cea a lui David Kramer, Asistentul Adjunct al Secretarului de Stat, Biroul Afacerilor Europene și Euroasiatic al Departamentul de Stat al SUA și a Ambasadorului Kalman Mizsei, Reprezentantul Special al Uniunii Europene pentru Republica Moldova¹.

În urma întrevederilor pe care le-au avut cu oficialii moldovene, aceștia au fost asigurați că Moldova nu a primit nici un plan de reglementare din partea Rusiei. Mai mult ca atât, Moldova optează pentru reluarea negocierilor în formatul 5+2 și neagă existența unor convorbiri secrete moldo-ruse. Imediat după consumarea acestor declarații, are loc vizita la Chișinău a secretarului adjunct al Consiliului Suprem de Securitate al Federației Ruse, Yuri Zubakov. Întâlnirea dintre Președintele Voronin și Yuri Zubakov, are loc cu ușile închise, iar presei i-a fost difuzat doar un comunicat de presă, în care subiectele discutate erau prezentate destul de vag, accentul fiind pus pe subiecte de ordin economic.

Acest serial continuă cu o serie de declarații contradictorii în care, pe de o parte, Președintele Voronin îi asigură pe Ambasadorii statelor occidentale că Moldova nu negociază un plan secret, iar pe de altă parte, în interviul pentru Agenția RIA Novosti, acuză Occidentul că periclitează soluționarea conflictului².

Grupul țintă

- Corpul diplomatic al Republicii Moldova
- Populația din stânga Nistrului
- Liderii de la Tiraspol

Impactul

Conform modelului respectiv, Președintele RM Vladimir Voronin trebuie să recunoască guvernul transnistrean separatist de la Tiraspol, să desfășoare alegeri generale din nou, după care să ofere 20 la sută din locurile din parlament clanului de la Tiraspol precum și funcția de vice-ministru în fiecare din ministerele Moldovei, inclusiv funcția de prim vice prim-ministru.

Conform surselor EU Observer, proiectul pachetului de reunificare mai prevede, de asemenea, prezența în Transnistria a 1300 de pacificatori ruși până în momentul când Moldova și Rusia vor ajunge la concluzia că situația este destul de stabilă pentru a permite plecarea acestora, în ciuda promisiunilor făcute de Rusia în 1999 de a pleca mai rapid.

În primul rând, modelul respectiv ar afecta ireversibil opțiunea de integrare europeană a majorității populației din Republica Moldova. În al doilea rând, adoptarea acestui plan ar discredita Moldova în fața partenerilor occidentali, aprofundând și mai mult izolarea Republicii Moldova.

¹ David Kramer: "Cred ca elementele de baza, ale unui acord, presupun transparenta si legitimitate." (<http://www.europa.md/rom/info/1490>)

² In interviul acordat Agentiei RIA-Novosti, pe data de 22 mai, Presedintele Vladimir Voronin a declarat ca "in legatura cu reglementarea conflictului transnistrean, apare un paradox: in momentul in care ne apropiem de solutionarea acestei chestiuni, apare ceva, o provocare- sau din interior sau din Occident" (versiunea în limba rusă a interviului poate fi accesata aici: <http://www.rian.ru/interview/20070522/65884386.html>).

Dinamica

Negocierile bilaterale din anul curent nu reprezintă o noutate. Planul Kozak care trebuia să fie semnat în 2003, a fost de asemenea precedat de negocieri moldo-ruse. De altfel, nu în zadar planul din anul curent a fost botezat „Planul Kozak 2”. Atunci în 2003, ca de altfel și în 2007, numai presiunea Occidentului a determinat evitarea atragerii Republicii Moldova într-o capcană ce riscă să afecteze ireversibil suveranitatea și independența acestui stat.

Factorii

- Rusia dorește să-mi mențină prezența în statele post-sovietice
- Republica Moldova se află la frontiera UE și pe agenda UE și a SUA
- Administrația actuală a Republicii Moldova dorește soluționarea conflictului transnistrean fără a calcula riscurile.

Anticipări

Retragerea Rusiei din Tratatul Adaptat FACE în combinație cu alegerile parlamentare și cele prezidențiale din Rusia oferă șanse minime conflictului transnistrean. În plus, nu trebuie ignorată nici poziția Ucrainei, care traversează o criză politică de durată. Pe de altă parte, pe lângă conjunctura externă nici evoluțiile de pe scena politică internă nu sunt mai promițătoare.

Se pare că, neoficial, a și început campania electorală pentru alegerile parlamentare din 2009. În aceste condiții, guvernarea actuală ar putea să joace cartea transnistreana, forțând o soluție nu tocmai convenabilă Republicii Moldova și opțiunii pro-europene a populației acestui stat.

Întrebări

- Câte planuri secrete de reglementare a conflictului transnistrean există?
- Ce șanse au UE și SUA să fie acceptate în calitate de participanți cu drepturi depline în formatul de negocieri a problemei transnistrene?

Ex 11. IPAP- un document prea ambițios pentru Republica Moldova

Subiectul

Cu toate că și-a propus obiective ambițioase în cadrul Planului individual de acțiuni al parteneriatului Republica Moldova - NATO (IPAP), după primul an de implementare rezultatele sunt modeste.

Descrierea

Odată cu intensificarea dialogului bilateral cu Federația Rusă, nu este o surpriză, faptul că în anul 2007, relațiile dintre NATO și Republica Moldova au cunoscut o dezvoltare mai puțin dinamică, decât în 2006. În mare parte, randamentul mai scăzut al anului 2007, se datorează nu numai ameliorării dialogului cu Federația Rusă, dar și faptului că după lansarea IPAP, în 2006, anul 2007 trebuia să fie anul unor acțiuni concrete.

În acest sens, nu este nici un secret că la capitolul programelor și planurilor, Republica Moldova este un elev conștiincios, însă nu se poate afirma același lucru și despre implementarea acestora. În plus, cu toate speculațiile în jurul adoptării Concepției de securitate națională, aceasta se află doar la etapa de proiect.

Cu toate că de la adoptarea IPAP, au fost realizate două rapoarte de implementare a acestui document, conținutul acestora nu este disponibil decât pentru un cerc restrâns de persoane. Chiar și în aceste condiții, este evident că Republica Moldova are numeroase restanțe la implementarea IPAP, dacă se ține cont de faptul că trei părți din conținutul acestui document este reprezentat de clauze politice, iar Republica Moldova încă mai este monitorizată de Consiliul Europei.

Pe lângă prevederile de ordin politic, IPAP prevede și restructurarea armatei. În aceste condiții, inițiativele de demilitarizare a Republicii Moldova, lansate de Președintele Voronin în interviul acordat publicației Izvestia, cu scopul de a relansa negocierile din cadrul diferendului separatist din stânga Nistrului,¹ nu sunt în concordanță cu prevederile IPAP.

Grupul țintă

- Structurile de forță ale Republicii Moldova;
- Corpul diplomatic;
- Oamenii de afaceri.

Impactul

Implementarea inadecvata a IPAP târăgănează modernizarea instituțiilor abilitate să asigure securitatea Republicii Moldova. Pe lângă înzestrarea tehnologică slabă a acestora, suferă în special instruirea potențialului uman. Datorită acestor factori armata are o imagine proastă în societate.

Lângă impactul asupra structurilor specializate, IPAP se referă și la crearea unui climat de afaceri favorabil, asigurând un control democratic asupra sistemului de securitate. În aceste condiții, aplicarea selectivă a clauzelor IPAP, sporește vulnerabilitatea investitorilor și a oamenilor de afaceri din Republica Moldova. În plus, criza de imagine a Republicii Moldova devine tot mai profundă.

Dinamica

Problema relațiilor dintre Republica Moldova și NATO a apărut încă de la începutul anilor 90.

Până la 6 iulie 2006, aceste relații se dezvoltau doar în cadrul Parteneriatului pentru Pace. Din 6 iulie 2006, Guvernul Republicii Moldova a adoptat Planul individual de acțiuni al parteneriatului Republica Moldova - NATO (IPAP), care prevede un șir de măsuri asumate de Republica Moldova pentru a-și reforma gestiunea sistemului de securitate.

¹ "Voronin vrea să demilitarizeze Republica Moldova"
(http://www.bbc.co.uk/romanian/moldova/story/2007/10/071010_demilitarizare_planuri_voronin.shtml)

Problema relațiilor dintre Republica Moldova și NATO nu poate fi separată de dezbaterile cu privire la neutralitatea Republicii Moldova. Aceste dezbateri uneori depășesc pragul patologic, iar obișnuitele exerciții multinaționale din cadrul „Parteneriatului pentru Pace”, de genul „Cooperative Longbow\Lancer-2006” sau „Medceur-2007” sunt asociate cu noi tentative de a genera un Război Rece.

Factorii

- Atitudinea nehotărâtă a societății față de integrarea euro-atlantică a Republicii Moldova;
- Neutralitatea Republicii Moldova;
- Dorința Rusiei de a-și păstra influența în spațiul post-sovietic.

Anticipări

În contextul disputei dintre Rusia și Occident pe marginea Tratatului Adaptat FACE și a problemei amplasării unor elemente din scutul anti-rachetă american în Cehia și Polonia, Moldova și, în special, problema transnistreană, și-au ocupat deja un loc pe agenda de discuții a NATO cu Rusia.

În condițiile alegerilor prezidențiale din Rusia, a evoluțiilor de pe scena politică a Republicii Moldova, în preajma alegerilor parlamentare din 2009 și a tentativelor comunității mondiale de a rezolva problema Kosovo, este cert că Moldova nu va dispărea curînd din dialogul Rusia-NATO, ba este posibil ca problema transnistreana să ocupe o poziție mai avansată.

Întrebări

- În ce măsură poate să contribuie NATO la soluționarea problemei transnistrene?
- Este oare implementarea IPAP un prim pas spre aderarea Moldovei la NATO?

Ex 12. Moldova-GUAM: implicare fără rezultate

Subiectul

Republica Moldova nu este consecventă în politica sa față de GUAM

Descrierea

Deși, în octombrie 2006, la Chișinău, Adunarea Parlamentară a GUAM a solicitat Consiliului miniștrilor de Externe ai statelor-membre GUAM să formeze o subdiviziune de forțe pacifitoare în cadrul organizației, iar ulterior, s-a convenit ca, până în martie 2007, să se adopte structura batalionului de pacificare a GUAM, aceste prevederi au rămas doar pe hârtie.

Este încă destul de vag, locul pe care îl ocupă GUAM în cooperarea regională a Republicii Moldova. În acest sens, absența Președintelui Vladimir Voronin, de la discuțiile pe care le-au inițiat președinții Ucrainei, Georgiei și Azerbadjan-ului, în mai, la Cracovia, nu pare să adauge claritate. Prezența sa era necesară, cu atât mai mult că, în cadrul acestei întâlniri, președintele Ucrainei Viktor Iuscenko a declarat că părțile trebuie să aprobe o poziție comună asupra mecanismelor de reglementare a așa numitelor "conflicte înghețate" din Georgia, Azerbadjan și Moldova.

Cu toate ca trebuia să înlăture orice dubiu, aceeași situație s-a repetat și la summit-ul GUAM de la Baku, din 18-19 iunie, unde Moldova a fost reprezentată de Prim-Ministrul Vasile Tarlev, care a accentuat mai mult necesitatea cooperării economice, minimalizând dezbaterile despre necesitatea stabilirii unui contingent comun de menținere a păcii pentru statele GUAM.

Grupul țintă

- Mecanismul de pacificare în cadrul „conflictelor înghețate”
- Corpul diplomatic.

Impactul

Politica Moldovei față de GUAM este marcată de lipsa de profesionalism a corpului diplomatic și de miopia strategică a clasei politice. Ezitarea guvernanților de la Chișinău în negocierile cu privire la crearea unui batalion de trupe pacifitoare, sporește starea de incertitudine a locuitorilor de pe ambele maluri ale Nistrului dar și a partenerilor occidentali ai Republicii Moldova.

În această situație crește riscul escaladării situației din zona de securitate. Un exemplu este lipsa de reacție din partea trupelor pacifitoare la comportamentul violent al forțelor transnistrene față de Andrei Ivanțoc, în timpul operațiunii de eliberare a acestuia din detenție. Un alt exemplu este sfidarea locuitorilor din satul Corjova în timpul scrutinului local.

Dinamica

Instabilitatea GUAM se datorează nu numai statelor sale membre dar și conjuncturii regionale. De fapt, GUAM poate servi drept barometru al relațiilor dintre Occident și Rusia. În octombrie 1997, la Strasbourg, GUAM s-a constituit ca un forum politico-consultativ. Ulterior, în septembrie 2000, în timpul Adunării Generale a ONU, președinții statelor membre au semnat Memorandumul GUAM, anunțându-și intenția de a forma o organizație internațională. Astfel, încă de la începutul funcționării sale, GUAM a jucat rolul unui bolnav aflat în convalescență, care, periodic era reanimat. Cu adevărat GUAM a început să fie vizibil odată cu declanșarea „revoluției orange” în Ucraina, concomitent cu încercările Occidentului de a-și asigura căi alternative de acces spre resursele energetice din Asia Centrală.

Factorii

- Rusia percepe GUAM ca pe o amenințare la adresa securității sale;
- Occidentul susține GUAM pentru a asigura transportul resurselor energetice din Asia Centrală;

Anticipări

Odată cu intensificarea disensiunilor dintre Occident și Rusia, GUAM va primi tot mai mult sprijin din partea SUA. Acest fapt este cu atât mai vizibil cu cât la întrunirile organizate în cadrul acestei organizații, pe lângă SUA, participă în calitate de observatori și reprezentanți din Polonia, România și Lituania, state care sunt aliați tradiționali ai SUA.

Întrebări

- Care este rolul GUAM în asigurarea securității energetice a UE?
- Este GUAM o organizație capabilă să contribuie la soluționarea conflictelor înghețate din spațiul post-sovietic?

Ex 13. Diplomația moldovenească la limita profesionalismului (II)

Subiectul

Corpul diplomatic al Republicii Moldova este desemnat conform unor criterii arbitrare, iar de cele mai dese ori criteriile politice prevalează asupra celor profesionale.

Descrierea

În luna martie, presa de la Chișinău a reflectat pe larg despre demiterea lui Eugen Carпов, Ambasador Extraordinar și Plenipotențiar, șef al Misiunii diplomatice a Republicii Moldova, pe lângă Comunitățile Europene. Oficial, acesta a fost demis prin decret prezidențial la 5 martie, deoarece ar fi comis unele încălcări, în particular, estorcare de bani de la anumiți angajați ai săi.

În opinia unor ziariști, Eugen Carпов a fost demis datorită unor “jocuri de culise” în interiorul Ministerului Afacerilor Externe și Integrării Europene (MAEIE), prin care Ministrul Andrei Stratan a vrut să-l îndepărteze din minister pe un posibil pretendent la postul său¹. Alții sunt de părerea că, prin această mișcare, “tabăra idealiştilor” din MAEIE a obținut o victorie decisivă asupra adversarilor din “tabăra pragmaticilor”².

Grupul țintă

- Corpul diplomatic al Republicii Moldova;
- Instituțiile de stat.

Impactul

Destituirea arbitrară a diplomaților moldoveni crează o situație de incertitudine în interiorul unei instituții, care ar trebui să ofere stabilitate vectorului de integrare europeană a Republicii Moldova. În plus, lipsa unor criterii clare de promovare a diplomaților moldoveni, și posibilitatea destituirii lor în orice moment, determină o atitudine iresponsabilă și apatică a acestora. În consecință, are de suferit imaginea Republicii Moldova. Un caz emblematic este vizita Președintelui Voronin în Suedia, pe parcursul căreia acesta s-a referit la detenția de acum trei secole a regelui Carol al XII-lea în cetatea Tighinei, ca la începutul relațiilor moldo-suedeze³.

Dinamica

Numirea ambasadourilor în funcție de criterii politice nu este un fenomen recent în scurta existență a Republicii Moldova. Această practică s-a încetățenit încă de la înființarea acestui stat. De 16 ani nu există criterii clare de angajare în funcțiile guvernamentale. În aceste condiții, practica unor concursuri deschise nu s-a încetățenit la MAEIE.

Factorii

- Arbitrariul desemnării și demiterii diplomaților moldoveni;
- Lipsa de consecvență în politica externă;

Anticipări

Până la stabilirea unor practici transparente de selectare și de destituire a reprezentanților

¹ Mădălina Bradu, “Diplomația moldovenească, lăsată la cheremul șoferilor”, în “Jurnal de Chisinau”, Nr. 559, 16 Martie 2007

² Anton Dogaru, “Cazul ambasadorului Carпов. Tabăra „idealștilor” lui Voronin îi sacrifică pe „pragmatici”, în “Timpul”, NR.593, 12 Martie 2007

³ Constantin Tanase, “Punct cu punct”, în “Timpul”, NR.615, 23 Aprilie 2007

diplomatici, situația din diplomația Republicii Moldova nu se va schimba. În condițiile în care, ex-consilierul prezidențial Sergiu Mocanu a declarat în cadrul unei emisiuni televizate că nu este posibil ca un funcționar să dea rapoarte negative Președintelui, decât în condițiile în care dorește să fie demis, este clar că, odată cu perpetuarea actualei administrații, MAEIE va continua să elogieze succesele obținute de Republica Moldova, în procesul de integrare europeană¹.

Întrebări

- Când va înceta practica de numire a reprezentanților diplomatici pe baze clientelare?
- Care este contribuția diplomaților moldoveni la atragerea investițiilor străine în Republica Moldova?

¹ Emisiunea “In Profunzime” difuzata luni, 24 septembrie 2007, pe postul de televiziune ProTV Chisinau

Ex 14. Contrabanda la frontiera moldo-ucraineană (II)

Subiectul

Frontiera de est a Republicii Moldova rămâne vulnerabilă în fața contrabandei și a traficului de orice gen.

Descrierea

Cu toate că, după înființarea Misiunii EUBAM progresele înregistrate în contracararea contrabandei pe segmentul transnistrean al frontierei moldo-ucrainene sunt vizibile, însuși faptul că mandatul acestei misiuni a fost extins, demonstrează că UE nu are deocamdată încredere în capacitatea autorităților constituționale din Republica Moldova și Ucraina să-și gestioneze eficient traficul transfrontalier. Mai mult ca atât, ținând cont de gradul sporit de corupție care există la punctele de trecere a frontierei, EUBAM practic trebuie să monitorizeze nu numai contrabandiștii dar și vameșii.

Despre riscul pe care îl reprezintă segmentul transnistrean al frontierei pentru securitatea Republicii Moldova, sunt conștienți și oficialii EUBAM. Astfel, Antti Hartikainen, adjunctul șefului Misiunii Uniunii Europene de Asistență la Frontiera în Moldova și Ucraina declară că „Misiunea Europeană de Asistență la Frontiera în Moldova și Ucraina nu are acces pe teritoriul transnistrean și, în special, la punctele de control ale acesteia. Dacă Tiraspolul s-ar implica în procesul de control comun al frontierei, segmentul transnistrean al frontierei nu ar prezenta niciun pericol pentru securitatea Moldovei și a Ucrainei”¹.

În ceea ce privește fluxul de mărfuri de contrabandă, volumul acestora poate fi estimat dacă se ține cont de volumul de mărfuri confiscate de serviciile de frontiera ale Ucrainei și Moldovei în cadrul unor operațiuni desfășurate cu sprijinul EUBAM. Astfel pe parcursul operațiunii “Focus”, desfășurate în perioada 8-31 octombrie, au fost confiscate mărfuri în valoare de un milion de dolari².

Grupul țintă

- Populația de pe ambele maluri ale Nistrului;
- Serviciile vamale ale Ucrainei și Moldovei.

Impactul

În aprilie, pe segmentul transnistrean al frontierei moldo-ucrainene, sub egida EUBAM s-a desfășurat o operațiune comună a serviciilor de frontieră din Republica Moldova și Ucraina. În doar 10 zile a acestei operațiuni, la frontiera moldo-ucraineană au fost înregistrate 46 cazuri de contrabandă și a fost posibilă lichidarea câtorva filiere de droguri. Totodată, au fost reținute 87 de persoane pentru tentativa de trecere ilegală a graniței, iar la 893 de persoane le-a fost interzisă traversarea hotarului, dintre acestea 3 aveau vize Schengen false. De asemenea, au fost depistate 26 mii de sticle de alcool și 11 kg de marijuana. Au fost confiscate 616 gloanțe.

Pe lângă cazurile de contrabandă, a apărut un fenomen recent care constă în înmatricularea în regiunea transnistreană a autovehiculelor mai vechi de 7 ani. Acest tip de afacere a devenit destul de profitabil mai ales că autoritățile constituționale ale Republicii Moldova permiteau până nu demult circulația nestingherită a automobilelor cu numere de înmatriculare din partea stângă a Nistrului.

Dinamica

Având în vedere că pe parcursul operațiunii de 10 zile din aprilie au fost confiscate mărfuri în sumă de 322 mii dolari americani, ceea ce este de 2,5 ori mai mult decât în urma operațiunii anterioare, și mai mult decât valoarea bunurilor capturate în primele trei luni ale anului curent, putem spune că eficiența operațiunilor organizate de EUBAM este în creștere, dar pe de altă parte aceste operațiuni demonstrează că nu același lucru

¹ “Serviciile de frontiera ale Moldovei și Ucrainei si-au concentrat eforturile într-o operațiune comună”, “Moldova Suverana”, nr.74 din 23.05.07

² Misiunea UE de Asistență la Frontiera moldo-ucraineană a organizat Operațiunea Comună "Focus" (<http://www.europa.md/rom/infto/2594>)

se poate afirma despre serviciile vamale ale Republicii Moldova și Ucrainei.

Factorii

- Activitatea eficientă a EUBAM;
- Stagnarea negocierilor în problema transnistreană;
- Implementarea ineficientă a legislației.

Anticipări

Faptul ca EUBAM a obținut prelungirea mandatului său pe un termen de doi, induce un anumit grad de previzibilitate în evoluția raporturilor de la frontiera moldo-ucraineană dar aceste evoluții vor fi mai clare după consumarea crizei politice care există în Ucraina.

Întrebări

- De cate ori se va produce extinderea mandatului Misiunii EUBAM?
- Când serviciile de frontieră ale Republicii Moldova și UE vor ajunge la standardele europene?

Ex 15. Conflictul din stânga Nistrului - piatră de încercare a politicii externe

Subiectul

Conflictul transnistrean este invocat ca principalul obstacol în procesul de integrare europeană a Republicii Moldova

Descrierea

În opinia oficialilor de la Chișinău, conflictul transnistrean este „un nod gordian” de rezolvarea căruia depinde integrarea europeană a Republicii Moldova. În ultimul timp, această opinie este tot mai des vehiculată, în legătură cu restanțele pe care Moldova le are în procesul de implementare a Planului de Acțiuni UE-RM (PAUEM). Conform numeroaselor rapoarte și evaluări, Moldova mai are multe de realizat pentru a asigura independența justiției, respectarea drepturilor omului și libertatea mass-media.

Deoarece mai sunt doar câteva luni până la expirarea PAUEM, guvernarea de la Chișinău încearcă să se justifice prin faptul că situația din stânga Nistrului împiedică accelerarea reformelor. În același timp, aceasta nu o împiedică să prezinte „progresul” obținut de autoritățile legitime din dreapta Nistrului în comparație cu situația din stânga Nistrului.

Grupul țintă

- Cetățenii Republicii Moldova;
- Oficialii UE.

Impactul

Lamentarea factorilor de decizie de la Chișinău demonstrează slăbiciunea acestora atât în fața propriilor cetățeni cât și a comunității internaționale. În aceste condiții teritoriul dintre Prut și Nistru nu poate fi atractiv pentru locuitorii din stânga Nistrului.

Dinamica

La începutul anilor 90, conflictul din regiunea transnistreană, de rând cu alte conflicte din spațiul ex-sovietic, a izbucnit datorită insistenței Rusiei de a-și păstra prezența militară în vecinătatea sa. Pe lângă prezența sa militară în regiunea de est a Republicii Moldova, Rusia a exercitat o presiune permanentă asupra autorităților constituționale de la Chișinău, încercând să le formeze acestora o mentalitate de dependență. După 15 ani, se pare că această stare de fapt s-a încetățenit la Chișinău.

Această situație este agravată de logica autorităților de la Chișinău care speră să rezolve problema transnistreană în discuții bilaterale cu Federația Rusă, ignorând partenerii din UE. Astfel, oficialii de la Chișinău dau dovadă de naivitate, când prezintă chestiunea transnistreană ca obstacol în procesul de integrare europeană, și cooptează Federația Rusă în negocieri bilaterale, în speranța că aceasta va contribui la soluționarea acestui conflict. Cu atât mai mult că Federația Rusă nu este deloc încântată de vectorul european al Republicii Moldova.

Factorii

- Republica Moldova are restanțe la implementarea Planului de Acțiuni UE-RM
- UE este interesată în crearea unui spațiu de stabilitate în vecinătatea sa
- Autoritățile de la Chișinău participă la negocieri secrete cu Federația Rusă

Anticipări

După raportul de evaluare al Comisiei Europene lansat în decembrie 2006, la sfârșitul acestui an, va

urma un nou raport de evaluare. În condițiile în care nu există nici un indiciu că raportul din anul curent va fi mai indulgent față de Republica Moldova, faptul că la sfârșitul anului, autoritățile de la Chișinău vor invoca iarăși conflictul transnistrean ca o cauză a tuturor problemelor cu care se confruntă Republica Moldova, devine o certitudine.

Întrebări

- In ce fel modelul cipriot poate fi aplicat Republicii Moldova?
- Când se va produce integrarea europeană a Moldovei în condițiile în care reglementarea conflictului transnistrean este incertă?

Ex 16. Concepția politicii externe nu este actuală (II)

Subiectul

Cu toate că elaborarea unei noi Concepții de politică externă era prevăzută până la 1 martie 2006, aceasta întârzie să apară.

Descrierea

„Concepția politicii externe a Republicii Moldova” adoptată la 8 februarie 1995, prevede că :” Complexitatea și schimbarea rapidă a situației politice mondiale, regionale și subregionale condiționează faptul că concepția politicii externe a unui stat nu poate constitui o schemă rigidă. Din aceste considerente strategia politicii externe necesită, în corespundere cu scopurile politicii externe a țării noastre, o adaptare permanentă la situația reală pentru asigurarea intereselor Republicii Moldova în calitate de subiect al dreptului internațional.”

Pe parcursul celor 12 ani, care au trecut de la adoptarea Concepției, conjunctura internațională a suferit multiple schimbări. În primul rând, Republica Moldova a devenit stat vecin al UE, iar obiectivul de integrare în UE a devenit un obiectiv strategic al politicii sale externe. Odată cu aderarea la UE a celor 10 state în 2004 și a României și Bulgariei în 2007, relațiile Republicii Moldova cu aceste state trebuie să evolueze prin prisma relațiilor cu UE.

Odată cu extinderea UE, aceasta a devenit cea mai importantă piață globală. În plus, odată cu introducerea regimului de comerț asimetric, și cu introducerea embargo-ului la produsele alcoolice din Republica Moldova de către Rusia, UE a devenit cel mai important partener comercial al Republicii Moldova. În privința relațiilor cu NATO, odată cu adoptarea IPAP și a aderării României în 2004, raporturile cu Alianța Nord-Atlantică tind să fie tot mai intense.

Odată cu desemnarea lui Vladimir Putin în calitate de președinte al Federației Ruse, și cu scumpirea resurselor energetice, Rusia tinde să-și sporească rolul atât pe plan global, dar mai ales în spațiul post-sovietic. În aceste condiții, tensiunea dintre Rusia și Occident i-a făcut pe unii analiști să declare începutul unui nou Război Rece.

Grupul țintă

- Corpul diplomatic al Republicii Moldova;
- Instituțiile statului.

Impactul

Concepția politicii externe a Republicii Moldova este documentul fundamental, după care se ghidează atât factorii interni cât și cei externi. În condițiile în care acest document nu mai corespunde rigorilor timpului, iar prevederile sale nu mai reprezintă principiile de bază ale politicii externe a Republicii Moldova, acțiunile de politică externă ale Republicii Moldova sunt tot mai arbitrare și lipsite de consecvență. Aceasta la rândul său are un impact nu tocmai pozitiv asupra imaginii statului.

Dinamica

Recent, Transparency International a lansat Indicele Percepției Corupției 2007. La acest capitol, Rusia, Moldova, Kazakhstan și Belarus se află pe aceeași treaptă cu Etiopia, Nigeria și Zimbabwe. Miklos Marschall, director regional pentru Europa și Asia Centrală la Transparency International, într-un interviu pentru “Europa Libera” a menționat că: „Atunci când există o puternică influență a UE, vezi o îmbunătățire la acest capitol. Atunci, însă, când crește influența Rusiei, incidența corupției crește”¹.

¹ Jochen Luybaert, “Bulgaria and Romania score worst on corruption index”, EUObserver, 27.09.2007

Factorii

- schimbarea conjuncturii internaționale;
- nominalizarea obiectivului de integrare europeană în calitate de obiectiv strategic al politicii externe a Republicii Moldova

Anticipări

Elaborarea unei noi Concepții de politică externă este un proces complex. Acest document nu poate fi elaborat doar de o comisie, fie aceasta compusa chiar și de cei mai mare experți. Dacă ținem cont de metodele de lucru ale actualei puteri, atunci putem să ne așteptăm la simularea unui dialog cu societatea civilă, pentru a determina atitudinea favorabilă a partenerilor occidentali ai Republicii Moldova. De asemenea, un rol important în elaborarea acestui document îl are și evoluția relațiilor dintre Republica Moldova și UE, după expirarea Planului de Acțiuni UE-RM.

Întrebări

- Cât de dinamică va fi noua Concepție de politică externă?
- Care va fi raportul dintre Concepția politicii externe și Concepția securității naționale a Republicii Moldova?

Ex 17. Acordul de Facilitare a Regimului de Vize: un bonus pentru semnarea Acordului de Readmisie

Subiectul

În societate s-a creat o confuzie datorită tentativelor puterii de la Chișinău de a induce opinia potrivit căreia Republica Moldova poate obține liberalizarea regimului de vize, în locul Acordului de facilitare a regimului de vize.

Descrierea

Acordul de facilitare a regimului de vize semnat de Republica Moldova se deosebește foarte puțin de acordurile similare semnate de Ucraina și Federația Rusă. Cu toate că nici până în momentul de față conținutul acestui acord nu a fost dat publicității, din informațiile strecurate în mass-media, se pare că singura distincție este prevederea că cetățenii Republicii Moldova au posibilitate să obțină vize gratuite în Bulgaria și România, până la momentul în care aceste state vor adera la Spațiul Schengen.

Ținând cont de problemele cu care se confruntă cetățenii Republicii Moldova la consulatul României din Chișinău, valoarea adăugată a acestei prevederi este foarte scăzută, iar mulți cetățeni moldoveni renunță la călătoriile în România când se lovesc de „regimul preferențial de vize” stabilit între Republica Moldova și România.

Pe 25 aprilie 2007, când au fost semnate Acordul de facilitare a regimului de vize și Acordul de Readmisie, la Chișinău a fost inaugurat Centrul Comun de Eliberare a Vizelor. Cu toate că a fost inaugurat cu mare fast în prezența Comisarului pentru Justiție și Afaceri Interne a UE, Centrul acordă vize pentru un număr mic de state (Austria, Ungaria, Slovenia, Danemarca), care nici măcar nu se află în topul preferințelor cetățenilor Republicii Moldova.

Grupul țintă

- Jurnaliștii;
- Studenții;
- Corpul diplomatic;
- Societatea civilă;
- Persoanele cu dizabilități;
- Muncitorii emigranți.

Impactul

Dacă Acordul de facilitare a regimului de vize va intra în vigoare de la 1 ianuarie 2008, ceea ce este o altă problemă pe care autoritățile Republicii Moldova o prezintă ca și rezolvată, atunci unele categorii sociale vor beneficia de unele preferințe în procesul de obținere a vizelor pentru statele UE. În condițiile în care statele care au aderat la Centrul Comun de Eliberare a Vizelor nu constituie destinații de top ale cetățenilor Republicii Moldova, aceștia vor fi nevoiți să se deplaseze în continuare la București sau Kiev pentru a obține vize în state precum: Italia, Spania, Portugalia.

Pe de altă parte, Acordul de Readmisie reprezintă un test pentru Republica Moldova, dacă aceasta dorește să adere la cele patru libertăți în relația cu UE. În aceste condiții, în mod paradoxal, cetățenii Republicii Moldova dar în special cetățenii străini care tranzitează Republica Moldova, cu destinația spre un stat membru al UE, riscă în loc de relaxarea regimului de control la frontieră să fie supuși unui regim mai strict.

Dinamica

În condițiile în care, se estimează că numărul muncitorilor moldoveni de peste hotare variază de la 400 la 800 de mii, iar valul masiv de emigrări a început după 1998 este cert că migrația și implicit, regimul de vize, reprezintă una dintre principalele preocupări ale societății din Republica Moldova.

Aceasta o demonstrează cozile din preajma reprezentanțelor diplomatice de la Chișinău, București și Kiev; taxele imense pe care cetățenii moldoveni sunt constrânși să le plătească pentru a obține o viză prin numeroase scheme mai sofisticate sau mai puțin sofisticate; dar și bancurile care circulă pe această temă. Mai mult ca atât conform unui raport al Băncii Mondiale, Republica Moldova se află pe poziția a doua în lume după locul pe care îl ocupă remitențele gasterbeiter-ilor în PIB-ul național (circa 25%). Dificultățile pe care le întâmpină cetățenii moldoveni în tentativa de a călători în UE îi determină pe aceștia să opteze pentru cetățenia unui stat străin: România, Bulgaria, Rusia.

Factorii

- EUBAM a adus un plus de transparență în gestionarea frontierei de est a Republicii Moldova;
- România a propus deschiderea unui alt Centru de Eliberare a Vizelor la care să adere Spania, Italia și Portugalia;
- Conducerea de la Chișinău aplică tactica „totul sau nimic” în relațiile cu UE.

Anticipări

„Scandalul vizelor”, care s-a declanșat la consulatul român de la Chișinău, odată cu acuzațiile de corupție în adresa funcționarilor consulari romani, în combinație cu reticența autorităților de la Chișinău față de orice inițiativă a României, pun la îndoială apariția unui Centru de Eliberare a Vizelor gestionat de România. Lipsa de transparență și corupția de la frontierele Republicii Moldova, poate să genereze un flux de migranți ilegali spre statele UE, care în combinație cu cheltuielile necesare pentru readucerea acestor migranți înapoi ar putea genera un bilanț deloc optimist, dacă se iau în considerare și „schimbările cosmetice” prezente în Acordul de facilitare a regimului de vize.

Întrebări

- Ce șanse are Republica Moldova să semneze un Acord de liberalizare a regimului de vize în condițiile în care are restanțe în implementarea PAUEM?
- Câți cetățeni ai Republicii Moldova vor decide să emigreze în condițiile unui regim liberalizat de vize cu UE?